2. Baskı

aydın boysan

Yangın var!

mizah söyleşileri

Kapak : MENGÜ ERTEL
Baskı : Tuba Matbaası/1985

aydın boysan

Yangın var!

mizah
söyleşileri

ÖNSÖZ

Sunulan mizah söyleşileri, Hürriyet gazetesinin pazar eklerinde, «Desek mi acaba?» sütununda yayınlanmış bulunuyor. Bu kitaptakiler benim, son iki yıldan ayırdıklarım.

Yürekten dilerim ki, okuyucular sevsin. İyi dilekler sunmaktan başka da sözüm yok.

Aydın Boysan

Etiler, 10.11.1985

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

1. YANGIN VAR 9
2. CANIMIZA YETTİ YAHU! 13
3. ZIKKIMLANMAK 18
4. YAŞAMA SANATI 23
5. İÇMEK SANATI 28
6. ALMAN DOSTLARIMIZ 33
7. GREKOROMEN Mİ? SERBEST Mİ? 39
8. MUTLULUK (YÜKSEK FAİZLİ) 46
9. NARLIKAPI TİYATROSU 52
10. MUAYENESİNİ İSTERİM! 59
11. SEVİŞMEK 64
12. YUSUF KEMAL BEY 70
13. BELİRMENİN MANTIĞI (1) 75
14. BEDRİ REİS 80
15. AYEMEFEDDİN BEY AMCAM 85
16. BASIN, BASMAYIN! 90
17. DELİRMENİN MANTIĞI (2) 95
18. YAŞASİN EVLİLİK 100
19. İÇSEK Mİ BİRAZ? 106
20. SINIFTA TIRAŞ 111

Sayfa No.

21. NİLÜFER YETİŞTİRMEK 116
22. YAR BANA BİR EĞLENCE 121
23. NE AYIP ŞEY! 127
24. AYIYA DAYI DEMEMELİ! 133
25. FEDERAL ALMANYA'DAN DAKİKALAR . . 138
26. NE YERSE YESİNİ 143
27. ÇİÇEKLER AŞK ÇOCUĞUDUR 148
28. CENNET YOLLARINDA 153
29. İNCELİK 158
30. ŞENLİĞE BEŞ KALA 163
31. YOLCULUK VAR! 169
32. DİN FIKRALARI 174
33. DİYOJEN'İN SOSYAL KONUTU 179
34. DUVAR ÇİÇEKLERİ 184
35. İNSANLAR VE ÖDÜLLER 189
36. AŞK KAÇAKÇILARI 193
37. DOSTLUK MU? DÜŞMANLIK MI? . . . 198
38. GÜLÜNSE DE OLUR GÜLÜNMESE DE . . 203
39. GEÇMİŞ GÜNLERDEN ÇEŞİTLEME . . . 208
40. CON AHMET BEYİN MAKİNASI . . . 212
41. İĞNE DELİĞİNDEN DEVE GEÇER Mİ? . 216
42. SEVERİZ İŞİMİZİ 222
43. MİZAHTA ANTİKA 227
44. AYDIN EFENDİ SEYAHATNAMESİ . . . 232
45. ÇARPIK İLİŞKİLER 236
46. REN NEHRİ KIYILARINDA 240
47. BİR VARMIŞ! BİR YOKMUŞ! 244
48. SEVİNMEKLE ÇILDIRMAK ARASINDA . 249

1

yangın var

Bir zamanlar Haydar bey, İstanbul'a Şehremini (Belediye Başkanı) olmuş. Sevilen bir kişi imiş. Şimdi artık yalnız anılarımızda kalan o güzel Bayazıt Meydanını ve ünlü havuzu yaptırmış. Çok hayırlı başka bir hizmeti de, kentte ilk ciddi ve işe yarayacak «itfaiye teşkilâtını» kurması ve bu teşkiiâta kentin çeşitli yerlerinde, yangın söndürecekleri suyu sağlaması...

Zaman geçmiş, Haydar beyin yerine operatör Emin bey Belediye Başkanı olmuş. Bir süre sonra da, olur a, bir ahşap evde yangın başlamış. İtfaiye ise derhal yetişip yangını anında söndürmüş. Yangın etraftaki binalara yayılmadığı gibi, yangın çıkan ev bile az hasarla kurtarılmış.

O zamanlar ahşap yapı dolu olan İstanbul'da bir yangın çıkınca en az bir mahalleyi kül etmeden bırakmıyor. Binlerce ev, bir yangında yok oluyor.

Bu kez halk, yangının daha birinci evde söndürülmesine o kadar sevinmiş ki, çağdaş itfaiyeyi kuran Haydar bey hatırlanmış, bir grup mahalleli kendisini ziyaret edip şükranlarını sunmuş.

Birkaç gün sonra akılları başlarına gelmiş mahalle halkının, iş başındaki Belediye Başkanını ziyaret edip demişler ki:

«Affediniz lütfen! Biz yangın söndürüldüğü için önce

Haydar beyi ziyaret ettik, size de birkaç gün sonra geldik. Bizi bağışlayınız ve alınmayınız!.. Siz de sağolunuz!»

Emin bey şöyle konuşmuş.

«Doğrusu alınmıştım. Evet, itfaiyeyi kuran Haydar beydir. Ona teşekkür hepimizin borcudur. Ama bana da teşekkür edilmelidir. Kuran odur ama, işbaşına geldikten sonra, onun yaptığını 'bozmadım' efendiler. 'Bozmadım' anladınız mı şimdi?..»

Evet, anladık mı şimdi?..

Eski İstanbul yangınlarında ateşi, yangın başlamayan evlere, alev alarak koşuşan kocaman yağlı farelerin taşıdığını anlatırlardı.

Fıkra bu ya:

Evinde yangın çıkan adam, hemen itfaiyeye telefon etmiş, itfaiye de hemen gelmiş, ama yangını söndürememiş, bina da dibine kadar yanmış.

Evsahibi çok ince ruhlu bir adam. Nezaketi elden bırakmadan itfaiye kumandanına diyor ki:

«Size yürekten teşekkür ederim. Çok candan çaba gösterdiniz. Evi kurtaramadınız ama, hiç olmazsa arsayı kurtardınız. Sağolun!»

İtfaiye ile ilişkili bir fıkra da batı dünyasından olsun!

«Kontes cenapları! İtfaiyeye yardım topluyoruz. Siz de lütufkâr bir katkıda bulunmak istemez misiniz?»

Kontes uşağına dönüp emrini vermiş:

«Jean, çabuk bir kova su ver!..»

Söz, batı dünyası hanımları gibi bir hazineden açılmışken çabuk değiştirmeyelim.

Ağlayan kadına arkadaşı nedenini sordu, o da hıçkırarak anlattı:

«Kocam oda hizmetçimle kaçtı.»

Öteki çözümü buluverdi:

«Üzüldüğün şeye bak? Veririz gazeteye bir ilân. Hemen yeni bir oda hizmetçisi buluruz.»

Genç kız muayene için odaya girdi. Doktor soyunmasını söyledi. Kızcağız ise üzgün mırıldandı:

«Ama Doktor bey, ben hastayım diyorum, siz ise zevkinizi düşünüyorsunuz!»

Hamburg'lu gemici Hein, bir yıl sürecek bir sefere çıkmadan önceki son geceyi, sevgilisi Ella ile geçirdi. Sabah, üzüntülü ayrılık anında Hein son bir kez daha sordu:

«Ella, sevgilim, bana sadık kalacak mısın?»

«Kalacağım, söz veriyorum. Sen döner dönmez, bütün ötekileri sepetleyeceğim.»

En hınzırca açıklamaları, çocukların yaptığını bilirler.

Fritz öğretmen hanıma ısrarla ve üstelik aşkla bakıyordu. Öğretmen de sıkıldı ve sonunda sordu:

«Fritz! Niçin öyle bakıyorsun?»

«Sizi seviyorum.»

«İyi ama ben çocukları sevmem.»

«Yok zararı. Dikkatli oluruz.»

Yeni zengin oğlunu Avrupa'ya yüksek öğrenim için gönderirken, Yeşilköy'de son akılları vermeyi de unutmadı.

«Ne kadar gerekirse o kadar para gönderirim. Bundan çekinmem. Ama bana, sarfiyatının hesabını kuruşuna kadar yazacaksın!..»

Genç adam söz vermiş ve gitmiş. Ama kısa bir süre sonra da yerleştiği kentin aşk kadınlarına dadanmış. Ancak, babasına aşk kadınlarına yaptığı masrafı olduğu gibi yazmaya çekinmiş de bu bölümü «av masrafları» adlı altında toplamış.

Birinci ayın «av masrafı» dört yüz Schilling, ikinci

ayınki ise altı yüz Schilling. Üçüncü ayda ise yepyeni bir masraf kalemi var:

«Filintanın tamiri ..... beş bin Schilling.»

Her olayın sonunda kabak, evli erkeklerin başında patlar:

Adam, aylarca kaldığı hastahaneden, mutlu ve sağlıklı dönmüş olarak karısına neşe içinde dedi ki:

«Düşünebiliyor musun karıcığım?.. Artık romatizma belâsından tümüyle kurtuldum gitti...»

Kadın yine de üzgün.

«İyi ama, ben şimdi havanın bozduğunu nereden anlayacağım?»

Bir Kültür Bakanlığımız var. Güneş gibidir. Bazen parlar, bazen de kaybolur. Eskiden Milli Eğitimden ayrılır, sonra tekrar onun bünyesine sokulurdu. Şimdi de Turizm Bakanlığına bağlandı. Demek ki her bağlanışında, yeni bir konuda kültürümüz artacak.

Bir gün gelir, Tekel Bakanlığına bağlanırsa eğer, Hayyam'ın dörtlüklerini iyi öğreneceğiz demektir. Haydi o gelecek günlerden bir avans alalım:

Açılmışken nasılsa mutluluk gülün
Niçin elinde kadeh yok böyle bir gün?
Şarap iç, can düşmanındır geçen zaman:
Bir daha bu fırsatı bulman ne mümkün?

Son altmış iki yıl içinde, yirmi kez Anayasa değiştirmişiz. Evet, tam yirmi kez... Dile kolay bu.

Yakında bir «Anayasa»mız daha olacak.

Şimdi, güveniniz ki çok ciddi bir önerim var:

Düzenlenecek olan yeni Anayasamızı bağrımıza basıp hiç değiştirmeyelim.

Amaaa... Bu sefer kendimiz değişelim!.. Başka yolu kalmadığı böylece biline...

2

canımıza yetti yahu!

Şu kadar yıllık ömrümde, bu derece çaresiz kaldığım olmamıştı. Üstelik de başımdan neler geçmişti neler?

Bu derde nasıl düştüğümü kısaca özetlemezsem, sonrası hiç anlaşılmayacak. Lütfen hoşgörünüz!

Son yıllarda, televizyon seyretmektense, diyelim ki kitap okumayı seçtim. Bu nedenle de televizyonun cahili kaldım.

İşte böylece, aydede suratlı heriflere neden «Ceyar» dendiğini de hiç anlayamadım.

Sonra Chrlstine isminde bir kızın gebe kaldığını duydum. Kimden kaldığı da anlaşılamadı. Komşunun kızı bu biçim gebe kalsa, kimse takmayacak... Ama, Christine'in gebeliğinin ülkemiz için bir probleme dönüşmesinden, hiç mi hiç, bir şey anlamadım. Hani lâf aramızda, bizim ünlü kişilerden birisinin bu işte parmağı mı var acaba diye düşündüm. Hattâ, birkaç yakın dostuma sordum bile.

Hepsi de, sanki sözleşmiş gibi: «Bak işte bu aklımıza gelmemişti!» dediler. Nasıl kafam karıştı bilseniz? Hattâ araştırdım. Bizimki mi Dallas'a gitti, yoksa kız mı buraya geldi diye...

Yavaaaş - yavaş, kuyunun ağzına doğru çekilmeye başladığımı anlıyordum. Sonunda felâkete engel olamadım.

Ben de «DALLAS»ı seyretmeye başladım. Altı aydır da iki elim kanda olsa Dallas seyretmeden yapamıyorum.

Her şeyden önce Christine'e yazık oldu. Hıristiyan olduğuna göre, Meryem ananın bile hâmile kalışını unutmasaydı ya!

Din dersinde uzun uzun, kutsal bakire Meryem ananın nasıl hiçbir günah işlemeden hâmile kaldığını anlattılar. Sonra da bunu sınav sorusu olarak verdiler. Küçük Jean şöyle cevapladı:

«Meryem bir sabah gözlerini açtı. Bir de baktı ki karnı şişmiş! Dedi ki: 'Tüh, kahrolsun be! Gebe kalmışım! Üstelik de kimden olduğunu bilmiyorum.'»

Christine, problemi bu rahatlıkla ele alsaydı iyi olurdu. Üstelik ben şöyle bir dua biçimi de duymuştum.

Genç kız kilisede, fısıltı ile ama gönülden dua ediyordu:

«Ey kutsal bâkire Meryem anamız! Sen günaha girmeden hâmile kalmayı biliyorsun. İyi. Ama lütfen bir de hâmile kalmadan günaha girmeyi öğretir misin!»

Yani bu duayı etseydi, Meryem ana, Christine'in hatırını mı kıracaktı canım!

Meryem anayı bırakın, biz bile bizim mahallede, kendi dertlerimizi bir kenara bıraktık, Yuuuvlng ailesinin dertleri için, kanımızın son damlasına kadar savaşıyoruz. Duyduğuma göre, başka mahallelerde de durum aynıymış...

Bir kere hangisinden başlayalım? Önce Ray'ı, sonra Christopher'i ele alalım. Bunların ikisi de piç... Evet, on kişi varsa ikisi piç... Kim kimin piçi? O da karışık.

Dallas'ın nüfusu bir milyonsa, iki yüz bin piç var demektir. Bu kadar karışıklığı yüz bin mahkeme çözemez.

O Ray denilen şapşalın kırdığı ceviz de, bini aştı. Herif, çiçek gibi karısını, güzelim işini bıraktı da barlarda sürttü, köpeklemesine içti aylarca... Ondan sonra da bir pazar akşamı, ona çeyrek kala, birdenbire adam olup içkiyi ve fahişeleri bıraktı. Karısına, «Seni seviyorum,» dedi... Vay vicdan fıkarası vay! Kim yutar lan bunu? Sanki keratanın otomatiği var!

Bobby evlâdım! Senin kalbinde kötülük yok biliyorum. Ama çok kafasızsın canım! Koca Amerika'da evlât edinmek için, Ceyar'ın piçinden başkasını bulamadın mı be?

Kendin aslan gibi adamsın. Eh, Pamela'ya gelince, sırım gibi kız. Hiç sizin çocuğunuz olmaz mı imiş? Herhalde bu işte senin bir cahilliğin var! Sen işi gücü bırak PAM'ı al buraya gel! Bir hafta kaplıcalarda misafir olmanız benden! Hele size biraz da meslr macunu yedirince, vay efendim vay! Pam, Dallas'a gebe dönmezse, ne istersen kaybederim.

Ya o köfte suratlı zibidi Clif Barnes'e ne demeli? Yavrucak okulunu bitirir bitirmez, anası tarafından Genel Müdür yapılıverdi. Sondaj âletleri firmasının deneyleri mi acaba o hanımlarla ilgili sondajları?

O kavruk Lucy ise, A.B.D. gıda endüstrisinin yüz karası! Demek ki bu kızın yedikleri boyunu uzatmaya yetmedi. Bu kız normal insanın mı boduru, yoksa cücenin mi uzun boylusu? Aslan gibi kocası ile dalaşıp o psikopat fotoğrafçı ile kırıştırmanın âlemi var mı canım? Hani akla şu olay geliyor:

İsabella çok güzel ve çok genç bir kızdı. Pedro kendisini, Sevilla'daki manastır okulunu bitirinceye kadar bekledi ve evlendiler. Balayı için Madrit'e gidip bir otele indiler. Isabella merakını yenemeyip kocasına sordu:

«Otelin önünde aşağı yukarı gezinen kızlar kimdir?»

«Bunlar fahişelerdir sevgilim. Bin peçeta para için erkeklerle yatarlar.»

«Neee? Bin peçeta ha? Papazlar bunun için bize yalnız bir elma verirlerdi.»

Bizim bodur Lucy de bir elmaya değilse bile, bir fotoğrafa harcandı gitti.

Gelelim Sue Ellen'e.

O ne bakışlar yarabbim? Ne kocaman gözler onlar öy-

le? Hele biraz yukarı doğru baktı mı, alt taraftan, iki parça, beyaz yeni doğmuş ay çıkıyor.

Hem sonra Sue Ellen, yavrucuğum, sen artık kiminle olacağına bir karar versen nasıl olur?

Ceyar bir hediye getirdi, biraz iltifat etti gevşeyiverdin! Ramak kaldı o nursuz pirsiz oğlanı alıp çiftliğe dönmene. Nasılsa birisi, Ceyar'ın kızkardeşini gebe bıraktığını hatırlattı da yine birden tozutuverdin. Deli misin nesin? Sanki kendin unutmuş gitmiştin?

Sen ne söylüyorsun yahu? Bu Ceyar denen herif, bizi bile canımızdan bezdirdi. Hepimizin birden bu adamdan kurtulmamız için tek bir yol kaldı:

Herif yanlışlıkla bir dilini ısırırsa eğer, zehirlenir ve geberir gider.

Bir kere o Clayton'u da aklından çıkart! Evet, adam yakışıklı falan ama yaşlı çınar gibi... İçi boşalmıştır onun. Devriliverir. O zaman sen bir azarsın ki Karadeniz'den beter olursun.

Daha iyisi sana bunu, anlayacağın bir dilden anlatayım:

Seksen yaşında bir Musevi, on sekiz yaşında bir güzel kızla evleniyor. Birkaç ay sonra anlaşılıyor ki kız gebe...

Yaşlı koca kuşkulanıp hahama koşmuş ve «Böyle bir durum olabilir mi?» diyor. Haham, «Olur,» deyip açıklıyor:

«Diyelim ki eline bir şemsiye alıp, çölde aslan avına gittin. Aslanı gördün, yaklaştın, şemsiyeyi kaldırıp aslanı nişanladın ve 'bum' dedin. Aslan vurulup öldü.»

Yaşlı Yahudi:

«Olur mu canım, şemsiye ile aslan öldürülür mü?»

Haham:

«Elbette olur. Tam o sırada arkandan sahici bir avcı, tüfekle ateş ederse ölür.»

Sen Clayton'u unut Sue Ellen! Sen Ceyar'ı da unut! Köfte Clif'i de bırak. O Dustie denen muhallebiciyi de unut

artık! Sana sağlamlar yetmiyor. Adam sakat. Şemsiyeli Musevi'den farkı yok. O artık, olsa olsa ata biner.

Şimdi dinle şu olayı:

Genç papaza ilk defa günah çıkartma görevi veriliyor. Bir yaşlı papaz da, bu ilk görev için not vermek üzere, genç papazın arkasında bir perde gerisine gizleniyor.

Günah çıkartma bittikten sonra, yaşlı papaz izlenimlerini açıklıyor:

«Genellikle iyi. Yalnız genç kadın sana, düğün gecesini anlatırken, özellikle detaylara girdiği zaman, lâfı kısa kestirseydin ve ıslık çalmasaydın iyi olurdu!»

Evet Sue Ellen! Sen bu kafada gidersen, senin itiraflarına, en yaşlı papazlar bile siren düdüğü çalar.

Eeee, Bayan Ellle!

Senin için hepimiz üzülüyoruz.

Amaaa, lâf aramızda ben mahalledekiler kadar üzülmüyorum. Senden de kuşkulanıyorum. Herkesin bir bulaşığı var. Sen de yoksa gençliğinde «hayat kadını» mı idin, neydin?

Hani diyelim geçmişin temizdir. Yetmez ki!

Bu dizi filmin yapımcı ve rejisörü olacak vicdan fıkaraları, seni de kirletmeden bırakmazlar. Günün birinde, birinin gözü kararıp, seni de samanlığa sürükleyiverecek.

Oooof, of! Canımıza yetti bu insanlar!

Neyiniz eksik be? Topunuz birden refahtan geberecekseniz! Rahat batıyor size rahat! Vicdan fıkaraları!

Bizim yerli filmler sizin yanınızda, Wagner operalarından bile ciddidir.

3

zıkkımlanmak

«Zıkkım»lanmak nedir? Açalım.

Sözcük zıkkım değil, «zakkum»dur. Zakkum da, bir çiçekli ve güzel bitki türüdür. Ege ve özellikle Akdeniz iklimlerimizde çok iyi gelişir. İki adam boyu büyür. Yazın pembe çiçekleri yetişir. Dere tepe her yeri renklendirir ve zevklendirir. O kadar güzeldir.

Ama zakkum zehirlidir. Hiçbir yaratık, açlıktan geberse, zakkumu yemez. Hattâ parmak kalınlığında zakkum çubuğu şiş yapılıp et pişirilse ve yense, yılan zehirlenmesinden beter eder.

Böylece, zıkkımlanmak deyiminin içki için kullanılmasında, ne parlak zekâ eseri olduğu anlaşılır. İçmesini bilen «çiçek»leşiyor, fazla kaçıran «zehir»leniyor demektir.

Bu nedenle hanımlar kocalarına: «Yeter zıkkımlandığın» gibisinden, çok elegan ve etkili uyarılarda bulunurlar.

Şimdi, duyarlı soruyu, çekinmeden ortaya atalım:

Niçin içilir?

Niçin içildiğinin nedeni, zıkkımlanarak alınan rütbeye göre değişir.

Kimisi der ki: «İşten eve gelince, bir duble buzlu - sulu viski içersem (rilâks) oluyorum.» Bu kişinin amacı ilâç almaktır. Aspirin veya sinir ilâcı alsa, hem boşuna ağzını bulaştırmaz, hem de içkiyi ziyan etmez, erbabına bırakır.

Gündüz zamanının iş sinirlenmesini eve taşımak, hem kendine, hem evdekilere yazık etmektir.

Bunu önleyen, ama ne yazık ki artık yok olmaya yüztutan ulusal alışkanlıklarımız içinde, «koltuk meyhaneleri» vardı.

Bunların adı, koltukta oturmaktan değil, koltukla biryerlere dayanıp ayakta zıkkımlanılan yerler oluşundan böyle idi.

Meze, çocuk banyosu kadar tabaklara konmazdı. İnadına çay fincanı tabağı gibilerine, üç hamsi, dört kaldmata zeytini, başparmak kadar beyaz peynir konurdu.

Rakı ise, «kırba» gibi içilmezdi. Koltuk meyhanesinin adâbı - erkânında, «iki tek» atmak vardı. En önemli ve yararlı hareket, meyhaneci dahil bütün müşterilerin, birbirinin yedi göbek sülâlesi hakkında, parlak düşünceler ileri sürmesi idi. Zaten aynı saatlerde herkes birbirini tanırdı. Kumkapı, Yenikapı, Narlıkapı bu meyhanelerin çiçek bahçesiydi.

Koltuk meyhaneleri alle mutluluğuna çok yararlı kuruluşlardı. Günlük iş sinirini burada bırakıp eve giden kişi, çevresindekilere iyi davranır, akşam yemeğini onlarla beraber yerdi. İsteyen rakısına evinde devam ederdi. İşte «kritik sınır»ın başladığı zaman, yemekte zıkkımlanmaktır. Bu sınırda kendini tutmasını bilmeyenleri, ne karısı kurtarabilir, ne de Tanrı korur.

Çok içmek tarifinin de ötesine aşmış bulunan sabahçılar, öğlenciler veya renkli ispirtoyu kızarmış ekmekten süzüp içen «mavi»ciler, sözümüzün dışındadır. Bunlar tıp duvarını aştıkları için kendine yazık edenlerdir.

Benim aslında, «akşamcı»lığa bile itirazım var, içkiye değil, yanlış anlaşılmasın!

Şimdi izninizle tecrübe konuşacak:

Ne yazık ki yalnız kırk yıl (1939 - 1979) sürdürebildi-

ğim içki yaşantımın, sadece ilk ve son yıllarında akşamcı oldum.

Bu yıllar içkinin zevkini aldığım değil, kahrını çektiğim yıllardı. Oysa ki, iki - üç gün içmemiş bir kişinin, vücut ve vicdan temizliği ile, dostlar sofrasına oturup adam gibi, yudumlaması... Tüm dünyayı sevgi dolu söyleşilerle anması... Ne güzel şey bu! Bunun hesabı, bu dünyada da verilir, öbür dünyada da...

Öyle kişiler vardır ki, ağızlarına içkinin damlasını koymazlar. Bu kişilerin de önünde saygı ile eğiliriz. Ama böyleleri, adam gibi içenlere de gölge düşürmeye kalkarlarsa, buna dayanamayız.

Bu anda içimizden geçenleri, Hayyam'ın bir dörtlüğü şöyle dile getirir:

İçin temiz olmadıktan sonra
Hacı hoca olmuşsun, kaç para!
Hırka, tesbih, post, seccade güzel!
Ama Tanrı kanar mı bunlara?

Evet... Hayyam, gölge oyuncularına karşı, hızını alamıyor ve şöyle sürdürüyordu kızgınlığını:

Ben kadehten çekmem artık elimi;
Tutmam senin kitabını mimberini.
Sen kuru bir softasın, ben yaş bir sapık:
Cehennemde sen mi iyi yanarsın ben mi?

Hiç duymadım ve okumadım, Hayyam'ın, şarabı «Sınırlı içmek» gibi bir düşüncesi olduğunu. Bizim Neyzen Tevfik Kolaylı'nın da, nasıl sınırsız içtiğini kendim gördüm.

Hani derler ki:

«Adam geberesiye içti de, bir şey olmadı. Nasıl tahammül ediyor yahu?»

Elbette cahiller böyle konuşur. Oysa ki erbabı bilir:

Bu da tıpkı aşk evliliği gibidir. Seven tahammül eder.

Eskiden büyük şişelere «Binlik» denirdi.

Tam bir ölçüsü yoktu bu binliklerin. Değişkendi ama, boyutları «kallâvi» olmayan şişeye de binlik denmezdi. İçkinin miktarı, tek, duble, karafa, binlik gibi ölçülerle anlatılırdı.

İçilecek miktar konusunda birtakım akıllar verilir, yakıştırmalar yapılır ya hani! Bir gün meyhanede yine yakıştırıyorlarmış:

«bir : Kâr.
iki : Karar.
üç : Sarar.
dört : Zarar.»

Bektaşi öteden lâfa karışmış:

«O dediğiniz, binliğine göre değişir.»

Bektaşi, ömrü boyu içkiden başka bir şey içmedi ama ölüm döşeğinde:

«Bir yudum su verin,» diye inledi.

Nedenini soranlara da dedi ki:

«Öbür dünyaya, düşmanlarımla barışıp gitmek isterim.»

Hepimiz biliriz. Kişilerin ne mal olduğunu anlamak için, ya beraber yolculuk yapmalı ya da beraber içki içmelidir.

İsa'dan hemen önce yaşamış bulunan Roma'lı filozof Seneca diyor ki:

«Sarhoşluk kusur yaratmaz, kusurları gözönüne çıkarır.»

Mevlâna ise, içki gevşetmesinden ne doğduğunu şöyle dile getiriyor:

«Şarap, zaten edepsiz olanı edepsiz eder.»

Evet hanımlar, beyler!.. Evlenmeyi aklınızdan geçirdiğiniz kişiyi, önce bir güzel içirtiniz!

Adını açıklayamam ama, bir yazarımızın başına geleni anlatabilirim.

Kendisi içkinin ölçüsünü o kadar kaçırmış ki, arkadaş-

ları hastalanmasından korkmuşlar ve iyice gözünü korkutmaya karar vermişler.

Bir gece sevgili yazarımız yine «küfelik» olunca, sahiden küfeye bindirmişler. Mahalle camisinin gasilhanesine götürüp soymuşlar ve kefenlemişler. Ondan sonra da tabuta yatırıp başına da mezarcıyı dikmişler. Yazarımız sabah gözlerini açmış. Korku ve şaşkınlıkla etrafı inceleyip soruyor:

«Burası neresi yahu?»

«Cehennemin kapısı.»

«Sen kaç senedir buradasın?»

«Otuz senedir.»

«Oyleyse buraları iyi öğrenmişsindir. Çabuk git de bana bir şişe rakı bul!»

Aşkın böylesi doğru mu idi, değil mi idi? Bırakalım bunu şimdi...

Evet dostlar! Ben artık içkide «müşavir» oldum. Yalnız lâfını ediyorum. Bu sefer de lâfını etmeye doyamıyorum. Bu nedenle de konuya ara - sıra döneceğim.

Diyorlar ki bazen: «Eh, sen de zamanında niye çok zıkkımlandın?»

Kederden mi?

Neden bilmem.

4

yaşama sanatı

Şu iddialı başlıktan sonra, yaşama sanatının reçetelerini vermeye kalkışacak değilim. Zaten bilsem, önce bana yarardı, sonra da herkese yayardım. Dikkat ettinizse «sonra da» dedim. Böyledir işte bu dünya...

Koyunu, orasından - burasından, ufak - ufak gagalayıp, bırakacağım, o kadar...

Gazetelerimizde «hayat kadını» diye bir deyim kullanılıyor. «Gizli çalışan bilmem kaç hayat kadını yakalandı» diye haber veriyorlar. Bu deyimdeki «hayat» sözcüğü, kimin hayatı olaki acaba? O kadınların mı, yoksa zamparaların mı?

Önce bir açıklama yapayım da, edep dışı sözcük kullanmadığım anlaşılsın.

Zampara diye kullandığımız sözcüğün aslı çok edepli olup, «Zen-pâre»den gelir. Yani: «kadınların yüreğini parça parça eden» demektir. Zampara da bunun çarpıtılmışıdır. Hep «chemin-de-fer», çimendifer olacak değil ya!..

Evet. Soruyorum şimdi: Hayat kadını dediğimiz zaman, herhalde bu kadınların hayatını kasdetmiyoruz. Böyle olursa başka kadınların «yaşamodığı» anlamı çıkar, olmaz.

Yoksa deyimdeki hayat sözcüğü ile, zamparaların yaşantısı mı kasdedilliyor? O zaman, bu kadınlarla yaşamayan erkeklerinkine hayat denebilir mi? Cevap istiyorum...

Zamparaların kadınları «tavlaması» deyimi de kullanılır.

Oysa tavlamak aslında bir endüstri deyimidir. Metaller: «istenen biçim verilecek kadar ısıtılarak yumuşatılır». Örnek: Alüminyum, dört yüz elli derecede tavlanır. Demek ki, bu da edepli bir deyimdir.

Bir başka gün de, fırsat bulursam, «ebenin örekesi» deyiminin açıklamasını yaparım.

Aile kadınları, kocalarının hayat kadınlarına yaklaşmasına çok kızarlar.

Şenlikli evlerin birinde sarhoş adam, bir hayat kadınını kucağına almış, şarkı söyleyip duruyor.

Bir tanıdığı yaklaşıp uyarıyor:

— Ne yapıyorsun be! Sen evlisin. Karın duyarsa ne der?

— Benim karım bir melektir.

— Öyle mi? İyi be! Benim karım hâlâ yaşıyor.

Hayat kadınlarının ve zamparaların en çok yaşadığı kentlerden biri de Hamburg'tur.

Hamburg kentinin Sankt Pauli kesimi, çılgın yaşantısı ile ünlüdür. Buraları oldukça iyi tanıyan Ewald, bir akşam buradaki meyhanelerden birinde kendini iyice vermiş içiyordu.

Yanına gelen arkadaşı Hannes, şaşkınlık içinde söylendi:

«Sen deli misin yahu! Üç gün önce evlendin. Burada ne arıyorsun?»

«Anlatayım. Düğün gecesi sabahı hâlâ ayılmamıştım. Nerede olduğumu bilemedim. Karım giyinirken, yastığının üzerine yirmi Mark koydum.»

«Çok mu kızdı?»

«Evet... 'Bu kadar az mı?' dedi.»

Olgun yaşlarda, çağımız çocuklarından da temiz kalmış erkekler de yaşadı bu dünyada.

Ünlü besteci Anton Bruckner, kadınlara nasıl davranılacağını hiç bilmezdi. Onlara enfiye ikram ettiği zaman, neden geri çevirdiklerini bile anlamazdı.

Bir keresinde Lintz'te sahiden hoş bir kadınla tanıştı. Kadını da birdenbire ve derinden sevdi.

Güzel kadın kendisini haftasonu için olağanüstü bir yemeğe çağırdı. Bruckner ise bütün hafta, sunacağı eşsiz hediyeyi hazırladı. Davet saati geldi. Büyük besteci heyecanla kapıyı çaldı ve açan güzel kadına hediyesini gururla sundu.

Kadın önce hediyeyi, sonra Bruckner'i merdivenden aşağı yuvarladı ve kapıyı gürültü ile vurdu.

Hediye bir dua kitabı idi.

Erkeklerde Bruckner'in tam tersi bir örnek, şu fıkra ile verilebilir:

Arkadaşı, evli bir kadına sordu:

«Sahiden kocandan boşanmaya kararlı mısın?»

«Kesin kararlıyım.»

«Ama niçin?»

«Sık sık geceyarısı yataktan fırlayıp, evine gitmek istiyor.»

Kadınların «düşmesi» söz konusu olur.

Michel Simon diyor ki:

«Bütün büyük zamparalar, düşürdükleri kadının canını yakmamak sanatını iyi bilirler.»

François Mauriac da diyor ki:

«En pahalı kadınlar, satın alınamayanlardır.»

Şimdi, «Yaşama Sanatı» başlığından çıkardığım ve üstünde duracağım ikinci anlama gelelim.

Ülkemizdeki bu trafik keşmekeşinden, gebermeden canını kurtarabilip yaşamak, sanat değil de nedir?

Ülkemiz trafiğinde kaza olmaz, cinayet işlenir. Trafik olaylarının yüzde doksan dokuzunda, sürücüler değil katiller vardır.

Trafikte iki faktör rol oynar:

1. Vicdan, 2. Korku.

Vicdan faktörü ülkemizde zaten işlemez. Korku ise, demokratik düzenimize bağlı olarak, bazen büsbütün yok olur.

Şimdi, bir anda, çok değerli bir profesörümüz aklımda parlayıveriyor. Kendisiyle birkaç yıl önce trafik konusunda yaptığımız görüşme şöyle:

«Araba kullanırken sıkılıyor musun aabicim?»

«Trafik kazalarında dünya birincisi olduğumuz istatistiklerle sabit. Bizim bu hususdaki dünya birinciliğimiz, eşek yarışlarındaki birincilik gibi. En son gelen birinci. Maalesef işin gerçek anlamı bu.»

«Trafik kaidelerine uysak acaba?»

«Bizde ölenlerin bir kısmı trafik kaidesi kurbanı. Turistler bütün Avrupa'yı kazasız belâsız dolaşıyorlar da niçin Edirne - İstanbul arasında ölüyorlar? Kaide kurbanı... Bizde hangi araba diğerine yol verir? Bunu bilmeyecek ne var? En küçük ve hafif araba, kendisinden eski, büyük, ağır, tamponu kuvvetli olana yol verecek tabii. Benzin tankerleri tercihlidir. On tonluk kamyon, beş tonluğa göre her zaman her bakımdan haklıdır. İki beş tonluk kamyondan, kereste yüklü olan, demir yüklü olana yol vermek zorundadır.»

Son olarak kendisi, bu işin nasıl düzelebileceğini şöyle anlatmıştı:

«Trafik polisleri, işaretleri, yoldaki çizgileri, kısaca trafik nizamı için ne varsa kaldırılmalı. Bu durumda ilk gün İstanbul'da ne kadar yol ve meydan varsa tıkanır. Bütün arabalar bir gün bir gece olduğu yerde kalır. On beş, yirmi kişi kavgada ölür. Emin olun trafik, ertesi günü muma döner. İş sıkı da onun için. Bu parlak fikri isbat eden bir gerçek arzedeyim: Fenerbahçe - Galatasaray maçında açık tribün bileti almak için toplanan binlerce kişi, hiçbir polisin müdahalesi olmadan kendiliğinden dalma sıraya girer. Bir

başkasının sırasını almaya kimse teşebbüs etmez. Aksi halde dayaktan öldürülür.»

Ne güzel cevaplar bunlar. Hem insan, hem sanatçı, hem filozof olmadan, böyle cevaplar verilemez ki.. Benim bu eşi bulunmaz, baha biçilmez ağabeyim, içerken bile söyleyeceği dileği etüd etmiştir. «Mutluluğumuza,» der kadeh kaldırırken. Nedenini de açıklar:

«Sağlığınıza desem yetmez. Kişi sağ olur ama sürünebilir. Şerefinize desen yetmez. Şerefi olur, başı derde girmiştir. Ancak hepimizin 'mutluluğu'dur istediğimiz.»

İşte yine, bu pırlanta adamın başından geçen bir olay:

Birkaç yıl evvel İstanbul caddelerinden birinde, temiz ve kibar giyimli bir hanımla, birden karşılaşıvermişler. Tam göz - göze... Kadın bir anda aabicimin boynuna sarılmış. Gözleri yaşlı. Diyor ki:

«Yıllardır seni düşünürüm, sorarım. Bir türlü bulamadım. Merak içindeydim. Çabuk anlat banal Bu kadar sene neler yaptın? Nasılsın?»

Sevgili ağabeyciğim, kadını iyi tanıdığını sanıp da, bir türlü çıkaramamanın sıkıntısı içinde, geveleyip duruyor:

«Yıllardır mesleğimde ilerlemek için çok çalıştım. Sanırım başardım da. Sonunda Profesör oldum. Peki'yi sen ne yaptın?»

Kadın da açıklamış:

«Tıpkı sana benziyor. Ben de çok çalıştım. Ben de başardım. Sonunda 'Mama' oldum.»

İkisi de, hem kendisi hem de eski dostunun zirveye çıkmış olmasının haklı gururu ve mutluluğu içinde idiler.

5

içmek sanatı

Romalı filozof Seneca:

«Sarhoşluk, gönüllü çılgınlıktır,» diyordu. Ne güzel ve ne kısa!

Bu üç sözcükten oluşan demir leblebiyi hazmedebilmek için, sarhoşluk ve çılgınlıktan ne anladığımızı açmalıyız.

Kişi, birbiri peşi sıra, öyle durumlar yaşayabilir ki, çıldırmıyorsa eğer, aptallığından çıldırmamıştır. Aklı zaten yoktur. Bu durumlarda çıldırmak, olsa olsa aklın zaferidir.

Sarhoşluk, çıldırmaya hazırlanmanın idmanıdır. Sarhoşlukla deliliğe hazırlık antremanı yapan kişi, «Maç»a çıkınca çıldırır.

Bir zaman biz, bir Avrupa ülkesine un ihraç etmişiz. Geri yollamışlar. Çünkü, analiz yapmışlar. Çünkü, analizde «Pelemir otu», binde yedi oranının çok üstüne çıkmış. Ne olurmuş öyle olursa? Bu unu yiyen kişinin sinirleri bozulurmuş. Türkçesi çıldırırmış.

İşe bakın! Biz yıllar yılı, yediğimiz un ve ekmekle binde yedinin çok üstünde pelemir otu yermişiz... Teorik olarak hepimizin çıldırması gerekirmiş ama, iyice alıştığımız için normal gibi gözükürmüşüz.

Başımızda başka bir belâ daha var. Rahmetli babam Tekel'de çalışırdı. O da zaman zaman, rakılardaki «fırfırol» oranının çok yükseldiğini söylerdi. Bu fırfırol denen şey,

zehirin ta kendisi. Üstelik de, insanları uyutan veya rüyaya daldıran değil, tepesini attırıp cinayet işleten bir zehir... Kısacası, fırfırolu fazla kaçıran, tabancayı - bıçağı çekiyor.

Görüyor musunuz şimdi ne durumdayız?

Ye pelemiri, çek fırfırolu.. Ye pelemiri, çek fırfırolu... Ye pelemiri, çek fırfırolu...

Üstelik de dıştan, hep normal insan gibi görün! Ne olur bu işin sonu?..

İşte, ne oldu isek o olur.

Bir de tüp aydınları kalkar bütün kötülükleri, politik - sosyal - ekonomik nedenlerde ararlar.

Bilmezler ki, her kötülüğün altında, pelemir ile fırfırol yatıyor.

Ulus olarak bütün istediğimiz, pelemir'siz ekmekle, fırfırol'suz rakıdır. Böylece ayarımızı yapabiliriz.

Ayarlanabilen çılgınlık, üstün düzeyde aklın kanıtlanmasıdır.

Ayarlanabilen sarhoşluk ise, içme sanatında üstad rütbesidir.

Marifet, çok içmek değil, adam gibi içmektir. Adam gibi içmek ise bir «sanat» türüdür.

Her sanat, amatörce yapıldığı gibi, profesyonel olarak da yapılır. Hani derler ya: «Önce, amatör olarak okul tiyatrosunda oynadı, sonra şehir tiyatrosunda profesyonel oldu.»

«İçme sanatı» da tıpkı böyledir. Önceleri, peder beyin şişesinden aşırarak amatör olunur. Ama içki sanatının profesyoneli, para kazanmaz. Aksine başka işten kazandığı parayı, içkiye vermeye başladığı anda, «profesyonel» oldu demektir.

Kırk yıl severek içtikten sonra, üç yıl önce içkiyi birden bıraktım. Akşamları sıkıntı basıyordu. Ben de bir yandan sürekli kitap okuyup, müzik dinliyor, bir yandan da ferahlamak için, limon kolonyası sürünüp duruyordum.

Bizim eski «es-keş»lerden bir arkadaşım sordu:

«Ne yapıyorsun öyle aabicim?»

«Görmüyor musun? Alkolü artık yalnız haricen kullanıyorum.»

«Pek güzel yapıyorsun aaabicim. Diş gebelik gibi birşey... zarar etmez.»

Sarhoş bazen kendini kaybeder de aklını kaybetmez.

Kocaman sirk çadırı binlerce seyirci ile doluydu. Final yaklaşıyordu. Aslanlar numaralarını yaptılar. Bir aslan dışında ötekiler çekildiler. Parmaklık içindeki aslanın yanına bir de «dompteuse» girdi. Bu, o kadar güzel bir genç kız ki, bakmaya kıyılamazdı. Sirk ilgilisi elindeki mikrofonla büyük yarışmayı açtı:

«Öpene on altın veriyoruz. Var mı içinizde cessur insan? Öpene on altın!»

Özendirmek için dompteuse kız, aslanı dudaklarından öptü, adam bağırmaya devam etti:

«Öpene on altın, öpene on altın!»

Arka sıralardan birisi, yuvarlanarak deliler gibi koştu ve istekli çıktı. Burnu ve gözleri kırmızı idi. «Buyrun!» dediler. O da peltek peltek konuşarak dedi ki:

«Önce aslanı dışarı çıkarın!»

Ayarlanamaz sarhoşlukların önemli bir bölümü kötü evliliğin dünya cehennemi oluşudur.

Adamın biri evliliğindeki mutsuzluğundan o kadar yanık ki, kendini içkiye veriyor. Bir gece yine karısını unutmak için o kadar çok içmiş ki, evini zor buluyor. Karısı kapıyı açar açmaz da düşüp ölüyor.

Neden?

Çünkü karısını çift görmüş.

İçki içen kişi, hele yalnız içiyorsa, gördüğü düşleri içine sindirerek yaşar.

Yaşlı adam meyhanenin köşe masasında yalnız oturu-

yordu ve ikinci küçüğü bitirmek üzere idi. Arada birçok hafif gülümsemesi dışında, sarhoşluk belirtisine de rastlanmıyordu. Yanındaki masada yalnız oturan ve bir büyüğü devirmiş olan orta yaşlı adama döndü ve dedi ki:

«Sizi tanır gibi oluyorum. Acaba nereden?»

«Aynı duygu bende de var efendim. Acaba nerede oturuyorsunuz?»

«Sırakavaklar caddesinde. Ya siz?»

«Rastlantıya bakın! Ben de orada. Acaba sizin apartmanın numarası kaç?»

«On altı numara, sizinki kaç numara?»

«Tanrım! İnanılmaz şey! Ben de on altı numara ve üçüncü daire...»

«Neee?.. Benimki de üçüncü daire...»

İki adam ayağa kalkıp birbirine sarıldılar ve ağlamaya başladılar.

Meyhanedekilerin hepsi sahneyi merakla seyrediyordu. Meyhaneci müşterilerin merakını giderdi:

«Her cuma akşamı aynı şey... Bunlar baba - oğuldur.»

Söz içkiden açılmışken, merhum cennetmekân dostum «Amca»yı düşünmeden olmaz.

Kendisi, üstün insan ve meslek adamı özelliklerinin yanında, yeme - içme ve neşelenme hocasıydı. Masada bulunanlara, kendi eli ile yedirir içirirdi.

Bir içki maratonu gecesinin ertesi günü, aynı kişiler tekrar buluşurduk. Birisi Amca'ya dedi ki:

«Yahu sen bana ne yedirip içirdin? Fena halde içim yandı. Gece yatmadan evvel tam beş şişe su içtim.»

Amca'nın reaksiyonu:

«Çüş ulan! Rakı mı bu?»

Yine sevgili Amca anlatmıştı:

İkinci Dünya Savaşı'nın yeni bittiği yıllarda Diyarbakır'da çalışıyordu. Yaz ortasında, temmuz ayında bir öğle vakti, «jeep»i ile kale duvarlarının önünden geçiyormuş.

Hep biliyoruz ya!.. Diyarbakır sıcağı cehennemin provası. Güneşten kızışan kale duvarlarının taşında ise ızgara et bile pişer.

Amca, kale duvarlarının dibinde iki adam görüyor, merak ediyor, yanlarına gidince görüyor ki adamlar rakı içiyor.

Meze olarak bir tepsi ayıklanmış diş sarmısak ile bir tepsi acı pul biber var. Ağızlarına önce yarım avuç diş sarmısak, sonra yarım avuç pul biber atıyorlar ve ikisini birden çiğniyorlar. Acıdan, gözlerinden yaş boşanıyor.

İşte tam bu anda, rakı şişesinden iki ganî yudum, çekip, «Oooh!..» diyorlar.

Amca'cığım delicesine kıskanmış. Ama bir merakı var yine:

«Len! İçiş biçiminizi beğendim. Ama rakı çorba gibi ısınmış. Ona niye bir çare bulmadınız?»

Adamların cevabı parlak:

«Sen ne diyorsun beyim? Sarmısakla biberi yuttuktan sonra bu rakı insana buz gibi geliyor...»

Bu adamlar, Einstein'ın Rolatlvite (Izafiyet) teorisini, bambaşka bir yoldan bir kez daha bulmuşlardı.

Hem de okuma-yazma bilmeden...

Tarihe geçmek haklarıydı.

Öyle gün olur ki, bizi sonsuza dek bırakıp gitmiş bir dostumuzdan sözeder, sonra da:

«Anılmak istedi,» deriz.

«Ölü»nün isteği olur mu? Oluyorsa eğer, o hâlâ «canlı» demektir.

Şu anda, yine Hayyam'ı yardıma çağırıyorum:

Can yoldaşı dostlar çekildi gittiler.
Ecel çiğnedi hepsini birer birer
Yan yana oturmuştuk hayat sofrasına
Bizden birkaç kadeh önce sızdı gittiler.

Alman dostlarımız!

Federal Almanya'da, adına mizah denmeye utanılmayan bir soru - fıkra anlatılmaktadır.

Soru: «Bir beyaz trafik şeridi ile bir Türk arasında ne fark vardır?»

Cevap şöyle: «Beyaz trafik şeridine basılmaz.»

Aynı dergiden iki de haber:

Hamburg'da Neonazi'ler, gaz tabancaları ve baseball sopalarıyla Türk'lere saldırdılar. Dortmund'da bir pasajdaki Türk dükkânları harabeye çevrildi.

Eyvah dostlar eyvah! F. Almanya'da tekrar Nazi'lik belirtileri başladı.

Bilim ve Sanatta, dünyanın gidişini değiştirecek güçte büyük dehalar yetiştirmiş bulunan Alman Ulusundan bazıları, Hitler - Göring - Himmler gibi, yine dünyanın gidişini bu sefer başka yönde değiştiren kişiler yetiştirdiklerini unuttular anlaşılan...

Bu kimselere, Nazi'leri hatırlatmak gerekli. Bu, ben - sen - o ile olmaz. Bu hatırlatma, Birleşmiş Milletler'ce yapılmalıdır ki insanlık bir daha kana bulanmasın.

Kasım 1938 idi. Bir gecede. Almanya'daki bütün sinagog'larda yangın çıktı. Yahudi işyerleri ve konutları tahrip ve yağma edildi. Yirmi bin Yahudi, nedeni olmadan tutuk-

lanıp işkence edildi. Büyük kısmı öldürüldü. Hiçbir mahkeme, bu suçların bir tekine olsun, ceza vermedi.

O geceden sonra Alman adalet mekanizması Nazi'lerin oyuncağı oldu. Bu gecenin adına «Reichskristallnacht» (Devlet Kristal Gecesi) dendi. Bu ismin mizah olduğu da söylenebildi.

Şimdi Kuzey Ren - Westefalya İçişleri Bakanı Herbert Schnoor diyebiliyor ki: «Türkler Üçüncü Reich (Nazi'ler) zamanındaki Yahudilerin durumuna itiliyorlar.»

işe bakın! Dost bildik biz bu insanları...

İkinci Dünya Savaşı'nda tüm Avrupa, Nazi egemenliği altında kaldı. O zaman neler oldu ki? İşte bunu mizah anlatır. (H. J. Gamm, List yayınevi No. 380, Almanca)

Bir Nazi büyüğünü İsviçre'de gezdirirken kocaman bir binayı gösterip: «Donanma Bakanlığı» diyorlar.

Nazi Alman da, deniz kıyısı bulunmayan İsviçre'nin, Donanma Bakanlığı'na sahip olmasıyla alay ediyor. Ama İsviçre'li de lâf altında kalmayıp diyor ki:

«Asıl sizin, 'Adalet Bakanlığı'nıza ne gerek olduğu anlaşılmıyor!»

İkinci Dünya Savaşı'nda Alman işgali altındaki Paris'ten bir tren kalktı. Bir Alman, tek kişinin oturduğu kompartmana girip, «Heil Hitler,» diye selamladı. Oturan ise, «Bonjour,» karşılığı verdi. Alman bu selama içerledi. Ancak biraz sonra gördü ki karşısındaki Fransız, Schiller okuyor.

Fırsat bilip alayla sordu: «Schiller okuyorsunuz ama, Heil Hitler demesini öğrenmemişsiniz!» Fransız bunun üzerine Schiller'in uluslararası bir yazar olduğunu anlatıp açıkladı:

«O, bütün Avrupa Ulusları için eser verdi. İngilizler için Maria Stuart'ı, İspanyol'lar için Don Carlos'u, Çek'ler için Wallenstein'ı, İsviçreli'ler için Wilhelm Tell'i, Fransız'lar için Orlean Bâkiresi'ni yazdı.»

Kompartmandaki Alman hırsla atıldı:

«Pekiyi, Almanlar için ne yazdı?»

Fransız çok sakin açıkladı:

«Haydutar.» (Die Raeuber)

Göring, Emmy Sonnemann ile, görkemli bir törenle evlendi. Tören biter bitmez de, balayı için güzel şatolarına hareket ettiler.

Yolda Emmy, çapkın bakışlarla yepyeni kocasına sordu:

«Başbaşa, yatak odamızda yalnız kaldığımız zaman da bu kadar anlaşabilecek miyiz?»

«Elbette. Niye kuşkulanıyorsun?»

Emmy, yine çapkın:

«Karşı hareketlere hiç tahammül etmediğini söylediler de...»

Propaganda ve kültür işlerinin başına geçen Göbbels hakkında neler anlatılmadı ki?

Fısıltı ile konuşuluyordu:

«Berlin'deki Zafer Sütunu yükseltilecekmiş.»

«Neden?»

«Çünkü Berlin'deki son bâkire bu anıt üstünde duruyor. Onu Göbbels'ten kurtarmak için.»

Devlet Kültür Odası kurulup başına Göbbels getirilmişti. Nazi'ler diyorlardı ki:

«Evvelce bir aktristin yolu Yahudi rejisörlerin yatak odalarından geçerdi. Şimdi biz elkoyduk.»

Göring, Göbbels'e şikâyet ediyordu:

«Bütün propagandanıza rağmen, bazı kimselerin hâlâ, 'Heil Hitler,' diye selam vermeyip, 'İyi günler,' dediğini duyuyorum.»

Göbbels şiddetle reddetti:

«Sevgili Führer'imiz yaşadıkça, kesinlikle, 'İyi Günler,' söz konusu olamaz.»

Sömürgeciliğin başlangıç ve kaynağının Rönesans ol-

duğunu hatırlatalım. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra sömürgecilik yıkıldı güya... Yalan bu!

Yeni tip yirminci yüzyıl sömürgeciliğinin bir biçimi, kendi ülkesinde getto'lar kurarak insan çalıştırmaktır. Kısacası «Getto Sömürgeciliği» türedi.

F. Almanya Başbakanı yabancı işçiler için diyor ki:

«İşi biten gider.»

İyi bilmiyorum ama, iyi hatırlıyorum. Türk vatandaşları, ülkemiz kanunlarına göre, yabancı Devlet büyüklerine karşı saygısızlık edemezler. Ederlerse cezası hapistir. İşte bu nedenle, sayın Şansölye'ye karşı çok nazik davranmaya çalışacağım.

Sanatçıyı her zaman politikacıdan üstün tutmuşumdur.

«İşi biten gider» sözünü söylemek hakkı, olsa olsa bir kukla tiyatrocusuna aittir, bir Devlet adamına değil.

F. Almanya'ya gelen milyonuncu işçi, Portekiz'li Armando Rodrigues'i boru ve trampetlerle karşılayanlar, panayır şaklabanları mı idi?

Almanların önemli bir kısmı, yabancı işçilerin fazla çocuk yaptığını ve çocuk zammı almak için Almanya'da çalıştıklarını sanıyorlar.

Bu insancıkların neden bu kadar çok çocuk yaptığını ne bilsinler? Bunlar ne hap bilirler ne de korunma!.. Şu fıkradan anlarlar mı acaba?

Daha hap çıkmadığı zamanlarda, İstanbul'lu bir ev hanımı, Anadolu köylerinden bir yardımcı getirtiyor. Cahil bir genç kadın... Her türlü ev işi öğretilmeye başlanıyor. Bulaşık, çamaşır, ütü, ortalık toplamak gibi...

Evin hanımı bir sabah, yatak odası toplamayı öğretirken köylü kadıncağız yerde, kullanılmış bir «koruma malzemesi» görüyor. Hayretler içinde hanımının yüzüne bakıyor. Hanım da soruyor:

«Niye şaşırdın öyle? Sanki siz bu işi yapmaz mısınız?»

«Yaparız, yaparız ama, böyle derisini soyuncaya kadar değil!»

Bir de kalkmışlar, bu insancıkların «hesapla» çocuk yaptığını düşünüyorlar.

Unlü komedyen Weiss - Ferdi, Nazi'lere açıkça takılmak yürekliliğini gösterebilen ender Alman'lardandı. Sahneye, Hitler'in çerçevelenmiş büyük bir fotoğrafı ile çıkar ve derdi ki:

«işte bu benim dostum Hitler!.. Ama bilemiyorum, onu duvara mı dayayayım, yoksa asayım mı?»

Yine Weiss - Ferdi, sahneye çıkıp anlatıyor:

«Bugün geç kalktım. Dachau (ünlü toplama kampı) tarafına yürüyüş yaptım. Aman, neler gördüm neler? Dikenli teller, makinalı tüfekler, dikenli teller, tekrar makinalı tüfekler ve yine dikenli teller!

Ama size birşey söyleyeyim mi? Eğer istersem içeri girerim.»

F. Almanya Dışişleri Bakanı, Nato Devleti olarak Türkiye'ye yapılacak 400 (dört yüz) milyon Mark yardımı, kendi hükümetinde üçüncü keredir ki askıda bırakıp yaptırmıyor. Nedeni: Türkiye'de Insan hakları meselesi.

iyi ama, yaşıtım olan Sayın Bakan, kendi ülkesinde Hitler zamanı, insan hakları için ne yapmıştı? Hiç bilmiyorum! Acaba komedyenler Weiss - Ferdi ve Kari Valentin kadar yürekli davranmış mıydı? Hiç duymadım. Yaptı da ben bilmiyorsam, yaşantımın en mutlu cehaleti olur bu!

Dünya'da biz Türk'leri seven hemen hemen hiç yok. Anladık. Canınız isterse!

Cebinize sokun sevginizi!

Lütfen şimdi, Bonn Infas Enstitüsü'nün yaptığı araştırma sonuçlarına bakınız:

F. Almanlar içinde, Türk'leri sevenlerin sayısı yüzde 8 (sekiz), sevmeyenlerin 48 (kırk sekiz).

Oysa ki, Kuzey Afrikalılar ile Afrika zencilerini sevmeyenler, sadece yüzde 33 (otuz üç).

Haydi diyelim ki, Müslümanlık onlara ters geliyor. Değil öyle:

Iranlı'ları sevmeyenler yüzde 38 (otuz sekiz) iken, Türk'leri sevmeyenler yüzde 48 (kırk sekiz).

Sevsinler sizi, gözümün nurları!.. Biz de sizi dost bildik ha?

Nazi'lerle Alman Ulusunu birbirinden ayrı düşünmek gereğinden, hiçbir gün vazgeçmedim.

Ama, aynı Alman Ulusunun, ta Hitler'in ölümüne kadar Nazi'leri sırtında taşımış olmasından, kuşku ve üzüntü duyduğumu da saklayamam.

Nazi'ler, öyle bant usulü otomobil, buzdolabı falan değil... Bant usulü **ölüm** ürettiler, **ölüm.**

Tarihte ilk defa...

Bugün Türk'lere davranışın, bazı Alman'lara Kristallnacht'ı ve Nazi'lerin Yahudilere yaptıklarını hatırlatması tüyler ürperticidir.

Ama Alman'lar için... Bizim için değil...

Diyelim ki trajik olaylar şiddetlenir, bütün Türk'ler yurtlarına döner. Zor olur, belki de çok zor olur, ama biz onları bağrımıza basarız. Iki lokma ekmeğimizi paylaşırız. Alışığız biz...

Ama... Bu kafayla giderlerse, Alman'ların başına, bir gün gelir, bir Hitler il geçer.

Fransız'ların «Louis»leri XVI (on altı)da bitti ama, Hitler'ler, bu kafa ile bu sayıyı da aşar.

Yazık olur Almanlara, ve insanlara.

Yapmayın centilmenler yapmayın!

Nazi'liği hortlatmayın!

7

grekoromen mi?
serbest mi?

Bugün konumuz Spor.

Önce, milyonların sevgilisi futboldan başlayalım.

Futbolda, son zamanların beni üzen olaylarından söz açmadan duramayacağım.

Bir Fenerbahçeli futbolcu, seyircilere edep yerini göstermiş... Bu yüzden de kulüpten ceza almış...

Bence bu değerli sporcumuz, bir yanlış anlamaya kurban gitmiştir. Bir kere bu yavrucak, seyircilere edep yerini göstermek suretiyle onları edebe davet etmiş bulunmaktadır, o kadar...

Alman dostlarımız birbirlerine kızınca, işaret parmaklarını kafalarına dokundura dokundura «lisanı hal» ile demek isterler ki:

«Deli misin? Aklını başına al!» Şimdi bunu unutmayalım. Hemen ekleyelim. Çok duygulu bir çocukmuş. Kızdırırlarsa fena tepesi atarmış. Yani bu durumda çocuk, kafasını gösterse idi halka karşı.

«Aklınızı başınıza alın! Tepemi attırmayın!» demiş olurdu. Asıl o zaman tehdit etmiş, ayıp etmiş olacaktı. Anlayamadık biz bu masum çocuğu.

Geçenlerde, Galatasaray taraflısı bir arkadaşımı üzgün gördüm... «Ne oluyor?» dedim. Açıkladı:

«Son zamanlarda takımın direği santrfor. Gerisi hava... Oysa o da hasta, yandık bu hafta Dolmabahçe'de...»

«Kalan on kişi armut toplamıyor ya... B. Metin'in hastalığı neymiş?»

Arkadaşım ıkındı - sıkındı. Sonunda, iltihaplı bir cinsel hastalık kaptığını söyledi. Ben avutmaya çalıştım:

«O da mesele mi yahu? Penicillin çıkalı bu çabuk iyi oluyor da, nezle geçmiyor. O iş Permanganat zamanı belâ idi. Hem çocuk Avrupoi bir hastalık almış. Orada buna 'Kavalye nezlesi' derler. Aferin aslanıma! Milli Takıma lâyık, şanlı bir kulübümüzün değerli sporcusu, şanına lâyık bir hastalık almayacak da, uyuz mu kapacak yani?»

Biz değerli sporcularımızı bir türlü anlayamıyoruz vesselâm! Uzülüyorum.

En kibar ve aynı zamanda ünlü futbol takımı olan kulübümüz kuşkusuz Galatasaray'dır. Çünkü arada bir Profesör Başkan seçerler. Ama bu kibarlık da burada biter. Çünkü Profesör Başkan, geceyarısı Bolu'ya gidip, karakoldan ve Adliyeden futbolcu kurtarır. Aziz ve sevgili Prof. Dr. Mustafa Pekin'in çektiklerine yakından tanık oldum.

Beşiktaş Kulübümüz de, Divan Başkanlığına aziz ve sevgili Prof. Dr. Turgay Atasü'yü getirmek suretiyle, kibarlaşmak yolunda, nihayet, önemli bir adım atmış bulunuyor.

Oysa benim çocukluğumda Beşiktaş'a «arabacı takımı» derlerdi. Ama efendim, benim çocukluğum da, tekerleğin icadından biraz sonraydı. O zaman da at arabası, bugünkü jet uçakları kadar modern ve asildi.

Fenerbahçe kulübünün lâfını etmeye bile korkuyorum. Tarihin en büyük entrika üstatlarından Bizans'lı Grandük Notaras'ı bu sevilen kulübümüzün kapısından içeri soksalar, yarım saat sonra çıldırır, dışarı fırlar. Tanrı yardım etsin... Notaras'a değil, Fenerbahçe'ye.

Pekiyi... Ben hangi kulübün taraflısıyım diye sual ederseniz onu da karşılıksız bırakmam. Söyleyeyim.

«Şark Şimendifer.»

Bu cevaptan sonra çok kişinin yüzüme fena fena baktığını iyi biliyorum. Bu nedenle, izniniz olursa açıklayayım:

Ülkemizde, Devletleştirilen, son yabancı sermayeli tren kumpanyası, Trakya'daki demiryollarının sahibi olan «Şark Şimendifer Kumpanyası» idi. Bizim Yedikule'de, kendi adına futbol takımı vardı. İşte futbolda benim ilk aşkım budur.

İkinci Dünya Savaşı'ndan önceydi. Ali Çetinkaya merhum (lâkabı ile Kel Ali bey) Nafıa Vekili olunca, Şark Şimendifer Kumpanyası'nı devletleştirdi. Futbol takımı da böylece tarihe karıştı. Ama benim ilk aşkım, son aşkım olarak kaldı. Ondan sonra hiçbir takımı gözüm tutmadı.

Efsane idi bu takım, efsane... Kaptanı, merkez muavin «Aynı Hakkı bey» idi. Kendisine hiç kimsenin Ayı Hakkı demek eşşekliğinde bulunduğunu görmedim. Kesinlikle bey denirdi. Ama Hakkı bey denmezdi. Lâkabını da söylemek, yiğiti lâkabı ile anmak, ilkel terbiye gereğiydi.

Ayı Hakkı beyin otoritesi, sonradan Beşiktaşlı Baba Hakkı'da kısmen devam etti. Ama kısmen... Çünkü görevini yapmayan arkadaşını Baba Hakkı, soyunma odasında döverdi. Ama, Ayı Hakkı bey sahada ve oyun sırasında döverdi.

Kalecimiz ise «Kör Veli» idi. Bir kaleci için körlüğün uygun bir özellik olmadığı düşünülebilir. Ancak, Kör Veli kadar candan oynayan bir futbolcu, ne gördüm, ne de duydum. Rakiplerin ayaklarına, öyle gözü kara atılırdı ki (belki de görmediğinden) ya golü kurtarır ya da karşıdakinin bacağını kırardı. Kendisi de zamanla, körlüğünün üstüne bir kulağını kaybetti. Burnu da kırıla kırıla küçüldü.

En önemlisini şimdi söyleyeceğim: Takımına canını

veren Kör Veli, öyle yoksul idi ki, sahaya zaman zaman, yarı aç yarı tok çıkardı.

Yıllar oldu ki, futbol maçına gitmedim. Ama arada televizyonda seyredip, gazetede okuyorum.

Bizim futbol palyaçoları, BMW'den aşağı arabaya binmek istemiyorlarmış. Topu birden, Ayı Hakkı beyle Kör Veli'ye feda olsun vicdan fıkarolarının.

Grekoromen mi, yoksa serbest mi? İşte bu sorulunca akla hemen güreş geliyor.

Oysa ki amacım, şimdi güreşten söz açmak değil. Soru şöyle doğdu: Hanımların bulunduğu meclislerde, edepsiz fıkra - anekdot - olay anlatılamıyor. Edeplileri de kimsenin hoşuna gitmiyor. Soğukluk çıkıyor.

Kaç defa söyledim:

«Böyle durumlarda ancak grekoromen fıkra anlatılır. Yani belden aşağısı, bu durumda söze karıştırılmaz. Biz erkekler yalnızken serbest stilde konuşabiliriz. Şimdi olmaz,» diye.

Sevişmenin de grekoromen ve serbest stillerde olanı vardır. O da bir çeşit minderde yapılır. Ama gözü kararan, bu mücadeleyi, standart minderler dışında, otomobil koltuğundan merdiven altına kadar her yerde yapar.

Şimdi izninizle, pırıl - pırıl bir grekoromen fıkra örneği verelim:

Taka Reisi sert mi sert, barut gibi bir Karadeniz'li. Tayfaların ödü kopuyor.

Bir gün denizde, tayfalardan birine emir vermiş:

«Ula Cemal! Kıyıya çıkınca bana aspirin al!»

Bir süre sonra yanaşıp karaya çıkmışlar. Reisin emri Cemal'in aklında ama, aspirinin ne olduğunu hiç mi hiç bilmiyor. Çekinerek, korkarak soruyor:

«Reyus! O deduğundan bulamazsam helva alayum mi?»

Bu kadar temiz ve bu kadar tatlı fıkra, olsa olsa başka bir Karadeniz fıkrası olabilir.

Şimdi örnekleri bulandıralım:

Iki evde kalmış yaşlı kız, çayırdaki bir tavuk sürüsünü seyrediyorlardı. Tam o sırada horoz, bir tavuğu kovalamaya başladı. Tavuk, korku içinde gıdaklayarak kaçarken caddeye çıktı ve ne yazık ki, geçen bir otomobilin altında can verdi. Sahneyi ilgi ile seyreden yaşlı kızlardan biri ötekine dedi ki:

«Görüyor musun? Teslim olmaktansa ölümü seçti. Biz yine de yanlış yapmamışız!»

Insan kendisini çok zorlarsa, bu fıkrayı grekoromen sayabilir. Ama arkasından derse ki:

«Deneyim geçirseydi böyle konuşmazdı.» İşte o zaman fıkranın serbest stile girdiğinden kimse kuşkulanamaz.

On yaşında kızlar konuşurken bir tanesi övündü:

«Ben nasıl çocuk yapıldığını biliyorum.»

Oteki ise alay etti:

«O bir şey mi? Ben nasıl yapılmadığını biliyorum.»

Yine iki küçük kız konuşurken biri ötekine yaşını sordu. O da, «On yaşındayım.» dedi. Beriki:

«Ama sen, daha küçük gösteriyorsun, söyle bana! Yaşantındaki en güzel şey nedir?»

«Çikolatalı dondurma.»

Cevabı alan kahkahayı bastı:

«Gördün mü? Sen daha on yaşında yoksun!»

Bu fıkrayı, öncekinden evvel anlatsam, belki grekoromen diyebilirdim. Ama bu sıra ile anlatınca, hınzırlık olmadığına kim inanır? Bu durumda ikisi de serbest stildir.

Başka gezegenlerden gelen yaratıklarla, dünya insanlarının seks konusundaki düşünce alışverişleri çok anlatılır. Ama, bunların bir tanesi o kadar çok anlatıldı ki, din-

lemekten bezmişizdir. Sanırım, bu konuda az duyulmuş bir fıkra şu:

Astronotlar ilk kez Merih'e ayak basıp, Merih yaratıkları ile tanışıyorlar. Iyi karşılanıyor ve samimi oluyorlar. Elbette bizimkilerin aklı fikri o işte! Nasıl çocuk yapıldığını soruyorlar. Merihliler anlatıyor:

«Çok basit! Bizim göbeğimizde bir kese vardır. İçinde yeşil haplar bulunur. Çocuk yapmak isteyince, bir yeşil hap yutarız, olur biter. Ya sizde nasıl?»

Astronotlar, dünyada nasıl çocuk yapıldığını bütün ayrıntılarile anlatıyorlar. Merihliler kahkahayı basıyor:

«Ohooo... Biz bunu biliyoruz yahu! Biz yeşil hapları bu yolla üretiyoruz.»

Bu fıkra, grekoromen stilde, hakeme faul düdüğü çaldırır.

Şimdi, açıkça serbest stille noktalayalım.

Paris'te her ulustan «hayat kadını» çalışır. Bunların içindeki Ispanyol'ların sayısı da az değildir.

Pigal'de özellikle Ispanyol kadınlarının çalıştığı bir «şenlikli ev»de, tarife elli dolar. Bu, standart iş için. Ama İspanyol usulü olursa, otuz dolar fark alıyorlar, hepsi seksen dolar ediyor.

Paris'in ünü dünya'ya yayılmış... Oraya gelen erkek, azmadan duramıyor ya! Işte, bu Ispanyol evine gelen adamın biri, Ispanyol usulünü seçip, seksen doları ödüyor ve seçtiği kadınla odaya giriyor.

Olan olmuş... Bir süre sonra giyinip çıkarken de soruyor:

«Ispanyol usulü dediniz ,otuz dolar fazla aldınız. Oysa ki ben hiçbir fark görmedim! Ispanyol usulü olup da ne oluyor yani?»

Kadın açıklıyor:

«Sen de hiç anlamazmışsın yahu! O sırada 'Ole!' diye bağırdım ya!..»

Eh, pekiyi, bizim usul nasıl oluyor?

Beyaz peynir fiatları: «Ole», Zeytin: «Ole», Elektrik - Telefon: «Ole», Kiralar: «Ole, ole, ole».

8

mutluluk (yüksek faizli)

Yazımın başlığını hoşgörün lütfen!.. Başka türlü okuyucu çekemiyorum.

«Mutluluk...» Dedim ve durdum. Ne diyeceğim ki?

Yani ben mutluluğun reçetesini mi vereceğim? Yooo... öyleyse daha kolay bir konuya geçip hep beraber rahatlasak ya... Olmaz. Başladık bir kez.

Ne ile mutlu olacağımızı anlama çabasını hiç göstermemişsek, buna kafa yormamışsak ya da buna yorabilecek kafamız yoksa eğer, boşuna umutlanmayalım, geberene kadar mutlu olamayız.

Ama birisi de çıkar derse ki: «Param olursa, sevdiğim kişiyle evlenirsem, işimde büyük prestijim olursa, ben ölünceye kadar mutlu olurum.»

İşte bu kişiden de iyice kuşkulanırız! Bu kişi, mutsuzluğun sınırlarından ve etkenlerinden, daha kısası insanlardan ve dünya'dan habersiz, saf birisi olsa gerekir.

Kimisi de pencereden bakar bakar da:

«Ah şu kuşlar kadar mutlu olabilsem, başka bir şey istemem!» der.

Bu da yanlış! Yani eşeklerin kuşlardan daha az mutlu olduğunu nereden biliyoruz? Hem farzedelim ki bildik. Kanıtlar elimizde, iyice hazırlanıp gitsek ve bu kuşlar gibi mutlu olmak isteyen kişiye önersek:

«Beyefendi! Bilimsel olarak saptanmıştır ki, eşekler

kuşlardan daha mutludur. Acaba zatı-âlinize bu olanağı sağlasak?»

Kesinlikle reddedecektir. Çünkü adamın, eşeğin daha doğuştan talihsiz olduğuna dair bir ön fikri vardır.

En mutlu hayvan, ister kuş - ister eşek - isterse de, Bo Derek'in çamaşırlarına sokup çıkararak oynadığı küçük kanış cinsi köpeği veya siyam kedisi olsun, ne farkeder yani? Eninde sonunda hepsi hayvandır.

Insanca çile çekmektense, hayvanca mutlu olmayı seçen kişiye, istediği izin verilmelidir.

Ustelik bazı hayvanlar da, bazı insanlardan daha onurlu olduklarını düşündürmüyorlar mı?

Ne de güzel anlatmış Orhan Veli «Kuyruklu şiir»de:

Uyuşamayız, yollarımız ayrı;
Sen ciğercinin kedisi, ben sokak kedisi;
Senin yiyeceğin, kalaylı kapta;
Benimki aslan ağzında;
Sen aşk rüyası görürsün, ben kemik.

Ama seninki de kolay değil, kardeşim;
Kolay değil hani,
Böyle kuyruk sallamak tanrının günü.

Hiçbir tek neden, mutluluk doğurmaz.

Jean Marais'ye göre: «Para, tek olarak mutluluk nedeni değildir. Ama mutsuzluğa karşı dayanıklılığa, uygun bir biçim sağlayabilir.»

Mutluluk lâfı edilirken, aşk ve evlilik sözleri de çokça kullanılır.

Aşk acaba mutluluk mudur? Değilse bile, insanları tepebilecek mutsuzlukların en incesi, yine de aşk olsa gerekir.

«Mutluluğun ne olduğu, evlenince anlaşılır. Ama o zaman da vakit çoktan geçmiştir.» (Peter Sellers)

Gelin hanım düğün gecesi çok mutlu olacağını sanır. Oysa damat beyin küçük bir dalgınlığı gelin hanımı düş kırıklığına uğratır.

Dalgınlığın sembolü Profesörlerdir. Dalgınlık düşüncesizlik değildir. Önemli bir konuda, başka şeyleri önemsemeyecek kadar konsantre olmaktır.

Güzel bir genç kız, ünlü tıp profesörü ile evlendi. Ancak düğünün ertesi sabahı, gözyaşları içinde baba evine döndü. Nedenini de anlattı:

— Düğün merasimi bitince odamıza çekildik ve yalnız kaldık. Soyundum. O da tansiyon aletini alıp yanıma geldi. Beni bir güzel muayene ettikten sonra: «Giyinlniz ve bir hafta sonra tekrar geliniz!» dedi.

Eğlenmekle mutluluğu da birbirine karıştırmamalıdır. Eğlendiğini sanan kişi, mutlu olduğu hamhayaline kapılmamalıdır. Bazı turistik tesislerde eğlence üretilir ve insanlara mutlu edildikleri kanısı yutturulur. Oysa:

«Eğlence bant üretimi olabilir. Ama mutluluk hiçbir zaman olamaz.» (John Steinbeck)

Kimisi de mutluluk peşinde koştuğunu sanıp, talih oyunlarına kapılır.

Viyana'da, sanatı sevmenin ötesinde, sanatçıların sırtından geçinmekte üstad olan bir Poldi Waraschitz vardı.

Bilinmez nasıl olur, zaman zaman da paraya boğulur ve hovardalık ederdi. Yine bir gün genç ve hevesli bir sinema oyuncusu hanımı beraberine alıp Velden kumarhanesine gitti.

Oyunun kızışmış bir zamanında kıza mühim bir para verip, kendi şansına oynamasını istedi ve dedi ki:

«Kaç yaşında isen o numaraya koy. Sakın talihini aldatmaya kalkışma!»

Kız 26'ya koydu. Rulet döndü. Bilya 30'da durdu. Kız bayıldı. Servet kaybetmişti.

Hep Einstein'in zaman kavramı üzerine etkisi anlatılır.

Zaman'ın Einstein üzerindeki etkisi ise, kendi sözleriyle şöyle:

«Genç yaşta insana acı gelen, ama olgun çağda tadına doyum olmaz bir yalnızlık içinde yaşıyorum ve mutluyum.»

İşte mutluluğun en güvenli yollarından biri de bu... Kendine yetmek ve kendini yenileyebilmek.

Richard Strauss, kompozisyonlarını piyano kullanmadan ve direkt notasını yazarak yapardı. Yani bestelediği eseri dinlememiş olurdu. Dresden'de Arabella'sı ilk defa seslendirileceği zaman koltuğa neşe ile oturdu ve dedi ki:

«Yaşantımın en mutlu anlarından birindeyim. Şimdi ilk defa kendimi dinleyeceğim.»

Biraz evvel mutluluk ve aşk dedik ama o başka aşktı. Oysa şimdi sözünü edeceğimiz sanat aşkı, ötekine benzemez.

Bu aşkın sonunda, yatmaya da gidilmez. Ten zevklerinin keyfi de olmaz bunda...

Ama bu kutsal bir aşktır. Bu çile aşkıdır. Bu, çile çekmenin mutluluğudur.

Geçim sıkıntısı da insanları mutsuzluğa iter. Ama kimisi de bu çemberi paralayıp dışına çıkar.

Yüzyılımızın hemen başı, romancı Jacob Wassermann'ın büyük başarılarının başlangıcı oldu. Yoksul kişi iken de paralı birisi oldu. Bir gün Früth'lü bir dostuna içini dökü yordu:

«Zaman zaman nereden geldiğimi düşünüyorum... Tam yoksulluktan, 'getto'dan... Ne gömlek vardı ne de ayakkabı. Bodrumda büyümüştüm. Öyle de alışmıştım. Bugün ise, her 'sıradan' herif gibi ipek pijama giyiyorum. Ne biçim şey bu?»

Şimdi çekinmeden öne sürüyorum: Geçim sıkıntısının sırtlarına yüklediği mutsuzluk olmasa, insanların yarısı deha olurdu...

Arnold Korff, Viyana Saray Tiyatrosunun büyük safa düşkünlerinden biri idi. Bu kafa ile borcu da dağlar gibi yığılıyordu.

Bir gün, zamanının vurucu spor arabalarından birini borca alıp, tiyatroya binbir fiyaka ile geldi. Arkadaşı Josef Kalnz, zaten hesapsızlığına kızan biri idi, uyardı:

«Arnold, sen bu bütçe ile tramvaya binsen daha iyi değil mi?»

Arnold Korff cevapladı:

«İyi ama Josef! Tramvaya borca bindirmiyorlar ki!»

Bakın hele şu işe! Tramvaylı bir anekdot anlattım da aklıma bizim İstanbul otobüsleri geldi. Pekâlâ da memnunuz.

İyi ama, aylık mavi kart bedeli, birdenbire yükseltildi, % 50 (yüzde elli) zam yapıldı.

Bu kazık nereden çıktı efendiler?

Eyüp'ten Sarıyer'e işe giden kâtip Muttalip ne nane yiyecek şimdi?

Ekonomik yaşantımızın mimarı, yıllık % 25 (yüzde yirmi beş) flat artışı öngörmüyor mu?

Bu yüzde elli zammı yapanlar, herhalde ekonomik yaşantımızın mimarından izin almadılar.

Aldı iseler eğer, olacağı şu: İkimizden birimiz mimarlıktan vazgeçeceğiz.

Yaşamı ciddiye almak görevimizdir. Ama amacın da, sürekli ve macunlaşıp üstümüze başımıza sıvaşan bir mutluluk biçimi olmadığını bilelim!..

Bakın! Yine baba Hayyam ne diyor:

Ey kör! Bu yer, bu gök, bu yıldızlar boştur boş!
Bırak onu bunu da gönlünü hoş tut hoş!
Şu durmadan kurulup dağılan evrende
Bir nefestir alacağın, o da boştur boş!

9

narlıkapı tiyatrosu

O günler, sahiden o kadar güzel miydi? Yoksa biz mi daha yaşantının kirine bulaşmamıştık?

Hangisi olursa olsun! Kana kana seviyorduk o günlerimizi... Geçenlerde bir akşam, nasıl da sevgi ile andık bir dostla beraber, bin dokuz yüz otuzlu yılların Narlıkapı'sını...

Yani başımızda hiç mi dert yoktu? Nasıl olmasın? Biz İstanbul'un bu kenar mahallesinde, geçim zorluklarına karşı kahramanca savaş veren ailelerin çocuklarıydık. Bu insanların hepsi de, dürüst ve temiz, onur ve karakter sahibi kişilerdi.

Mutluluk kaynaklarımızın başında, Narlıkapı Tiyatrosu geliyordu. Hani o, «Şafak Aile Bahçesi» yanındaki.

Bu tiyatroya gidebilmek, giriş parasını biriktirebilmek için neler yapmazdık ki? Zıpzıp satmaktan fotoğrafçılık etmeye, Aksaray'daki mektebe giderken iki kuruş tramvay parasına kıyamayıp yürümeye kadar...

Tatil günleri, oyundan saatlarca önce tiyatroya doluşurduk. Biz sanatsever semttik. Eh... Tiyatro hep dolardı da...

Önce «Şirin İlhami bey» adında bir çocuk çıkardı sahneye. Elinde rakı şişesiyle sarhoş taklidi yapar ve bir şarkı söylerdi. Büyükler bu çocuğu alkışlardı ama, biz çocuklar kıskanır ve hiç yüz vermezdik.

Sonra, programa göre, «Solo, düetto ve kanto dansla-

rı» sergilenirdi. Kel davulcu ile mor - kara derili zurnacı, orkestrayı teşkil ederlerdi. Bir düetto finalini, şimdi bile mırıldanırız.

«Matmazel bana verir misin elini?
Al elimi, koy kalbine, sensin sahibi!»

Sonra efendim, İmitatör Rasih bey çıkardı sahneye... Biz «İmitatör»ün ne demek olduğunu bilmezdik ama, Rasih beyin taklitlerine bayılırdık.

Bu zat, Âyandan Noradokyan efendiden tutun da Hitler'e kadar, çok kişinin taklidini yapardı. Hele Musolini taklidine geberesiye gülerdik. Çünkü o zaman bu kişi, ülkemizden toprak istemişti. Çok kızardık. Rasih bey İtalyan askeri taklidi yapınca kahkahadan kırılırdık. Son numarası Türk askeri taklidi idi. Bir elini alnına koyup ufukları gözlerken, öbür eliyle tüfeğini kaldırınca, tiyatro alkıştan inler, yer - gök titrerdi.

Programın sonu bir oyunla biterdi.

Kınar hanım - Karakaş, Muhlis Sabahattin, Dümbüllü İsmail veya Naşit trupları gelirdi sahneye... Hepsini severdik de, özlerdik de...

Bize verdikleri mutluluk için.

Aradan kırk mı desem, elli mi desem, yıl geçmiş.

Ancak şimdi aklıma geliyor.. Hadi biz mutlu idik! Ama ya onlar mutlu mu idiler?

Şimdi anlayabiliyorum ancak... Belki hepsi artık dünyamızı terketmiş olan bu insancıkların, bize mutluluk vermek için çektikleri çileden, payımıza düşeni ödemek, yeni geliyor aklımıza... Çok mu geç kaldım acaba?

Gezginci tiyatroların sahne dışı yaşantısı, çok eskilerden beri «tragedya»nın ta kendisi idi.

Bu yaşantı, mutluluk ve çile çekme arasında dolaşan bir sarkaçtan başka ne olmuştu ki?

Bizde o zaman tiyatro yoktu. Avrupa'da bile Ortaçağ'da, dekor ve kostüm araba ile önceden gönderilir, topluluk ise, artık araba ile mi olur, yoksa yaya mı, arkadan yetişirdi. Kasa çoğu zaman tamtakır olurdu. Merhametli manastırların dilencilere verdiği çorba ile «kifafı nefs» edilirdi çok zaman.

Gezici tiyatronun geleceği duyulduğu onda, her kentte şu uğultu dolaşırdı: «Çamaşırları toplayın! Komikler geliyor.» On sekizinci yüzyıl sonlarında, Prusya Adliyesinde, şu anlamda bir emir dolaştı:

«Tüm Prusya halkına iyice bildirilecektir ki, Opera ve Komedi tiyatrolarında çalışan kişilere, para ve mal vermek, isterse ödünç olsun, yasaktır. Aksine davrananların alacak iddiaları, dava açılmaksızın red edilecektir. Berlin, 4 Ocak 1784.»

Richard Wagner'in, Dresden kenti akşam gazetesindeki bir yazısında, şu olay anlatılıyor:

Loipzig yakınında bir kasabaya gezginci tiyatro geliyor. İlk oyunun başlamasına birkaç dakika var... Ancak direktör, deli gibi oradan oraya koşuşup haykırıyor:

«Eremit nerede? Nerede bu Eremit olacak herif? Sahneye çıkması gerekli!..»

Truptan biri direktöre: «Eremit daha meyhaneden çıkmadı,» diyor.

Direktör, yazılması olanağı bulunmayan bir küfürden sonra emir veriyor:

«Kara şövalyeler!»

Perde yavaşça açılıyor. İki taraftan iki kara şövalye: «Bana bunun hesabını vereceksin!» diye bağırarak kılıçlarla birbirine saldırıp, acımasızca dövüşmeye başlıyorlar, Eremit gelip başlayınca da sahneden çekiliyorlar.

Ne zaman bir oyuncu rolünü unutsa, baş kadın aktris zamanında giyinemese veya herhangi bir aksama olsa, he-

men kara şövalyeler ortaya çıkıp dövüşmeye başlıyorlar. Bu tiyatronun da numarası buymuş.

Richard Wagner yazısını şöyle bitiriyor:

«O günden beri, her sanat dalında, çeşitli biçimlerde kara şövalyelere rastlıyorum.»

Joseg Lewinsky, Viyana Burg Tiyatrosunun büyük karakter oyuncusu idi. Gezginci tiyatrolardan yetişmeydi. «Anılar»ında şöyle yazıyordu:

«O olağanüstü güzel bahar geldiğinde, fakir bir gezici komedyenin yüreğine kara korkular dolar. Tıpkı göçebe kuşlar gibi... Çünkü açlık gelmektedir.»

Öyle ya! Tiyatro sezonu kapanıyor...

Tiyatro tarihinin çok sayıda büyük oyuncusu, gezginci tiyatrolardan yetişmedir.

Reizenberg, oyunculukta gerçek bir yetenekti. Çadır tiyatrolarından, Viyana Burg Tiyatrosuna yükseldi. Ama ne yazık ki sonunda aynı yolu, bu sefer ters yönde geçti.

İçmeyi severdi. Burg tiyatrosu Direktörü bir gün kendisini şöyle uyardı:

«Herr Reizenberg, tiyatromuz sanatçıları, yaşantılarıyla da örnek olmalıdır. Duyduğuma göre siz bazı günler içki alıyormuşsunuz.»

Reizenberg aksi aksi söylendi:

«Bu, utanmazca bir yalan! Ben her gün içerim.»

Reizenberg, hiçbir şeyi umursamaz yaşantısının sonlarını, ne yazık ki kendisine hiç yakışmayacak olaylarla doldurdu.

Bir kasabada pazar kurulduğu gündü. Arkadaşı Heigel' le beraber, tiyatro niyetine kullandıkları büyük bir samanlığı, son iskemleye kadar doldurdular.

İncil'den bir temayı oynuyorlardı. İkisinde de uzun sakallar ve eski yatak çarşaflarından yapılma giysiler vardı. Birisi Aziz Piyer, öbürü de Aziz Pol idi. Üstelik Aziz Pol

olan Reizenberg'in koltuğunun altında, bilet paraları dolu gişe çekmecesi vardı. Beş, on dakikalık bir diyalogtan sonra Reizenberg Pol bağırdı:

«Ey Aziz Piyer! Beni takip et!»

Önce sahneyi, sonra koşar adımlarla kasabayı terkettiler. Tabii paralarla beraber...

Seyirciler, Aziz Piyer ile Aziz Pol'u, öbür dünyadan evvel göremeyeceklerdi.

Çok kişi unutmuştur bile! Sahnenin tam göbeğinde bir suflör deliği ve suflörü gizleme sandığı olduğunu... Bunlarsız oyun olmazdı ki! Hele her gün başka bir oyun sergilenen gezici tiyatrolarda!

Bir gün gezici tiyatroların birinde suflör yerine girdi. Perde açıldı. Ama işe bakın ki suflör, piyes kitabını yanına almamıştı.

Genç aktör Wernicke'nin aklına parlak bir fikir geldi. Kitabı pantolonuna soktu. Sonra da sahnede, rolle karışık paçasından kaydırdığı ve yere düşürdüğü kitabı, bir tekme ile suflöre ulaştırdı.

Oyun kurtulmuştu.

O günden sonra tiyatro argosuna şu uyarı yerleşti:

«Kafanda tutamadığını, pantolonuna sok!»

Raimund, «Milyoner Köylü» rolü ile büyük zafer kazandı. Gala gecesi oyundan sonra ziyafete gidildi. Orada Rainmund'a, yaşantısında çok alkış almadığı oyun gecesi olup olmadığını sordular. Şu açıklamayı dinlediler:

«Hep çok alkış aldım. Ancak, eski günlerden birinde bir gezici tiyatro oyuncusu olarak aldığım alkışı buna katabilir miyim, bilmem? Bir gece Pressburg'da söylediğim şarkı halkın sinirine dokundu. Beni çürük elma yağmuruna tuttular. Kafama rastlayan her çürük elma için de şiddetle alkışladılar. Acaba bunu da sayalım mı?»

Bana böyle domates - elma atmak gibi davranışlar çok

yabancı. Bizim Narlıkapı Tiyatrosunda böyle şeye rastlamadım. Oyuncular mı olağanüstü düzeydeydi, yoksa seyirciler mi çok kibardı? Her ikisi de herhalde doğru.

Sanatçıya saygı, bir toplumun değer seviyesi için en iyi mihenk taşıdır. Sanatçıyı küçümseyip de politikacıyı yücelten her toplumun sonu, o politikacılardan unutamayacağı kazıklar yemektir. Sanatçıyı sayıp sevmenin şöylesi de var:

Yüzyılımızın başlarında Troppau Şehir Tiyatrosunun komedyeni Rudolf Tyrolt, o kadar seviliyor o kadar seviliyor du ki, Tiyatro Direktörü kendisine şu yazıyı imzalayıp verdi:

«Herr Rudolf Tyrolt, bugünden başlayarak her pazar günü öğle yemeğini benim evimde bedava yiyebileceği gibi, çamaşırları da bizim evde bedava yıkanacaktır.»

Bu Tiyatro Direktörü böylece sahiden iyilik ediyor idiyse, biz hiç olmazsa daha az utanmaya hak kazanırız.

Fransız aktör Saint - Allan, gezginci trup'u ile kent - kent dolaşarak temsiller veriyordu. Hiç de dekor taşımıyor ve kurmuyordu.

Yalnız, oyun başlamadan perdenin önüne çıkıyor, oyun ve sahne hakkında birkaç söz söyleyip şöyle bağlıyordu:

«Dekor yapmıyoruz. Sizin hayal gücünüze bırakıyorum. Böylesi daha iyi.»

Ne güzel, değil mi?

İşte Narlıkapı'da da dekor işi, hemen hemen tümüyle, bizim hayal gücümüze bırakılırdı.

Eh! Methetmek gibi olacak ama, olsun!.. Biz de güçlü seyircilerdik bizim mahallede.

Ey Narlıkapı! Sevgili mahallem! Nasılsın? İyi misin?

Birkaç sene evvel çaktırmadan ziyaretine geldim.

O kara lokomotifli tren, ince düdüğü ile ne güzel öterdi. Şimdi bir züppe tren gelmiş, ötmüyor da böğürüyor vicdansız.

Ya o «Orient Ekspress» ne oldu?

Etyemez'de ve yanındaki üç kumsalda lodos dalgaları sur duvarlarına vururdu. Harmankaya'nın başı köpüklenirdi. Manda yalaması bir imar yolu, bu şiir köşelerini yalayıp yutmuş.

Itır çiçekli, kamış perde sineklikli berberler kuaför olmuş.

O gün çekindim, yapamadım ama, şimdi olsun;

Arkadaşlarım arabacı Fahrettin ile sümüklü Nâzım'ın babalarının ve de Müezzim Osman efendi amcanın ellerinden öperim.

10

muayenesini isterim!

Tuhaf şey şu politika.

Eski Fransız milletvekillerinden Pflimlin, bir gün o kadar yorulmuştu ki, parlamentonun oturumu sırasında tam **dört saat** uyudu.

Bu dört saat içinde, tam iki kere «Bakan» oldu. Hem de hiç haberi olmadan.

Serinkanlı düşünürsek, adam çok iyi etmiş! Bakan olmadan uyumuş. Olduktan sonra uyursa, daha mı iyi idi ki?

Yine Fransa'da bir Breton köylüsü, hükümet hakkında ileri - geri konuştuğu için mahkeme huzuruna çıkarılıyor. Tam iki yüz yeni Frank para cezasına da mahkûm ediliyor. Hâkim cezayı verdikten sonra köylüye: «Var mı bir diyeceğin?» diye soruyor.

Köylü kafasını kaşıdıktan sonra cevaplıyor:

«Söyleyeceğim çok şey var ama, bu tarifeye dayanamam.»

Hatırlıyorum ki birtakım bilgiç kişiler, İngiltere'de pek az yazılı kanun olduğunu, hattâ yazılı anayasa bile bulunmadığını söylediler. Atmışlar anlaşılan... Bakın, G. Bernard Shaw ne diyor:

«Farkettiniz mi ki, bizim kocaman Britanya Anayasasında, dünyada ne varsa bir bölüm ayrılmış bulunuyor. Tarımdan, sağlık işleri ve balıkçılığa, iç ve dışişlerine, eğitime, para ve finansman meselelerine ve Lancaster Düka-

lığına kadar... Ama düşünmek (yani kısaca kafayı çalıştırmak) konusunda bir bölüm yok!»

Fırsattır. Hatırlatırım.

Başka yanları bir kenara, G. Bernard Shaw, yüzyılımızın, en önde gelen mizah ustalarından biridir.

Yeni bir şey öğrenmeme miskinliği içinde ömür tüketen «görüntü okumuşları» veya «tüp aydınları», ambalajı yapılmış «paket fikir»lere bayılırlar. Bunlar, çok eskiden öğrendikleri ve fıkara beyin depolarında sakladıkları fikir kırıntıları ile, geviş getirip durmaya bıkmazlar.

İşte böyleleri, şöyle lâflar etmeye sıkılmazlar: «İngilizler soğuktur.»

Dünya'da yaşayan uluslar, ne soğuk olur ne sıcak, ne aptal olur, ne de akıllı. Hepsi her şeydir.

Tanıdığım ve sevdiğim sıcak İngilizler'in anılarına adayarak, onları tanıtabilecek birkaç örnek verelim.

Londra'lı bir iş adamı, karısıyla beraber Brington'daki kaplıca otellerinden birine gidiyor. Lobby'den geçerken de bir koltukta oturan ender güzellikte bir sarışın, adama gülümsüyor ve «Hello, Georgie..!» diye el sallıyor.

Asansöre biner binmez de karısı adama ahret sualini soruyor:

«Söyle bana çabuk! Kimdir bu kadın?» Adam ise oldukça bıkkın rica ediyor:

«Saçma soruları bırak! Asıl ona senin kim olduğunu nasıl anlatacağım ben?»

«Gentleman» sözünü çıkaranlar İngiliz'lerdir. Lâf aramızda, kendi aralarında öyledirler de.

Yaşı ortaya yaklaşan (ne demekse o?) bir İngiliz aktrisi, yıllar sonra eski sevgilisine rastladı. Adam ünlü bir tiyatro yazarıydı. Kadın sordu:

«Söyle sevgilim bana! Yine güçlü bir âşık, yine parlak zekâlı bir konuşmacı mısın?»

«Evet güzelim! Her iki özelliğimi de koruyorum. Yalnız terslik şurada: İkisi üstüste seyrek çakışmaya başladı.»

Kendi iç politikalarında da, esprili ve cömerttir hınzırlar.

Bir İngiliz, Avam Kamarası seçimleri öncesi uzun bir yolculuğa çıkıyor. Dönüşünde hemen kulübüne koşmuş. Bir yakın arkadaşına, bölgesindeki (onlar hep dar bölgeden bir kişi seçerler ya...) adayları, seçim konuşmalarını dinleyip dinlemediğini soruyor. Arkadaşı açıklıyor:

«Muhafazakârların da, işçilerin de, liberallerin de adaylarını dinledim. İyi tanımaya çalıştım. Sonunda, yalnız bir tanesi seçileceği için Tanrı'ya şükrettim.»

İkinci Dünya Savaşı'nda İngiliz ordusunda kadınlar da çok geniş bir biçimde hizmet gördü. Yararlı oldular. Subaylığın belirli rütbelerine kadar da yükselebildiler. Orduda görevde bulunan bir hanıma arkadaşı, işinden memnun olup olmadığını sorunca şu karşılığı aldı:

«İyi. Memnunum. Ama biraz sıkıcı. Her gün sabahtan akşama kadar kadın üstlerimize, 'Yes, Madam!' erkek üstlerimize ise 'No, Sir!' demekten bıktım.»

İngiltere'de ev içi uşağına «Butler» derler. Hem bu öyle düpedüz butler diye de okunmaz. «Batlır» gibi okunacak. Bilmeyen öğrensin! Kibarlık icabıdır. Ben de geçen hafta öğrendim.

İşte bu «Butler», kapıyı vurmadan yatak odasına girince, Leydi cenapları çok kızmış:

«Ya çıplak olsaydım!»

«Korkmayınız Leydi cenapları! Girmeden evvel anahtar deliğinden bakıyorum.»

Durun yahu! Leydi dedik de aklıma «Demir Leydi» geldi. Hani İngiltere'nin kadın Başbakanı Mrs. Margaret Thatcher.

Olmaz!.. Ben bunu yutmam! Kadın dediğin böyle olmaz! Başbakan değil, tanrıça olmaz!

«Demir Leydi» diyorlar adına... Böyle lâf mı olur? Yani insan dediğin, ya demir olur, ya leydi olur. Demir dediğin erkek olur. Niye? Çünkü, hem dünya galesine, hem de kadınlara tahammül gösterebilmek için, insan denen yaratığın hem yük hayvanı kadar dayanıklı, hem de ince ruhlu ve akıllı olması gerekli. Bu tarif kimi anlatır? Elbet yalnız erkekleri...

Bu durumda Margaret, yalnız Leydidir. Demir değildir.

Ama bu da uymuyor.

Margaret'in tozutturmadığı kişi, çıkarmadığı belâ yok.

Falkland'a gönderdiği filoda yirmi kiloton gücünde Atom bombası vardı. (Hiroşima bombası sadece onüç kiloton idi.) Kullanma yetkisi de, Amiral Woodward'a verilmiş, «Dail Express» yazıyordu ki:

«Bir Amazon (dişi savaşçı) olduğunu ispat eden Mrs. Margaret Thatcher, önce Arjantinli'lerin işini bitirip sonra Brüksel'deki efendilerin icabına bakacaktır.»

Yani kadın, Ortak Pazar Dışişleri Bakanlarının boğazına sarılacak, tıpkı Arjantinli'ler gibi... Çünkü tarım ürünleri fiatlannda anlaşmazlık var.

Ya o aslan kovboylar nerede? Biz Kıbrıs'ta yüz elli bin Türk'ün güvenliği için Nato silahı kullandık diye, yıllar boyu bizi ambargo ile inleten kovboylar nerede?

Üç saat ötedeki yüz elli bin kişi için değil, üç hafta ötedeki bin sekiz yüz sömürgeci için koca bir Nato donanması gönderdi Demir Leydi. Amerika ise, Demir Leydi'nin ellerine sarılıp, «Yapma,» diye yalvarıyor.

Margaret, bütün Nato ülkelerinin de korkulu rüyası.

Bütün bunlar bir kadının işi değil!

E, bu yaratık erkek değil, kadın değil, ne öyleyse?

Hah işte! Şimdi gelin Komiser Colombo gibi düşünelim.

Bu sinir dayanıklığı, bu irade gücü, erkek doğmayan bir yaratıkta olmaz. Öte yandan da bakıyorum. Bayağı hoş kadın. Giyinmesini de oldukça iyi beceriyor. (Hele o kraliçesinden bin kere iyi giyiniyor.) Gülücükleri de bayağı tatlı... Şöyle yirmi yaşlarında çekilmiş bir mayolu resmini bulsam, iyi olacak. Yok, dediler. Hoş kadın canım!

Şimdi sıkı durun! Düğümü çözüyorum. Bütün bu özelliklerin bir kişide birleşmesi için tek bir yol var:

Erkek doğup, ameliyatla kadın olmak.

Ben bu inançla, Margaret'in muayenesini istiyorum.

Söyler misiniz bana? Margaret nerede oturuyor? Londra'da, değil mi? Pekiyiii... Ameliyatla kadın olan bir ses sanatçımız nerede ameliyat oldu? Londra'da değil mi? Onun için de Demir Leydi'nin muayenesini isterim.

Yalnız, bizim sanatçının muayene raporları işinin suyu çıktı. Raporlar birbirini tutmadı. Bu durumda kimseye inanmıyorum.

Bu muayenede bizzat ben de bulunacağım. O kadar işte!..

11

sevişmek

Geçenlerde bir sevgili ağabeyime rastladım. Bana ters ters baktıktan sonra dedi ki:

«Ama sen beni düş kırıklığına uğratıyorsun! Onlar ne masum yazılar öyle! Aylardır sabırla, ne zaman edepsizce bir şeyler yazacaksın diye bekliyorum.»

Üstelik kendisi de, sıfır numaralar doruğunun en kıdemlilerindendir. Hatırı da kırılmaz.

Amaaan! Zor duruma bakın! Ne yapacağım ben şimdi? Bana bir yandan, «Kendini tut! Belli etme!» diyorlar. Öbür yandan edepsizlik etmeyişim düş kırıklığı yaratıyor.

İki cami arasında «bî-namaz» kaldım. (Saptantı: Bu söz beynamaz değildir. Namazsız demektir. Namaz vakti, iki cami ortasında dalga geçenin hâlidir bu.»

Politik edepsizlik yapsam, zaten sırası değil. Hem ben bu konuda, bizim kızaktaki üstatların eline su dökemem.

Bu durumda, seks'ten söz açmalı. Zaten politika da, seks'in nikâhsız yapılan bir biçimi değil mi? Zamparalar tüydü. Sonuçlar ortada.

Seksten sözedip belki o sevgili ağabeyime kendimi bağışlatırım. Edepli olursam da, belki yukarıdakiler görmezliğe gelirler. İdare ederiz.

Bu konuda, nasıl edepli olunur? Örnek: Nişanlı çift evlenmek üzere. Bilgilerini arttırmak için kıtabevine gidiyor-

lar. Kitapçıdan, karı - koca arası cinsel ilişki üzerine bilimsel bir kitap istiyorlar. O da: «Doğada Sevişme Yaşantısı» kitabını öneriyor. Kız reddediyor.

«Doğada mı? Istemez! Bizim evimiz var.»

Aslına bakarsanız bir fıkra «espri» (nükte de diyebilirdik belki?) taşıyorsa, o mizah sanatı çerçevesine, hepsi de birden edebiyat sanatı insancıl zenginliğine girer. Sanatta ise «müstehcen» yoktur. Her açık olan ayıp olmaz. Bizim Narlıkapı'da, «Her sakallıyı baban zannetme!» derlerdi. Onun gibi.

Bu açıklamadan sonra edebi örneklere daha rahat devam edebiliriz. Nişanlılıktan başladığımıza göre, düğün gecesi fıkralarıyla devam edelim.

Yaşı yüzyıla yaklaşan bir «piri-fâni», nedense aşka gelip evleniyor. Düğün gecesi yalnız kaldıkları zaman, on yedi yaşındaki geline soruyor:

«Cinsel konularda seni aydınlattılar mı?» Gelin hanım yüzü kızararak, «Hayır, hiçbir şey öğretmediler,» diyor. Yaşlı damat üzgün:

«Yapma yahu! Ben de sana güveniyordum. Ben zaten hepsini çoktan unuttum gitti...»

Niye anlattım sanki bu moruklarla ilgili seks fıkrasını? Ben bile bunlardan bıkmıştım. Örneği genç insanlara kaydıralım.

Mayol lokalinde çok güzel bir dansöz kız çalışırdı. Günde iki kez çırılçıplak, hayran bakışlı erkeklerin önüne çıkar, dansederdi.

Sonunda, hâli - bakti yerinde, yakışıklı bir genç adamla evlendi. Daha düğün gecesi bir tartışma başladı. Çünkü genç kadın soyunmak istemiyordu.

Genç adam biraz kırgın, biraz şaşkın diyordu ki:

«Chérie! Soyunmak istemeyiş'ni bir türlü anlamıyorum! Yani sen Mayol'de dansöz değil miydin?»

Kız gözyaşlarıyla, içini çekerek diyordu ki:

«Anla beni mon ami! Bu mutlu gecemi iş kıyafetimle geçirmek istemiyorum.»

Hadi düğün gecesi böyledir. Ya sonrası, yani evliliğin kendisi nasıldır? Herkesin bildiğini yineleyelim: Evlilikte seks legaldir. Ama, evlilik dışı her türlü seks de kanun dışı değildir.

Bildiniz mi Faye Dunaway isimli lâtif zenneyi? İşte o diyor ki:

«Evlilik için, aşktan çok daha fazlası gerekir.» Aferin. Iyi demiş.

Benim gözlemlerime göre de, evlilik üzerine kötü sözler eden bir erkek, ya istediği kadınla evlenmiştir ya da istediği kadınla evlenememiştir. (Böylece, bütün çenesi düşüklere nefes aldırmış oldum.)

Kadın kocasına oyun oynamak istiyor. Bir güzellik salonuna gidip, saç biçim ve renginden, yüz görüntüsüne kadar her şeyi değiştiriyor, kocasının bilmediği kıyafetlere bürünüyor. Paydos zamanı, kocasının iş yeri kapısında bekleyip, adam kapıdan çıkınca yanaşıyor:

«Beyefendi! Yalnızım. Benimle önce bir kahve içer misiniz?»

Adam bir an sırıtarak bakıyor, ama hemen de reaksiyon gösteriyor:

«Hayır! Kesinlikle söz konusu değil! Karımı andırıyorsunuz!»

Daha dünya'ya gelirken geyik yaratılmışların dışındaki erkekler, kendileri kaçamak yapsalar bile, karılarının ihanetine dayanamazlar.

Genç bir koca, çılgınlar gibi evin kapısını açıp, koşarak karısının yanına geldi ve haykırdı:

«Beni aldatıyorsun! Bildirdiler banal»

Kadın inledi:

«Yalaaanl»

«Uzun boylu esmer bir adamla!»

«Hele bu büsbütün yalan!»

Yetsin evlilik içl fıkralar! Şimdi biraz serbest ilişkilere geçelim.

Oscar Wilde diyordu ki: «Kadınlar anlaşılmak için değil, sevişmek için dünyaya gelmişlerdir.»

Birisi kalkıp diyebilir ki, «Oscar Wilde, keskin oğlancı idi, kadınlardan ne anlar?» Ama efendim, insan her sözü de ille başından geçen olaya göre söylemez ya!

Puşkin çok genç yaşlarında idi. Petersburg'un saray balolarından birinde, gözleri olağanüstü güzellikte bir kadına takıldı ve çakıldı kaldı.

Yaradana sığınıp gitti ve güzel kadını dansa davet etti. Kadın, Puşkin'i küçümseyerek süzdü ve dedi ki:

«Uzgünüm. Bir çocukla dans edemem.»

Puşkin çabuk cevapladı:

«Yürekten özür dilerim. Bir çocuk beklediğinizi anlayamadım.»

ileri mertebelere varmış çapkın, söylemez, söyletir:

İlk kez yemeğe çıktığı erkek, genç ve güzel kadını geceyarısı evinin kapısına getirdi. Erkeğin ısrarı üzerine de razı oldu:

«Pekiyi! Bir kahve içmek için sadece on beş dakika yukarı gelebilirsiniz!»

Arkadan ekledi:

«Ama yatakta sigara içmek yasak ha!»

Sevişmenin bir ücreti vardır. Bu ücret, nasıl olursa olsun, bir biçimde ödenir.

Mr. Grant, Hollywood yakınında bir yerde bulunan

bungalovlarından birini kiraladı. Kiralayan, güzel ve alımlı bomba gibi bir yıldız adayıydı.

Evciğin kapısına gittiler Adam iki anahtar uzatarak dedi ki:

«işte iki anahtarınız ve eviniz!»

Kız, anahtarlardan birini geri vererek dedi ki:

«işte birinci aylık kira alacağınız!»

Sevdiğim bir mizah türü, din ve cins farklılıkları üzerine olanlar...

Ağır trafik kazası geçiren bir adamı hastahaneye getirdiler. Hemşire kaydını yapıyordu. Adam zor ağzını açıp fısıltı ile üçüncü sınıf yatırmalarını istedi. Hemşire: «Kimsesiz mlsınız?» dedi Adam: «Hayır ama, bir kızkardeşim var. O da yoksul. Zaten rahibedir.»

Hemşire kızdı:

«Saçma konuşmayın! Rahibe yoksul olmaz. Her rahibe 'Tanrı'nın nişanlısıdır.»

«Öyleyse birinci sınıfa alın! Hesabı da kayınbiraderime gönderini»

Hıristiyanlığın sevimli çehrelerinden biri, insanlar öldükten sonra, onları öbür dünyaya - cennete - cehenneme kabul sorumlu ve yetkilisi olan Aziz Plyer olsa gerek...

Sofu Hıristiyan kadın öldü. Öbür dünyaya gitti. Aziz Piyer'e açıkladı:

«Gençliğimde bir erkek arkadaşıma çok zaaf duyduğumu itiraf ederim.»

Aziz Plyer bıkkın ve soğuk:

«Kaç kere?»

Yahu! Demin yazacaktım da unuttum:

Karı - koca iyice yaşlanmışlardı ve ayrı yataklarda yattıklarından beri de yıllar geçmişti.

Bir gece mucize bir şey oldu. Adam erkeklik gücünün

yıllar öncesi gibi işaret verdiğini hissetti. Karısına durumu bildirdi.

Kadın: «Çabuk, yanıma gel!» dedi.

Erkek ise: «Olmaz, sen gel! Bu yolculuğa dayanamaz,» dedi.

Eveeet... İşte böyle... Ben edepli edepli yazdım. Ya siz nasıl anladınız? Söyler misiniz? İçinizden fena şeyler geçti ise kabahat bende değil...

Anlamadığınız yer varsa da, çocuklara sorun!

12

Yusuf Kemal Bey

Geçiyor günler dostlar! Tüm yaşantımızı da adım adım sürükleye sürükleye...

İzninizle bugün, yakın geçmişten birkaç küçük olayı günümüze çekmeye çalışacağım. Eski fotoğrafları karıştırır gibi...

Niye yakın geçmişten söz açacağız da günümüzden değil? Olur mu Muhterem'lerim, olur mu? Hep günümüzü yaşayarak bu hayat değerlenir mi? Kişiler, uluslar ve İnsanlık olarak başımıza ne geliyorsa, yalnız günümüzü yaşamaktan doğmuyor mu?

En iyisi ekşi elmayı şekerlemektir. Ne yalnız şeker yemek hoştur, ne ekşi elma istekle yenir. Ama, şekerli ekşi elmanın tadına doyulmaz. Evet geçmiş günleri şekerleyelim.

Tarihle ilgili anlatımlar içinde, bize ısmarlama elbise gibi kusursuz oturacak olanı şu:

«Kendi tarihlerinden ders almayan uluslar, o dersleri yeniden öğrenmeye mahkûm edilirler.»

Bu sözler, çoğumuzu gülümsetmiyor mu? Tarihle ilgili «seksi» bir tarif de şöyle:

«Erkekler tarihi yaratır, kadınlar tarihe geçer.» Pekiyi, bu neden böyle olur? Çünkü:

«Hanımlar üzerine tüm alaylar, zoraki muzipliktir. On-

ların iyi taraflarını dile getirebilmek, çok yönlü olabilmekle mümkün olur.» (Andre Maurois)

Genellikle çok akıllı olan, fakat çaktırmayan hanımlar, yine genellikle kendilerini akıllı sanıp kafasız olan erkekleri öyle bir çalıştırırlar ki... Tarihten bulaşık yıkamaya kadar her şeyi yaptırırlar. Örneklere geçelim.

Kadınlar çeşitli oyunlardaki rollerini, gereğine göre yaparlar.

Sabah erken. Kar tipisinden göz gözü görmüyor. Soğuk iliklere işliyor. Genç bir adam, fırına gelip iki küçük ekmek istiyor ve diyor ki:

«Biri benim, biri de Ursula için.»

«Ursula herhalde karınız, değil mi?»

«Elbette karım ya! Annem olsa, beni bu havada sokağa çıkarmaz, ekmeği gelir kendi alırdı.»

Kadın kocasına, ne zaman inanmayacağını iyi bilir.

Konuşan iki kadından birisi sordu:

«Kocan ava gidiyorum diyor ve çıkıp gidiyor. Sen buna inanıyor musun?»

«Hiçbir şey vurmadan dönerse, inanıyorum.»

Kadın, ölen kocasının anısına hep saygılıdır.

Kuyumcu, genç ve güzel dul hanımı saygıyla karşıladı ve yürekten taziyetlerini sundu. Kadın teşekkür edip isteğini anlattı:

«Kocam vasiyetnamesinin bir maddesiyle, kendisini hatırlatacak bir taş için yirmi bin D. Mark bıraktı. Ben de size, bu fiatlara bir tek taş bakmaya geldim.»

Kadınlar bazı mesleklerde, ekonomik görüş açılarını genişletirler.

Frankfurt'da, gece vakti yalnız kadınların gezindiği bir direklerarasında konuşuluyordu:

«Kitap fuarı sırasında, herhalde ücretlerinizi iyice yükseltiyorsunuz!»

«Hah! Saçma bu! Kitap fuarı zamanı gelecek beş, on fazla kokoz adamla tarife mi değişirmiş! Biz asıl çok ve pahalı işi, otomobil sergisi sırasında yaparız.»

Yakın geçmişi anarken, Narlıkapı - Samatya'dan söz açmadan duramam.

Eski günlerde bizim mahallenin profesyonel balıkçı takımları vardı. Henüz Marmara denizini zehirlememiştik. Marmara'da balık o kadar boldu ki, zor geçim şartlarına rağmen Palamut yiyen ayıplanırdı.

Az kaldı. Yakında palamut - torik yiyen yine ayıplanacak: «Vay vurguncu vay, bu kadar parayı nereden buldu?» diye.

Fırsattır. O günlerin sözünü açmışken, size Narlıkapı usulü torik tava nasıl yapılır, anlatayım. Palamut için de geçerlidir. Mahallemizin, anlı şanlı bahriyeli Ethem beyi vardı. Usul onundur. Kendisini de anmış oluruz.

Ateş hafif olacak. Tava ise, yine de ateşten uzak duracak. Kızışmayacak. Iliktan biraz daha sıcak olacak. Şimdi dikkat: Tavaya hiç yağ konmayacak. Torik dilimleri tavaya bırakılacak. Balık kendi yağını koyvermeye başlayacak. İşte o zaman o yağ, elde hazır bulunan hidrofil pamukla devamlı temizlenecek. Dilimler başparmak kalınlığında (yaklaşık iki santim) olmalı. Börek gibi pişinceye kadar sabır gerekli. Ama en lezzetli ve sağlıklı torik tava da böyle olur.

Yakında Marmara'da köpekbalığından başka balık nasılsa kalmayacak. Onun pişirme tarifini de başka bir gün veririm.

On yıl öncesine kadar işim öyle gerektirirdi. Çeyrek yüzyıl, ayda birkaç kez Ankara'ya gitmek zorunda kaldım. İş kovalamaya... Başkentimiz değil mi? Gittim. On yıldır da Ankara'dan kısmetim kesildi. Şükür...

İşlerin yavaşlığından çok çektiğimi söylersem, sa-

nırım bana kimse darılmaz. Zaman - zaman, A.B.D. ile pek dost oluruz (veya öyle gözükürüz) ya? Onların başkenti Washington'dan kinaye, biz de başkentimize «Yavaşington» diyorduk

Etrafımızı güzelim denizlerin sardığı ülkemizde, Denizyolları idaremiz ne Karadeniz'e, ne Akdeniz'e sefer yapıyor. Kadıköy vapurlarını bile kaldırmayı düşünen kafalar yetişti. Tanrı nazardan saklasın!

«Te.Ha.Ye.» ye gelince, bunun başındaki Te.'yi kaldırmalıyız Ulusal onurumuza dokunuyor. Trenlerimizin şimdiki halini anlatmaya ise sinirim dayanmıyor.

Bir zaman olmuştu ki, Ankara'ya üç günlüğüne iş için gitmiştim. Son gün iş bitti ama, bir kar tipisi başladı ki uçaklar kalkmadı. Zaten pervaneli uçak çağı idi. Torpil - morpil, ünlü yataklı trende yer buldum. O zamanlar, tren güzel ve bakımlı idi doğrusu. Yatak çarşafları, yastık kılıfları sakız gibiydi. Vagon Restoran ise, bayağı keyifli olurdu. Bir kusuru rakı verilmemesiydi. Ona da erbabı tedbirli gelirdi. Nasılsa tanıdık da çıkardı.

Daha tren kalkmadan, valizi, kahverengi elbiseli fiyakalı kondüktöre verip, kapağı vagon - restorana attım.

İçeri girer girmez de bizim liseden, yıllardır görüşmediğimiz iki can arkadaşıma rastlamayayım mı? Sarıldık birbirimize. Oturup neşe ile eski günleri anmaya başladık. Boş olan dördüncü koltuğa da, olgun ve çelebi bir zat, izin isteyip oturdu. Kendisini saygı ile karşıladık. İkramda bulunduk.

Devam ettik eski günlerin anılarından söz etmeye... Son dersten evvel Valde camii duvarından atlayıp, Şehzadebaşı sinemalarına tüyme, Felsefeci İhsan beyin bizi ders zamanı Altın Yuva kıraathanesinde pişbirik oynarken yakalayışı, 5 - B'deyken Reşat Ekrem beyin bütün sınıfı birden, iskemleye çıkıp dövmesi gibi onurlu olaylar hatırladık.

Yalnız bir şeyde anlaşamadık. Caz Kralı Gregor, Turan

Tiyatrosuna geldiği zaman, Zozo Dalmas'ın baldırına leblebi atan hangimizdik?

Yarı şaka yarı ciddi konuştuk. Hocalar ve arkadaşlarımızı andık. Saatler geçti. Dördüncü koltukta oturan zat da arada tatlı tatlı lâfa karıştı. Pek çelebi ve olgun bir kimseydi. Hepimize mesleklerimizi sordu. Söyledik. Ben de ona sordum «İş görmeden para alan bir mesleğe sahibim,» dedi. Tutulası çenem durmadı, tekrar sordum:

«Öyleyse milletvekilisiniz, değil mi?»

«Evet. Adım da Yusuf Kemal Tengirşenk,» dedi.

O güzel gece bir anda zehir oldu. Evet, bu zat, Ankara'nın ilk Dışişleri Bakanı ve Milli Mücadele kahramanlarından, Yusuf Kemal beydi. Tanıyamamıştık.

Şakasız yaşanmaz. Ama şunu da bilmeli ki, bazen bir şaka, insanın ömür boyu boğazında düğümlenir kalır.

Niçin bu olayı anlatmadan geçmedim?

Hem bir çeşit tövbe, hem de belki dostlara yararı olur dedim.

O gece Yusuf Kemal bey, bize eski neşemizi buldurtmadan yanımızdan ayrılmadı. Başka türlü insanlardı bu Milli Mücadele kahramanları.

Mekânları cennet olsun!

13

delirmenin mantığı (1)

İnanınız bana ki, bu başlık için çok düşündüm. Hem öyle son günlerde falan değil.. Son yıllarda. (Lâf aramızda)

Dünyanın ve ülkemizin çok dalgalı yıllarını yaşadım. İndik - çıktık, indik - çıktık... Ne güzeldi. Ülkemizden düşmanlar kovulmuştu. Ama bazen de indik... ve çıkamadık. Ne acıydı. Delirmek işten değildi Kimimiz delirdik, kimimiz delirmedik.

Zamanı geldi artık. Bunların hesabını yapmanın zamanı... Acaba delirmek mi mantıklı idi delirmemek mi?

Dilimize yerleşmiş bir deyim var: «Delirmek işten değil!» diye. Bu söz, bazı durumlarda, ancak delirmenin mantıklı sonuç olabileceğinin, ulusça ve açık açık kabulünden başka nedir ki?

Delirmekte de, sarhoşluk gibi çeşitli rütbeler alınır. «Hafiften tahtası eksik»den başlayarak, «Galiba tazutuyar», «iyice tozuttu» gibi lâflar edilir. Zırdeli de delinin zırvanadan çıkmışıdır.

Amacım «Deliliğe övgü» düzmek değil. Onun için de Erasmus'don sözaçarak devam etmeyeceğim. Amacım sadece, delirmenin mantığı üzerinde uslu - uslu düşünmek.

Şu deli denen kişiyi ötekilerden bir ayırsak hele... Akıllılardan demek istemiyorum. Gereken: aptal, şapşal, şaşkın, vurdumduymaz, umursamaz, nemelâzımcı, makam bu-

dalası, ikbal düşkünü gibi seviyesizlerden ayırmaktır delileri.

Oysa her delide akıl vardır. Delisine göre miktarı değişir. Kaliteli bir deli, aklın en üst seviyesine sahiptir. Her aklıbaşında kişi ise, delirmeye mahkûmdur. Delirmek, aklıbaşında kişinin kaçınılmaz âkıbetidir. Bana: «Etrafta bu kadar aklıbaşında adam var. Onlar neci oluyor?» diyen yanılır. Açıkçası şöyle: Bunların bir kısmı deliliğini saklıyordur, bir kısmı da aptallığını...' istisnası yoktur.

Bunları ayırmak ise, akıl hazinesini tüketmemiş delilerin işidir.

Ya her aptalda akıl var mıdır? Elbet vardır. Aptalına göre miktarı değişir. insan biçiminde yaratılmış kişinin aklı matematik olarak «sıfır» olamaz.

Hiç deli lâfı edilir de Fuzuli'nin Leylâ ile Mecnun'u akla gelmez mi? Mecnun'un asıl adı Aslan. Ama adını Mecnun'a çıkartmış. Bakın zekâya! Bir alıntı yapalım. Mecnun'un babası, Leylâ'yı babasından istedikten sonra dönüşte oğluna diyor ki:

«Ey cefalı çocuk, sakın kendini bundan da çok şaşırma! Bu bilmece ancak akılla çözülebilir. Leylâ'yı sana verecekler ama, bir koşul ileri sürüyorlar. Deliliğinden hiçbir iz kalmayacak. Hep aklın gösterdiği yolda gideceksin!»

Mecnun şu karşılığı veriyor:

«Benim olgun, akıllı babam! Deli, hiç akıllanır mı? Benim yolumda döneklik yok. Sözüm sözdür, önce ne dediysem son sözüm de odur.» (Aziz Nesin Türkçesi, TDK yayını)

Deli aklı bu! Doğrusunu yapmış. Yani Mecnun, «Peki iyi, akıllandım,» deyip Leylâ ile evlenseydi, Leylâ da yaşlandıkça nursuz - pirsiz bir karı olsaydı, daha mı akılıca bir iş olurdu Mecnun'un yaptığı?

Bir Kültür ve Sanat Vakfı var, (Acaba hâlâ var mı?) Bir

de «Başkan»ı... (Ama galiba o da artık burada değil!) İşte bu Kültür ve Sanat Vakfı Başkanı şöyle buyurmuştu:

«Sanat, kişisel faaliyetlerin fert fert ya da toplu halde halka gösterilmesi şeklinde faaliyetlerdir. Tiyatro, müzik, resim gibi. Spor da bir sanat türüdür, sporcu da sanatçıdır. Çünkü sporcu, bir olayı, ferdi ve kollektif olarak yaratan kişidir.» Bu tarife göre meydanda seçim nutku veren politikacıdan sirk atlarına kadar hepsi sanatçıdır. Ben, bu vakıf önce Başkan'ını şöyle bir eğitse acaba, nasıl olur diye düşünürken adam İsviçre'ye gidivermesin mi?

Biz bu zatı yanlış anladık. Herhalde «tahsil»e gitti. Yine yanlış anlamayalım. İsviçre Frangı «tahsil»e gitmedi. Basbayağı okumaya gitti. Bu adam hele bir de İsviçre'de okur da dönerse eğer, görün siz ondan sonra «tahsil» nasıl olurmuş! Yedi sülâlemize ders verecektir.

Ya Papa Johannes Paul II. hazretlerine ne demeli?

Müslümanlıkta diğer Peygamberler de saygı ile anılır. Bu nedenle, Hazreti İsa dolayısıyla Papa - Baba'ya saygılar sunarım.

Ancak Hazret, Dünya Futbol şampiyonluğu sırasında, İtalya ile Polanya'nın berabere kalmasına çok sevindiğini söylemiş.

İyi ama Papa - Baba'cığım! Senin başka işin mi yok a, efendim? Dünya düzeldi de işin futbol maçlarına mı kaldı?

Vatikan'ın koyduğu doğum hapı yasağını kaldırıp da, İtalyan fahişelerini rahat meslek icra edecek hale getirmek gibi ciddi ve hayırlı işler dururken, futbol gibi sululuklarla uğraşmak sana mı kaldı a, Papa - Baba'cığım?

Ekonomik yaşantımızın mimarı da demiş ki:

«İşsizliğin çözümünün bizim programla ilgisi yok. O, Türkiye'nin uzun vadeli derdidir.»

Ne kadar ferahladım bilseniz? Demek ki işsizliğin ekonomik programlarla ilgisi yokmuş. Yaaa... Öyleymiş işte!

Aklımıza koyalım ki işsizlik devam edecek. Rahat edelim gitsin...

Federal Almanya, Ortak Pazar ülkeleri içinde enflasyonu en iyi kontrol edenlerden birisi. Fransızlar ise, bu konuda, Almanları kıskanacak kadar başarısız. Bir Fransız Maliye Bakanı, Alman meslekdaşına şikâyette bulundu:

«Enflasyon istenmeyen gebelik gibi bir şey. Legal yollardan buna engel olunamıyor.»

Ne büyük lâf etmiş adam. Ya biz ne yaptık? Sevişmeyi yasak ettik, bankerlere gebe kaldık.

A.B.D Başkanı Ronald Reagan'ı öldürme kasdı ile birisi vurmuştu Adı John Hinckley. Bu adamı yargılayan Federal mahkemenin jürisi, kendisinin Başkanı öldürmeye teşebbüs suçundan suçlu sayılamayacağına hükmetti. Bilirkişilerin, adamın aklının başında olduğunu bildirmelerine rağmen...

Hinckley ailesi de savunma masrafı olarak seksen milyon lira harcamış bulunuyor.

İşte bir an göz açıp kapayasıya etrafa baktık. Sağlıklı insan mantığı bizi ya delirmeye ya da adını deliye çıkarmaya sürüklüyor.

Londra'lı bir dilencinin dar bir sokak köşesinde «çalıştığı» bir gediği vardı. Geçen de, dilencinin önündeki şapkaya Penny mangırlarını atardı. Bir gün öyle oldu ki, Ingilizlerin alışkanlığı tepti, sadaka kuyruğuna girdiler. Mangırı atan geçiyordu.

Ama sadaka sırası adamın birine geldi ki, o para falan vermedi, aksine melon şapkasını çıkararak dilenciyi selamladı ve «Basın,» deyip geçti.

Bu zat, G. Bernard Shaw'ın ta kendisiydi.

Dilimizde: «Adam oynattı,» deriz. Nesini oynattı? Aklını oynattı elbet. Bu, oynak zekâya sahip kişilerin duru-

mudur. Artık bu kişilerin ismini koyalım. «Oynak akıllılar.»

Pekiyi... Aklını hiç oynatmadan turşusunu kuranların sonu ne? Hiç kullanılmayıp da salamuraya yatırılan bir akıl ne olur? Tıpkı hıyar turşusu gibi gevşer. Bunların da ismini koyalım: «Gevşek akıllılar.»

14

Bedri reis

Bir «Hollywood - Party»sinde cici hanımlardan bir tanesi Jascha Helfetz'e, müziğe ne zaman başladığını sordu. O da açıkladı:

— İlk konserimi altı yaşımda iken verdim.

Harpo Marx atıldı:

— Altı yaşında ha.. Pekiyi Jascha! Ondan evvel ne yaptın? Yoksa sokaklarda mı oynadın? Seni haylaz seni!

Müziğe daha çocuk yaşlarda başlamanın şart olduğu kesin.

Haendel, on üç yaşında iken, yüzden fazla kilise müziği parçası, yirmi yaşında ise üç opera bestelemişti.

Mozart, eserlerinin yarısını yirmi bir yaşında tamamlamıştı. Beethoven on üç yaşında iken opera orkestrası şefi olmuştu. Schubert on sekiz yaşında iken iki senfoni, üç opera, sayısız oda müziği ve 146 Lied bestelemişti.

Raphael, yaşantısının tüm eserlerini, otuz beş yaşındaki ölümüne kadar vermişti.

Çocuk dehalar en çok müzikte olur. Yirmi beş yaşında deha olan mimara ise rastlanmamıştır.

Zaten bir mimarın deha olması, değil yirmi beş yaşında, iki tüz elli yaşında bile, belânın belâsı zor bir iştir.

Dünyadaki ilk temsilcileri, utanç dolu başarısızlıkla dolu olan üç opera şunlardır:

Rossini'nin Sevil berberi, Bizet'in Carmen'i ve Puccini'nin Butterfly'ı.

Üçünün de sonraları, zamana meydan okuyan en popüler operalar olmalarını nasıl açıklamalı?

Bakıyorsunuz yapıt, sanatçıların değil de sanat züppelerinin malı oluyor. Züppelerin modası olan yapıt ise ziyan mı oluyor? Yoksa kurtuluyor mu? İkisi de mümkün. Değerse o yapıta eğer helâl olsun.

Züppenin sanatı anlaması körlemeden de, sanki başkaları birbirini kolay anlıyor mu?

Yaşlı kadın trene bindi. Karşısına oturan meşin ceketli, uzun saçlı sakallı delikanlı ise boyuna cıklet çiğniyordu. Bir saat sonra kadıncağız dedi ki:

«Bana sabırla, boyuna bir şeyler anlatmanız çok nazik. Ama ben sağırım. Hiç duymam.»

Büyük komedyenlerin bir kısmı, başlangıçta trajik rollere çıkarlardı. Johann Nestroy gibi... Komik rol önerilerine kızarlardı bile...

Böylece Nestroy «On İki Ünniformalı Kız» oyunundaki rol dağıtımına içerledi ve dedi ki:

«Ben de rolü abartmalı saldırgan ve sarhoş gibi oynayayım da görsünler bakalım!» O gece Nestroy, komedyen olarak «keşfedildi.»

Viyana'nın Semmel adı verilen yumruk kadar ekmekleri var. Bir gün geldi, Viyana fırıncıları, zam yapmadılar güya ama, ortak karar verip Semmel'leri küçülttüler.

O gün de, güncel olmasını bilen Nestroy, sahneye öyle bir frak ile çıktı ki, düğmeleri bu ekmektendi. Halk bundan çok hoşlandı ve dakikalarca alkışladı. Fırıncılar birliği ise, hakaret davası açıp. Nestroy'u iki gün hapsettirdi.

Hapisten çıktığı akşam sahneye de çıkan Nestroy, tulûat olarak kendisine şöyle sordurttu:

«Hapiste aç kalmışsın, doğru mu?»

«Yooo... Aç kalmadım. Hapishane müdürünün küçük kızı beni seviyordu. Beni, anahtar deliğinden verdiği 'Semmel'lerle besledi.»

İstanbul'da bu olayı, pek yakında yine hatırlayacağız sanırım.

Max Pallenberg de Viyana'nın ünlü komedyenlerindendi. Bir kez sahneye, oyun gereği canlı bir inekle çıktı. Ama kendini tutamayıp tulûata kaçıverdi. Şemsiyesini ineğin boynuzuna taktıktan sonra sarılıp öptü ve dedi ki:

«Ah! Bir de yemek pişirebilsen!»

Pallenberg, Gerhard Hauptmann'ın, «Der Biberpelz» oyunu provalarında da tulûata kaçtı. Oyun yazarı ise kendisini uyardı:

«Komik şeyler söylüyorsunuz ama, oynanan benim oyunumdur. Metin dışına çıkmayınız lütfen!»

Gala gecesi Pallenberg, sahiden de, tek sözcük olsun metin dışına çıkmadı. Ama sahneye, sırtında iki palto, üç şapka, birkaç çift eldiven ve atkı ile çıkarak rolü sırasınca bunlarla öyle oynadı ki herkes kahkahadan kırıldı... Oyun yazadı Kauptmann dahil... Oyun sonunda yazara sordu:

«Nasıl? Hiç değiştirmeden oynadım, değil mi?» Hauptman, «Maskara» sözcüğünden başka bir şey söyleyemedi.

Aktör Philipp Merival, haklı ün kazanan bir tiyatro oyuncusuydu. Sinemacılar sonunda onu da film çevirmeye razı ettiler. Sadece tiyatroya alışkın olan aktöre, film setini yadırgatmamak için ellerinden geleni yaptılar. Filmin rejisörü sordu:

«Bu kadar yıl tiyatroda, hep seyirci karşısında oynadıktan sonra, şimdi seyircisiz oynamaya alışabilecek misiniz?»

«Ben buna zaten alışkınım. New York tiyatrolarında Shakespeare onyadım.»

Bedri Rahmi, sanat adına yalnız «güzel»in peşinde koşmayı yeterli bulmuyordu. Ona göre yararlı olmak, güzelin gücünü eksiltmezdi. Diyordu ki:

Ben arıya arı demem
Arının balı olmalı
Ben güzel güzel demem
Güzel faydalı olmalı

Ne zaman yüreğime sıkıntılar bassa, sevdiğim insanları gözümün önüne getirir, avunurum. Yanan yüreğime serin sular serpilir. İsterse bu sevgili insanlar, dünyamızı terketmiş olsunlar... Bunlardan biri, sevgili Reis, aziz Koca Reis, Bedri Rahmi Eyüboğlu'dur.

Herkese Reis derdi, nedenini de açıklardı: «Herkesin adını hatırlayamıyorum kil Tanımadıklarıma Reis diyorum. Bu sefer, ötekiler alınmasın diye, adını bildiklerime de Reis diyorum. Sonuçta hepimiz Reis olduk çıktık!»

On yıl mı desem, on beş mi? Çok fark etmez. İşte o kadar yıl evvel Boğaziçi'nde beraber bir işimiz vardı. Bir binacık ve daha önemlisi Reis'in işi bir röliyefli duvar yapılıyordu. Sevgili Reis, zaten kendi resim - heykel ve şiirlerine de «eserim - yapıtım» gibi sözcükler kullanmazdı. Başkalarınınkine de... Hep «iş» derdi. Sanatı da bemberrak bir iş namusu içinde yapar, sanat perdesi arkasında hiçbir ciddi olmayan davranışta bulunmazdı.

Boğaziçi'ndeki yapı yerine gitmek için randevulaşırdık. Bir de bakardık ki, işimiz bitince öğle yemeği zamanı olmamış mı? Hep de böyle olurdu. Bu rastlantı falan değil düpedüz hınzırlıktı. Oturuverirdik Boğaz'da bir öğle sofrasına.

Bir gün bir Fransız arkadaşından söz açtı. Adam üni-

versite öğrencisi kızını, yazın bir aylık tatil için İstanbul'a yollamak istiyor. Reis'den de, kızı için, Boğaziçi'nde deniz kıyısında ve pahalı olmayan bir otel odası bulmasını rica ediyor. Bedri Reis de bütün aileye sevgi ile bağlı ya! Hemen iş edinmiş, Beşiktaş'dan itibaren otel odası aramaya başlıyor. Zor iş.

Tarabya pahalı. Bir yerde iddiasız bir otel görüp,gözüne kestiriyor ve içeri girip resepsiyon memuru ile konuşmaya başlıyor. Derdini anlatıyor ama, memur aksi mi aksi, lânet mi lânet. Reis ne söylese olmaz diyor. Sonunda Bedri Reis yalvarmaya kadar vardırıyor işi ama, memur da sabrı tükenip bağırmaya başlıyor:

«Yeter beee! Amma do safmışsın yahu! Anlamadın mı daha burasının 'o biçim' bir yer olduğunu?»

Şimdi niye yüreğim yanıyor biliyor musunuz? Keşki hiç utanmasa idim de o beraber günlerimizde Bedri Reis'in söylediklerini not etseydim. Ne sakin, ne iddiasız, ama ne de okkalı konuşurdu. Ne güzel olurdu, onun o günlerde söylediklerini olduğu gibi anlatabilse idim. Yazık... Ciddi sözlerin silik hayallerini anlatmaya korkuyorum.

15

Ayemefeddin bey amcam

Dışarıdan baktığınız zaman sanıyorsunuz ki, adam, hayatının en zor günlerinden birini yaşamaktadır. Bir de bakıyorsunuz ki aynı zat, o gün demeç veriyor:

«Dimdik ayaktayız.»

Bu kadar yıllık vatandaşız. Beklenmedik sözler duymaya alıştık ama, artık şaşırmamız azaldı. Dimdik ayakta olmak güçlü olmayı kanıtlar ama, her zaman değil.

Hıristiyanların bir Noelbaba'sı vardı. Tatlı bir tiptir. Noel gecesi sırtında torbasıyla gelir. Her eve hediye dağıtır. Hediyesini de gizil verecek kadar ince davranır. Onun için de, masal bu ya, hep bacadan girer ve yine çaktırmadan oradan çıkar.

Bir gece Noelbaba yine bacadan giriyor. Çocukların hediyelerini yataklarının kenarına bırakıyor. İşi bitmiş gidecek artık. Ama bir de bakıyor ki, köşenin birinde çocukların mürebbiyesi çırılçıplak yatıyor. Genç kız o kadar güzel, o kadar çekici ki, Noelbaba feleğini şaşırmış, düşünüp duruyor:

«Nasıl çözülür bu iş yahu? Şimdi ben bu güzel kızla sevişsem, Noelbaba'lığıma yakışmayacak. Sevişmesem, baca delliğinden geçemeyeceğim. Ne halt etsem ki?»

Biliyoruz hep, bir IMF var.

Kastelli olayından sonra durumu inceledi ve karar verdi:

«Bu bir yol kazasıdır. Merkez Bankasının kredi sınırını aşmasına göz yumacağız.»

Ancaaak... Hani yakıtsızlıktan mahsulün tarlada kaldığı, toplanan mahsulün mazotsuzluktan taşınamadığı için çürüdüğü, fabrikaların çalışmadığı zamanlarımız oldu. O zaman da yine gözünü yuman, gözünü yumduğu için halimizi görmeyen IMF, başka bir IMF mi idi acaba?»

Yoksa biz mi o zaman Kastelli'yi araya koymadığımıza hata ettik?

IMF'nin bu davranışında herhalde bir incelik var. Ben bu inceliği anlayamadım. Bu davranış bana kalın geldi.

IMF yetkililerinden birisi buyurmuş ki:

«Yeni ekibi kuşkuyla izliyoruz. Özal'ın açık çeki vardı. Kafaoğlu'nu tanımıyoruz.»

Al bir incelik daha! İnsanın gözleri yaşarır.

Ciddi bir bankacı demişti ki:

«Çanakta bir para toplanır. Altından bir faiz sızar. Ne sızarsa o dağıtılır. Oysa ki bu bankerler, çanağa el daldırıyorlar. Sonu gelmez.»

Bu sözler, yeni alınan yüzlerce milyonluk köşkler - yatlar, gazeteleri doldururken söylenmişti. Yani bunu görebilen tek kişi bu zat mı idi?

Louisiana'da vurulmuş bir zencinin ölüsü sokakta yatıyordu. O kadar çok kurşun deliği vardı ki, ceset kalbura dönmüştü. Adli Tabip, elli altı kurşun yarası saydı. Şerif üzüntüyle söylendi:

«Tüm meslek yaşantımda, bu kadar başarılı bir intihar görmedim.»

Bazı istifalar da bu intihara benzer. Dünyada hiçbir mevki de, hiçbir şahsa bağlı değildir.

Sadrazamın uzun süre beraber çalıştığı bir vezir vefat

etti. Adamcağızın daha cenazesi kalkmamıştı ki, bir zat, Sadrazama yaklaşarak sordu:

«Sadrazam hazretleri, izniniz olursa merhumun yerini alabilir miyim? İtirazınız olur mu?»

«Benim olmaz. Git mezarcı ile anlaş!»

Kimisi diyor ki: «Bu iş adamları, yüzde on, yirmi sermaye ve ucuz kredi ile yıllarca halkın tasarruflarını sömürdüler.»

Doğru... Ama cezası ne? Bugün, üretime devam kanun gereği. İç satış olmazsa dış satış gücü kalmayacağını çocuklar biliyor. Açık ve kapalı yollardan yüzde yüze yaklaşan banka faizi ile kuruluşlar yaşar mı? Yaşamazsa eski günlerin intikamı mı alınacak sahiplerinden? Oh olsun demek neyi çözer?Çalışanları kim kurtaracak?

Devlet hepsini kurtarmaya kalkarsa eğer, tekrar başladığımız noktaya dönmüş olmayacak mıyız?

Bankalar çok faiz alıyorlar da sanki, paramı kazanıyorlar? Yooo, onlar da bankerlerle yarıştılar, çocuklarla konuşan yaşlı şişmanlar gibi nefes nefese kaldılar. Çok faiz ödüyorlar. Bilânço kârları bile propaganda kokuyor.

Faiz peşinde koşanın ise durumu belli.

Amacı iyiydi ama, iş bu kadar karışmalı mıydı?

Enflasyonun ne olduğunu kısaca anımsayalım.

Leon Henderson diyor ki: «Az bir şey enflasyon, az bir şey gebelik gibidir. Düzenli olarak büyümeye devam eder.»

«Enflasyonla cilveleşmenin sonu ise, onunla evlenmeye mecbur olmaktır,» diyor, George Hampton.

Enflasyonla ilgili anlatımlar içinde, bol gebelik ve sevişme benzetmesi var. Ama kesin olan, öpülenin halk olduğu... G. Bernard Shaw'ın da edepli bir anlatımı şu:

«Hükûmetler kendisine inananları aldatarak para değerini kötüleştirirlerse, bu işlemin terbiye sınırları içindeki adına enflasyon denir.»

Bir ülkenin başına gelebilecek felâketlerin en büyüklerinden birinin enflasyon olduğu kesin. Ülkeyi yüzde yüzü aşan enflasyona sürükleyenlerin vicdanları sızlamalı.

Ama bunun savaşı, bütün ulusun katılmasıyla verilir. İstisnası olmadan. Kelle başına, iki asgarî ücret aylığıyla bir akşam yemeği yenirken olmaz bu! En zor zamanda renkli televizyon kazığı çıkarmakla da olmaz!

Sayın Turgut Özal'ın ayrılmasından sonra da kişiliği üzerine çok söz söylendi. Geçmiş ve gelecek hesaplarına dayanan yaltaklanmaların dışındaki övgü kısmen yerindedir.

Enflasyonla savaşmanın kararlılığına, ihracatın artmasına ,dış itibarın yükselmesine, vurgun tipi kazançların azalmasına katkıları hayırlı oldu.

Amaa, devlet adamlığı bu.

Hatâ ile sevap takas kabul etmez.

Devlet adamı diye de bu takas imkânsızlığını hazmeden kişiye denir.

Sayın Özal: «İstifamda bazı sanayiciler ile ideolojik çevreler rol oynadı,» diyor.

Ne anlam çıkarmalı bundan? Yani, «işçi ve memurla hiç problemim olmadı» diye mi anlamalı, yoksa Özal'ın işçi ve memuru önemsemediğini mi?

Yani, asıl sıkıntıyı dar gelirliler çekmiyor mu, 24 Ocak kararlarından beri? Özal bugünkü ünlü Özal olurken, bir ayağını bunların sırtına basmadı mı?

Evet, banker faizinde vurguncular da vurgun aradı. On milyon yatırdı, faizini karısına harçlık yaptı. Acınmaz bunlara.

Ama, ya ikramiye, ya tarla, ya ev paraları...

Özal hepsine birden: «Kumar oynayan sonucuna katlanır,» diyor.

Demek ki bütün hatâ, Özal'ın mazbut ve masum kişiliğinden doğuyor. Kendisi, ülkede kumarhane açmanın yasak olduuğnu bilse idi, hiç tarihimizin en muhteşem kumarına izin verir miydi?

Sayın Turgut Özal yine istifasından sonra şöyle buyurdu:

«Bakalım karikatürcüler şimdi ne yapacak?»

Yoksa hazret, giderayak onları da mı işsiz bıraktı?

16

basın, basmayın

Antoine Rivarol bundan iki yüzyıl önce demişti ki:

«Öğütün en kötüsü, gürültünün en büyüğünü çıkartır.» Böyle bir kötü öğüt, son zamanlardaki basın özgürlüğünü sınırlama girişimi oldu. Elbet gürültüsü de koptu. Susulacak mı idi ki?

Voltaire'e, «Kitabınız yakılmaya mahkûm edildi!» dediler. O sevindi:

«Ne iyi, ne iyi... Kitap kestane gibidir. Ne kadar kavrulursa o kadar çok istekle aranır.»

Değil kitabı, yazarını yaksanız, susturmanın yolu yoktur.

Örnek vermeye en «kirli»sinden başlayalım.

Hitler en acımasız kanunları çıkarttı. Buna rağmen mahkemelerden kurtulanı, Gestapo ile ortadan kaybedip, toplama kamplarında çürüttü. Kendi uşaklarına, adı gazete olan paçavralar bastırıp zorla dağıttı.

Aldığı sonuç ne? Ortaya «Fısıltı gazetesi» çıktı. En kahredici olanı... En ele avuca sığmayanı...

Almanya dışındaki basın da hürdü. Eh, gazeteciler de patates toplamıyor ya! Hitler gibi bir maden bulunca, işletmeden dururlar mı? Hitler ve adamlarına alt yüzlerce, binlerce karikatür ve fıkra fışkırıverdi.

Hitler bu sefer bunlara çıldırdı. Savaştan önce bu yüz-

den diplomatik olaylar çıktı. Savaşta ise karşılıklı alay ve küfür sürdü gitti.

Hitler yabancı basına çıldırırken, Churchill, Almanların hakkındaki sözlerini, kendisi bile tekrardan çekinmiyordu. Times gazetesine şöyle demeç veriyordu:

«Hitler'in zafer kazanması kolayl O, benim gibi 'sarhoşlar ve delilerle' savaşıyor. Oysa ki biz, 'bütün çağların en büyük başkumandanı' ile karşılaşıyoruz.»

Nazi ideolojisi, sanat ve bilimi de dümen suyuna takmaya çalıştı.

Max Liebermann, Ernest Barlach gibi yüzyılın siciline geçen sanatçılar, 'kabiliyetsiz sanat' yapıyorlar diye alay konusu edildi. Freud, Remarque ve benzeri kişilerin kitapları törenlerle yakıldı.

Hitler ve hempalarını yıkıntıya götüren nedenlerin başında, her naneye burunlarını sokmaları gelir. Neyine gerekti bunların sanata, bilime, mimariye el atmak?.. Neyine gerekti Hitler'in, orduların başına geçmek?

Politikacı nelerden ürker ki acaba?

Önce seçimlerden. Seçimlerle karışık gelip, sonra Hitler'in yaptığı gibi kalmanın çaresini bulur mu? Bulur.

Sonra fanatiklerden ürker. Ne yaparsa yapsın, bunlar aklına koyduğuna rey verir.

Hür basından da ürkek politikacı. Onu susturmak için zorlanırsa çare bulur.

Politikacının asıl ürktüğü «fısıltı mizahı»dır. İşte ona karşı çaresizdir. Hitler ve adamları gibi bir kanlı çete bile, fısıltı mizahını önleyememiştir. Oysa fısıltıyı önlemenin tek yolu, fısıltı gazetesine meydan vermemektir. Yani kısacası basın özgürlüğüdür.

Nazi çağının Weiss - Ferdi, Karl Valentin gibi ünlü komedyenleri, halk mizahına kıvılcım çaktılar. Halkın ağzında

dolaşan fısıltı mizahını kendileri bazen direkt vermediyler bile, onları yaratan ipuçları verdiler.

Hani eskiden «fermanlı» denen deliler vardı, onlar ne yapsa hoş görülürdü ya! Komedyenler de bir biçim fermanlı havasında, yalnız delilerde hoşgörülen bir çeşit «deli bağımsızlığı» şemsiyesi altında, en tehlikeli sözleri söylediler. Gestapo bile bunları susturamadı.

Nazi çağının bütün hışmıyla geldiğindeydi. Kari Valentin sahneye çıktı ve dedi ki: «Hiçbir şey söylemiyorum.» Arkasından da ekledi:

«Bunu söylemeye izin verirler sanırım.»

Nazi Almanya'sında 10 Nisan 1938'de bir referandum yapıldı. Bir tanıdığı Kari Valentin'e düşüncesini sordu:

«Ne dersiniz? Yüzde doksansekiz Hitler'den yana oy kullandı.»

«Şaşılacak şey! Ben günlerdir, sadece hep o yüzde ikiye rastlıyorum.»

Weis - Ferdl'in kabaresinde, tam oyun sırasında elektrik kontağı oldu, ışıklar söndü, temsil durdu.

Welss - Ferdi elinde elektrik feneriyle halk arasına karıştı. Fenerle beş, on kişinin teker teker yüzünü aydınlattıktan sonra her biri için, «Hayır, bu değil!» dedi. Sonunda ekledi:

«Hep söylüyorum. Arıza halkta değil. Arızanın sebebi çoook, çok yukarılarda.»

Kari Valentin kabarede soruyordu:

«Evvelce İmparatorlar vardı. O gün neydi? Sıkıntı. Sonra Weimar Cumhuriyeti geldi. O gün neydi? Sıkıntı. Sonra Nasyonal Sosyalizm geldi. Bugün ne?.. Çarşambaaa...»

Welss - Ferdi bir gün sahneye çıktığında dedi ki:

«Selam dostlar! Biraz durduktan sonra da: «Başkalarına da Heil Hitler.»

Ya Mussolini? Hazineydi bu kişi.

1940 Haziranının son günlerinde Alman orduları Fransa'yı çökerttiler. Sonuç iyice belli oldu. Bundan birkaç gün önce de Mussolini, Fransa'ya savaş ilan ederek saldırdı.

Sezar'ın ünlü: «Veni, vidi, vici geldim, gördüm, yendim» sözü Mussolini ağzına şöyle yakıştırıldı o günler:

«Geldim, gördüm, bir de baktım ki yenmiş.»

1940 yılının Alman ordularının Fransa'yı ezmesinden sonra Hitler verdiği zafer nutkunda, bin yıllık Büyük Alman Devleti'nin kurulduğunu müjdeledi.

Beş yıl sonra Almanya batarken, kara mizah durumu özetledi:

«Zaman ne de çabuk geçiyor. Bin yıl, göz açıp kapayıncaya kadar bitti bile!»

Evet, savaş bitti. Yıllar geçti. Amerikan basını Watergate olayı ile Nixon'u düşürdü. İyi de oldu. Ama bakın, orada bile hâlâ neler olabiliyor.

FBI, Washington'da günlerce süren bir dizi seminer düzenledi. Konu: İnsan hakları. Bir tanesinin program kapağında şu yazılar vardı:

Söz özgürlüğü - Basın özgürlüğü

(Gazeteciler kesinlikle giremez)

Giremez de öğrenemez haaa?

Türk Basını anarşiyi körüklemedi. Yaratmadı. Yalnız haber verdi günde yirmi kişi öldürülürken.

Suçlu arayan başka yere gitsin! Basınla uğraşmasın!

Papaza kızıp oruç bozmak bu!

Nazi Almanya'sında sağır ve dilsizler birbirine, ellerini çarşaf altına sokarak fıkra anlatırlardı.

Yakalanmasınlar diye!

Demek kili, Naziler bile dilsizleri daha susturamıyor. Zorunuz ne yani?

Gazetecileri cezalandırmak mı istiyorsunuz? Ne zahmet?

Rahat bırakırsanız onlar birbirini öyle bir cezalandırır ki... Aman - aman! Birbirini dünyaya geldiğine pişman ederler.

Ama ille de üstlerine giderseniz kenetlenirler.

Ondan sonra da beş, on gazeteciyi hapse atmakla ne kazanılacağını düşünmek lâzım!

Yüzyıllar öncesinin mantığına hasret kaldık.

Konfüçyüs bir gün Thai dağı eteklerinde bir yoldan yürüyordu. Derken bir mezarın başında, yüreği paralanarak ağlayan bir kadına rastladı. Ağlama nedenini sorunca şu cevabı aldı:

«Kayınbabamı bir kaplan parçalamıştı. Yıllar geçti, kocamı da bir kaplan öldürdü. Şimdi de bir başka kaplan, tek oğlumu öldürdü. Onu gömdük. Ağlıyorum.» Üstat, kadının acısına katıldı. Sordu:

«Bütün bu olanlardan sonra niçin bu diyardan gitmiyorsun?»

«Burada hükûmet baskısı yok da ondan.»

Minyatür bir Japon masalı şu:

Adamın biri gece karanlıklarında herşeyi görebilmeyi aklına koymuştu ve hırsla bunun çarelerini arıyordu. Kendisine baykuş gözü takmasını salık verdiler. Aklı yattı. Baykuş gözlerini taktı ve gece hemen sokaklara çıktı. Kapkaranlık gecede kentte yakın - uzak her şeyi görerek mutlu oldu. Sabaha kadar gezdi. Tan yeri ağarmaya başladı.

Ama onun da görmesi azaldı. Aydınlık arttıkça daha da az gördü. Gün ilerledi. Ortalık ışığa boğuldu.

Adam ise karanlıklara boğuldu. Hiç göremez oldu.

Zorumuz ne a muhteremlerim? Yani her şeyi aydınlıkta ve açık - seçik görsek, en iyisi bu değil mi?

17

delirmenin mantığı (2)

Montaigne'e göre:

«Kimse akıl payından şikâyetçi değildir. Elbette şikâyetçi olamaz. Çünkü aklını beğenmemesi için, aklından ötesini görebilmesi lâzım.»

Yine Montaigne'in Denemelerinden, Sabahattin Eyüboğlu Türkçesiyle (Cem yayınları) insan ve Akıl üzerine bir özet şöyle:

«Kim kendini akılsız sayabilir? İnsanın kendini akılsız sayması mantıkça da mümkün değildir. En zavallı, en Allahlık insanlar bile akıldan yana paylarına razıdırlar. Başkalarında bizden fazla yiğitlik, istidat, güzellik görebiliriz; ama akıl üstünlüğünü kimseye vermeyiz.»

Görüntü akıllıları, delileri hep öfkesi burnunda kişiler zanneder. Oysa deli, öfkeli olmadığı gibi, öfkesini saklamaya da çalışmayacak kadar dengelidir. Öfke, saklamaya çalıştıkça fışkırır. Büsbütün görünür.

Demosten bir gün meyhaneye giriyor, kimse görmesin diye de arkalarda bir yer arayıp duruyor. Onu gözetleyen Diyojen uyarıyor: «Ne kadar arkalara gidersen, meyhaneye o kadar girmiş olursun!»

Eski Atina'da ünlü Demosten, karşıtı politikacı Phokion'u uyardı:

«Dikkat et! Atina'lıların kızgınlıkla gözleri kararırsa seni asarlar!» Öteki de dedi ki:

«Olabilir. Ama kızgınlıkları geçip, akılları başlarına gelince de seni asarlar!»

Almanlardan pek hoş ve pek nahoş kişiler yetişti.

Naziler zamanı bir kez komedyen Weiss Ferdl, Münih «Platz!» kabaresinde sahneye çıktı. Üç domuzla beraber. Domuzları da boy sırasına göre tanıttı:

«Bu küçüğü Fraeulein Mann, ortancası Frau Mann, büyük domuz da Herr Mann!»

Halk, Herr Mann'ın, Hermann Göring olduğunu anında anladı. Kahkahadan nerede ise lokal yıkılacaktı. Weiss Ferdl'i üç hafta içeri aldılar, sonra bıraktılar. Yine sahneye çıkacağı akşam salon iyice doldu. Sanatçı yine sahneye üç domuzla çıkarak sırayla tanıttı:

«Bu küçüğü Fraeulein Mann, ortancası Frau Mann, bu iri, şişman domuza gelince, onun yüzünden üç hafta hapiste yattım.»

Büyükler arası bir nükleer savaş çıkmamasını, onlar arasındaki «korku dengesi»ne borçluyuz. Ama İngilizlerin Falkland donanması, yanına kabakçekirdeği alır gibi atom bombası almayı da unutmadı.

İnsanların sonu, birtakım başka insanların «aklı selim»ine kaldıysa eğer, hiç umutlanmayalım. Bir gün bu son geliverir.

Nancy Reagan, başına bir kraliçe tacı geçirip, fotoğraf çektiriyor ve bu, ABD'de kartpostal olarak satılıyor. U.K. (United Kingdom) Kraliçesi Elisabeth'den sonra bir de U.S. (United States) Kraliçesi Nancy çıktı başımıza.

Ronald Reagan'ın evvelce Kaliforniya Valisi olduğunu hep bilirdik. Ama üstad evvelce, gösteri sanatçılarının «Sendika Başkanı» da değil mi imiş meğersem... Atlanta

Belediye Başkanı Young, Başkan için diyor ki: «İdealist gibi konuşan bir menfaat kavgacısıdır.»

Şaban bey göz doktoruna gitti. Doktor sordu:

«Bu harfleri okuyabiliyor musunuz?»

«Hangi harfleri?»

«Duvarda asılı olan.»

«Hangi duvarda?»

Doktor karara vardı: «Size gözlük yaramayacak. Ben reçeteye bir kör köpeği yazacağım.»

Yaaa, işte böyle. Her gözlüklüyü görüyor sanmayın. Etrafınızı kontrol edin, fotoğraflara da bakın! Bir hafta sonrasını göremeyen gözlüklüler olduğunu anlarsınız.

Adam, sokaktaki gazete satıcısı çocuğa kızgınlıkla söylendi:

«'Büyük dolandırıcılık: seksen kurban,' diye bağırarak satıyorsun. Oysa gazetede buna ait hiçbir şey yok!»

Çocuk bağırmaya devam etti:

«Büyük dolandırıcılık: Seksen bir kurban!»

Vay yavrucuğum vay! Büyük dolandırıcılık ha? Seksen bir kurban ha? Ver bir gazete de banal

Müşteri tabut fiatlarını öğrendikten sonra itiraz etti:

«Niye bu kadar pahalı? Köşedeki dükkânda yarı fiatına bunlar!»

«Görünüşe aldanmayın! Hele bir içine yatın da, bakalım rahat edebilecek misiniz?»

Evet dostlar! İşte böyle... Yine de bizim ülkemiz en rahatıdır. Yok peynir pahalıymış. Kiralar kazıkmış. Siz görünüşe aldanmayın. Bu dünyada yüzde yüz faiz alınmış olan cennet mi var ki?

24 Ekim 1929 günü New York borsasının unutulmayan «Kara Perşembe»sidir. O gün aynı zamanda, o yıllardaki

dünya ekonomik krizinin başlangıcıdır.

O sıralarda milyonlarca insan, tüm yaşantılarının birikiminin, akşamdan sabaha yok olduğunu görüyordu. İkinci Dünya Savaşı tohumlarını sulayan bir olay da budur.

Kara Perşembe'den sonra intiharlar o kadar artmıştı ki, Fifth Avenue'deki otellere gelip oda isteyenlere sormak âdet olmuştu:

«Centilmen odayı yatmak için mi, yoksa aşağı atlamak için mi istiyorlar?»

Yine o zamanlardan bir anekdot şöyle:

Adam geceyarısı Brooklyn köprüsünün üstündeydi. Yaşama yorgunuydu ve aşağı atlamaya hazırlanıyordu.

Tam korkulukların üzerine çıkmıştı ki, oradan geçen birisi heyecanla bağırdı:

«Dur! Belki de yeterince düşünmedin! İzin ver de birkaç dakika konuşalım, sonra da ne yaparsan yap!»

Yaşama yorgunu geri döndü ve diğer adamla beraber bir park sırasına oturup konuşmaya başladılar. Aradan bir saat geçti. İki adam yine köprünün ortasına yürüdü. Beraberce ve elele tutuşarak parmaklığa çıktılar ve kendilerini köprüden, suyun derinliklerine bıraktılar.

Şimdi gevşek akıllılar kalkar, bunlar kaçık diye küçümserler. Pekiyi be! Biliyor musunuz adamların ne konuştuğunu?

G. Bernard Shaw öldüğünde doksan dört yaşındaydı. Öbür dünyaya gitti. Kendisini cennete kabul ettiler.

Birkaç gün sonra bir başka yazar, kendisine hoşgeldin ziyaretinde bulundu. Hoşbeşten sonra da bu kadar sene yaşayabilmesinin nedenlerini sordu. Shaw anlattı:

«Hiç sigara içmedim. Alkol kullanmadım. Sabahları altıda kalktım. Akşamları erken yattım. Kadınlardan uzak durdum.»

«İyi ama aynı şeyleri ben de yaptım ama, elli yaşımda öldüm. Neden?»

Shaw anahtarı verdi:
«Demek ki böyle bok hayata dayanamadınız!»

Cesareti olan lütfen söylesin! Bugünkü yazımızla seyrettiğimiz sahneler de, delirmenin mantığını kanıtlamıyor mu?

Ya Yunus Emre'miz ne derdi?

Her kime kim dervişlik bağışlana
Yüreği ak pak ola günüşlene

derdi Yunus Emre dedemiz. O, dünyanın bütün «giz»lisini de bir nefeste şöylece çözüyordu:

Beni bende demen bende değilim
Bir ben vardır bende benden içeri.

S. Eyüboğlu'ya göre derviş denen kişi:
«Hiçbir sınır dinlemeden; kuralları, kalıpları, korkuları yenerek yoluna gider. Hiçbir yerde durmaz, hiçbir yerde kalmaz, bir çamura batar, bir tertemiz olur, bir ağlar bir güler, ama hep yürür ve bilgisini geliştirir.»
Derviş'e de divane demezler mi gevşek akıllılar?

Aşk ve şevk ile içen birisi, oldukça neşeli bir durumda, elinde koca rakı şişesiyle merdivenden yuvarlandı. Kısa bir süre baygın kaldı. Sonra kendine gelir gibi oldu. Parmaklarıyla bir ıslaklık hissetti. İnledi:
«Tanrım! Sen bana yardım et! İnşallah 'kan'dır.»

Tanrı, sürekli delilerle geçici delileri (sarhoşları) korusun.

18

yaşasın evlilik

Saygıdeğer hanımlar!

Bugün erkekler yalnız kalıp kendi problemlerimizi, içimizde sizin korkunuz olmadan, görüşmek istiyoruz. Lütfen bizi yalnız bırakır mısınız?

Teşekkür ederiz. Şimdi izninizle!.. Biraz sonra tekrar görüşmek üzere hoşçakalınız!

Evet sayın erkekler! Şimdi gizli konuşmalara başlayabiliriz. Herkes ne söylerse, özeti isim belirtilmeden not edilecek. Başlayabilirsiniz!

Dünyanın en mutlu kişileri, Havva anamız ile Adem babamızdı. Giyecek hiçbir şeyleri yoktu. Ne bulurlarsa onu yeyip idare ediyorlardı. Evleri bile yoktu. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi kendilerini cennette sanıyorlardı.

İnsanlar daha doğuştan talihli veya talihsiz olabilirler mi? Elbette olurlar... Ama ola ki aklınıza, öyle doğuştan zenginlik - soyluluk falan gibi nedenler, sakın haaa gelmesin! Daha dünyaya gelirken mutluluğa daha yakın olma şansı, erkek değil hanım doğmakla başlar.

Oysa, kız çocuğu doğduğu için karısına surat asan, oğlan olursa: «Erkek adamın erkek çocuğu olur,» diye böbürlenen erkekler vardır. Böylelerine, saygıdeğer annelerinin babasında, dümen bozukluğu olup olmadığını sormalıdır.

Einstein ikinci evliliğini, 1919 yılında, kuzeni Elsa ile yaptı. O zaman Berlin akademik çevrelerinde de, yeteri kadar entellektüel bir kadınla evlenmediği için eleştirildi.

Bunun üzerine Philipp Frank şöyle sordu:

«Pekiyi ama, bu kriterlere göre Einstein hangi kadınla evlensin?»

Bir keresinde de Nietzsche şunu söylemişti:

«Evli bir filozof, açıkçası komik bir figürdür.»

Küçük kız ve babası sokakta yürüyorlardı. Bir çiçekçi dükkânından içeri girdiler. Adam kocaman bir buket yaptırdı. Kız da merakla, çiçeği niçin aldığını babasına sordu. Adam açıkladı:

«Bugün annenle evliliğimizin tam yirminci yıldönümüdür. Ona hediye edeceğim.»

Küçük kız uzun uzun düşünüp yine sordu:

«Evet baba! Yirmi yıl çok uzun bir süre... Pekiyi, daha kaç yıl mecbursun?»

Bir kadın, avukata başvurarak boşanma davası açmak istediğini söyledi. Avukat durumu açıklamasını istedi. O da anlattı. Ama saatlarca anlattı. Sonra da sordu: «Bu durumda boşanma davası açma hakkı doğmuyor mu?» Avukat durumu saptadı:

«Evet, doğuyor. Ama size değil, kocanıza.»

Başarılı iş adamı, pahalı döşenmiş bürosunda, üzgün üzgün oturuyordu. Ziyaretine gelen bir dostu, bu sıkıntılı görüntünün nedenini sordu. O da bildirdi:

«Yahu! Hani o güzel, bomba gibi, akıllı, çalışkan sekreterim vardı ya! İşte o, beni terketti.»

Arkadaşı neden bırakıp gittiğini sorunca da açıkladı:

«Karımı öperken yakaladı.»

A.B.D.'de bir evin kapısı, sabaha karşı yumruk vurularak açılmak istendi. Adam pencereden bakıp sordu:

«Hallo, kimsiniz siz?»
«Boston canavarı.»
Adam arkaya dönüp seslendi:
«Karıcığım aç kapıyı, seni istiyorlar!»

Evet, adam bahçe meraklısı ama, asıl sevdiği bir incir ağacı. Sabah akşam yapraklarını ıslak süngerle temizliyor. Gövdesini ilâçlı sularla siliyor. Klorsuz suyla da suluyor.

Bu ihtimamı çok merak eden bir arkadaşına da, kulağına fısıldayarak nedenini açıklıyor:

«Karım kendisini bu ağaca asmıştı da!»

Ya bahçede yetişmiş ağaç yoksa? İncirden vazgeçmeli. Kanada kavağı en iyisi. Çabuk büyür.

Hele bir de: «Kederden mi, neden bilmem. / Sararmış rengi ruhsarın...» şarkısının plâğını günde sekiz kez çalarsanız belki çabuk netice alırsınız. Kendiniz söylemeye kalkmayın! Keyfinizden söylediğinizi sanır da gitmez.

Gemicilerin her limanda bir sevgilisi olduğu söylenir ya! Yine bir yolcu gemisinin öyle keskin bir ikinci kaptanı vardı ki, daha gemi limana girip de yanaşır yanaşmaz fırlayıp giderdi.

Ancak aynı adam, gemi limanın birisine yaklaşınca çıkmak şöyle dursun, kamarasına kapanıp, kapıyı bile kilitledi. Merak edip soran suvariye de açıkladı:

«Bu limanda karım oturur.»

Eski Ankara'da yaz gelince deniz kenarlarına kaçılmazdı da, yaz sıcağı basınca bağ evlerine göçülürdü. Erkekler de işe, eşekle gidip gelirlerdi. Eşek üstünde yolculuk, yürümekten de zor, pis bir iştir. O zaman Ankara'lılar hoş bir tekerleme söylerlerdi:

«Bağın safasını kadınlarla çocuklar sürer, cefasını da erkeklerle merkepler çeker.»

Hiç öyle çocukça duygulanmalara girmeyelim. Yerimiz eşeklerin yanındadır.

Adama sordular:

«Aileniz oldukça geniş. Evinizde en tarafsız kişi kimdir?» Aile reisi:

«Elbet ben!» dedi. «Nasıl olur olur?» diye sorulunca da açıkladı:

«Tabii olur. Kendi işime bile burnumu sokmaya hakkım yoktur.»

Evlenme günlerini unutan adamı kurtarmak zor. Bin dokuz yüz elli yılı yirmi dört nisanı benim birinci evlenme yıldönümü idi. İşim akşam vakti Taksim'de bitti. Unutmadım. Beş karanfil aldım. Otuz beşten yüz yetmiş beş kuruş ödedim. Cebimde geriye on kuruş kaldı. Lâleli'ye gideceğim. Bu para tramvaya da yetmiyor. Askerlikten yeni dönmüşüm. Taksi söz konusu zaten değil. Yarım saat bekledim. Borç alacak kimseye de rastlamadım. Yağmur da başladı. Çaresiz Taksim'den Lâleli'ye bir saatte yürüdüm. Elimde hoşafa dönmüş buketle.

Ben görevimi yaptım ya! Üstüm - başım kirlendi ama, vicdanım temiz. O kirlenirse öyle kuru temizleme falan iş görmüyor. O günden beri karanfil gördükçe yüreğim daralır, midem bulanır. Çiçek sevmeme rağmen.

Eve, akşamın sekizi ile geceyarısının on ikisi arasında gidilmez. Tabii gidilmez! Benim bildiğim, işten sekize kadar dönülür. Yabancı misafir gezdirip de daha geç kalacaksan (veya o numaraya yatıyorsan) da on ikiden evvel gitme! Zaten hanım kızmıştır. On birde gidip neyi kurtaracaksın?

Eve gitmenin de edebi - terbiyesi var elbet. Bir kere, apartmanda bile oturuyorsan, üstelik kaçıncı kat olursa olsun, ayakkabıları dış kapı önünde çıkarıp ele almalı. Taksi

ile dönülmüşse bir sokak ötede inmeli. Nasılsa şoför fazla para ister. Dalaşma olur. Uyanırlar.

Ev anahtarı öyle bir demet içinde, zindancı anahtarları gibi şakırdatılmaz. Kibrit cebine tek konur. Deliğe sokmadan da iyice tükürüklenmelidir.

Diyelim ki her türlü önlem alındı. Hanım yine de uyandı.

Bu durumda tek kurtuluş yolu, eve hiddet değil, şefkat çekecek kadar şiddetli sarhoş dönmektir. Hafiften şöyle biraz yara - bere de tavsiye olunur. Tırmık, dudak boyası lekesi gibi şeyler aslaaa... Geberseniz kurtaramazsınız.

Ertesi sabaha gelince: Hiçbir şey hatırlanmayacaktır. O kadar... Ağızdan tek lâf çıkmayacak. Çünkü yalan unutulur. İki gün sonra nasılsa başka şey söyleyip yakalanmak enayiliğine düşmemeli. Aptal sanılmak, alınabilecek en akıllıca sonuçtur.

Evet, sayın erkek arkadaşlarım! Bu dertleşme iyi oldu. Oturumu kapatıyorum. Hep beraber üç kere, «Yaşasın evlilik» diye bağıralım.

Ancak, içimde bir kuşku var. Toplantı dağılınca ilk işiniz, gidip konuştuklarımızı bir bir karınıza anlatmak olacak, değil mi?

Vay vicdan fıkaraları vay! Evet haaa? Biz olduğumuzdan da beterine lâyığız.

Vaktiyle en büyük ormanın ağaçları, aralarında kurultay toplamışlar. Tüm dünya ağaçlarını temsil yetkisini de almışlar.

Tek amaçları, yüzyıllardan beri o «balta» denen âletten çektiklerine karşı önlem almakmış. Artık tahammülleri kalmamış.

Her ağaç, «balta»nın yokedilmesini sağlayacak parlak önerilerle gelmiş. Görüşmeler günlerce sürmüş. Sonunda en yaşlı ağaç söz alıp demiş ki:

«Boşuna yoruluyorsunuz! Biz baltaya karşı hiçbir şey yapamayız.»

Bütün ağaçlar: «Nedeeen?» diye bağırmışlar. En yaşlı ağaç nedeni açıklamış:

«Sapı bizden.»

19

içsek mi biraz

Evet aziz dostlar! İçsek mi biraz acaba? Efkârlandık yine iyice. Bu ayıklık, bu kadar efkârı taşıyamaz.

Kimse de kimseye, «Neden bu kadar efkârlısın?» diye sormuyor bile. Hiçbir aklıbaşında kişinin aklına, böyle bir soru gelmiyor. Gelmez ya... Hepimiz efkârdan kalbura dönmüşüz zaten. Gevezelik niye ki?

Hem zaten ramazandan da yeni çıktık sayılmaz mı? (Tam politikacı maskaralığı bu lâf. Seçimler yaklaşıyor. Alışalım.)

Biliyorum, içmek günah! Ama ben kendimi düşünmüyorum ki! Çoktan olan olmuş, günah «yalama»sı olmuşum ben. Sizi düşünüyorum.

Amaaa, bakıyorum da mis gibi Tekirdağ rakısını Devlet yapıyor. Sayın Diyanet İşleri Başkanı da, «İçmeyin,» diyor. Ben bu işi çok açık bir çözüme kavuşturmadan yanayım. Açık ve kısa. Diyanet İşleri Sayın Başkanına hesabı, sayın Tekel Bakanı versin!

Bize mi kalmış büyüklerin arasına girmek?

Zengin dilimizde içmek anlamına gelen: ağzını ıslatmak, çakmak, istim almak, piyiz kaymak, papaz uçurmak, parlatmak gibi ve içki anlamına gelen: antifiriz, anzarot, carmak, duziko, imam suyu, mazot ve pırna gibisinden kibar deyimler vardır. Sarhoş için de, bulut, dut, filispit, fitil, mastor, matiz ve zom gibi zarif sözcükler kullanılır.

Tanınmış matizlerden Ernest Hemingway, coşkun içtiği sürelerden birinin sonunda, ağır bir içki yorgunluğuna düştü. Mecbur oldu. Doktor çağırdı.

Doktor, düzenlediği diyetin yanında, alkolü de kesin yasak etti ve üç gün sonra yine kontrola geldi.

Yazarın içmediğini görerek memnun oldu ve dedi ki:

«Uzun yaşamak istiyorsanız, tek çare içki içmemenizdir.»

Hemingway:

«Anlıyorum. Hayatımdaki hiçbir süre, son içmediğim üç gün kadar 'uzun' olmamıştı.»

Ben sarhoşlara güvenmekten yanayım. Onların ne yaptığını anlamasak bile!

Geceyarısından çok sonraydı. Adamın biri, yaka paça dağınık ve burun kıpkırmızı, elektrik direğine sarılmış, öyle duruyor.

Polis ise yanına yaklaşıp diyor ki:

«Bu hale gelinceye kadar içmeye utanmadın mı? Bırak ulan o direği de evine git çabuk!»

Adam direği bırakıyor.

Ve... Direk devriliyor.

Derdini anlamadığımız kişiye yardımcı olmak gerekmez mi?

Sarhoş, taksiye bindi. Otelin de ismini söyledi. Yola çıktılar. Ama biraz sonra taksi şoförü sarhoşun soyunmaya başladığını farketti. Uyardı:

«Ne yapıyorsunuz? Daha otel odanıza gelmediniz. Taksidesiniz.»

Sarhoş hem kızgın hem peltek:

«Vaktinde söylesene be! Ayakkabıları kapının önüne bıraktım.»

Geçenlerde bir erkekler arası mecliste: «Suç işlemek

bile bir cesaret işidir,» dedim. Pis pis yüzüme baktılar. Ben de ekledim: «Yani zamparalık yapan evli erkeğe cesaret gerekmiyor mu?» Hepsi birden sırıttı.

Kanun sınırları içinde kalsa bile, coşarak içmek de bir cesaret işidir elbet. Rezil olmak demeye çekiniyorum ama, mahçup olmaktan utanmayacak kadar içmek de cesaret işidir ya!

Mahçup olacak şeyler yapmamak için, evet bunun için içki içmeyen kişi ise, sümsük ve sünepenin ta kendisidir.

Zaman oldu ki bir gece, bir dost evinde buluştuk. Sakin ve edepli. Sonra nasıl oldu anlamadık ki? Coştukça coştuk... Azdıkça azdık... İçtikçe içtik. Hem de kana kana. (Bu masum gözüken anlatım, mûtad keş domuzluğudur.)

O gece ne olduğunu ben bilmiyorum. Onu dostlarım anlatır. Ama ben ertesi sabahı iyi biliyorum. Ben bildiğimi anlatırım.

Gözümü açtım, kol saatime baktım, sabahın altısı olmuş. Ama o ne? Burnumun bir karış ötesinde bir duvar var. Evde değilim. Seyahatte de değilim. Pantolon - gömlek sırtımda. Ne olsa ki bu? Hastane veya karakol olmasa bari! Yokladım kendimi, iyiyim. Bir cesaret gösterip geri döndüm. Bir ev odasındayım. Anlaşıldı ki Halûk'lardayım. Oh be! Kendimden geçmişim, yatırmışlar o kadar işte.

Birden farkettim ki feci sıkışmışım. Patlayacağım. Koridora fırladım. Ama gel gör ki helâ kapısını unuttum. Yanlış kapı açamam. Ev kalabalık. Herkes uykuda. Çıldıracağım.

Balkondan yapsam! Sakin yaz sabahı. Gümüşsuyunda yedi kat yukardayız. Niyagara şelalesi gibi gürültü olur. Saksılara olmaz. Kuruturum. Birde baktım, aşağıda Kabataş iskelesinde araba vapuru kalkmak üzere. Cebimi yokladım. Araba anahtarı duruyor. Yavaşça ev kapısını açıp, dışarı çıktım. Deli gibi arabaya binip, araba vapuruna ye-

tiştim ve vapur hemen kalktı. Ben vapurun helâsına koştum.

Yaz sabahı erken, Boğazın güzelliğine doyulmuyor canım!

Sevginin her türlüsüne sadık kalmalı... Ne saygıdeğer haslet bu. Hem canım, sadık kalmak için ille de köpek olmak gerekmez ya. İnsancıl sevgiler yok mu? Ola ki örneğimiz içki olsun!

Toledo'da bir idam mahkûmu asılacaktı. Son dakikada, ille de şarap isterim diye tutturdu. Kırmadılar. Bir kupa şarap getirdiler. Adam sevindi. Şarabın üstündeki köpüğü, şarabın damlasını ziyan etmeden temizledi. Nedenini soran cellâta da açıkladı:

«Aman kardeşim! Bu köpük böbreklere çok zararlıdır.»

Sinema dünyasının ünlü içkicilerinden birisi de Errol Flynn idi. Sabahçıydı.

Bir gün film çekiminde arıza yüzünden saatlerce beklendi. O da saatlerce zıkkımlandı. Sonunda can sıkıntısından, bir yandan da gazete okudu. Ekonomi sayfasındaki istatistikleri bile inceledi. Yanında oturan rejisör Curtiz'e dedi ki:

«Amma ince hesaplamışlar! Meselâ benim her nefes alışımda, dünyada iki kişi ölüyormuş!» Curtiz:

«Aman canım! Senin her nefesinde iki kişinin ölmesi azdır bile!»

«Yaş otuz beş! Yolun yarısı eder,» demişti Cahit Sıtkı Tarancı. Ama aldattı bizi. Hemen gidiverdi uzaklara. «Çilingir Sofrası» şiirinde:

Kadehim kadehim dediğin şey
Dudağını değdirmedikçe kadeh değildir.

Mezeler de bilmez renklerini, lezzetlerini,
Çatalını dokundurmazsan.

Fakat farkında mısın ki?..

diyordu Cahit Sıtkı.

İçtenlikle ve coşkunlukla yaşayan insanların bazısı da aynen, içtenlikle ve coşkunlukla içiyorlar. Anlamalı onları!

Atatürk de öyle değil mi idi? Zaten biz onu, ne yaşadığında anladık, ne de öldükten sonra! Sözünü anlamadığımız Devlet Kurucusuna gösterdiğimiz saygı, ölüm günleri içki içmemek. Hem de Atatürk'e karşı... Samimiyetsizlik bu. Olümünden kırk dört yıl sonra, bu anlamsız gösteriden vazgeçsek artık.

Onu elimizden aldı diye rakıya da kızmayalım. Herhalde kendi istedi gitti. Bize dayanamamış olsa gerek.

Hem zaten bizim kaptan Oktay'a göre de, ona dokunan rakı değildi de leblebi idi.

Yaaa, işte bakın! Içkiden güzel güzel söyleşiverdik.

Efkârlanmanın üstüne bir de gam mı bastı ki? Ne yapmalı şimdi? Şişenin başına çöküp zıkkımlanmalı mı?

Hayır, sakın hal Onu yaparsak ağlamaya bile başlarız. Meret zaten ya güldürür ya ağlatır.

Bazı şeylerin sözünü etmenin, onu yaşamaktan çok daha güzel olduğunu iyi öğrenecek kadar çok yaşadım. İnanın bana!

Bırakın zıkkımlanmayı da, ayağa kalkıp bir insan aramaya başlayın, insan! Söyleşin onunla... Söyleşin yüreklerinizi açarak. Bunun verdiği sarhoşluk kevser şarabında ne arasın ki?

Biliyorum, zor o insanı bulmak. Ama inan olsun ki bulacaksınız.

20

sınıfta traş

YÖK, üniversite öğrenci kontenjanlarını hemen hemen iki misline çıkartmış. Ben bu kararı alkışlamıyorum. Üstelik alkışlamak şöyle dursun, gereksiz kalabalığın iyi öğrencilerin yetişmesini de engelleyeceğini düşünüp sıkılıyorum.

Aşure pişirmekle öğrenci yetiştirmek arasındaki fark önemsenmiyor anlaşılan... Bir üniversite öğrencisinin yetişmesi, bir karakterin yaratılmasıdır. Öğrencinin kendi kişiliğini bulmasına yardımcı olmanın yolu, başka kişiliklerle direkt ve sürekli ilişkisini sağlamakla olur. Hele yaratıcı öğretim dallarında, aksini düşünen varsa ortadan kaybolmalıdır.

Bir gazete başlığı «İşsiz yetiştiren fakültelerin kontenjanı arttı.»

Bir zamanlar duymuştum. Bütün dünyaya beş yüz yıl yetecek kadar «Sumerolog» yetiştirmişiz diye. Sevinememiştim. Biliyordum ki elli - altmış yıl sonra hepsi cennete gidecek.

Asıl vurucu haber şu: Biri atom, diğeri kimya mühendisi iki hanım kızımız, öğrenimlerine uygun iş bulamayınca, Türk Hava Yolları'nda hostesliğe başladı.

Hadi bu değerli mühendislerimiz, aynı zamanda alımlı ve bilgili kızlarımızdı da yollarını buldular. Ya çirkin erkek

mühendisler ne nane yiyecek? Hamamcı çırağı bile olamazlar.

Öğretimle üretimi birbirine karıştıran kişiler, bir zaman mektupla öğretim diye bir icatta bulundular.

Mektupla ha? Acaba telgrafla daha çabuk öğrenmezler miydi? Teleks olmaz bakın, o herkeste yok.

Televizyon akla geliyor doğrusu. Yalnız, öğrenci soruları nasıl cevaplanır? Aklım karışıyor canım! Spiker, afedersiniz Profesör, meselâ erkeği nasıl anlatacak. Kol saatine mi bakacak? Ya kadını? Ellerini kullanmak yok haaa... Bakın Alec Guiness ne diyor:

«Centilmen, bir kadını ellerinin yardımı olmadan anlatabilen adamdır.»

Yoksa ortaya, ulusal tatlılarımız: Dilber dudağı, kadın göbeği ve vezir parmağı'nı getirip onları mı göstermeli?

Biz okuduğumuz lisede bile, asıl hocalarımızın karakterlerinden aldığımız derslerle yetiştik. H. Kemal Sun, Nurullah Ataç, İhsan Kongar beylerle Keyise İda hanım gibi insan örnekleri, geleceğimizin yolunu aydınlattılar. Kör olmayan gördü.

Liseyi bitirişimden on beş yıl sonra sokakta rastladığım Talha Kemal Çilesiz hocama, saygı ile yaklaşıp sordum? «Hocam, acaba hatırladınız mı?...» Birden sözümü kesip kükredi:

«Hadi be bunak! Sen beni hatırladın mı? Sen seksen iki Aydın değil misin?» Oysa şimdi, öğrenci, hocasının adını bilmiyor.

İstanbul otobüslerinde asılı bir yazıda: «Ayaktaki yolcuların arkaya doğru ilerlemesi» isteniyor. Lâfa bakın! «Arkaya doğru ilerlemek»!

Sakallı Celâl bey merhumun ünlü sözü hemen akla gelmiyor mu?

«Ülkemiz, doğuya doğru giden bir gemide, batıya doğru koşan insanlara benzer.»

İşte bu sakallı Celâl bey, önemli bir lisenin Müdürlüğünden azledildi. Ertesi sabah bir boyacı sandığı alıp, o Lisenin önüne gitti. Beş kuruşa öğrenci ayakkabısı boyadı.

Celâl hoca, en unutulmaz dersini işte o gün vermişti. Hepimize birden.

Benim gençliğimde bizim semtte, adının arkasına «Palas» sözcüğü eklenen bir lise vardı. Bu liseyi bitiren birisi, o diploma ile bir türlü iş bulamadı. Sonunda bezip Lise Müdürüne gitti ve dedi ki:

«Verin taksit paralarımı! Alın diplomanızı geri!»

Müdür öğretmenleri topladı. Delikanlının bilgisini kontrola başladılar. Elbet sorular da en beleşinden:

«Evlâdım! Otuz sene savaşları kaç sene sürdü?»

«Kırk kilo?»

Hoppalaaa! Delikanlı da itoğlu it! Ama öğretmenler de inatçı. İlle biliyor çıkaracaklar. Fizikçi atılmış:

«Bakın kilo nosyonu var. Fizikten öğrenip de not almış.» Soru ve cevaplar bu biçim sürüp gidiyor. Riyaziye (Matematik) hocası soruyor:

«Çapı bir buçuk metre olan bir ağaca bir köpek bağlanıyor. Köpeğin üç kez dolanabilmesi için, tasma ipinin kaç metre olması gerekli?»

Çocuk bu sefer sahiden bilmiyor. Öbür hocalar da böyle zor (!) sorduğu için matematikçiye kızıyorlar. Sonunda bıkıp kaç lira istediğini soruyorlar. O da bir - bir taksitlerin hesabını bildirip toplamı söylüyor. Sonuç:

«Baz ne güzel hesapladın! Demek ki iyi öğrenip diplomayı hakkıyla almışsın. Para - mara yok! Al diplomanı defol!»

Bir öğretmen bey, erkek lisesi yazılı sınavında sordu:

«Yaşantınızda istediğiniz en güzel şey nedir?» Televizyon seyretmekten futbola, şiir yazmaktan okulu bitirmeye kadar çeşitli cevap vardı. Ama bir öğrencinin cevabı çok başkaydı: «Benim için en güzel şey, yatakta bir kadınla beraber yatmaktır.» Öğretmenin gözleri yuvalarından fırladı ve çocuğa, ertesi sabah, babasını kendisiyle görüşmek üzere getirmesini söyledi.

Ama ertesi sabah öğrenci yine yalnız geldi ve öğretmenin babasını sorması üzerine dedi ki:

«Babam selam söyledi. Kendisi de benimle aynı fikirdeymiş. Babam ayrıca: 'Öğretmenin de bizim fikrimizde değilse, kendisine karşı çok dikkatli olmalısın!' diyor.»

Viyana'nın unutulmaz bir operet yıldızı vardı: Pepi Gallmeyer... Çok güzel ve işe bakın ki çok da akıllı. O, bir gün dedi ki:

« Bütün kötülükler yanlış eğitimden doğuyor. Ama benim için böyle bir tehlike yok. Çünkü ben hiç eğitilmedim!»

Bir gazete başlığı okuyorsunuz: «Yedi yeni üniversite kurulacak» diye. Bir başlık daha okuyorsunuz: «YÖK, boş kadrolar için ilanla Profesör arıyor. On iki üniversitede 295 (evet, ikî yüz doksan beş) Profesör açığı var» diye.

Bu Profesör denen nesne, ne biçim bir şey ola ki, yüzlercesi ilanla aranıyor. Ambar malı mı bu? Hanki KİT'in veya Holding'in deposunda buluna ki?

Bir eşi bulunmaz, baha biçilmez Profesör dostum, nasıl Profesör olunabileceği konusunda bir Avrupa tekerlemesi anlatmıştı. Aktarıyorum:

İkî türlü Profesör olunur. Birincisi pipi ile, ikincisi popo ile.

Birincisi iki türlü olur. Ya kendi babası da Profesördür ya da bir başka Profesörün kızı ile evlenerek kapıyı açar.

İkincisi de iki türlü olur. Bir türlüsü başkasının popo-

sunu yalamakla olur. Ama bunun öbür türlüsü, kendi poposunu sıkıp geberesiye çalışır, olur. İşte asıl Profesör böylesidir. Üstelik kafası ve yüreği varsa, adam da olur.

Üniversiteler de ülkeler de, her meslekten bu biçim kişilerin yüz suyu hürmetine ayakta duruyor.

Profesörler en az konuda en çok şey bilen kişilerdir. Öğrenciler ise çok konuda en az şey...

Biliyorum, Profesörlerin de Üniversitelerin de durumu zordur. Görmemiş mi idik ki:

Ülkelerin bütçeleri düzenlenirken hapishanelerin ödeneği, üniversitelerinkinden çok daha kolay çıkar.

Çünkü milletvekilleri, bir daha üniversiteye gitmeyeceklerini bilirler.

Bir zaman olmuştu ki, zıkkımlanmanın tadını kaçırıp, iyice şişmanlamıştım. Şişmanlık gibi bir belâdan kurtulmayı öğrenmek amacıyla kitapçı dolaşıp sekiz, on tane perhiz kitabı topladım. Sonra da bir öğle yemeğine gittik. Eski has bektaşilerden bir ağabeyimin de karşısına düştüm. Bana kitapları sordu. Anlattım. Dudak büküp dedi ki:

«Yalnız kitap okumakla birşey öğrenemezsin. Biz de 'ulûmu dîniye' okumuştuk ama, hayretmedi.»

Sınıflar otobüs gibi tıka - basa dolacak da ne olacak sanki? Yani daha mı çok öğrenci yetişecek?

Ben, İstanbul Hukuk Fakültesi birinci sınıf arka sıralarında, sabun ve ustura ile traş olduklarını, kırk yıl evvel görmüştüm. Sınıf 1000 (evet, bin) kişilikti.

Yani başka meslekler de, hukukçular gibi traşa mı başlamalılar?

21

nilüfer yetiştirmek

Yazıya kendi sözlerimle başlarsam kimse takmıyor. Ben de, ünlü kişilerin savurduğu hikmetlerle okuyucu avlıyorum. Başlayalım!

Henri de Montherlant diyordu ki:

«Ahlâkta amaç, sanatta sonuç geçerlidir.»

Sadece beş sözcük ama, ağırlığı var. Buna benzer sözleri bir biçim terazi gibi kabullenirsek, çok olayı iyi tartarız. Gelin görün ki, bu teraziye kentlerimizi ve yapılarımızı koyduğumuz zaman, utançtan yerin dibine geçmek gerekiyor.

Edirne'den Erzurum'a, Mersin'den Samsun'a kadar aynı çirkin yüz sırıtıyor. Ne iklim dinliyor, ne kara, ne de deniz.

Gelecek kuşaklara kalacak utancı taşıyacak olan yalnız mimarlar, şehirciler değil. Başta politikacılar olmak üzere, yönetimde bulunan tüm kişiler, tüm aydın geçinenler bu vebalden sıyrılamaz. Geçmiş kuşaklara ve gelecek kuşaklara çok ayıp ettik biz bütün yaşayanlar.

İzmir Kordonboyu'na on katlı binalar dikildi. Bunun ne demek olduğunu açalım. Kente yaz günü nefes veren imbat esintisini kestiler demek bu. Kent yazın kavruluyor demek...

Antalya'da sahil yolunda yine sekiz, on katlı yapılar yükseldi. Kentin önüne perde çektiler. Kente nefes veren deniz rüzgârı kesildi.

İskenderun'da da o güzelim palmiyeli sahil yolu kenarını doldurup, binalar yaptılar. Sahil yolu kalmadı.

Bu üç olay da, kanunlara uydurularak işlenen cinayet örnekleridir.

Yüzyılımızın en çok adı geçen birkaç mimarından biri olan Fransız Le Corbusier, yıllar önce davet üzerine A.B.D.'ye gitti. Orada Amerikalı mimarlarla çeşitli toplantılar yaptı. Misafire sordular:

«Sizi Avrupa'da niçin bazen anlamıyorlar?» Le Corbusier kısa açıkladı:

«Yüksek binalar yapıyorum. 'Ya cereyan kesilir de asansörler çalışmazsa,' diyorlar.»

Bu cevap üzerine Amerikalı mimarlar, kahkahalarla, ölesiye güldüler. Çünkü ömürlerinde cereyan kesilmesi yaşamamışlardı.

Büyük söylemişler. Birkaç yıl önce idi sanırım, New York'da bir, iki gün cereyan kesildi. Bu kesilme, ülkenin tarihine geçecek olaylarla doldu.

Mağazalar yağma edildi. Soygunculuk tabii sayıldı. Sokakta yakalanan kadın öpüldü.

Hey aslan ülkem! Nurol! Bizde Allahın günü sekiz saat cereyan kesildi de, «bu yüzden» böyle şeyler olmadı.

Bizim «neden»lerimiz çok daha ciddi!

54-55 kışıydı. Avrupa'da yetişip Amerika'ya göçmüş (birçokları gibi) ünlü Amerikalı mimar Richard Neutra, İstanbul'a geldi. Mimarlar Odası Genel Sekreteri olarak da ilgilenmek görevi bana düştü. İstanbul'u gösterdik.

İkinci gün öğleye doğru Büyük Çamlıca tepesine çıktık. Berrak bir gündü. Boğazı, Halîç'i, Adaları ile kara ve denizin sarmaş dolaş olmasının yanında, eski şehir bölgesinde Ayasofya, Sultanahmet, Süleymaniye ve diğer yapıların kattığı eşsiz ahenk, Neutra'yı büyüledi.

Kendisine: «İşte bu gördüğünüz, Avrupa - Asya kucak-

laşmasıdır. İnsanlara ders olsun!» dedim. Yürekten katıldı. Diyelim ki bu, sonsuza dek boş dilek olarak kalmasın!

Misafir, Boğazı, hele Anadolu yakasını çok sevdi. Üsküdar'dan Beykoz'a kadar, dura kalka gittik. O zaman oraları daha hiç imar görmediği için, utanacağım birşeye de rastlamadık.

Beykoz'a vardığımızda öğlen oldu. Acıktık. Neutra aşçı dükkânlarını çok şairane buldu. İlle girelim dedi, girdik. Sonra da bu köyün en ünlü yemeğini isterim, dedi. Pekiyi dedik. Birer duble paça söyledik. Tekmili bol cinsinden. Yani sirke - sarmısak ve kırmızı biberi de bastık. Kaşıkları alıp mücadeleye giriştik.

Kısa sonuç şu: Daha paçayı bitirmeden Neutra kalkıp koşmaya başladı. Kendisini bir ağaç dibinde yüzü sararmış, çıkarırken bulabildik. Midesini ve olayı zor temizledik.

Yıllar önce, hatırını kıramayacağım bazı hayırsever kimseler beni çağırarak, bir körler rehabilitasyon merkezi projesi yapmamı istediler. Severek kabul ettim. İşe de arkadaşlarımla beraber aşk ve şevk ile sarıldık.

Dünyanın her yanından bu iş için literatür aradık. İşe yarar birşey bulamadık. Çaresiz kendi mantığımıza dayanarak kesin proje safhasını tamamladık. Ne numaralar düşünmüştük körler için!.. Ama yaptığımız işe de güvenemedik. Bunu da anlattık. Sonunda Helen Keller Enstitüsü'nden bir uzman, İstanbul'a kadar geldi ve projelerimizi inceledi. Dedi ki:

«Zaten bütün dünyada mimarlar böyle saçmalıyorlar. Körler için değişik bina düşünüyorlar. Oysa körler, bu binalarda kısa süre kalırlar. Önce ve sonra, herkesin yaşadığı binalarda yaşarlar. Ona alışıktırlar. Sadece onu yapınız!»

Başımızdan kaynar sular döküldü. Adam yüzde yüz

haklıydı. Orayı, çizdiğimiz düzinelerce levhayı parçalayıp öyle terkettik. Sonra da yeniden başladık.

İstanbul lâğımları direkt olarak denize akıyor. İstanbul'un nüfusu Finlandiya kadar. Dünyanın en büyük su hareketlerinden biri olan Boğaziçi akıntısı, artık bunu temizleyemiyor. Boğazımıza kadar ona batmamıza az kaldı.

Yirmi yıl kadar evvel bizden Amerika'ya bir Kanalizasyon heyeti gitti. Büyük kentlerde incelemeler yaptılar. Her kentin büyüklüğüne göre, birkaç düzine veya birkaç yüz futbol sahası kadar kanalizasyon dinlendirme havuzu olduğunu gördüler. Burada arıtılmadan, hiçbir şey, göllere, denizlere verilmiyordu.

Bu havuzların misafir gezdirme köprüleri de vardı. İyice yüksekten bakan... Bizim heyetten birisi, koca havuza dikkatle bakıp heyecanla sordu:

«Siz burada nilüfer de mi yetiştiriyorsunuz?»

Amerikalı soğuk soğuk açıkladı:

«Onlar nilüfer değil, prezervatif.»

Birkaç hafta evvel iş için Trakya yönüne gittik. İyice etrafıma bakındım. Bina bolluğu ta Silivri'nin ötesinden başlıyor, Kumburgaz yöresinde utanç duvarları göklere yükseliyor. Her tepeye çıkışta ufuklara doğru dalga dalga bina kaplamış dört bir yanı. Merhum cennetmekân büyükannemi andım hemen. O, derdi ki:

«Dünyada bina ile zina çoğaldığı zaman kıyamet kopacak!»

Besbelli bina çoğaldı. Zinaya gelince, herkesin aklı fikri onda. Bu durumda zamanımız azdır. Kıyametin kopmasına beş kaldı.

Ev projesi yapmaya ödüm kopar, aklım çıkar. Ömrüm boyu zaten, yakınım bildiğim kimselere topu topu üç tane ev yaptım.

Sonuncusunu da yapalı, yakında yirmi yıl olacak. Bir tek evin maliyetine hiç kimse hâkim olamaz. Bunda da öyle oldu. İş bitti masraf binî aştı. Taşındılar. Malsahibi, saygı ve sevgi ile bağlı olduğum bir zat. İşime son vermedi ama, şunu da söylemeden duramadı:

«Bana bak Aydın! Bu dünyada üç türlü para yendiğini şimdi anladım. Kadınla, kumarla, mimarla...»

Durumumuzdan haberleri yok, bir mimar lâfı tutturdular gidiyorlar. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra F. Almanya Ekonomi Bakanı Erhard'a (sonradan başbakan oldu) Alman ekonomik mucizesinin mimarı dediler.

Bizde de Turgut Özal'a ekonomik hayatımızın mimarı dendi. (O da Erhard gibi Başbakan olur mu sonradan- bilmem. Temkinli olalım.)

Kemer sıkmayı anladık, ama Özal, yapı sektörünün kemerini değil, kemendini sıktı, nefessiz bıraktı. Yapı sektörüyle ilgili alanlarda fena işsizlik başladı. Elbet bazı mimarlar da işsiz kaldı.

Efendiiim, öyle bir gün geldi ki, mimar Turgut Özal da işsiz kalmasın mı? Hoşgeldiniz Turgut bey! Üzülmeyin, siz de bizim gibi alışırsınız!

Hem zaten yakında işler açılacakmış canım! Yolumuzu buluruz nasılsa...

22

yar bana bir eğlence

Selam dostlar!

Ah olabilseydi de size şuracıkta bir Karagöz oynatabilseydim. İnan olsun ki, perde gazelini bile kendim yazar kendim söylerdim:

Daha seçim gelmeden
Hazırlandı perdemiz
Gözlerini açana
Işıklandı perdemiz

Dünya ham düşle dolu
Bulunmaz akıl yolu
Parmağını verenin
Gitti demektir kolu

Ha parmak verdin ha oy
Bunu sen aklına koy
Vicdanlar boka battı
İlle birkaç fazla oy.

Ne yazık! Oynatamam ki Karagöz'ü buracıkta. Basın tekniği, belki de gelecek yıl bu derece ilerler. Sabredelim.

Gelin bugün politikadan söz açalım. Onda neşe ne arar mı? Tonla var.

Kastelli yirmi bir Haziranda kaçtı. Turgut Özal üç gün

sonra, yani bu yılın 24 Haziranında: «Mali sistem yerine oturuyor,» dedi. Ama bir de baktık ki Turgut Özal yerinde oturmuyor.

İlk iş olarak yerine geleni küçümsedi. Üç yıllık Çar hazretleri, bir günde nasıl da muhalif oluverdi? Nasıl olur bu kadar otomatik değişme? Görülüyor o ki, politikanın serbest olduğu gün bu zat ortaya atılsa, tüm maziyi gölgeleyemeye çekinmez. Kendi Çar'lığı zamanının bile içinden sıyrılarak...

Ya bir Orhan Aldıkaçtı var!

Hakkında bir saat düşünmeden lâf etmemeli. Niye? Adam bizi de şaşkına çevirdi.

Başkanı bulunduğu DM komisyonunca hazırlanan Anayasa tasarısı taslağına, şu anda sözüm yok. İsterse tüm dünya uluslarına sonsuza dek şablon olacak değeri bulunsun veya bulunmasın...

Ama ya Aldıkaçtı? Bu kadar davranış kargaşası bir kişide nasıl birikir?

Özal'ın da, Aldıkaçtı'nın da, gelecekde politikaya atılmaları, ün kazandıkları devreler için talihsizlik olacaktır.

Bunlar ve benzerleri de, şööyle bir beş senecik, politika istirahatına zorlansalar, nasıl olur acaba?

Hem kendileri de istirahat etmiş olmazlar mı ki?

E canım, yani biraz da biz dinlenmeye hak kazanmadık mı? Canımıza yetti yahu!

Bırakalım bizi de, biraz başkalarından söz açıp avunalım. B. Russel'e göre: İlim adamları imkânsız olanı mümkün hale getirmek için çaba harcıyorlar. Politikacılar ise çoğunlukla, mümkün olanı imkânsız hale getirmek çabası içindeler.

Yirminci yüzyılın sonunda bile politikacının üstadı hâlâ Makyavel'dir. Diyordu ki:

«İnsanlar o kadar saftır, o kadar günün dertlerine gömülmüştür ki, onları şaşırtmak isteyen ve bunun yolunu bilen kişi, kesinlikle istediğini yapabilir.»

Sezar, Pompeyus'a karşı zaferi kazandı ve Roma'ya egemen oldu. Halk tarafından yıkılan ve kaldırılan bütün Pompeyus heykel ve anıtlarını da tamir ettirip yerine koydurdu. Bir Roma'lı bunu övünce, Çiçeron uyardı:

«Yok yahu! O, kendisinden sonra gelecek olana ders veriyor.»

Bir Fransız milletvekili, meclislerinin gardrobuna iki kocaman dosya ile geldi ve dedi ki:

«Dosyaları karıştırmayın! Bütün gece bunlara çalıştım.»

«Yeni bir kanun teklifi mi?»

«Hayır! Dosyanın biri, vergilerin artması gerektiğine ait done ve hesaplar, öbürü de artmaması gerektiğine ait done ve hesaplar.»

«Anlamadım!»

«Anlamazsın ya! Biliyor muyum ki ben bugün, partimiz, hükümetin yanında mı olacak, karşısında mı?»

Bazen görülür ki hükûmetler, en nazik meseleleri, uyutur da uyutur. Bir türlü karara bağlamaz.

R. Peyrefitte'e göre: «Politikada çaresizlik, sık sık sabırla karıştırılır.»

Aradan çok yıl geçmedi. Fransa'da Poujade isminde birisi çıktı. Devletin vergi toplamasına karşı olan bir siyasal parti kurdu. İşe bakın ki, seçimlerde elli kadar milletvekilliği bile kazandı.

Kafasızlıktı bu! Vergi toplayan devlet bile iki ucunu bir araya getiremezken, toplamayanın batacağı besbelliy-

ken... O uygar geçinen Fransızlar nasıl yuttu bu şarlatanın zokasını? Bilmeceyi yine bir Fransız (Rvarol) çözüyor:

«Uygar ulusların barbarlıktan uzaklıkları, demirin pas kalınlığı kadar azdır. Metallerin ve ulusların yalnız yüzleri cilalanabilir.»

İskandinavya ülkelerine ileri uygarlıklar dedik ha? Vah olsun ki vaaah! Oralarda da ırkçı cinayetler başladı.

Politikacıdan şu sorunun bile cevabını açık ve sade alamazsınız:

«Bugün ayın kaçı?» O, gözleri kırpıştırarak cevaplar:

«Vallaaa bilmem... Ben buraların yabancısıyım.»

F. Almanya'da bir politikacı, yabancı işçilere karşı düşmanca davranışları yermek yürekliliğini gösterdi. Bir seçim konuşmasında dedi ki:

«Ülkemizde refah seviyesinin yükselmesinde yabancı işçilerin de payı vardır. Geçen bütçe devresinde hayat standardımız, 'Yüzde dört virgül elli' yükselmiş bulunuyor. Bu fark, tekrar endüstrimize ve ülkemizin imarına harcandı.»

«Peki'yi, yabancı işçiler ne aldı?» Sorusunun cevabı ise şu:

«Virgül'ü»

Lyndon B. Johnson diye bir isim hatırladınız mı? Hani bizde, o İnönü'ye yazdığı Kıbrıs mektubu ile unutulmayacak A.B.D. Başkanı... Hazret demişti ki: «Bir kişi ünlü oldu ise, hayatında şaşacak kadar çok okul arkadaşına rastlar.»

Haklı konuşmuştu anılarının bu zarif kahramanı (!). Ünlü olmasa idi, tek bir okul arkadaşına rastlamayacak olduğunu anlamış. Aferin.

A.B.D.'de 1964 Başkanlık seçimleri sırasıydı. Johnson ve Goldwater, çok yaklaşan seçimler için son yırtınma

günlerini yaşıyorlardı. Kızılderili kabilesini ziyaret eden bir beyaz adam, adayları dış politikalarına göre değil, ülke içi propagandalarına göre değerlendirmelerini istedi. Kızılderili Reisi:

«Senin o ülke içi politika dediğin de biz Kızılderililer için dış politikadır,» dedi, kestirip attı. Haksız da değildi galiba.

Henry Miller diyordu ki:

«Dünyanın düzene sokulmasının yolu yoktur. Çünkü burası bir iş yeridir. (Tanrı da bu işten, bir Cent bile kazanmaz.)»

Politika lâfı açtık ya! Yine bize dönüyorum.

Bir ülkede Devlet Başkanının parlamento dışından seçilebilmesi, pekâlâ da bir mantık dizisinin sonucu olabilir. Aksi düşünce ille de ağır basmıyor.

Başbakanın da parlamento **«dışından»** olması, belki Devlet Başkanı kadar kuvvetli mantık nedenlerine dayanmaz ama, onu da hazmedebilirim. Bakanların **«dışından»** olabilmesi ise, Başbakanın **«dışından»** olabilmesi gibi düşünülebilir. Yani ülkede, parlamento dışında «adam» ını kalmıyor ki? Olsa olsa **«dışından»** Bakan, ikbal hevesi kursağında kalan parlamenterleri çıldırtır. Evet çıldırtır. Parçalarlar böyle Bakanı böyle kişiler. Bu da kötü şey!

Pekiyi buna da çare bulunmaz mı? Niye bulunmasın? Ben düşündüm buldum:

Parlamenterler de **«dışından»** olmalıdır.

Pekalâââ, ya bu nasıl uygulanır? Şöyle:

Parlamento tek meclis mi olsun? Yoksa iki mi? Tartışılır durur.

Yani, bir tanesi yetmiyorsa, iki demekle çözüyor muyuz problemi? Yooo! Niye on beş olmasın? Her Bakanlığın bir parlamentosu bulunmasın?

Daha iyi bile! Herbiri ayda birkaç gün toplanır. Yatak, yemek ve yol parası ödenir. O kadar işte! Hırslı ve vicdansız profesyonel politikacı tipinden kurtulur böylece. Siyasal parti entrikasından bulantı duyanlar da hizmetten kaçmazlar. Partiler entrikadan arınır.

Tekel parlamentosu için yirmi kadar adayım var. Hepsi bomba gibi! Bakın ondan sonra siz. Bozuk rakı çıkar mı? Tütün ülkesinde sigara biter mi?

23

ne ayıp şey

Artık söylemeden duramayacağım.

Ben Nureyev'i görmedim.

Hâlâ da ortalıkta dolaşıyorum. Üstelik insan içine karışıyor, utanmadan yazı bile yazıyorum. Herhalde benim Nureyev'i görmediğimi bilmiyorlar. Bir bilseler!..

Herşeye rağmen açık davranışımı sürdürmeye kararlıyım. Bir gün ortaya çıkarsa diye korku içinde yaşayacağıma, söyleyiveririm. Nureyev'i görmediğimi, ben de rahat ederim, herkes de bana nasıl muamele edeceğini bilir.

Dilerim ki suçum bağışlanır da, bir de beleş kevser şarabından mahrum kalmam.

Saklamak niye ki? Ben oldum olası, şu opera denen şeyi hazmedemedim. Diyorlar ki: «Müzik, tiyatro, bale, hattâ resim ve mimari birleşir de tümü birden görkemli opera sanatını yaratır.»

Diyorum ki: «Bırakın tümünün birleşmesini, ben bunları teker teker zor hazmediyorum. Topu birden olunca, bende kelle fesadı yaratıyor.»

Operanın anlaşılması ne demektir ki?

Georges Bizet, «Carmen» operasını, kesintisiz ve delicesine bir çaba ile besteledi. İlk temsil Paris'te 3 Mart 1875 günü verildi.

Paris opera seyircisinin hiç önemsemediği bu eser,

sessizliğe gömülüverdi. Dört ay sonra da Bizet, kimbilir, belki de bu üzüntünün etkisiyle, öldü.

Ama bir süre sonra «Carmen», önce başka ülkelerden başlayıp Opera dünyasını sardı. Nasıl olur? 1875 Parisliler sanattan anlamaz mıydı?

Ya tenor Leo Slezak'a ne demeli? Kendisi New York Metropolitan değil, dünya opera sahnelerinde büyük ün kazanmış bir opera sanatçısıydı. Tüm yaşantısını anlattığı üç kitabın birisinde, ünlü operalar için şöyle yazıyordu:

Lohengrin: «Bu opera o kadar karmaşık birşey ki, okuyucularımın benim anlattıklarımdan, kendilerinin sonuç çıkarmalarını rica ederim.»

Sonra da Slezak, bu operayı dört kitap sayfası anlatıyor. Ben okudum, bir sonuç çıkaramadım. Bunun için utanmaya da hiç niyetim yok.

«Ernani: Sevgili okuyucum! Bu operada hangi dolabın döndüğünü şimdi anlarsan eğer, seni kıskanacağım,» diyor Slezak. Ben bunu da okudum ve anlamadım.

Der Troubadour: Slezak bu opera için: «Neler döndüğü konusunda hiçbir fikir edinemedim,» diyor. Başka da hiçbir şey yazmıyor.

Kaldı ki Leo Slezak gibisi de opera dünyasına az gelmiş...

Richard Wagner, 26 Kasım 1861 günü, iki saatlik bir provada, kendi bestesi olan ünlü «Tristan»ın ilk seslendirmesini yönetti.

Dostu orkestra şefi Heinrich Esser bu provayı dinledikten sonra, düşüncesini şöyle yazdı:

«Öyle bir müzik ki, sinirli insanlar için kesin olarak sağlığa zararlı.»

Esser, Wagner'i «anlayamadı» mı acaba?

Hollywood'ta Charlie Chaplin'in doğum günü kutlanı-

yordu. Charlie çok neşeliydi. Tanınmış kişilerden Japon uşağına kadar herkesin taklidini yaptı Herkes gülmekten kırıldı. Sonunda bir İtalyan Operası .aryasını da, olağanüstü başarılı ve güzel söyledi. Dostları: «O Charlie! Senin bu kadar güzel şarkı söylediğini hiç bilmiyorduk!» dediler. Charlie ise:

«Haklısınız. Ben hiç şarkı söyleyemem. Biraz evvel sadece Caruso'nun taklidini yaptım.»

Aile, pek çok dostunu büyük bir partiye davet etti. Yemek verilir verilmez de ev sahibesi hanım piyanonun başına geçti, çaldı, çaldı, çaldı... Nihayet bitirdi ve gururla: «Bu Siegfried'in ölümü idi,» dedi. Arkadan kart bir ses:

«Demek o herif de dayanamamıştı?» dedi.

Yukarıda açıklamaya çalıştığım gibi düşünen ve örnekler veren bir kişinin, Londra Festival Balesi ile Nureyev'i görmek için çırpınmayacağı anlaşılmaz mı?

Ben de bu yılın İstanbul Festivali'nde öyle yaptım. Ünlü bale üstadı Nureyev'i görmedim.

Festivalin bitişinden birkaç gün sonra, lütfedip çağırdılar. Bir kalabalık davete gittik.

Usulden ya hani! Tanıştırma faslı var. Beni de bir hanımefendiye takdim ettiler. Saygılarımı sundum. Tenezzül edip sordular:

«Kral Lear'i gördünüz mü?»

«Hayır. Zaten ben Kral Lear'i Ertuğrul Muhsin bey oynadığında gördüm. Ondan sonra hiçbri aktör içime sinmiyor.»

«Çok mu iyi oynar? Bir gün beni de götürsenize!»

«Olur hanımefendi ama, çok beklersiniz. Çünkü kendisi cennete gitti.»

«Siz herhalde, Randy Weston'un piyanosunu da dinlemediniz?»

«Elbet dinlemedim. O akşam 'Aynaroz Kadısı'na gittim. Aaaah, ah! Ben bu oyunu rahmetli Hazım'dan seyretmiştim.»

«Öldü demek! Çok mu oldu?»

«Ne yazık ki, çok uzun yıllar geçti.»

Alay etti:

«Siz galiba, Fatih Sultan Mehmet'i de gördünüz.»

«Yok artık, insaf! Ona yetişemedim ama, torunuyla incir çalardık.»

«Yakalanmadınız inşallah!»

«Yoo, yakalandık. Ama Cumhuriyetimizin onuncu yıl affında kurtulduk.»

Tam bu sırada yanımızdan geçen bir hanımefendi, benim konuştuğum hanımefendiye dedi ki:

«Duydun mu? Fatoş evleniyor.»

«Neee? Evleniyor ha! Ben daha onun gebe kaldığını bile duymadım!»

Sonra yine bana dönüp sordu:

«Şakir Eczacıbaşı'nın fotoğraf sergisini gördünüz mü?»

«Tabii gördüm. Beni sergisinin açılışına çağırmıştı.»

«A o o... Nereden tanır sizi?»

«Tanır ya! Ben onlara tuvalet kâğıdı fabrikası projesi yapmıştım da oradan tanışırız.»

«Tuvalet kâğıdı mı? Siz de saray yapacak değilsiniz ya! Peki yi siz üniversiteyi nerede yaptınız?»

«İstanbul'da... Davutpaşa çöp iskelesi, Davutpaşa ıspanak viranesi, Samatya Narlıkapı çıkmazı, Yeşilköy Bamya Tarlası Fakültelerini bitirdim.»

«A şaka söylüyorsunuz!»

«Ne şakası hanımefendi! Ciddı olarak ben buralardan feyz aldım.»

«Bahse girerim ki siz Nureyev'i de görmediniz!»

«Baleden pek çakmam. O akşam kukla tiyatrosuna gittim.»

Yüzü kızgınlıktan iyice kızardı. Hiçbir şey söylemeden geri döndü. Hızla ev sahibesinin yanına gidip, beni göstererek birşeyler söyledi.

Neyse, ikimiz de birbirimizden kurtulduk.

Bir müze, ziyaretçileri arttırmak için araştırma yapıyordu. Bu arada da gelenlerden, bir özel deftere, isim ve ziyaret nedenini yazmaları rica ediliyordu. Bir ziyaretçi şunları yazmıştı:

İsim : N.T. - komşu il'den.

Ziyaret nedeni : Yağmur.

Ben onu bunu bilmem! İşte insanlar, bu N.T. isimli kişi gibi açıkyürekli davranmalıdır. Hem zaten, sanattan da olsa olsa böyleleri anlar.

Yetenekli bir taşra tiyatrosu oyuncusu, Viyana Burg Tiyatrosuna angaje edildi.

Bir süre sonra yeni meslektaşları ona, yeni sanat tapınağında neler öğrendiğini sordular.

O ise durumu şöyle açıkladı:

«Yeni hiçbir şey öğrenemedim ama, daha edepsiz oldum.»

Efendim, huzuru âlinizde utanarak soruyorum. Nureyev için «o biçim» demişlerdi. Doğru mu?

Üstelik o günlerde gazetelerde okumuştum. Kendileri, bizim «oriyental» dansözlerimizden birini seyretmiş de sormuş:

«Bunun erkeği yok mu?» diye.

Nasıl da belli adamın dünya çapında olduğu... Bu kadarı, bizim «erkek» ses sanatçılarının bile aklına gelmemişti.

«Şorolo»luğun açık açık reklamı yapılıyor. İngiltere Sarayı bunların idaresinde imiş. Amerika'da piyanist Liberace, ününü bu «meziyetine» borçluymuş. Falan, filân.

Bize gelince: Ayrıntı gereksiz. Hep biliyoruz.

Böyle bir atmosferde, çocukların da aklı iyice karışıyor. Şaşılacak bir yanı yok.

Evin ineğine sun'i aşılama yapmak için veteriner geldi. Karşıladılar. Çay ikram ettiler. Sonra da evin küçük kızı veterineri ahıra götürüp dedi ki:

«İşte inek şurada! Pantolonunuzu da kapının arkasındaki çiviye asarsınız.»

24

ayıya dayı dememeli

İstanbul'umuzdaki sevgili Galata köprüsünün yenilenmesi için hazırlıklar var. Hem seviniyorum. Hem üzülüyorum.

Galata ve Boğaz köprüleri konusunda, önce eski günleri, şöylece bir anıversek...

İlk Galata köprüsü 1845 yılında yapıldı. Dördüncü olan bugünkünün doğum tarihi 27 Nisan 1912.

Bu köprülerden hep müruriye (geçiş ücreti) alındı. Tâ ki, 31 Mayıs 1930 Pazar günü akşamına kadar.

Tarifeler için fikir verelim:

Yaya âdem	5 para
Yüklü ve yüksüz beygir ve merkep ile manda ve sığır	10 para
Koyun, keçi ve kuzunun beherresinden	3 para

Yukarıdaki para sözcüğünün, bir tek kuruşun kırkta biri, bir liranın da dört binde biri olduğunu belirtelim ki, enflasyon ne demek anlaşılsın!

Daha tatlısı şu: Galata köprüsündeki plaj kabinleri, beş kuruşa kiralanıyor. Denize giriliyor. Gel de delirme!

Sevgili Galata köprümüz şimdi yetmiş yaşında.

Bu köprü İstanbul'da hayatımızın bir parçası olmadı

mı ki canım? Kitapçısından manavına, ekmek içi tava balık satıcısından meyhanesine, paytonundan tramvayına kadar. Parmaklıkları bile yaşantımızın motifi olmadı mı?

Hem de üstelik geceleri bu sevecen köprü, altında Bî-mekân takımı garibanı barındırmadı mı? Altı numaralı dubada buluşmadı mı bu zavallılar, çileli hayatlarının gözyaşları ve kahkahaları ile beraber?..

Açıkça söylersek, Galata köprüsü insanların insanlardan beklediği işleri yapmadı mı? İnsancıl işlerle doldurmadı mı yetmiş yıllık ömrünü?

Ey sevgili Galata köprüsü! Sen hiç, o Boğaz'ın çelik gerdanlığı falan denen piçkurularını kıskanma! Onlar ömrünü tamamlar, yok olur gider.

Ama seni, cennete götürüp, kevser şarabı derelerinden birinin üstüne bir kursak hele, dünya unutulur - sen unutulmazsın!

Hem sonra, çilell ömrünün kederlerine dalıp, intihara falan kalkışma! O Haliç'in dip pisliğine bir batarsan eğer, seni oradan kimse kurtaramaz.

Sık dişini! Haliç çamuru mu, kevser şarabı mı, düşün! Kendini tut!

İstanbul boğazı üzerine ilk köprü, Pers kralı Dara (İ.Ö. 521 - 485) tarafından yaptırıldı. Tekniği üzerine bilgi yok. Ancak, gemi ve sallarla yapıldığı anlaşılıyor. Dara ordusu geçince de kaldırıldı.

Bundan sonra yüzyıllarca köprü lâfı edilmedi ama, il. Beyazıt zamanı yapılan bir teklif, Topkapı Saray arşivi 6184 sayılı belgesidir:

«Ceneviz'den Leonardo adlı bir kâfirin gönderdiği mektup suretidir.»

Bu kâfir, Leonardo da Vinci'nin ta kendisidir. Teklif, bir Haliç köprüsü konusudur.

Üstelik Mikelanj'ın da il. Beyazıt tarafından köprü

yapmak için İstanbul'a davet edildiğini, Papa'nın bu gelişi engellediğini, kaynaklar bildiriyor.

1900 yılında Fransız F. Arnoden, Sarayburnu ve Hisarlar için iki proje birden öneriyor. Yine aynı yıl (Bosphorus Railroad Company), Sadrazam Rıfat aracılığıyla 19 Kasımda padişaha bir Hamidiye köprüsü projesi öneriyor. Abdülhamit'ten ne bir ses ne de bir nefes çıkıyor.

Bu projeye göre, Boğaz'ın ta göbeğine inşa edilecek büyük taş ayakların herbirinin tepesine birer cami yapılacak. Üstelik dörder minareli... Tuğlalar, çiniler ve yaldızlı tunçlarla da süslenecek. Taş ayak araları kısa açıklıkta çelik asma köprülerle bağlanacak. Tren bunların üstünden ve camilerin altından geçecek. Kısacası: Çok üstün seviyede bir teknik ve zevk kepazeliği...

Kepazelik ama, bunda bezirgân zekâsı var. Her köprü ayağının tepesine camiler diz ki, adamların kanına kolay gir! Ondan sonra da, daya eski taklidi kubbe ile şerefeli minareyi ki, Atalarımızın ruhu şad olsun! Kolay yutsunlar.

Aradan bir yüzyıla yakın zaman geçtikten sonra yaptığımız Ankara Kocatepe ve İstanbul Şişli camileri nasıl sanki? İhtiyar doğmuş, çağdaşı yapılar bunlar da!

Ama, televizyonda Rafaella Carra'nın bacaklarını seyrederken, çağdaş oluveriyoruz birdenbire nasılsa!

Uzatmayalım. 1931 - 1953 - 1958 projelerini atlayalım. 1973 Cumhuriyet Bayramında bugünkü Boğaziçi köprüsü açıldı. Hepimiz biliyoruz. Geçelim.

İzninizle açıklayayım. Bendeniz, kırk yıla yakın bir zaman önce, Hakkâri'de, Zap suyu üzerinde, tek tel köprüden geçmiş bir kişiyimdir.

Ama yine bendeniz, İngiltere'nin Bristol kentinde, bizim Boğaz köprüsünün, neredeyse tıpatıp benzeri köprüyü de görmüşümdür (Severn). Fark ne? Cevabı çok basit: Orada sol trafik olduğu için geçiş parası sağdan ödenir. Bu bir. İkincisi ise Bristol'deki köprü başının, turistik tesis-

leri ile çok şenlikli bir yer olması... Bizim Boğaz köprüsü başlarının mezarlık sessizliğine benzemeyişi.

İkinci Boğaz Köprüsünün canlı ve şenlikli bir yer olmasını isterim. Bu nedenle ortaya atacağım ciddi fikirlerin, ilgililerce dikkate alınmasını beklerim.

Yenisi şimdikine çok benzeyeceğine göre, her iki kıyıda ikişerden dört direk olacak. Direk yüksekliği 165 metre olursa, herbirine elli beş kat sığar. Toplam 220 kat eder. Balkonları ile beheri yaklaşık elli metrekare olur. Aman efendim, bu katlarda neler olmaz ki? Restorandan sosyete kuaförüne kadar... Aklıma birşey daha geliyor ama, ya karısı basarsa diyorum. Onun da kolayı var yahu! Atlasın aşağı kerata! Biraz canı acıyacakmış... Meheldir böyle hergelelere!

Köprü denen şeyin altı olmalıdır, altı... Altsız köprü mü olurmuş? İkinci Boğaz köprüsünün altına bir asma kat inşa edilmelidir.

Ciddi olalım. Hemen keşfini yapalım. Baştan sona bir buçuk kilometre köprü boyu ile kırk metre asmakat genişliğini çarparsak, altmış bin metrekare inşaat yapar. Metrekaresi elli bin liradan, toplam üç milyar inşaat maliyeti eder. (Siz sanki başka keşiflerin daha mı ciddi yapıldığını sanıyorsunuz?) Dekorasyonu kiracıdan.

Bu üç milyarlık maliyet bedelli asma kata ben bugünden altı milyar veririm. Peşin peşin de bir binlik basarım. İstanbul'un ana caddelerinde insan kalmaz inanın ki!

İkinci köprüde herşey düşünülmelidir. Örnek ola ki, intihar edecek olanlar kesinlikle başvuracakları bir makam bulmalıdır.

Denecek ki: Yaşayanlara el uzatacak kimse yokken, sıra buna mı geldi? Geldi ya! Bu dünyada yaşamak isteğini sürdürenin başına ne gelirse gelsin! Hak etmiştir.

İntihar girişimcisine, önce lezzetli ve içkili bir yemek sunmalıdır. Ondan sonra da kendisi, dünyanın cennet ol-

duğuna inandırılmalıdır. Bu durumda intihardan vazgeçecek olana müdür şunu söyler: «Burası Kızılay aş ocağı mı ulan? Biz niye maaş alıyoruz? Defol!»

Müdür düğmeye basar. Adamın altındaki delik açılır ve aşağı uçar.

Ancaaak... Adamın poposuna, çaktırmadan bir lastik takılmıştır. Yarı yoldan geri çekilir. Yediği yemeğin parası istenir. Ayrıca ikâmetgâha raptedilir.

Asma katta, bütün siyasal parti başkanlarının özel daireleri olacaktır. Bu dairelerin, kitaplığı olan ve müzik de dinlenebilen birer helâsı bulunacaktır. Bu helâların delikleri direkt olarak aşağıya açılacaktır.

Denebilir ki, böyle olursa, Parti Başkanları aşağıdan geçen milletin üstüne başına yapmış olmayacaklar mı?

E canım, zaten ne yapıyorlar ki be! Bari açık açık olsun!

Son olarak, o dört tane 165 metre yüksekliğindeki direğin herbirinin üstüne, tekrar yüzer metre yüksekliğinde ucu sivri kazık dikmelidir. Bunların da üstüne oturacak dört tane vatandaş heykeli, kompozisyonu tamamlamalıdır.

Güvenirim ki bu heykellerin ünü tarihe geçer.

Yalnıız, bu heykellerin yüzü, iyice gülümsemelidir.

Yoksa, bizden olduğunu kimse anlamaz.

25

F. Almanya'dan dakikalar

Öyle gerekti. Bir gece vakti, Istanbul'dan kalkıp, Zürih üzerinden Düsseldorf Havaalanına vardım. Bir eski Alman dostum karşıladı. Ankara'dan kalkıp Frankfurt üzerinden benden altı dakika sonra gelecek olan arkadaşımızı do beraberce karşıladık. Ama, sekiz dakika sonra geldi. Neden? Çünkü benim uçak iki dakika önce inmişti de, kaptan bunun için özür dilemişti, ondan.

Heeey! Bizim Havayolları! O uçakları sizin elinizden alsak, diyelim ki başka iş de kalmasa, siz ölü yıkayabilir misiniz acaba?

Hayır olmaz. Yapamazsınız. Cenazeyi namaza yetiştiremezsiniz.

Aimanya'dayız ya artık. Biraz Alman'lardan söz açsak. Işte bir Avusturya'lının (Hans Lohberger) Alman'lar üzerine dediği:

«Alman olmak, düşünüşü ve yaşayışı kendi kendine zorlaştırmaktır. Şöyle ki: Düşünmesini yaşamakla ve yaşamını düşünmekle.»

Ya G. B. Shaw ne diyor? «Alman'larda birşeyi o derece sonuna dek sürüklemek 'mani'si vardır ki, ille de ondan bir kötülük doğsun!»

Sosyal Demokrat Parti (SPD) Başkanı Willy Brandt'ın

kendi ulusunu anlatışı şöyle: «Gece Almanya'yı düşündükleri zaman huzursuz olanlar, en fena Alman'lar değildir.»

On üç yıldır Sosyal Demokratlarla (SPD) koalisyon yapan Liberal Demokratlar (FDP), yerel seçimlerden gelen yokolma kazığını hazmedemediler. Bir çadır tiyatrosu melodramı oynadılar. Koalisyonu dağıttılar. Bu sefer de karşı taraf olan Hristiyan Demokratlar (CDU - CSU) yeni Koalisyon Hükûmeti kurdular. Anahtar partiydiler ya! Kurdular da ne oldu? Çöküşleri hızlandı. Bavyera yerel seçimlerinde yüzde beş barajını aşamadılar. On sandalyeleri sıfıra indi.

Başbakan Hans Dietrich Genscher, kendi partisinin Münih toplantısında: Hans Dietrich Gangster afişleriyle karşılandı. Bu zat F. Almanya'nın Türkiye'ye yardımını, sokak politikacısı numaralarıyla uyutan kişidir. Lâyığını da bulmaktadır.

Schmidt zamanı uzman bilim adamları, 1983 için kırk milyar D.M. bütçe açığı ve iki milyon işsiz hesaplıyorlardı. Kohl (CDU) Başbakan oldu. O da beş kişilik bir Profesörler Komisyonu kurdu. Bunlar bu sefer, yine gelecek yıl için, elli milyara yakın bütçe açığı ve iki buçuk milyon işsiz hesapladılar.

Derken efendim, yeni hükûmet: «Enkaz devraldık!» feryadına başlamadı mı? Ne sevindim bilseniz! Böyle oyunlar yalnız bize mahsus değilmiş diye.

Yalnız, hazmedemediğim birşey var. Schmidt de bilim adamlarına hesaplatmıştı. Kohl de. Bu farklar nasıl doğuyor? Yani, bilim adamları mı uşaklık ediyor? Yoksa uşaklar da mı bilim adamı olabiliyor?

F. Almanya, çeşitli yerel devletlerden kurulu bir federasyon ya! Bu devletlerden biri Bavyera. Başbakanı da Franz Josef Strauss. Bavyera'da CDU yok da CSU var. Başkanı da yine Strauss.

10 Ekim Bavyera seçimlerinde CSU ile Schmidt - Brandt Partisi SPD, yerel Parlamentonun sandalyelerini paylaştılar. Uçte ikiye yakını CSU olmak üzere... Genscher'in FDP'si ile **Yeşil**'ler, yüzde beş oy barajını aşıp, yerel parlamentoya giremediler.

Strauss, seçim sonuçları şımarıklığı içinde şöyle söylemeye çekinmedi: «Beni yeterince tanırsınız. Ben muhalefeti de başkalarına bırakmam. Kendim yaparım.»

Fransa'nın Güneş Kral'ı XIV. Louis: «Devlet **Ben**'im,» demişti. Strauss da: «Demokrasi **Ben**'im,» diyor. Bu da tarihe geçmesi gereken bir sıkılmazlık.

Strauss, F. Almanya'da da sevilmeyen bir kişi. (Bavyera hariç belki) Çirkin görünüşlü. Öyle sevimli dobişlerden değil. Gülmüyor da, diş gösteriyor sanki!

Strauss'un adamı Zimmermann, şimdi F. Almanya İçişleri Bakanı oldu. Ne yazık ki bu iki adamın yakında, hepsine değil, yalnız Türk işçilerine kötülük etmelerini beklemeliyiz.

Eski Başbakan Schmidt, koalisyonu dağıtan Genscher'in FDP'sinden şikâyet ediyordu. Strauss ona şöyle akıl verdi: «Frengili birisiyle sevişen, hastalığa yakalanırsa şaşırmamalıdır.» Derken derken, Başkanı olduğu Parti, FDP ve CDU ile koalisyon hükûmetine katılmasın mı?

Ciddi tanınan gazete Frankfurter Allgemeine, Başbakan Kohl'un yabancı işçilerin azaltılacağı sözlerini ele alıyor. Çalışma Bakanımızın «Türk Hükûmetinin Bonn Hükûmetinden **'ankaryş'** beklediği» sözlerini de aktarıyor. Alaymtrak biçimde.

Duygulanmayı bir kenara bırakırsak, bu **«adam»**lardan, **«ankaryş»** beklemenin yersiz olduğunu, çabuk hazmederiz hiç olmazsa.

Bir pazar günü sabahı oluverdi. Evime dönememişim. Bir Alman kentinin otel odasında kalakalmışım. «Boş za-

man» mı? Yok öyle saçmalık. Okunacak kitap, dergi, gazete tomla. Yazılacak not öyle. Bir an, şu televizyonda ne var diye düğmeye basıverdim.

Aman, aman, amn... Karşımda iki yüz bin kişik Tabelâlar, bezler. Bağırıp duruyorlar. Yoksa bizde seçim toplantıları mı başladı dedim. Olur mu canım bu kadar çabuk? Konuşan adamı gözüm ısırıyor. Dikkatli baktım. Aaaa... Papa Baba'm bu yahu! Vallahi o. İşte kavuğunu da giydirdiler. Burası da Vatikan. Sen Piyer alanında Pazar töreni yapılıyor. Yazılar da bizim Pötürge - Andaval - Acıpayam heyetlerininkl gibi tıpkı. Zambiya, Kore ve Polonya kentlerinin flamaları.

Papa Baba'mın dil bilgisi zengin iyice. Polonyalı olmasının yanında İtalyancasına, Latincesine diyecek yok. İngilizce ve Almancası da iyi. Ama birşey canımı sıkıyor. Papa - Baba'm galiba çalışkan değil. Hiçbir duayı ezberlememiş. Hepsini yazılısından okuyor. Hangi dua olursa olsun, önüne yazılısını uzatıyorlar. O da okuyor. İnandım ki Papa Baba'm fatihanın bile Hıristiyancasını ezberleyememiştir.

E, bir de bize bakalım! Her mescidimizde düzinelerle hâfız bulunur. Bunların hepsi, bütün Kur'anı Kerim'lmizi, hiç bilmedikleri bir dilden su gibi ezberlemişlerdir. Papa - Baba'm bunların hepsinden ezber dersi alır.

Bir Alman arkadaşım evine yemeğe çağırdı. Bir de içki sundu. Eskiden tanırım. Ağır sınıftandır. Üzerinde bir haç resmi var. Hani, kavşak yeri ince de kenara doğru kalınlaşıyor çizgileri. İyi grafik doğrusu. Çağdaş bir haç çizimi.

Bu içkinin adı «Maltheser Kreuz». Kilisenin kendi üretimi. Eeeey, kilise daha neler neler üretmez ve de yapmaz? Kilisenin serveti ile dünyanın hiçbir Devleti, hiçbir Çokuluslu Şirketi başa çıkamaz.

Derken - derken, televizyona bir de baktım ki, Papa - Baba'mın sağlı sollu her iki yakasında, içki şişesindeki haç resimleri yok mu?

Bu servet nasıl yapılır? İşte böyle yapılır elbet. Üretimin de, pazarlama'nın da başında Papa - Baba'm var. Yaaaa!

Yani, ayıp mı olur acaba, bizde de hiç olmazsa Turizm ve Tanıtma Bakanımız, resmi törenlerde iki yakasına Yeni Rakı etiketi yapıştırsa?

26

ne yerse yesin!

Sevgili doktorlarımıza takılırken, çoğu zaman iyice haksızız. Hele içmemize ve yememize karıştıkları zaman, neredeyse düşman oluyoruz. Oysa: «Doktor ne yerse yesin dedi»ye vardıysa iş bir hasta için, bunun ne demek olduğunu da iyi biliriz.

Kendilerine acımasızca, hainice takılmaya çekinmeyiz. Asıl hınzırlık da, bunu kendi ağzımızla değil, başkalarının ağzından yapmamızdır.

G. B. Shaw diyor ki: «insanlar dünyaya, doktor yardımı ile gelirler. Aynı yoldan da giderler.»

Geçenlerde delirmenin mantığını savunup dururken, bir aziz dost Prof. Doktor, bana bilmediğim bir şey öğretti. Dedi ki:

«Bizde her şeye nazar değer de, akla nazar değmez.»

Ne de güzel hatırlattı. Sağ olsun. Tanınmış Belçika'lı diplomat P.H. Spaak da diyordu ki:

«Aptallık, tüm hastalıklar içinde en özel olanıdır. Hasta, yalnız bu hastalıktan şikâyet etmez.»

(Hatırladınız mı Catherine Spaak'ı? Yakınıydı. Aaaah, ah!)

Isparta'lı Pausanias, bir hekim hakkında kötü konuştu.

Hiç tedavi olmadığı bir hekim için böyle konuşması nedeniyle kendisini kınadılar. O da savundu:

«Kendisine tedavi olmayı deneseydim eğer, bugün hiç konuşamayacaktım.»

Hasta, hekime şikâyetini açıkladı:

«Uyandıktan sonra yarım saat başım dönüyor. Tedavisi nedir bunun?»

«Yarım saat geç uyanınız!»

Doktor, hastaya öleceğini söyledi. Kısmet bu ya, adam da ölmedi ama, senelerce o doktordan da kaçtı. Nedenini de şöyle açıkladı:

«Ustad ölecek dediği halde, hayatta kaldığıma ne kadar utanıyorum, bilemezsiniz!..»

Öbür dünya kapısının zili çalındı. Aziz Piyer bağırdı:

«Kim o?»

«Hans Müller.»

«Meslek ne?»

«Pratisyen doktor.»

Talimatını verdi:

«Lütfen arka kapıya!.. Buraya mal sevkedenler oradan girer.»

Hani akşamları meyhane gezerler. Lotaryacılar vardır. Tanırsınız bunları. Zaten akıllı olmasalar lotaryacılıkta tutunamazlar. Bunlardan biri, bir doktor arkadaşıma geliyor ve muayene oluyor. Arkadaşım bakmış ki, lotaryacının karaciğeri davul gibi... Ne yapsın? «İçme!» diyor. O da karşı gelmiş:

«Yani doktorcuğum, siz kestiğiniz uzuvları neyin içinde muhafaza edersiniz?»

«Alkolde.»

«Görüyorsun ya işte! Ben de bu vücudu elli yıldır al-

kolde muhafaza ediyorum. Yani 'İçme!' de ne demek oluyormuş?»

Bir ruh doktoru meslektaşı ile konuşuyordu: «Hasta eğer alkol alıyorsa yasak ediyorum. Almıyorsa içiriyorum.»

Diğeri: «Niye?» diye sorunca da açıkladı: «Nedenini anlayamadım. Ama başka türlü tedavi olmuyorlar.»

Çok mu takıldık sevgili doktorlara? Yok zararı. Onlar delilere alışkındır.

Açık söylemeliyim. Bu dünyadaki mutluluğumun ağır basan bir yanı da, çok sayıda, yürekten sevgi ve saygı ile bağlı olduğum hekim dostumun bulunmasıdır.

İki parlak göz ameliyatı oldum. Kırk yıl da kana kana içmeme rağmen, hâlâ öteye göndermiyorlar. Daha neler de neler canım?

Elbet tedavinin de rolü var ama, bir yandan da benim bu sevgili insanlardan ayrılmaya yüreğim dayanmaz da ondan gitmiyorum. Bu insan örneklerini zaman zaman kapalı veya açık, size de anlatma fırsatını bulacağım.

Bir Kurban Bayramının ikinci günüydü. On kadar dost aile, çoluk - çocuk hep beraber öğlende bayram yemeğine gidecektik. Saat on bir oldu. Kaşınmaya da başladık.

Telefon çaldı. Bir genç dostum dedi ki: «Karım birden hastalandı. Devamlı kan kaybediyor. Gelen doctor derhal ameliyat, dedi. Kimseyi bulamıyorum bayram günü. Yardım et bana!»

Hiçbir şey bilmeden, kendisine hemen bir ambülans çağırıp hastayı Nişantaşı'na getirmesini, ameliyat ekibini hazırlayacağımı söyleyip lâfı kestim, telefonu kapadım.

O bayram bünü evinde olan ve zaten beraber yemek yiyeceğimiz operatör dostumu buldum:

«Soru sorma! Hasta yolda. Derhal yola çık! Hastahaneye git! Ben hazırlık için telefon ederim.» Kapatıverdim telefonu. Hastahane sahibi doktor dostumu da bulup hazırlık emrini verdirdim. Zaten o da öğle yemeğine gelecekti. Ben de yangın arabası hızıyla hastahaneye gittim. Nasıl oldu da bu kadar karıştım?

Herşey hazırdı. Son gelen hasta oldu. Evlâtcığın sapsarı yüzündeki o hafif gülümseme, sanki kendisinin değildi artık. Hemen ameliyata girdiler. Giriş ânında kalbin durduğunu öğrendim.

Hastanın kocası arkadaşımla beraber dışarıda bir buçuk saat bekledik. Zamanın durasıya ağırlaştığı, insanı ezdiği dakikalardı bunlar. Sonunda kapı açıldı. İki çocuk annesi gencecik kadın kurtulmuştu. Duran kalbe masaj yapıp neşteri atmaya çekinmeyen aslan yürekli operatör dostumun elleri nur olsundu!

Ameliyat sonrası önlemler alındı. Tehlike geçti. Biz yine bayram yemeğine gittik. Saat üçte. Sevgiyle karşılandık. Rakılarımız kondu. Kahredici bir gerginlikten yorgun bir mutluluğa döndük.

Benim bu sevgili dostum, yüreğinde bir insan hazinesi taşır. Kendisi zaten çifte kavrulmuş lokum gibidir. Ufak ve buruşuktur. Tadına ancak üçüncü ısırışta varılır. Ama ondan sonra da doyulmaz zevkine hınzırın. Üstelik kendisi ülkemizin en ileri gelen küfürbazlarındandır.

O gün ikinci kadehden sonra benim yedi ceddimi sevindirme girişimlerinde bulunmaya başladı: «Ulan namussuzlar! Bana hep tehlikeli hasta getiriyorsunuz. Sizin hiç tehlikesiz hastanız olmaz mı?» diye yarım saat kadar kalayladı.

Ertesi günü telefonla bir başka hasta için randevu istedim. «Ulan yoksa yine...» diye başladı. Ben sözünü ke-

sip, hastanın bir müşterek dostumuz olduğunu ve sadece nezlesi olduğunu söyledim. Lütfedip iltifatta bulundular.

Boğaz köprüsü yapılmadan evveldi. İstanbul tarafında büro, Anadolu yakasında da yapılar oldukça, ömrümün yarısı Kabataş ve Üsküdar'da geçiyordu. Sinirlerimiz de beklemekten bozuluyordu.

Ayrıntılar can sıkar, geçelim. Bir gün akşama doğru Kabataş'a geçtim. Bir anlaşmazlık, bedenen kavgaya dönüştü. Oyuncular çeşitli hatıralar alırken benim de payıma, üst dudağımda yüzük taşıyla açılmış bir yarık düştü. Çaresiz hastahaneye gittim. Rastlantı bu yana! Aynı sevgili operatör dostumu buldum. Bir yandan dikiş atıyor, bir yandan da azarlıyordu:

«Koskoca kart herif, utanmadın mı meydan kavgasına karışmaya?» Vs. vs.

Sonunda: «Bitti dikiş, defol!» dedi. Ben: «Bitmedi,» dedim. O: «Ne kaldı daha be?» dedi. Ben: «Paltomun düğmeleri koptu. Onları da dik!» dedim.

Ne yaptığını söylemeye gerek yok. Anladınız. Şimdi bu yazıyı okursa da kızacak.

27

çiçekler aşk çocuğudur

Deli eder insanı bu dünya;
Bu gece, bu yıldızlar, bu koku,
Bu tepeden tırnağa çiçek açmış ağaç.

demişti Orhan Veli. Ne de güzel şiirlemişti çiçekli dünyamızı, yıldızlarıyla beraber.

Yalnız bitki desem, arada çiçek de demek istediğim, olur ki anlaşılmaz. Oysaki çiçek, bitkinin aşkıdır, çocuğudur. Öyleyse bitkiler deyince, çiçekler de demek istediğim zaten anlaşılıyor, değil mi?

Bitkileri küçümsemek haddimiz değil! Onlar Alg'lar dahil, hayvanlardan önce dünyaya gelmediler ki! Onların da çoğalmaları, gelişmeleri başka doğa kanunları ile olmuyor ki! Kimyasal maddeleri de zaten aynı değil mi? İşte bütün bitkiler, hayvanlar ve izninizle insanların topunun birden anası, işte o ilk **«yaşayan hücre»**.

Adem baba bütün insanları akraba yapıyor ya! O halde ilk **«yaşayan hücre»** de, tüm insan - hayvan ve bitkileri akraba yapıyor.

Arasak mı acaba şimdi, hangi insanların hıyara, maymundan daha yakın olduğunu?

İranlıların abartmaya düşkünlükleri bilinir. Vaktiyle İstanbul'a gelen bir İran'lıya kenti gezdiriyorlar. Ne görse

beğenmiyor. Bizde daha büyüdü, iyisi, güzeli var diyor. Son olarak Beyazıt kulesini de küçük bulmuş. Anlatıyor:

«Bizim Tahran'da yüksek bir kule yapılıyor. Üstündeki bir usta geçen yıl, elinden keseri kaçırdı. Keser hâlâ yere düşmedi.» Gezi devam ediyor ve Langa'ya geliyorlar. Sabrı tükenen İstanbul'lu, Langa hıyarlarını övüyor:

«Burada öyle büyük hıyar çıkar ki, ucu Üsküdar'a geçer. Oradan İzmit, Ankara, Erzurum derken Tahran'ı bulur. Şahın sarayına gelir yatak odasının penceresine tırmanır.»

İran'lı isyan ediyor: «Amma atıyorsun be! Böyle hıyar mı olurmuş?» deyince bizimki: «Düşür ulan keseri! Yoksa sokarım hıyarı şahın... kulağına!» diyor.

Bitkiler kensinlikle ilkel yaratıklar değil. Aksine, yüksek düzeyde karmaşık bünye düzenleri var. İnanmazsınız değil mi, ateşli hastalıkları var dersem! Sinirleri bozuluyor. Salgın hastalıklardan etkileniyorlar. Hormon problemleri var. Sindirim güçlüğü çekiyorlar. Bellekleri var. En uzun yaşayanları ise, beş bin yüz elli yıl gibi, görkemli bir ömre sahip.

Bizim, Bursa'da Uludağ yolunun hemen yakınında 570 (evet beş yüz yetmiş) yaşında bir çınarımız var. Ne saygıdeğer bir geçmiş bu! Fatih Sultan Mehmet'le yaşıt gibi. Ülkemizde bu yaşa varmış olan bir tanecik bırakmışız. Ne ayıp! Normal ömrü bin yıl bu çınarların.

Bitkilerin sağlık için, ilaç olarak yararları bilinir. İshal için de en kesin etkili ilaç, fabrikada değil doğada üretilir. Yarım fincan kavrulmuş kuru kahvenin üstünü, limon suyu ile tamamlayarak karıştırıp içmek, ishalin en sağlıklı ilacıdır. Bir de oturağa sıcak kül koyup içine sirke döktükten sonra üstüne çıplak oturmalıdır.

Bu iki yolla da geçmeyen ishal, ancak kılavuz açıp, kör tapa taktırarak durdurulabilir.

Evimizdeki saksılardan da biliriz. Bitkiler kollarını (af-

federsiniz yapraklarını) ışığa doğru uzatırlar. Ormanların huzur verici sessizliği arkasında, bitkilerin birbirine acımayan vicdansız savaşı, güneş ve gün ışığından daha çok pay almak içindir. Onlar karbondioksit (CO^2) ve suyu, ancak ve ancak ışık yardımıyla: şeker - nişasta - selüloz ve diğer karbonhidratlara çevirirler.

Bu sırada açığa çıkan artık madde nedir? Oksijen değil mi ya? İşte, insanların, hesapsızca utanmadan harcadığı oksijeni yenileyen bitkiler değil mi ki? Bitkiler olmasa, tüm insanlar tez elden geberiverecek!

Hazreti Muhammet diyordu ki:

«Yarın kıyamet kopacağını bilsem, bugün bir ağaç dikerdim.»

Etrafımızda gördüğümüz her ağaç, torunlarımıza borcumuz konusunda dedelerimizin verdiği derstir. Vızgeliyor bize bu ders. Yakıyoruz ormanlarımızı.

Tarım arazisi verasetle parçalanıp duruyor. Kadastro haritalarından biliyorum. Tarım arazisinde, eni beş metre boyu iki yüz metre olan parseller var.

Biz tarım ülkesiyiz haaa?

Ülkemiz, Hollanda'dan yirmi üç kat daha büyüktür. İklimi de, oraya göre cennetten örnektir. Finlandiya'da yüz elli yılda büyüyen çam, bizde elli yılda büyür.

Hollanda'nın tarım ürünü dış satımı, yılda dört milyar doları aşar. Uyanalım! Biz tarım ülkesiyiz ha? Aldatmasak kendimizi... Oduna naylon çakılarak yapılan seranın ürünü, bilgiden değil, Tanrının lûtfundan alınıyor. Cennet havasından.

Bitkilerin bir çeşit kulakları olduğuna, üstelik müzikten hoşlandıklarına inanan ilk insan Darwin'dir. Ama ne yazık ki, çağının teknik araçları, ona bu inancını ispat fırsatı vermedi.

Hintli botanik uzmanı Dr. Singh bir deneyler dizisi uyguladı. Bu sırada çağdaş bilimin gerçekleri ile beraber, çok eski Hint tarihindeki, bilgilerden yararlandı. Bir çeşit Hint gitarı ve yaylı sazı ile şarkılarını dinleyen mimozalar, ötekilerden yüzde yirmi beş daha çabuk büyüdüler.

Kaliforniya Üniversitesi seralarında yapılan deneylerin sonuç raporları, şöyle başlıklar taşıyordu:

«Rock and Roll müziği bitkileri öldürüyor.»

«Bütün bitkiler Mozart'ı seviyor.»

Sanırım, bitkisine göre müzik vardır. Mozart'tan orkideler hoşlanır da devedikenleri sever mi bakalım? Kamelyalar Chopln severler sanırım. Bir türlü büyümek bilmeyen şimşiirler var. Onlar mehter havasından hoşlanırlar. Hıyarlar da davul - zurnaya bayılırlar.

Çiçeği koparmadıkça, bitkiye daha iyi baktığımızı sanmayın! Kesmek ister gülü, ağzını iyice açmadan, hangi çiçek olursa olsun. Tohuma kaçarsa, bitki bu dünyadaki görevinin bittiğini sanır. Küser. Çok yaşamaz.

Ovidius da demişti ki:

«Solar, düşer gününde koparılmayan çiçek.»

Yunus Emre'nin düşündürücü şaşırtmalarının bir ünlüsü de şu değil miydi?

Çıktım erik dalına
Anda yedim üzümü

Edebiyat «gül»den o kadar çok sözetti ki, öbür çiçeklerin hakkı yendi.

«Güle kıymet verilmezdi / Âşık ve mâşuk olmasa,» demişti Âşık Veysel. Hâfız da Divan'ında: «Dikensiz gül nerde ki?» diye soruyordu.

Evet aziz dostlar!

Severim şu bitkileri... Elli yıl evvel Narlıkapı'da küpe, kadife, ıtır yetiştirirdim. Bugün de birşeyler yetiştirmeye uğraşır dururum. Dört yüz ağaçlık bir ormancık diktim. Yirmi yaşını buldu. Övünüyorum.

İşte size, bilim adamlarının görüşlerini de aktardım: Bitkiler Mozart'ı seviyor.

Ben de Mozart'ı seviyorum. Bitkileri de seviyorum. Oh be! Ne güzel dünya...

Yalnıız... İçimde bir ukde var. Bu bilim adamlarına, her zaman da inanmamalı. Bunlar insanlara öyle bir kazık atarlarki bazen, feleğimizi şaşırırız. Örnek vermeye yerim kalmadı. Zaten kendiniz görüyorsunuz.

Yahu, biz daha tahsil - terbiye görmüş koskoca kart insanlara Mozart'ı sevdiremedik be! Kabaklarla kavaklar mı sevecekmiş Mozart'ı?

İnsanlar Mozart'ı sevmedikçe, bitkiler davulla, hayvanlar kavalla yetinmelidir.

Ahlâka gelince:

Bitkiler içinden eşcinsel çıkmaz. Öz kızına tecavüz edene de rastlanmamıştır. Bu işler insanlara mahsustur.

Beethoven boşuna demeмiştir:

«Ben bir ağacı, bir insandan çok severim,» diye...

Bitkiler topraktan yetişir. Ölüp de yine toprak olurlar. Ya insanlar?

Bizi bizden alan şaraba gönül verdik;
Coşup taştık; yerden kopup göklere erdik.
Tenden bedenden soyunuverdik sonunda
Topraktan gelmiştik, yine toprağa girdik.

Böyle anlatmıştı Hayyam. (S. Eyüboğlu Türkçesiyle) Evet. Gideceğimiz yer toprak. Niye çekinelim ki?

Ne çekinmesi? Acele bile etsek! Dostlara bir kısa vedâ... Giriversek içeri! Hemen girsek!

Ama bilsek, aaah bir bilsek ki, çiçek gibi insanlara tohum olacağız...

28

cennet yollarında

Bugün çok eski günlerden, «Eski Uygarlıkların Şiirleri»nden (T.S. Halman - İş B.) başlasak mı?

Üç bin yıldan yaşlı Gılgamış destanı. Akad diliyle yazılmış bir epik şiir. Evren düzeniyle kargaşalık arasındaki mücadeleyi anlatıyor. Alalım birkaç satırını.

Bütün bir gün azgın esti bora,
Yükseldi yükseldi de dağları aştı.
Kardeş, düşünmez oldu kardeşi.
Gök merhametini esirgedi insanlardan.
Tanrılar bile korkmuştu boradan selden.

Gördünüz mü? Tanrılar bile korkmuştu.

Russel'e göre dinlerin çoğu, korku temeline oturtulmuştur. «Bilinmeyen»in ve ölümün saldığı korkudur bu.

Ama korkunun nedenlerine, cehennem ateşi ve sır'at köprüsünü eklemeden olur mu hiç? Üstüne üstlük, bir yandan işlenmiş suçların, bir yandan da işlenmeye niyetlenilen suçların ceza hesapları da artırmıyor mu bu korkuyu? Hem de nasıl?

Tanrı konusunda ışık arayanların aklına çabuk gelen soru şu: «İlk Neden» nedir? Herşeyin «neden»ini aradıkça, ta gerilere, yaradılışa doğru gittikçe, var olan herşeyin, ama herşeyin bir ilk «neden»i ortayo çıkabiliyor. «O halde Tanrı O işte,» denebiliyor.

B. Russel, «Neden Hıristiyan değilim» de (Varlık) gençlik zamanı, «İlk Neden» muhakemesini benimsediğini, ama John Stuart Mill'in hayat hikâyesini okuyunca, düşüncesini değiştirdiğini yazıyor. Mill'e babası: «Beni kim yarattı?» sorusunun cevabı olamayacağını, çünkü bu sorunun «Tanrı'yı kim yarattı?» sorusuna varacağını bildiriyor.

Hintlilere göre dünya, bir filin üstünde, o da bir kaplumbağa üstünde durur. «Pekiyi ya kaplumbağa neyin üstündedir?» derseniz, Hintli: «Konuyu değiştirsek nasıl olur?» diyecektir.

Platon'a göre öbür dünyada ödüllendirilecek olan, o dünyanın nimetlerine kavuşacak olan, insanın maddesi değil ruhudur.

Lukretius buna karşı çıkıyor: «Bir göz bedenden koparınca göremez. Çünkü, kökleri bedenden ayrılmıştır. Ruh da böylece, yaşamaz olur,» diyor.

Ruhla beden, ancak ve ancak beraber yaşarlar. Ayrılma, her ikisinin de sonsuza dek yitip gitmesidir. Hayatın sona erdiği beden, duygusuz madde olur. Dağılır gider.

Yine Lukretius: «Bütün bunların bizimle ilişkisi yok. Çünkü biz, ruhumuzla bir aradayken varız,» diyor ve devam ediyor:

«Biz öldükten sonra bütün maddemiz yeniden toplansa, ona bugünkü düzeni geri verilse, yeniden hayat ışığına çağırılırsak, tıpkı aynı kompozisyon da yaratılmış olsa, yeni yaratığın bizimle ilgisi, ilişkisi olmazdı.»

Niçin? Çünkü bellek (hafıza) zinciri kopmuş olacaktı. Silbaştan düğmesi gibi tıpkı, hesap makinasının. Makina aynı ama, eskiden hiçbir şey kalmamış ki!

Müslümanlıkta da, Bektaşinin kendine göre bir din ve dünya görüşü var.

Bektaşiye yapılacak her eleştiri, olsa olsa biçim üzerine olabilir. Aslında onun bilmediği yoktur. Allah'ın rahîm ve gâfur olduğunu bilir. Allah'ın affettiğini bilir. Orucun

otuz Ramazan, namazın günde beş kez olduğunu nasıl bilmez? Ama, «çoook ilerde bir gün» nasılsa o kadar keskin hesaplara girilemeyeceğine inanır.

Yobazın biri kendisine, Müslümanlığın kaç şartı olduğunu sorup da «Bir,» dediği zaman bile, cehaletinden demez bunu. Açıklar:

«E, birader! Hac ve Zekât'ı siz kaldırdınız. Oruçla namazı da biz... Geriye bir 'kellmei şehâdet' kaldı,» der.

İşte size, M. Eloğlu - O. Tansel'in «Bektaşi Dedikleri»nde (Sander), şiirledikleri bir fıkra:

Sofulardan biri sorar, Recep diye bir can'a:
«Namaz kılındı mı acap?»
«Kılındı ya.»
«Sen de kıldın mı, Recep?»
«Kılmaz mıyım a amca, elbet;
Yirmi yıl mı oldu ne, hani cümbür - cemaat
Gitmiştik ya babamın cenaze namazına!»

Hayyam'ınki ise pervâsızlık değildir kesinlikle. Dürüst ve açıksözlü yakarmadır: (A. Kadir Türkçesi)

Hadi ben isyan etmiş bir kulum,
sen de ne olur bir kere he, de.
Hadi ben içi kapkara bir nesneyim,
ama senin aydınlığın hani nerde?
Bizden sana ibadet, senden bize cennet ha?
Nerde kaldı öyleyse iyiliğin, adamlığın,
seninkisi düpedüz alışveriş değil de ne?

Elli, elli beş yıl kadar önce, büyükannemle beraber Davutpaşa camiine giderdik. Hele Cemal Hoca'nın vaazlarını hiç kaçırmazdık. Bir cennet anlatımı vardı ki, hayretlere sezâydı. Hâlâ aklımdan çıkmadı:

Bir kere, hepimiz saraylarda oturacağız. Öyle apart-

man katıymış, sosyal konutmuş, gecekonduymuş, öyle pestenkerâni şeyler yok. Hava hep bahar. Bulut - mulut hak getire. Sürekli güneş var. Her yer Boğaziçi gibi. Bütün ağaçlar yeşil, bütün çiçekler açık. Yemek mi? Aklından geçen yemek uçan tabaklarla şakkadak önüne konacak. İçmek mi? Kevser Şarabı derelerden akıyor. Helâya gitmek bile yok. Hafiften terliyorsun, geçiyor.

Ben: «Bütün tramvaylar birinci mevki mi?» diye sormuştum da, «Hayır, herkesin faytonu olacak,» demişti.

Efendilim, ya o huri'ler, aaah ya o hurl'ler? Hepsi on sekiz yaşında! Tıpkı yemekler gibi, düşündün mü geliyorlar. Çalışmak? Yok. Vergi? Yok. Seçim? Yok. Savaş? Yok. Atom bombası? Yok.

Şimdi şimdi düşünüyorum da hani, bu kadarı da biraz fazla diyorum. İstiyorum ki koşullar biraz daha dayanılır hale gelsin. Zorlaşsın! Hangi vicdan sahibi, dünyanın halini bile bile, bu hayata razı olur be? Ölürüm daha iyi...

Bir papazlar toplantısı sabah erken başladı. Öğle yemeği için büyük masa etrafında, toplandılar. Başlarını eğip yemek duası ettiler. Dekan işaret edince de oturdular. Papazın biri yanındakine sordu: «Sizin yemek duanız ne kadar sürer?»

«Ben yirmi beşe kadar sayarım. Bazı kardeşlerimiz otuz beşe kadar sayıyorlar ama, ben bunu dürüst bulmuyorum.»

Yukarıda Dekan dedim. Biz bunu hep Fakültenin Başkanı diye biliriz. Oysa ki sözcüğün bir diğer anlamı, «Dinsel bir Cemaat Başkanı» demektir. Bu açıklamayı eklemeliyim ki, bizim Dekanların, neden ağır ağır Allah'a yaklaştıkları anlaşılsın

Daha bitmedi. Çok eskilerde Dekan, «Onbaşı» anlamına da gelmiyor mu imiş meğersem! Sanki bunu niye söylüyorum? Çok basit: Bu YÖK Başkanı, yakında, Rektörlerle Dekanları, sabah jimnastiğine kaldırırsa şaşırmayalım diye.

Neden böyle oldu bu? Basit. 1980 öncesi; katiller, hırsızlar ve kaçakçıların işbirlikçileri politik güç iken, ortadan kaybolmanın kefareti bu. Kaç tane yürekli Profesör kendini ortaya attı o zaman? Beş, on tane...

İşte sonu da bu!

Karacaoğlan on yedinci yüzyılın bir efsane kişisi Nasıl geldi, nasıl gitti? Sisli mi sisli. Ama giderken de pişmanlık yok:

Sultan Süleyman'a kalmayan dünya
Bu dağlar yerinden ayrılır bir gün
Nice bir senedir yürüyen canlar
Hakkın emri ile dirilir bir gün.

Ya yine, halktan kaynamış ulu insan Yunus Emre'nin pişmanlığına neden mi vardı ki?

Bana namaz kılmaz diyen
Ben kılarım namazımı
Kılarısam kılmazısam
Ol Hak bilir niyazımı.

Bugünün son cennet müziğini, Mevlânâ'dan dileyelim: (A. Gölpınarlı Türkçesi, Varlık)

Cenazemi gördüğün zaman, ayrılık deme!
Benim buluşmam, görüşmem o zamandır.
Ben mezara koyunca elvedâ elvedâ
demeye kalkışma! Mezar cennet topluluğunun perdesidir.

Ya dünyamız için ne demişti Mevlânâ:

«Zevk veren herşey, şu aşağılık kişilere
delil olmasın diye nehyedilmiştir; yoksa
şarap, müzik, güzel ve raks; has kişilere
helâldir, aşağılık kişilere haram.»
Evet dostlar! Mevlâna diyor işte:
Aşağılık kişilere haram.
Bize devam.

29

incelik

Şimdi de biraz, «incelik»ten söz açsak! Ama lütfen inceliği benden beklemeyin! Ben kaba kaba konuşup, başkalarının inceliğini anlatmaya çalışacağım. Becerebilirsem. Bazen de tersine örnek göstererek anlatılır ya! Onu da yapacağım.

Köpek uzmanı veterinerin bekleme odası doluydu. Genç bir adamla genç bir kız da, köpekleri kucaklarında otururken konuşmaya daldılar. Bu arada fırsatını bulan köpekler sevişmeye başlamasınlar mı? Genç kız kıpkırmızı oldu ve bir kek parçası uzatarak köpeğini uzaklaştırmaya çalıştı. Sırıtarak bakan genç adama da, «Delisiniz siz!» dedi. Adam dayanamadı:

«Deliyim ha? Yani siz olsanız bir parça kek için vazgeçer misiniz?»

Adamın bu cevabında incelik olduğunu söylersem, bana kızarlar mı acaba?

Deliden incelik beklememeli mi? Hayır. Olmaz .Asıl inceliği deliden beklemeli.

Akıl hastahanesinin kapısı sabaha karşı, tekme - yumruk karışık korkunç gürültülerle çalındı. Kapıcı kızgınlıkla fırlayıp bağırdı: «Bu saatte ne bu gürültü be? Deli misin sen?»

«Ya ne olacaktım?»

Çocuklar da bazen ne kadar incelikle sorarlar.

Küçük oğlan, yeni doğan üçüz kardeşlerine baktı baktı ve sordu:

«Bunların hepsini eve götürecek miyiz? Yoksa seçmeye mi getirdiler?»

Bizde son yıllarda, kendin pişir - kendin ye lokantaları türedi. Herkes rahat etsin, zevklensin diye anlaşılan. İyi. Bir diyeceğim yok.

Ama hani biz yabancılara karşı da çok kibar davranırız ya! Bu nedenle kendin pişir - kendin ye sözlerini, Almancaya çevirip asıyorlar: «Brate selbst - iss selbst.» İyi ama Alman bunu, bizim Türkçede anladığımız gibi anlamıyor ki... «Ne bok yersen ye» gibi anlıyor. Demek klii, ince olmak çabası yetmiyor. Kendiliğinden ince olmak gerek.

Pertevniyal Lisesinin orta kısmından (o zaman vardı) arkadaşlarım var. Yarım yüzyıllık dostlarım. Dile kolay. Karga Haydar, Bodur Reis, Fil Mahmut, Vazo Mehmet ve daha niceleri.

Hepimiz orta ve liseyi, işkembe çorbasıyla bitirdik. Öğlende, Vangel'in işkembe çorbasından başka menü olamıyordu. Yarım kilo ekmekle beraber on kuruş. Daha sonra akşamcı yıllarımdaki işkembe çorbası aşkım, yalnız yüreğimin yanmasından değildi. Bu günlerin anısını, dostlarımı delice özlemenin patlamasıydı o aslında.

Yıllar geçti. Mühendis olan Vazo Mehmet'le kader bizi birleştirdi. Orman içlerinde dağınık on parça yapıyı beraber bitirdik. O sırada, ömrümüzü de ormanlarda geçirdik. Akşamları rakımızı zevkle yudumlardık. Mezemiz cacık olurdu. Kendimiz hazırlardık cacığı. Özel hıyar kesme biçimimiz vardı. Keşfi yapan odur. Benim de cacık ustam Vazo Mehmet'tir.

Yine yıllar geçti. O, Ankara'ya bilmem nereye Genel Müdür oldu. Gitti. Bir yıl görüşemedik.

Bir Ankara seferinde, hasretine dayanamadım, ziyaretine gittim. İkimiz de çok sevindik. Sarmaş - dolaş olduk. Gözlerimizden akan yaşları tutamadık. Hattâ makam odasında birbirimize tekme bile attık. Vazo Mehmet kesik hıçkırıklarla dedi ki:

«Ulan Aydın! Gözümde tütüyorsun! İşkembeyle hıyar gördükçe, hep aklıma sen geliyorsun!»

Demek ki, her söz, niyete, zamana ve çıkan ağıza göre değerlendirilmeli. Dostumun bana kabalık ettiğini sanmak, kimsenin haddi değildir. Onun anlatımındaki bu inceliğin bana verdiği onuru ömrüm oldukça koruyacağım.

İstemenin de yolu - yordamı vardır. İncelikle isteyen, amacına varır.

1960 yılında ölen tiyatro bilgini Arthur Kutscher, yönettiği seminer için Bavyera Kültür Bakanlığına başvurarak bir «duvar aynası» istedi. Bakanlık da bu isteği ezbere reddetti.

Kutscher anlaşılan, eski kulağı kesiklerdendi. Bu sefer yeni bir yazı yazarak, seminer stüdyo sahnesinde bir «optik reflektör» gereksinmesi olduğunu bildirdi. Bir hafta geçmeden gelen ayna, kadınlar gardrobuna kondu.

Geçenlerde Çan kazasındaki seramik fabrikalarına gittik. Oralarda da bir taksi ile dolaştık.

Şoför, vites kolunun üstüne, radyo kanan yere, bir metal fesleğen saksısı tespit etmişti. Arada bir bitkiyi çocuk başı gibi okşuyor, arabaya mis gibi fesleğen kokusu doluyordu. Gözlerime inanamadım.

Şoför Adil Gözden'in davranışındaki incelik, her meslekten üstadlara nasip ola!

Bir aziz ve sevgili arkadaşım, yıllar önce Uluslararası bir görevle Japonya'ya gitti. Kendisine bir Japon yardımcı

verildi. Genç bir adam. Öyle de güleryüzlü ki, aylarca süren beraber çalışmada, gülümsemesi bir an için bile yokolmamış.

Ama öyle bir gün geliyor ki, Japon büsbütün güleç yüzlü. Büsbütün yerlere kadar eğiliyor. Arkadaşıma merak olmuş. Ne gibi bir sevinci olduğunu sorup cevabını alıyor:

«Sevincim yok. Aksine kederim var. Dün gece annem öldü. Sizi üzmemek için kederimi saklamaya çalışmalıyım.»

Japonya'da, insanlararası ilişkilerde incelik, doruklara yükselmiş.

E, canım, pekiyi de, bu kan içici Japon sömürgecileri nereden çıkıyor? Unutmamalı ki Uluslar da, tıpkı insanlık gibi. Herbiri onun bir tam kesiti. Beethoven'ln, Dürer'in yetiştiği ulustan Hitler çıkıyor. Leonardo da Vinci'yi. Rafael'i yetiştiren ulustan Mussolini gibi birisi fırlıyor. Demek ki her ulusta her türlüsü var. Hepsinin dibi birbirinden kara.

E, canım! Bizden de Atatürk çıkıyor. Öbür yandan da, ondan sonra gelen politikacılar... Dahası var mı?

Oscar Wilde'ın herkesle alay etme huyu, kendisine sayısız düşman kazandırmıştı.

Bir mektubunda şunları yazıyordu:

«Zatıâlinize, sizden sonra kabul ettiğim bir randevu nedeniyle, daha önce kabul ettiğim dâvetinize gelemeyeceğimi üzülerek bildirmek zorundayım.»

Bu mektup, incelik falan değildir. Bu olsa olsa terbiyesizliğin yontulmuşudur.

İnceliği ilk bekleyeceğimiz insanların sanatçılar olduğunu sanırız, değil mi? Bekleye duralım!

Günümüzün bir olayı için anlatacaklarıma, 1942 yılından başlamam zorunlu. Tam kırk yıl öncesinden. Savaş yıl-

larından biriydi o yıl. Güzel Sanatlar Akademisi'nin 60 (altmış)ıncı kuruluş yılı kutlanıyordu. 1882 yılında Hamdi bey merhum tarafından kurulan... Nur içinde yatsın.

Akademinin altmışıncı yıl kutlama törenleri, o zamanki Müdür Burhan Toprak merhumun kişisel çabaları sayesinde azametli bir festival biçimine dönüştü. O da nur içinde yatsın.

Tüm Akademi hocalarının, tüm Akademi öğrencilerinin eserleri sergilendi. Fındıklı'daki yanan binanın duvarlarında bir karış boş yer kalmadı. Ben de Akademi'nin Mimarlık öğrencisiyim. Ben de projelerimi astım arkadaşlarım gibi. Onur duyarak.

O sergi, ülkemizde Mimarlık - Resim - Heykel ve hepsi dahil, Görsel Sanatların en büyük ve değerli sergisiydi. Festivale Ankara'dan Devlet Konservatuvarı geldi. Sofokles oynadılar, konser verdiler.

Hepimiz yürekten dilemiştik ki, yüzüncü yıl törenlerini aynı mutlulukla yaşayalım.

İşte yüzüncü yıldayız, ortalıkta kimse yok! Heeey! Mimarlar, ressamlar, heykelciler, grafikçiler ve diğerleri, neredesiniz?

Yoksa hepiniz, yeni kurulan Mimar Sinan Üniversitesine Profesör mü oldunuz? Mimar, ressam falan değil misiniz artık? Yüzyıllık Akademinin sessiz cenazesi, üniversite olmanın ücreti miydi yoksa?

Hele on dokuzuncu yüzyılımızın karanlığına ışık vermeye başlamış Güzel Sanatlar Akademisinin yüzüncü kuruluş yılını es geçmek, nasıl bir incelik ola ki?

Hamdi beyin, Burhan Toprak beyin aziz ruhları önünde eğiliyorum. Siz de eğilseniz, iyi olur Mimar Sinan Üniversitesi'nin sayın öğretim üyeleri.

Karşınızdakiler YÖK Başkanı değil!

30

şenliğe beş kala

Şenlik başlıyor yakında...

Yeni demokrasimizin kuruluş takvimi işlemeye başladı. Bu, o demektir ki yakında politikacı gürültüsünden toz dumana karışacak. Politikacı suratı görmekten bezeceğimiz için iştahımız kalmayacak. Ulusça sıkı bir perhize gireceğiz.

Sıkıyönetimden sıkı perhize... Bize anlaşılan rahat batıyor. Ille de bir tarafımızın sıkı olması gerekiyor.

Politik ortamın içine birdenbire girersek, yine şaşkına döneceğiz. Onun için şu politikacı denen tipleri biraz biraz hatırlasak diyorum.

Fransız Devriminin tanınmışlarından Antoine Rivarol, kısa ve vurucu anlatımlarıyla çok karanlığa ışık çaktı.

Örneğin Mirabeau tarifi, günümüzün pek çok politikacısına giydirilebilir: «Para için herşeyi yapar. Hayırlı bir işi bile.»

Rivarol'un demir leblebi bir deyimi, her politikacıyı ömrü boyunca düşündürmelidir.

«Bir devletteki aritmetik ve politik çoğunluklar arasındaki farkı, tam ve keskin bir açıklıkla ayırabilmek zorunludur.»

Aritmetiği kazanan kafasız politikacı, hemen bayram yapıyor.

Ünlü karikatürist ve insan Forain, zamanın Fransa Cumhurbaşkanı Poincaré için demişti ki:

«Hiçbir şeye inanmaz. Ama yürekten savunur.»

François Mauriac diyordu ki: «Devlet adamları operatörler gibidir. Yanılgıları öldürücüdür.»

1954 yılında dünya futbol şampiyonluğunu F. Almanya kazandı.

Berlin Olimpiyat stadında büyük tören yapıldı. Cumhurbaşkanı Theodor Heuss'u da ısrarla stada getirdiler ve tören sonu bir konuşma yaptırdılar. Heuss kısa konuştu ve oyunculara özetle şöyle dedi:

«Bacak sallayarak yaptığınız işten fazla, kafa çalıştırarak başardığınız işlerle öğününüz!» Herkes dondu kaldı.

Bu sene de İtalya şampiyon oldu. İtalya'nın, final maçındaki her gol atışında, seksenlik İtalya Cumhurbaşkanı Pertini'nin bir göbek atmadığı eksikti.

Heuss devlet adamıydı, Pertini ise politikacı.

Öyle zaman oldu ki Almanya'da çocuk doğurmayı devlet özendirdi. Çok doğuran kadınlara «Mutterkreuz» nişanı verildi. Bu konuda erkeklerin payının önemini belirtmeye çalışan şakalar da yapıldı: Beş çocuk babasına «Doğurtma Müşaviri», piç doğurtana ise, «Gizli Doğurtma Müşaviri» dendi.

Yıllarca önce bir Madrit hapishane hücresi duvarına şunu yazmışlardı:

«Bizim Caudillo Francisko Franko'nun valideleri, çok saygıdeğer bir hanımefendi idi. Ama kendisi fahişe veledidir.»

Her meslekten çok sayıda politika heveslisi çıkıyor da aktörlerden bir türlü çıkmıyor. Epey düşündüm. Sanıyorum ki onlar politikacıların aktörlüğüne tahammül edemiyorlar.

Sütlüce'de fabrika binası inşaatını yaparken, 6 - 7 Eylül olayları patladı. Daha doğrusu politikacılar tarafından patlatıldı. Yıl: 1955.

Gece olan oldu. Ertesi günü öğleye doğru yapı yerine zor varabildim. Yüz kadar yapı işçisi vardı. Hepsi de bir şık bir şık ki, şaşırdım kaldım. Hepsinin de ayağında parlak siyah lastikler var. Talan var diye haber gelmiş. Koşmuşlar. İlk iş, yol üzerindeki lastik fabrikasını talan etmişler.

Kalfa ile çavuşa: «Ordu idareyi ele aldı. Gezip hırsızlık edenleri yakalıyorlar. Derhal hepsi atılmalı,» dedim. Akşama doğru askerler geldi. Bizim işçiler sıraya dizildi. Manzara unutulacak gibi değil. Yürekler acısı.

Hepsi yalınayak. Parlak lastikler yok. Eski ayakkabılar zaten akşamdan atılmış. Şıklık yok olmuş bir anda. Hepsi yırtık pırtık eskiler içinde. Yatakhanelerde de hiçbir çalınmış mal bulunmadı.

Yalnıız, İrbaham'ın durumu farklı. Elbet onun da ayakları çıplak, üstü başı perişan. Ama boynunda uçkur gibi bağlanmış bir kravat var ki, Christian Dior markalı. İrbaham'ı alıp götürdüler.

Evlâtçık, herşeyden vazgeçmişti de kravata kıyamamıştı. Çünkü kendisine yalnız kravatlıların adam olduğu söylenmişti.

Yetmişli yılların sonu. Anarşinin günde yirmi, yirmi beş can aldığı zamandı. Gaziantep'e giden bir arkadaşımız anlatmıştı. Sokakta çocuklar kulak zarı paralarcasına haykırıyor:

«Marlboro var, Kent var. Marlboro var, Kent var!»

Aynı çocuklar yabancıları gözünden çakıyor. Yaklaşıp kulaklarına fısıldıyorlar:

«Samsun var. Maltepe var, amca!»

Dostumuz hayretle, neden kaçak sigarayı haykırıp,

kendi malımızı kulağına fısıldadığını sorunca da diyorlar ki: «Tekel müfettişi dolaşıyor, amca!»

Bir başkadır benim memleketim dostlar!

Politik anarşi kurbanlarından, I.T.U. eski Rektörlerinden Profesör Bedri Karafakioğlu'nun aziz anısı önünde bir kez daha eğilmeme müsaade ediniz.

Onun cenazesinin kalktığı gündü. Cami avlusundaydık. Bir sevgili dost: «Bakalım biz Bedri'nin yattığı taşın üstüne ne zaman çıkacağız?» dedi. Dedim ki:

«Belki de hiçbir zaman! Ya bomba ile öldürürler de parçamızı bulamazlarsa?»

«Meşrutiyet zamparası» diye bir deyim kullanıyoruz. Boşuna değil. Bizim de Britanya'ya benzer bir zamanımız olmuş. Hani o İstanbul'luların askere alınmadığı, İstanbul'a «Dersâadet» dendiği zamanlar. İmparatorluk servetinin döküntüleriyle yirminci yüzyıl başları zamparalığı bu!

O zaman bu monbey'lerin, ünü ülkeye yayılan bir çizmecisi var. Yaptığı çizmeler öyle zarif, öyle güzel ki, tüm meşrutiyet zamparaları sırada.. Bir sevgili ağabeyimin arkadaşı da keskin zampara ya, kendini tutamamış, o da bir çift çizme ısmarlamış. Giymiş ama, üç gün sonra da çizme patlamış. Almış, şikâyet için ustaya götürmüş. Usta inceledikten sonra diyor ki:

«İyi ama, sen bununla yürümüşsün!»

İlk duyduğumda ben de, «Hoppalaaaa!» demiştim ama, usta haklı. Zampara çizmesi bu! Yürünür mü hiç? Olsa olsa oturulur. O kadar ince ki, isteyen yatağa girerken çıkarmasa da olur.

İşte sevgili dostlar! Biz bu çizmeler gibi hükümetler gördük. Muhalefette iken bir ince bir güzel ki, gönül vermeden edemedik. Ama iktidar olup yürüyüşe geçince, üç günde patladılar. Bizim de ayağımız suya erdi.

Ondan sonra da ayağımız öyle bir şişti ki, çıkarıp ata-

madık. Ayağımıza giydiğimiz şey başımıza belâ oldu. Üzüntüden, sıkıntıdan bayıldık. Gözümüzü silahların gölgesinde açtık.

Demek ki ne yapmalı? Görünüşe aldanmamalı! Ama nasıl?

Politikacı ve vicdan! Çok zor bir araya geliyor bu iki sözcük. Ama gelmeden de olmuyor.

Her dilde, vicdan sözcüğü var. Öyle estağfurullah gibi boşuna aramıyorsunuz. Hemen karşımızda.

Bizim kullanışımız biraz farklı. Biz «vicdansız» diyoruz. Onlar «kötü vicdanlı» diyorlar. Önemli değil.

Çok politikacının vicdanı turnike gibi. Tek tarafa işliyor. Bazen de bozulup hiç işlemiyor.

Soruyorsun: «Vatanı satar mısın?» diye.

«Aslaaa...» diye haykırıyor.

Birkaç dakika sonra, yanındakinin kulağına fısıldıyor: «Fiatını bulmadıkça.»

Sezar'ın kendisini öldürmek için saldıranlara baktıktan sonra: «Sen de mi Brütüs?» dediğini herkes bilir. Ben de bu kadarını bilirdim.

Ama bunun arkası varmış. Bir dost söyledi. Şöyle:

«Öyleyse yıkıl ey Sezar!» demiş, gözünü yummuş ve çökmüş. Öldürüvermişler.

Neron'un Roma'da yarattığı terör zirvesine çıkmıştı. Tam bu sırada da Neron, şiddetli öldürülme korkusunun verdiği panikle her cinayeti işleyecek hale gelmişti.

Bir an sakinleşti. Filozof Seneca'yı çağırdı ve bütün Senatörleri idam etmeyi düşündüğünü söyledi. Seneca uyardı:

«Hepsini, herkesi öldürebilirsin. Ancak öldüremeyeceğin tek kişi, senin yerini alacak olan adamdır.»

Demokrasi olunca farklı mı bu? Ah, bunu bir anlasalar! Ah anlasalar!

Hey demokrasi hey!

Hiç birimiz sensiz olmayı düşünmüyoruz. Anladın değil mi, kadınlar gibi olduğunu?

Ama benim anlamadığım birşey var.

Biz seni öpmüyoruz da sen bizi öpüyorsun! Neden acaba?

31

yolculuk var!

Yakında yine yolculuk var.

Ömrümün kaç bin gününü yollarda geçtiğini artık hesaplayamam. Yakın - uzak. Ülke içi - ülke dışı. Hakkâri - Kırklareli arası. Pakistan - İngiltere arası.

Kalan ne? Tümen - tümen güzel anı. Veya çirkin anı. Yahut da karma. Ama zaman geçtikçe çirkin anılar güzelleşiyor. Bir gün hepsi güzel olacak. Yorgunluğa gelince o çabuk geçiyor. Tanrı içki yorgunluğu vermesin. O zor iş!

Sanmayınız ki, ömrüm züppe yolculukları ile dolu... Hayır. Genç yaşımın bir buçuk yılını Hakkâri'de geçirdim. At üstünde ve yaya...

Ikinci Dünya Savaşı bitişinden iki yıl sonraydı. 1947 yılı Ocak ayının birinci günü yola çıktım. Hakkâri'den Van'a yedi günde yürüdüm. 250 km (iki yüz elli kilometre). O zaman yol yoktu. Denizden yükseklik en az 1700 (bin yedi yüz) metre. Kar kalınlığını bilmem ki. Telgraf direkleri kayboluyordu! Isı sıfırın altında kaçtı? Ne bileyim! Termometre yoktu.

Bir tarihte kış günü Yugoslavya'nın kuzeyine gitmiştik. Avusturya - Italya köşesine. Her taraf buz. Ben çivili bir baston almak istedim. Üç ülke köşesi ya! Bir mağazaya girip istediğimi Almanca söyledim. Anlamadılar. Resim çizince: «Aaaa, Palza!» dediler. Yokmuş. Ertesi günü sınırı geçip bir Italyan kentine gittik. Orada bir şemsiyeci bul-

dum. Gehstock dedim. Palza dedim, anlamadı. Çaresiz yine çizdim. Satıcı: «Aaa, bastone!» demesin mi?

Sözcükler, bilerek veya bilmeyerek yanlış yerde kullanılır. Ulkemizde yıllarca fabrika müdürlüğü yapmış bir yabancı dostumuz, ayrıldıktan yine yıllarca sonra eski fabrikasını ziyaret etti. Oldukça öğrendiği Türkçeyi epey unutmuş. Eski adamlarıyla şöyle konuşuyordu:

«Mehmeeet! Ne vaaar, ne vaaar?» (ne var, ne yok niyetine).

«Iyilik beyim, bir oğlum oldu.»

«Vaah, vaaah, vaaah. Başka ne vaar, ne vaaar?»

«Kayngnam öldü beyim!»

«Oooh, oooh, oooh, oooh...»

Yabancı bir ülkede, paralı türün dışında çapkınlık yapacak adamın, hangi dilden olursa olsun bir konuşma köprüsü kurması gerekir, denir. Oysa ki bizim hergelelerden birinin Isveç'te yaptığına bakın! Türkçe dışında tek sözcük kullanmadan.

Bir park kanepesine oturuyor ve av bekliyor. Hoşlandığı bir hanım geçerken yüzüne keskin keskin bakıp sırıtıyor ve... ve eliyle bir kapı anahtarı gösteriyor.

Kadın, kadın olsun da bu tablonun anlamını kavramasın! Olmaz bu! Evet mi, hayır mı? O başka iş. Ama bildiğim şu: Bizim itoğlu it o kadar çok sonuç alıyor ki, nerede ise kansızlık ve zafiyetten geberecekmiş.

Sevgili Karadeniz'lilerimiz gurbetçidir. Her kentimizde bulunurlar ya!

Karadenizli, bir kuşçu dükkânına girdi. Sahibine: «Merhaba hemşerim,» dedi. Dükkâncı da onun suratına baktı. O da: «Merhaba hemşerim! Hoşgeldin!» dedi. Birbirlerini burnundan tanıdılar.

Müşteri bir papağan istedi. Dükkâncı da bir papağan gösterip övdü:

«Ha bu papağan var ya? Türkçeyi iyi konuşur. Üstelik Rumelili, Kayserili, Konyalı, Denizlili taklitleri yapar.»

«Karadenizli taklidi yapamaz mı?»

«İşte onu yapamaz.»

«Olur mu be! Olur mu? Bu burunla da yapamaz mı?»

Yoldaki adam, at arabasındaki adama sordu:

«Kayseri'ye ne kadar sürer?»

«Yarım saat.»

«Ben de binebilir miyim?»

«Buyur!»

Bir süre araba ile gittiler yine sordu:

«Şimdi ne kadar sürer?»

«Bir saat.»

«Nasıl iş bu? Demin yarım saat demiştin!..»

«Elbette! Aksi yöne gidiyoruz.»

Hani bir uzun yolculuk vardır. Son yolculuk. İnsanlar ta o güne kadar bu dünyaya tırnaklarını geçirirler. Gitmeyecek gibi...

Fontenele, doksan beş yaşına varmıştı, çok genç ve güzel bir kadını ziyarete gittiğinde... Kadın yatak odasından gecelikle fırlayarak misafirini karşıladı. Kollarını açarak dedi ki:

«Bakın, görüyor musunuz sizin için yaptığımı? Yataktan çıkıyorum.»

«Beni de çıldırtan bu ya! Başkaları için giriyorsunuz. Benim için çıkıyorsunuz.»

Parlak fikirler hep bizden çıkmıyor diye üzülmeyelim. Bir dost ülkenin Atom Bakanlığı bildirisi şöyle:

«Düşmanın bir Atom bombası atması halinde, hemen duş yapılarak beyaz bezlere sarılınacak ve çok yavaş adımlarla mezarlığa gidilecektir.»

Niçin çok yavaş adımlarla gidileceği ise şöyle açıklanıyor:

«Panik doğmaması için!»

Bir Çin masalı var:

Cehennem yönetimi Genel Başkanı bir gün Şeytan'ı çağırdı. Dünyaya giderek yaşlı faizci Wang'ı getirmesi görevini verdi. Şeytan gitti ama, geriye yalnız döndü. Genel Başkan kızgınlıkla neden Wang'ı getirmediğini sorunca, sözlü raporunu şöyle verdi:

«Gittim, ihtiyar Wang'ı buldum. Yatağındaydı. Hem de iki tane genç kızla beraber. Bunun üzerine zaten birkaç güne kadar kendi gelir diye, zorla getirmedim.»

Şubat 1978 idi takvim. Bir arkadaşla Avrupa'ya, on günlük bir iş yolculuğuna çıktık. Son olarak Hannover'de yapı fuarını gördük. Dönüş yolculuğuna başlamak üzere kocaman uçağa bindik. On, on beş hostes hizmette. Vakit öğle. Kalkar kalkmaz portakal suyu dağıtmaya başladılar. Arkadaşımla yollarımız ayrılıyor. Veda içkisi olarak portakal suyuna cin karıştırmak için güzel hostese on Mark verdim.

Ne oldu ise o anda oldu. Hostes, deli gibi arabayı çekip götürdü. Bütün hostesler ceketlerinin içine yangın söndürme aletleri saklayarak arkaya doğru koştular. Uçak geriye dönmeye başladı.

Arkadaşım amatör pilottu. Kulağıma fısıldadı: «Klimada yangın var. Ciddi durum. Düşene kadar dumandan boğulmazsak, yirmi dakika kadar yaşarız.»

Cebimden not kâğıdı çıkarıp karıma ve oğluma kısa yazdım: «Düşüyoruz, sevgiler.» Tarih, imza. O kadar. Yazının sonunda elim iyice titremiş. Öyle «korkmadım» numaraları yapmayacağım. Titriyorum. Uçakta durumu farkeden bir kişi daha var.

Bir yandan kendimi azarlayıp duruyorum: «Behey ka-

demsiz! Ülkende gebermek dururken ,Avrupa'da gebermeyi nereden çıkardın? Şimdi kalanlar, namus belâsı cenazeyi yurda getirtecek. Dövizi almak bir dert. Veraset meseleleri başka dert. Cenazemi nasıl ayırırlar ötekilerden ki? Elli kilo karışık et tartıp bu Aydın diye verecekler. İmam: 'Er kişi niyetine' diye namaz kıldıracak. Benim tabutta kadın bacakları, memeleri bulunacak. Ne sıkıntı bunlar be!»

Kafa sahiden hızlı mı çalışıyor bu sırada? Hayatımın yarısını, o yirmi dakikada yaşadığımı sanıyorum. Ölüm korkusu düşünmeye engel değil ki!

Yine bir an geldi. Pilotun sesi duyuldu: «Teknik arıza yüzünden Frankfurt'a kırk dakika geç varacağız. Orada ısı...» Traş gerisi. Uçak tekrar döndü. Hostesler sapsarı, ama güleç yüzlerle ortaya çıktılar. Arkadaşım özetledi:

«Kurtulduk!»

Hiç beklemeden fırlayıp güzel hostesi buldum. «On Mark vermiştim, cinleri verin!» dedim. Gök perisi, bir büyük şişe cin verdi. Isterse kendisini öpebileceğimi de söyledi. Ben korkudan öpemedim. (Ölüm korkusundan değil, karımın korkusundan.) Yerime döndüm. Şişeden gani yudumlar aldık. Yine bir anda dünya gailesine döndük. Saate bakıp söylendik: «Frankfurt'ta aktarma edeceğimiz uçakları kaçırdık. Felâkete bak!»

Felâket haaa? Beş dakika önce ölümden döndük. Felâket dediğimiz şeye bak! Biz insanlar adam falan olmayız. Haftada bir cenazeye gidip, ayda bir ölüm korkusuna düşürülürsek beeelki!

Ancak o zaman filozof oluyoruz.

32

din fıkraları

Şu yazdığımız, okuduğumuz «yazı» denen şeyi, günümüzden 7000 (yedi bin) yıl kadar önce Sümer'liler buldu. «Uygarlıkların Şiirleri»nden (T.S. Halman - Iş B.) bir Babil örneği. Yaratılış Destanı'ndan bir parça şöyle:

Gökler yoktu bir zamanlar
Yeryüzü yoktu, yükseklik ve derinlik.
Isim yoktu. Toprak altında Apsu vardı yalnız.
Ilk yaratıcı olan tatlı su
Bir de acı su Tiamat vardı.
Bir de döl yatağına dönen Mummu;
O zamanlar tanrılar yoktu daha.

Babil'de Güneşin Oğlu Kral Marduk, insanı nasıl bir sanat eseri gibi yaratmak istediğini şöyle anlatıyordu:

Kanı kanla birleştireceğim,
Kanı kemikle;
Birşey yaratacağım benzeri görülmemiş,
Adı insan olacak,
Ilk insanı yaratıyorum.

(Yahu! Ben mi çok safım? Şiir - miir! Ne haltsa? Yani bu adam, düpedüz çocuk yapmaktan sözetmiyor mu?)

Yüzyıllarca önce birisi, Güney Amerika'da Tanrı Titlakaoan'a şöyle yakarıyor:

«Ey bütün güçleri elinde tutan, insanlara can veren tanrı Titlakaoan, iyiliğini esirgeme benden. Yedir, içir beni. Huzurunla zevklerinin tadını çıkarmamı sağla!»

Ben Tanrı olsam, bu başvuruya şöyle karşılık verirdim: «Hastir ulan! Kızılhaç mı burası? Defol!» Denebilir ki, o zaman Kızılhaç yoktu. Beklesin deyyus! Tanrıya yakarmanın da bir raconu olur be! Tanrıya da goygoycu gibi asılınmaz ki! Böyle yalvaran Bektaşi gördünüz mü hiç? Aç geberir de yapmaz. Kulluğun da bir onuru vardır yahu!

Montaigne, Grek tanrılarının; karıları - aralarındaki ilişkiler - zevkler - kızgınlıklar ölümler dahil, herşeyleri ile insanlara benzetilmesini bir türlü hazmedemiyordu. Böyle düşünebilmeyi sarhoş kafası ürünü sayıyordu. İnsana tapmaktansa, öküze tapmayı daha mantıklı buluyordu.

Unlü Alman şairi Heinrich Heine, Kilise Tanrı'sının ölümünü anlatıyordu:

«Çanların sesini duyuyor musunuz? Diz çökünüz! Ölen Tanrı'nın takdis töreni bu!»

Tümden inkârcı olan Heine kimdi? Sonradan Hristiyan olan bir Musevi... Kim yazmıştı on dokuzuncu yüzyılın en güzel Hazreti İsa İlâhisi'ni? (övgüsünü) Yani «Barış»ı? Yine Heine.

Görüntü karışık. Ama biz şaşırmayalım! Hiç gerekmez.

Günümüzden dört yüzyıl kadar önce F. Bacon, bir din bilgininin şu sözlerini aktarıyordu:

«Vicdanlara baskı yapılması öğüdünü verenler, kişisel çıkarları peşinde koşanlardır.»

Demek ki asıl vicdan özgürlüğünün Dinci Devlette değil, Lâik Devlette olabileceği daha o zamandan biliniyordu.

Papaz vaazda anlatıyordu:

«Günahı Adem işledi. Ama çarmıha gerilen İsa oldu. Onun günahının kefareti olarak.»

Bir sivri akıllı lâfa daldı:

«Adalet bunun neresinde? Madem ki günahı Adem işledi, çarmıha o gerilseydi!»

Pekiyi be kafa hammalı! Adem yalnızdı dünyada. Kim onu çarmıha gerekecekti?

Frankfurt Üniversitesi'nden Prof. Schreüder'in, Pazar vaazı dinleyenler üzerinde yaptığı araştırma sonuçları şöyle: Yüzde otuz altı hiçbir şey hatırlamıyor, otuz iki yanlış anlamış, yirmi sekizde parça - buçuk birşeyler kalmış. Anlayan sadece yüzde dört.

Ruh doktoru, papazı muayene ederken soruyor: «Uyurken konuşur musunuz?» O da diyor ki: «Hayır. Ben başkaları uyurken konuşurum.»

Katolik köy papazının kapısı çalınıyor, kış günü akşam akşam. Gelen adam gezici katolik vaiz olduğunu anlatıp, o gece orada misafir olma izni istiyor. Papaz geleni hemen sıcak odaya alıp, bir bardak şarap sunuyor. Misafir: «Alkol almam,» deyip geri çeviriyor. Arkadan papazın güzel bir puro önerisini de: «Kullanmam,» diye reddediyor. Papaz diyor ki:

«Birazdan köyün öğretmeni ile doktoru gelecek. Skat oynayacağız. Katılırsınız, değil mi?» Adam ona da: «Ben hiç oyun oynamam!» deyince papazın sabrı tükeniyor:

«Sen bana kimliğini göstersene bakalım!»

Gemi açık denizde korkunç bir fırtınaya yakalandı. Yolcular arasında bulunan bir papaz, ölüm korkusuyla titreyerek kaptana sordu: «Gemi batar mı?» Kaptan: «Hayır,» dedi. «Tayfalar küfüre devam ediyorlar. Tehlike yok demektir.»

Yarım saat sonra fırtına şiddetle sürüp giderken, papaz çeneleri vurarak yine sordu: «Sayın kaptan bey, tayfalar küfüre devam ediyorlar mı?» Kaptan açıkladı: «Dinine imanına düz gidiyorlar.»

Papaz:

«Tanrım, sana şükürler olsun!»

Papaz Remigius'un çok renkli fantazisi, çok geniş bir düş gücü ve çok etkili bir anlatım yeteneği vardı. O kadar da iyi ve yufka yürekliydi. Oruç vaazında Cehennem alevlerini o kadar güzel anlattı ki, kilisede bulunanlar ağlamaya ve hıçkırmaya başladı.

Ama yarattığı tablodan kendisi de şaşırdı. Üzüldü. Dedi ki:

«Yeter evlâtlarım! Yeter! Bakalım her söylediğim doğru muydu?»

Dinsel mizahın önemli bir bölümü, seks konusuyla dolar.

Katolik papazların değil çapkınlığına, mâsum aile babası olarak bile evlenmelerine izin yoktur. Bu zorlamanın sonu ne? Papaz evlerine ev işleri için «hanım yardımcı» alınır.

Bir papazlar toplantısı sona eriyor. Böylece de katılanlar hep beraber şarap içmeye oturuyorlar. Çeşitli konulardan sonra ortaya, «Kadınları bu kadar güzel ve çekici yapan nedir?» diye bir soru atılıyor. Biri gözleri demiş, biri saçları. Kimi elleri demiş, kimi dudakları. Birisi de çekinmeden: «Memeleri,» demek yürekliliğini gösteriyor. Başpapaz hemen atılmış:

«Kesin bu lâfı burada! Yeter! Şimdi birisi ağzından kaçırıverecek!»

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, birçok ülkede olduğu gibi F. Almanya'da da bol sayıda öksüz çocuk kaldı. Bunlar

çeşitli kuruluşlar, bu arada kilisenin de yardımıyla, ailelere dağıtıldı. Bir pazar günü kilisede dinsel tören son buldu. Papaz uyardı:

«Çocuk isteyen kadınlar papaz evine gelsinler. Ama on dakika sonra. Önce soyunmalıyım.»

Papaz okulu sınavlarında öğrenciye: «Evliliği yasaklayan nedenler?» soruluyor. Öğrenci soruyor: «Kan yakınlığı, din farklılığı, zaten evli olmak, karı veya kocasını öldürmüş olmak...» demiş. Gerisi yok. Oysa ki Katolik papazlara da evlilik yasak. İmtihana mümeyyiz gelen yaşlı bir papaz, çocuğa kopya vermek için, ötekilere çaktırmadan kendisini işaret ediyor. Çocuk sırıtarak heyecanla tamamlamış:

«Cinsel güçsüzlük!»

Fritz, mavi ayısıyla oynayarak annesinin yatak odasındaki dolaba girdi. Biraz sonra annesi bir yabancı adamla odaya girdi, kıkırdaşmaya başladılar. Birden kapı çalındı. Annesi: «Kocam geldi, dolaba gir!» dedi, adamı dolaba soktu. Babası da gelip annesiyle beraber yatağa girdi.

Dolaptaki adam korkudan titriyordu. Fritz kulağına fısıldadı: «Benim mavi tüylü ayımı beş Mark'a almazsan bağırırım.» Adam hemen parayı verip ayıyı aldı. Biraz sonra Fritz fısıldadı: «Mavi tüylü ayımı geri vermezsen bağırırım.» Adam ayıyı hemen geri verdi. Biraz sonra Fritz yine ayıyı beş Mark'a sattı. Sonra geri aldı. Bu saatlerce sürdü. Sonunda annesi babası uyudu. İkisi de sessizce dolaptan çıkıp kayboldular.

Fritz ertesi günü güzel bir bisiklet aldı. Nasıl olduğunu soran annesine de: «Mavi tüylü ayımı satıp aldım,» dedi. Annesi kızdı: «Bu kadar etmez o! Sen birisini aldattın herhalde. Hemen günah çıkartmalısın!» dedi. Fritz kiliseye gidip hücrede diz çöktü ve kulağını uzatan papaza anlatmaya başladı:

«Benim mavi tüylü bir ayım...» derken papaz sözünü kesip bağırdı:

«Ulan piçkurusu! Yine mi başladın mavi tüylü ayıdan?»

33

Diyojen'in sosyal konutu

Mizah, Almancada «witz» sözcüğü ile anlatılırdı. Anlayış - zekâ - bilgi anlamına gelirdi. On yedinci yüzyıl sonlarında Fransızca «esprit» sözcüğü, komşu ülkelere de yayıldı. Bu da; ruh zenginliği - düşünce dizisinde hızlılık - ruh hareketliliği, aydın kişinin düşünce düzenleri kurabilme ve kombine edebilme yeteneği anlamlarında kullanılıyordu. İngilizler de on altıncı yüzyıl sonlarında Latince «ingenium» sözcüğünün yerine «wit» dediler. Aynı anlamlara kullandılar.

Biz ise mizaha gülmece dedik. Yetmedi. Espri yerine nükte derdik eskiden. Yerine, hangi fabrika malı sözcüğün geldiğini, ne yazık ki bilmiyorum. Mizah bir bitki idi de, espriyi de onun çiçeği imiş gibi kullanırdık.

Shakespeare, Hamlet'te: «Kısalık esprinin ruhudur,» diyordu.

Madame de Staél'in bir tarif denemesi de şöyle: «Mizah, çeşitli şeylerin benzerliği ve benzer şeylerin çeşitliliği üzerine kurulur.»

Ugo Tognazzi demişti ki: «Adem baba, dünyamıza geri dönseydi, hiçbir şeyi tanımazdı. Fıkralardan başka!» Doğru ya! Bu sözleri aktarmakla ben, kendime özür mü arıyorum, yoksa size teselli mi?

Yazar Diegenes Laertios, (Bu o çok tanınan Sinop'lu

Diyojen değil) İsa'dan sonra iki yüz yıllarında bir kitap yazdı. Bu kitap eski Grek filozofları üzerine çok değerli bilgiler içeriyor. Örnek:

Sokrat'a dediler ki: «Atina'lılar seni ölüme mahkûm ettiler.»

Cevapladı: «Onlar kendileri ölüme mahkûm - Doğa tarafından.»

Yine Sokrat'a dediler ki: «Sana haksızlar azap çektiriyor.»

O ise rahat. Dedi ki: «Ne iyi. Ya haklılar azap çektirseydi?»

Diyojen. Fıçı içinde yaşayan, işte o ünlü filozof. Bir ermişin ululuğu ile bir saray maskarasının şakacılığını kendinde toplayan kişi. Fıçıdan da evi var.

Diyojen aslında Sinop'lu idi. Şu bizim Sinop yahu! Atina'lılar kendisiyle alay ederlerdi: «Sinop'lular seni sürgüne mahkûm ettiler,» diye. O da derdi ki: «Ben de onları Sinop'ta kalmaya mahkûm ettim.» Sürgün olmakla Sinop arasında bir ilişki nereden aklımda kaldı ki? Bilmem. Galiba, azılı mahkûmları da «uslansınlar» diye Sinop cezaevine sürerler.

Bizde kafa yok canım... Olsa, Sinop'ta meydanlık bir yere bir eski fıçı korduk. Üstüne de «Diyojen'in eski evi» yazardık. Ondan sonra da: Gürrr... (Bu ses, turist akınından çıkan sestir.)

Diyojen'e en çok kimi sevdiğini sordular. «Ötekini,» dedi.

Diyojen, içi pis olduğu gibi, suyu da kirli akan bir hamama girince sordu: «Burada yıkananlar nerede temizlenir?»

Raslantıya bakın şimdi! Ünlü karikatüristimiz Cemal

Nadir aynı soruyu, bizim eski mahalle hamamlarımız için Amcabey tipine sordurtmuştu.

İzninizle, bu iki üstad'tan ders alıp bir soru da ben sunayım: «Gazinoda yemek kazığı yiyenler, nerede ameliyat olup da çıkartıyorlar?»

Diyojen, mendeburun birinden «para yardımı» istedi. O da: «Veririm ama, beni inandırırsan!» dedi. Diyojen üşendi: «Ben bu zahmete girersem, olsa olsa seni, kendini asman gerektiğine inandırırım,» dedi.

Dar bir yolda Diyojen'le karşılaşan Atina'lı bir zibidi, yolu keserek dedi ki: «Ben bir deliye yol vermem!» Diyojen ise: «Ben veririm,» dedi ve kenara çekildi.

Aynı anekdot Goethe için de anlatılır. Ola ki ikisi de doğrudur.

Ünlü şair Theokrit'e, acemi birisi kendi şiirlerini uzun uzun okudu ve bitirince de sordu: «En çok hangisini beğendiniz?»

Üstad cevapladı: «Okumadıklarınızı!»

Bir meydan nutukçusu, konuşmalarına çok kötü hazırlanıyordu. Ünlü Demonax kendisini uyarınca o, kendisini savundu: «Ama nasıl olur? Ben önceden konuşmalarımı yüksek sesle kendime okuyorum. İyi buluyorum.» Üstad dedi ki: «İnanma! Dinleyicin aptal.»

Ah bizim politikacılarımız ah! Üstelik aynaya bakarak prova ettiler de, başımıza neler geldi?

Antik mizahta da, kişilere bağlı olmadan anlatılan çok fıkra vardı. Anne, pazartesi günü okula gidemeyen oğlunun özürünü öğretmene bildirdi: «Drakon hasta.» Salı günü de gelip dedi ki: «Ateşi var.» Çarşamba: «Baygın. Kendine gelemiyor.» Perşembe: «Zavallı oğlum öldü.»

Öğretmen kızıp bağırdı: «Her gün başka özür uyduru-

yorsunuz.» Çağımızda hâlâ böyle öğretmen kaldı mı? Kaldı. Değişen birşey yok. Var böylesi de.

Kendisine veya başkasına acındırma girişimi. Bu, çok kullanılır bir silahtır. En çok da kadınlarla avukatlar kullanır, eskiden beri. Avukat Hirtius da mahkemede aynı tetiğe bastı ve diyordu ki:

«Zavallı annesi onu dokuz ay karnında taşımıştı.»

Çiçeron karıştı: «Ne demek istiyor? Başka analar sırtındaki torbada mı taşımıştı?»

Bugün de, dilsiz kızın avukatı fıkrasını bilmeyen varsa hemen sorsun, öğreniverir.

İmparator Ogüst, tanınmış bir Roma'lının, tiyatroya bir sepet yiyecekle geldiğini ve tıkınmaya başladığını uzaktan gördü. Haber yolladı:

«Ben acıksaydım, evime gider ve yemeğimi orada yerdim.» Romalı karşı haberi şöyle yolladı:

«Ben de İmparator olsaydım öyle yapardım. Çünkü kalkınca yerimi kapmazlardı.»

Üçlü yönetimin hovarda konsülü Lepidus, Jüpiter tapınağında yalvarıyordu: «Ey Tanrı'ların Baba'sı! İzin ver de benim yarım milyon borcum olsun!» Yanındakiler bunun ne biçim dua olduğunu sorunca açıkladı: «Bir milyon borcum var da!»

Biz de yalvaralım mı, on milyon dolar borcumuz olsun diye?

İmparator Hadrian'a saçlarına ak düşmüş birisi başvurdu. Bir istek sundu. Ama geri çevrildi. O da saçını - sakalını siyaha boyatıp bir hafta sonra tekrar huzura çıktı ve aynı isteği ileri sürdü. İmparator düşünüp cevapladı: «Olmaz! Geçen hafta babanın isteğini geri çevirdim. Şimdi seninkini kabul edemem.»

Gözümüzü açalım! Eski parti kodamanlarımız da aynı numarayı yapacak.

Diyojen akıllı kişiydi. Üstelik de aklını ambara koyup paslandırmadı. Çalıştırdı. Diyorum ki biz, Sosyal Konut işinde onu örnek alsak. Ortaya çözüm koymuştu. Bizim bu konudaki lâf kalabalıklığımızla, Diyojen'in çözümüne bile varılmaz.

Hangi vicdan sahibinin aklına bugüne kadar geldi Gecekondu olayını organize etmek. Kısacası, gelişme bölgelerindeki hazine arazisini kareli kâğıt gibi kireçli çizgilerle bölmek, arada bir yol bırakmak, parselleri ihtiyaç sahibine dağıtmak.

Yerin dibine batsın İmar Planı ve alt yapı sorunu... Sanki büyük kentlerin dibindeki on milyon insan, gecekondulara İmar Planıyla - Alt yapıyla yerleştiler. Hangi Bakanlığımız, hangi Üniversitemiz bu insancıklara gelişebilir bir tip plan verdiler de yardımcı oldular

Yapı Kooperatifleri, resmi ve kanuni yoldan sonuca, ancak beş - yedi senede vardılar.

Ama şaklaban politikacı, bir haftada yapılan gecekondu mahallesine, bir ay sonra oy karşılığı elektrik bağladı. Bunun adına kara mizah denir.

Gecekonduyu engellemek de yol değildir. Aksine organize etmeli! Zaten başka ciddi yol, henüz ufukta gözükmüyor. Yalnız sesi duyuluyor.

Dünyada mekân - ahrette iman haaa? Yok canım!.. Dünyada iman - ahrette mekân.

Bugünlük umut bu!

34

duvar çiçekleri

Çiçeğin her türlüsüne, içten saygı ve sevgi ile bağlı olduğumu tanıyanlar bilir. Dilerim ki bıkmazsınız. Konumuz bugün de çiçekler. Özellikle de duvar çiçekleri. Ama aklınıza hanımeli veya sarmaşık gülü gibi bitki cinsleri gelmesin sakın! Benim anlatmak istediğim, bazı dillerdeki kibar deyimiyle duvar çiçekleri... Kısaca ve düpedüz «Fahişe»lerden söz açacağım.

«Fahişelik ve Kadın Ticareti» isimli kitabıyla hukukçu J. G. Mancini, ciddi bilgiler veriyor. (Varlık Yayını, Türkçesi S. Tiryakioğlu) Bundan alıntılarla, dayanakları zenginleştirelim:

Fuhuş, Roma hukukunda (533 yılı, İmparator Jüstinyen zamanı), şöyle tarif ediliyor: «Zevk için değil (sine delectu), para kabul ederek (pecunia accepta), herkesin önünde (palam omnibus) kendini veren kadın.»

Fuhuş konusunda İmparator Jüstinyen'in çıkardığı kanun, asıl pezevenkler, mamalar ve belâlıları hedef alıyordu. Kanunun gerekçesinde Jüstinyen ağzından şunlar yazılıydı:

«Öğrendiğimize göre uyruklarımızın çoğu, fuhuştan elde ettikleri çıkarları yetersiz bularak imparatorluğun her yanına yayılmakta ve genç kızların yoksunluklarıyla toyluklarından yararlanarak güzel giysiler ve benzeri nesneler vaat edip bunları ayartmayı başarmaktadırlar. Sonra da ken-

dilerinin uygun görecekleri sürece evlerine kapatıp orada alıkoymak üzere, bunlara sözleşmeler imzalatmaktadırlar. Aç, çıplak ve özgürlüklerinden yoksun olan bu zavallılar, her önüne gelenle, hiçbir seçim yapmaksızın fuhuş yapmaya zorlanmakta, bütün paraya muhabbet tellâlları el koymaktadır. Daha on yaşına bile gelmemiş kızlara alçakça fuhuş yaptırılmaktadır.»

E, yani şimdi, neyin değiştiğini söylemek haddimizdir?

1958 yılındaki bir Birleşmiş Milletler araştırması, «para karşılığı vücut alışverişi» tarifini şöyle yapıyor:

«Zorlama, süreklilik, her önüne geleni kabul ediş, dolayısıyla seçim yapma yasağı, başka hiçbir geçim kaynağı bulunmamak, en önemlisi de Justinyen yasasının **sine delectu**'su, yani zevk almamak.»

Genelev hapishanesinin mass production yöntemlerinin dışındaki fahişelik uygulamalarından birisi, belirli bir kaldırım parçasında ayakta durmaktır. O fahişe, müşteriyi hep aynı duvar dibinde bekler. Kımıldaması bile yasaktır.

Onun için bu yavrucuğun bir adı **«Mum»**dur. Başka bir adı da **«Duvar Çiçeği»**dir. Güzel ve duygulu isimlerdir bunlar.

Çok yakın bir otelde anlaşma uygulanır. Belâlı, bu yöntemin de ayrılmaz bir parçasıdır.

Yosma tipinin en gelişmişi «yürüyenler»dir. Bunlar, okumuşluk - şıklık - güzellik açılarından genelev mahkûmları ve duvar çiçeklerine göre, oldukça yukardadır.

Lüks otel ve aile içlerinde çalışan yüksek fahişelerden sözetmeyi şimdilik atlayalım.

Fuhuş sahnesinin iki aktörü vardır: Fahişe ve zampara. O kadın tacirleri, mamalar, pezevenkler ve belâlılar sahneye çıkmaz. Bunlar bu tiyatronun işleticisi, yönetici ve rejisörleridir.

İyi de, o zampara denen kişinin hiç mi suçu yoktur?

Yapılan iş suç ise eğer, erkek «fâil» değil de nedir? Canterbury Başpiskoposu Dr. Fischer: «Fuhuşla savaşmanın en hızlı çaresi, müşteriyi yakalamak, onu cezalandırmaktır,» diyordu.

İşte bu noktada, tüm anayasalar ve insan hakları bildirileri havada kalır. Bunlarda yazılı kadın - erkek eşitliği ilkeleri, yine erkeklerin kurduğu düzenlerle hergelecesine çiğnenir. Erkek, melek kanatları takıp yükseldiği çamurda kadını yalnız bırakır.

Pekiyi, haydi zampara da ceza görsün diyelim. İyi ama ne ceza verilecek?

Bazı ülkelerde hırsızın elini kesiyorlar ya! Onun gibi birşey mi? Yoksa daha ağırı, kısasa - kısas mı?

Bin dokuz yüz otuzlu yılların sonuna doğruydu. İstanbul Belediye Başkanlığı, İktisat Müdürlüğüne emir verdi: Genelev tarifelerini düzenleyiniz! Aylarca çalışıldıktan sonra Başkanlığa şu cevap gitti: «Kâr yüzdelerinin kararlaştırılmasına rağmen, bu işin **maliyeti**'nin tespiti mümkün olmadığından emredilen tarife yapılamamaktadır.»

Geçenlerde eski **köşebent**'lerden (pezevenk demek) birine rastladım. Hal-hatır soruştuk. «İşler nasıl?» dedim. «Felâket,» dedi. Ekledi: «Sistem değiştirdik. Call - girl şebekesi kurdum. İyi ama, İstanbul telefonlarıyla bu iş yürümüyor. Batacağız.»

Uzman Sacotte'un belirttiğine göre, fizik ihtiyaç dolayısıyla fuhuş yapan kadın oranı, binde birin bile altındadır.

Fuhuş çukuruna düşmeye başlamış bir kadın, başlangıçta bunun farkında bile değildir. Elbiseler, hediyeler alınır. Pahalı yerlere yemeğe götürülür. Nazik davranılır. Çok kolay para kazanacağına inandırılır.

Ama bunun arkasından birdenbire, belâlıya köle olma devri başlar. Kurtulamaz artık tekmeden, yumruktan, bel kayışıyla dövülmekten. Bu artık hürriyetin sona erişidir.

Bazı kişiler şöyle buyururlar: «E canım, bu kadın da niye bu kadar haksızlığa dayanır da polise veya kendi ülkesinin konsolosluğuna müracaat etmez?»

Fransa eski Parlamento Başkanı, en iyi Beethoven kitaplarından birinin yazarı, uzun yıllar Lyon Belediye Başkanı bir M. Herriot vardı. O: «Bir kentin tramvayına binmeyen adam, o kente Belediye Başkanı olamaz!» derdi.

Yukarıdaki sorunun cevabı budur. O ince işlerin içine girmemiş yavru ağız lakırdıları bunlar. «Halk ekmek istiyor,» dediklerinde: «Bulamıyorlarsa pasta yesinler!» diyen Marie Antoinette akıl vermeleri bunlar.

Fahişe, hepten mi suçsuz? Değil. Onu çukura iten sadece başkaları mı? Hayır. O da başında, rahat bir hayat ile süs ve konfor uğruna ahlâk tavizlerinde bulunmadı mı? Bulundu. Cezasını çekmemeli mi?

Çekmeli! Çekmeli ama, bu suçun da cezası, geberinceye dek köpekçesine kölelik değildir. Hani cezanın suç ile orantısı? Kurtarmak gerekir bu insancıkları.

Ama nasıl? Zooor. Biliyorum zor.

Hani bir Uluslararası Af Örgütü (Amnesty International) var. Çalışkan bir örgüt gibi görünüyor. Dünyada politikacı gadrine uğramış yüz binlerce insan vardır ama, milyonlarca da köle orospu var. Yoksa onlar, yalnız politika ile mi uğraşır? Orospuları kurtarmak onurlarına mı dokunur?

Dünyanın otuz kadar ülkesinde fuhuş yasaktır. Bu yasak konusunda, Birleşik Amerika ve Sovyetler Birliği aynı görüşü paylaşmaktadırlar. Ne güzel umut ışığı değil mi? Bir de bakarsınız, nükleer silahların, orospulardan daha tehlikeli olduğunu yakında anlarlar da o konuda da anlaşıverirler. Ne hoş olur ama, değil mi?

İzninizle, bazı sözcüklerin anlamlarında da yanılgıya

düşmeyelim. Kârhane'ye genelev dedik. Yanlış. Oysa ki **kâr-hane**, düpedüz **Kazanç-yuvası** demektir.

Fuhuşun ortadan kaldırılamayacağı belli. Düzene sokmak ama, eski biçim değil. Düzen de yeni olmalı. Bu işi Devletlerarası bir örgüt üstlenmeli. Biz buna da karışmamalıyız. Neden? Kâr edebilecek Devletler işletmeli yuvayı. Son on dokuz yılda bazı dost Devletlerden aldığımız ve sattığımız mallar milyar dolar olarak şöyle: (Önce dış alım, sonra dış satış rakkamı) F. Almanya: 88/4.8 - İngiltere: 3.7/1.3 - Fransa: 3.2/1.4 - İtalya: 3.8/1.8.

Görülüyor ki cin gibi dostlarımız var. İki misli sattıklarına bakmayıp, hâlâ Türk pamukluları ve diğer mallarına ambargo koyuyorlar.

Uluslararası fuhuşu, Avrupa Ekonomik Topluluğu düzenlemelidir. İngiliz bormenler, İtalyan fedailer, Alman kapıcılar ve Fransız orospularla...

Bunlardan âlâ **kârheneci** bulunmaz bu dünyada.

35

insanlar ve ödüller

Yılı uğurladık. Sicilliyle başkaları uğraşsın... Ama ben, yılın sonunda yaşadığımız bir olayın verdiği mutluluğu unutamayacağım.

Sedat Simavi Vakfı ödül dizisinden Mimarlık ve Kent düzenlemeyi Prof. Sedat Hakkı Eldem, Görsel Sanatları Cihat Burak, Sosyal Bilimleri Burhan Oğuz aldı.

Üçü de, saygı ve sevgi ile bağlı olduğum insanlar bunlar. Onlardan söz açmadan nasıl durabilirim ki?

Burhan Oğuz'la genç yaşlarımızda, rastlantıyla bir araya gelip dost olduk. Ama sonrasını tesadüflere bırakmadık. Çok tenha zamanında Kumburgaz'da komşu olduk. Kalabalık olunca da, beraber kaçtık.

İki dönümlük bahçesini cennete çevirmişti. Bitki bilgisi ve sevgisine saygı duyduklarımdan biridir. Küçük evini de akıllıca ve güzel yapmıştı. Yalnız kendi eseriydi. Dünyada hiçbir ilaç nezleyi bir günde geçirmez. Burhan'ın biberli votkası geçirirdi.

Bir olaylar dizisinin bana öğrettiklerinden bilirim ki, Burhan'ın mühendisliği, ender kişilerin bulunabildiği bir düzeydedir. Ömür boyu mesleğine karşı borcunu cömertçe ödeyen bu sevgili dostumun, «Anadolu halkının kültür kökenleri» çalışmasının da yıllardır tanığıyım. Bin iki yüz sayfalık o muhteşem (musalla taşı kadar neredeyse) ikinci cildi lûtfedip hediye ettiğinde, ancak şöyle konuşabildim:

«Burhan, kardeşim! Sen dokuzuncu cildi bitirdiğinde, ben oturduğum eve sığamam artık.»

Sanmayın ki Burhan, bu anlattıklarımla anlaşılır! O, içtiği yudumun hakkını veren ince ve renkli bir muhabbet adamıdır. Oynak zekâlıdır. Ulu yüreklidir.

Cihat Burak'la hukukumuzun derecesi konusunda, sizi hiç sıkmadan, çok kısa bir fikir vereceğim: Sağolsun! Kendisi bizim evde yangın bile çıkartmıştır.

O zaman Ankara'da otururdu. Bir grup dost, beraberce bizim Lâleli'deki eve geldiler. Yedik, içtik, söyleştik. Çok geç oldu. Cihat bizde yattı. Ertesi sabah bir de baktım ki, bir kısmı yanmış bir yatağın üzerinde gülümseyerek oturuyor. Kolunda da, avuç kadar bir yanık var. Yanar sigara ile uyumamış mı meğersem? Şöyle anlattı:

«Yahu! Sabaha kadar su taşıdım. Hep söndü sandım. On beş dakika sonra yine tüttü.» Suyu da şöyle taşımış: Mendilini lavaboda ıslatıp, getirip ateşe sıkıyormuş. «Suyu şu vazo ile taşısaydın daha kolay olmaz mıydı?» deyince de: «Ne bileyim ben birader? İtfâi neferi miyim ki tecrübem olsun?» dedi.

Bir vakit mi desem? İki mi? İşte o kadar evvel Cihat, Paris'ten döndü. Sevindik. O sıralarda çoluk - çocuk, taka kiralar denize çıkardık. Birisine Cihat da katıldı. Üstelik komple bir balık adam teçhizatı ile... Giyindi - takındı. Vay anam! Gören, kaptan Coustaou'nun dalgıçlarından biri sanır. Yaşa - varol sesleri arasında Cihat kendini suya attı. Çabuk çıktı. Tüfeğini kaybetmiş. Daldık, çıkardık. Yine atladı. Çıktı. Bu sefer paletin birini kaybetmiş. Artık, üçüncüye biz bırakmadık.

Akşamüstü hepimiz bir arkadaşın yalı bahçesine misafir olduk. Ben sivri bir taşla su yüzündeki gümüş balığı sürüsünden birini vurdum. Suya atlayıp aldım. Cihat'a götürdüm. O, hiçbir şey demedi. Yalnız gitti, bütün balık adam takımını rıhtımdan denize attı.

Daha neler desem Cihat için? Ancak birkaç kıvılcımlık yer var: Daha öğrencilik yıllarında yaptığı bir kongre binası projesinin üstün seviyesini unutamam. Gaziantep mezbahasında, kesilmeye götürülen bir keçinin peşinden koşup: «Yahu! Hayvan imdat diye bağırıyor. Kurtarmalıyız!» demişti. Ömründe bir gün işine zamanında gitmek istedi. O gün de pazardı.

Mimarlıktan sonra resimde de doruğa yükselmeyi başardı.

1945 Nisan ayında Avrupa'da savaş bitti. İki ay sonra G.S.A. Mimarlık Bölümündeki bizim sınıf, diploma projelerimizi teslim ettik. Bir hafta sonra da, artık son olan Milli Mimari ödevlerimizi Prof. Sedat Hakkı Eldem'e sunduk. Ferdi Aksel arkadaşımla bana düşen görev, Büyük Valide Hanı ile Beyazıt'taki Simkeşhane'nin, ellide bir ölçeğinde çizimiydi. Beş yüz ayının postekisi daha kolay sayılırdı.

Beş yıllık yarı aç - yarı tok öğrenciliğin son günüydü bu. Çalışarak okuma zaruretinin yıllarca biriken çöküntüsü üstüne, son haftaların uykusuzluğu, sapsarı suratlarımızda çöreklenmişti. Bu yetmezmiş gibi, ikişer haftalık sakalımız da vardı. Sedat hoca hafif kızgınlıkla:

«Bu haliniz ne efendim? Ne oluyor yani di mi?» Biz ise, goygoycular gibi dert yandık: «Hocaaam! Bizim halimiz trajedidir, trajediii...»

Hoca, senede altı buçuk kere kullandığı gülümsemelerinden biriyle, sakin ve kesin konuştu:

«Trajedi değil, traş lazım, di mi?»

Aziz dostlar! Görüyorsunuz ki ben, kırk yıl önce Sedat Hocanın öğrencisiydim. Sınıfın dümencilerinden değildim ama, onun yüreklerimize saldığı korku başka türlüydü. Rüyamızda bile görsek titrerdik. Kırk yıl geçti, felâketli ayları ve neşeli saatleriyle. Ben, Sedat Simavi Vakfı'nın ilk Mi-

marlık ödülünü Prof. Sedat Hakkı Eldem'e veren jürinin üyesi (lâf aramızda Başkanı da) oldum.

Nasıl dilim döner, kalemim oynar benim de, bu tarifsiz mutluluğu size anlatabilirim? Üzerime dalga dalga gelen bahtiyarlık duygularının altından, sesimi duyuramam ki size...

Şimdi gelelim bu insanların ortak yanlarına... Her üçü de, çoktan elliyi geçen (yoksa altmışı mı desem?) yaşlardu. Üçü de sırtlarına aldıkları her kutuda, tükenmeyen sabırla, geçen zamana tırnaklarını geçirerek çalıştılar. Tembellik bu insanların sözlüğünde yok. Hep aşk ile ve şevk ile çalışmak vardı.

Her üçü de, ömürleri boyu, karşılaştıkları her konuda, açıkçasına, mertçesine davranış belirtmekten kaçmadılar. Cahil ve vicdansızlara kendilerini ezdirmediler.

Eserleri ortada bu üç insanın. Kim ne derse der. Hakkıdır konuşmak. Ama biz mimarlar iyi biliriz. Bazen de ödül kazananların kişiliklerinde kusur arayan çıkar.

Dedik ya bu kişiler «insan» diye. İşte «insan» oldukları için eserlerini verdiler. Ödüllerini aldılar. Hepsi bu!..

36

aşk kaçakçıları

Tüm ülkelerin en eski masallarından biri en eğlenceli olay, evlilikte aldatmadır. En çok gülünen kişi de, aldatılmış koca... Olay, günümüz dünya mizahının hâlâ en geçerli konularından biri olmasını da sürdüregelmekte... Ancak, uygarlığın gelişmesi ile beraber evlilik aldatması, edebiyat kaftanını giymiş ve sahneleri iyice zenginleşmiş bulunuyor.

Kadınlar da hak eşitliği istediler ya! Artık yalnız aldatılmış kocalara değil, aldatılmış kadınlara da gülünüyor. Ne yapalım? Kendileri istedi.

Aldatılan kişi, yaptığı veya mahkûm edildiği fedakârlık dolayısıyla bir ödül alıyor. Bu ödül, öyle bildiğimiz cinsten kupa veya madalya olmuyor da boynuz biçiminde şekilleniyor.

Ne uygarlaşmanın ciddi bir tarifi var, ne de batılılaşmanın. Işte bunun için de diyeceğim ki biz sevgili ülkemizde, uygarlaşma yolunda olan Doğulularız. (Batılı nedir? Uygar nedir? Aman bunları başka gün mıncıklayalım. Şimdi değil.)

Biz Doğulularda, aldatılan kocanın namusu lekelenmiş demektir. Bu leke öyle, ilaçla falan çıkmaz. Bu lekeyi, olsa olsa kan temizler. Bu temizlik de ya bıçakla yapılır ya da tabanca ile...

Geleneğimize göre bıçak otuz iki kere saplanır. Tabanca ise, şarjörü boşaltılır. Sonra karakola gidilip ağla-

yarak teslim olunur. «Namusumu temizledim,» diye ifade verilir. Başka lâfa gerek yoktur. Onları zaten komşular anlatır.

Eski çağlar evliliğe ihanet masallarındaki güldürücü unsur, **durum tuhaflığı**'na dayanır. Samanlıkta basılmak gibisinden.

Çağdaş ihanet mizahı ise, kısa ve vurucu replik'le son bulur.

Genel Müdür, evinde yeni sekreterini övüp duruyordu:

«Çok iyi okumuş. Zamanımı çok iyi kullandırıyor. Becerikli, güvenilir. Hem de bebek gibi güzel maaşallah, bebek gibi.»

Karısı sordu:

«Bu senin bebek, yatırınca da gözlerini yumuyor mu?»

Bazı makam sahiplerinin işlerini kötüye kullanmaları, yalnız yazılı kanunlara aykırı davranışlarından doğmaz. Şöyle de olur:

Genç kız boş olan sekreterlik görevi için Genel Müdürle uzun uzun konuştu. Anlaştılar. En sonunda ücret isteği sorulan kız söyledi: «Net elli bin.» Genel Müdür: «İsteğiniz normal. Bu parayı size zevkle vereceğim.» Kız:

«Haaa. Bakın, zevkle olursa iki yüz binden aşağı olmaz.»

Meyhanelerimiz ve kahvelerimizde bazı söylentiler dolaşadurur. Denir ki: «İleri ülkelerde kocaların, **mezhebi daha geniş** olur.» Demek istenir ki, bizim **mezhebimiz dar**'dır.

Mezhebin darı nasıl olur? Genişi ne biçim ki? Öklit geometrisine uyar mı? Bilmem! Ama şunu beğeniyorum. Erkekliğin bir çeşit mezhep olduğunu söylemekle, kul olmayı kabul etmiş oluyoruz. Biz hangi Tanrıçaların kuluyuz? Karılarımızın elbet.

İşte biz Doğulu erkekler, bıçağı - kurşunu basarız ama, bu kadar da inceyizdir. Taparız karılarımıza.

Yaşadığım - gördüğüm - işittiğim - okuduğum ne varsa aklıma getiriyor ve diyorum ki: Batılı erkeğin de duygulanması, bizden hiç mi hiç farklı değil. Aynını duyuyor ve düşünüyor.

Öyleyse fark nerede? O, tabancaya - bıçağa ender asılıyor. Boynuza daha çok dayanıyor. Biz **dar kafalı**'yız. O, **geniş mezhepli**.

Çok uygar bir ülkede, çoook başarılı bir iş adamı yaşıyordu. O kadar da çok çalışıyordu ki... Öyle bir gün geldi ki, dostlarından birisi kulağına eğilip söyleyiverdi: «Senin, işinden başka şeyi gözün görmüyor. Oysa karının tam dört sevgilisi var!» Koca ise hiç kızmadan dedi ki:

«Biliyorum. Ne olacak yani? Kötü bir işin yüzde yüzüne sahip olacağıma, çok iyi bir işte yüzde yirmi hisseye razı olurum.»

Böyle mantık sahibi bir kişinin mezhebi o kadar geniş, boynuzu o kadar ulu olur ki, Gülhane parkının kapısından geçemez.

Hep öyle olur ya! Adamın biri yine haitediyor, iş seyahatinden birkaç gün evvel dönüyor. Sürpriz yapmaya da meraklı aslanım... Anahtarla kapıyı yavaşça açıyor gece vakti... Yatak odasının kapısını da açınca bir de bakıyor ki, karısı tanımadığı bir adamla içerde. Ama kadın oralı değil. Kocasına talimat bile veriyor:

«Öyle pis pis bakacağına, gözünü aç da bir şeyler öğren bari!»

İki arkadaş, bir tanesinin salonunda konuşuyorlar:

«Azizim! Bir doktor dostum salık verdi. Gebelik haplarından çok daha iyi. Yan etkileri yok. Bir basit sünger sadece. Karım artık onu kullanıyor.»

«Göstersene şunu bana dal»

Adam: «Elbet, göstereyim!» diyor. Hizmetçiyi de çağırıp, hanımın başucundaki çekmecede bulunan süngeri getirmesini söylüyor. Kız biraz sonra gelip diyor ki:

«Hanım dışarı çıkarken süngeri de götürmüş!»

Eski zamanda tanınmış cici hanımlardan Lais, uzun süre sofist Aristip'in metresi olmuştu. Bir dostu Aristip'i şöyle uyarmıştı: «Bu kadın seni hiç, ama hiç sevmiyor.» Filozof gülümseyerek dedi ki:

«Beni balıklarla şaraplar da sevmez. Ama yine de ben onların tadına bakarım.»

Doğumevinin kapısında şöyle bir tabela asılıydı:

Ziyaret saatleri
15 - 17 arası
(Yalnız kocalar ve vekilleri girebilir).

Şüphe çekmemek için gösterilecek çabanın, meslekler göre çok farklı olabileceği unutulmamalıdır.

Ressamlar çıplak model kullanırlar ya... Kapı çalındı, ressam açtı. Gelen güzel model kızı öpücüklerle karşıladı.

Derken, ayak sesleri duyulmasın mı? Ressam, fısıltı ile rica etti: «Karım geliyor galiba. Çabuk soyun! Kuşkulanmasın.»

Ünlü manken Tina, ruh doktoruna gitti ve derdini anlattı:

«Ne zaman bir adamla yemeğe çıksam, gece, onun yatağında son buluyor. Ben de günlerce pişmanlık ve utanç duyuyorum. Yardım ediniz bana!»

Doktor: «Anlıyorum. Sizin iradenizi, teklifleri red edecek kadar güçlendireceğiz.»

Tina: «Yok, yoook! İstediğim o değil! Sonradan pişmanlık ve utanç duymamalıyım. Onu sağlayınız!»

İşteee... Can alacak yönü işin, kendini halt yemediğine inandırmak.

Seyahate çıkmış bir kocanın, inceliğine dair ne anlatılabiliyorsa, işte bu da odur :

Adam yolculukta ve evinden uzaktaydı. Akşam da otelin barında içip duruyordu. Kendisine bir telgraf getirdiler. Ne yazık ki karısı ölmüştü. Barmene dönerek dedi ki:

«Şu andan itibaren siyah bira vereceksiniz!»

Bir Alman Atasözü:

«Evlilik bir romans'tır. Ancak, erkek kahraman birinci bölümde ölür,» diyor. Ölür de kurtulur mu? Yooo... Adamın ölüsünü bile çalıştırırlar.

Bir Fransız Atasözüne göre ise:

«Evlilik kumardır. Bu oyunda erkek hürriyetini, kadın mutluluğunu tehlikeye atar.»

Iyi, hoş... Güzel sözler bunlar. Ama çoğu zaman güzel söz neye çözüm getiriyor ki?

Şurası kesin: Risk'siz evlenilmez. Ama evlendikten sonra da huzuru kaçıracak, hayatı zehir edecek **kaşıntı**'lardan kaçınmalı!

Evliliğin ve huzurlu yaşamanın öldürücü zehirlerinin başında, şüphe ve kıskançlık geliyor. İhanetten emin olmayan hiç şüphelenmesin! Her şüphe çeken durumun arkasında da, ihanet olmayacağı bilinsin!

Affedin! Şimdi bir ayırım yapacağım. Dilerim ki Feminist'ler gözümü oymaz.

Ruhu ihanete bulaşmamış bir erkek, hep masum kalır. Kadın değil.

Bitti.

37

dostluk mu? düşmanlık mı?

Once çorbaya, biraz Latince damlatalım. E canım, Latincenin de fiyakası bir başka oluyor yani! Tanınmış ukalâların hepsi yapar bunu: «Magna civitas, magna solitudo». Yani: «Büyük kent, büyük yalnızlık» demek bu.

Acı laf bu acıı... Zor şeydir yalnızlığa dayanmak. Yürek de ister, kafa da. Şimdi yalnızlığın çukuruna fazla dalmayalım da dostu olmayan insan yalnızdır deyip geçelim!

Ah o büyük kentler! Kalabalıkta yalnız bıraktıkları insanların, dostluk etmelerini bile zora sokuyorlar.

Bacon, «Denemeler»inde (Adam Yayını) diyor ki:

«Karaciğer tıkanıklığını gidermek için saparna, karadüşünü'yü dağıtmak için çelik, akciğerleri açmak için kükürt çiçeği, beyin için kunduz hayası yağı kullanabilirsiniz. Gönlünüzdeki tıkanıklığı ise, üzüntünüzü, sevincinizi, korkunuzu, umudunuzu, kuşkunuzu, gözlerinizi - içinizi kararan buna benzer herşeyi sayıp dökebileceğiniz **bir dosttan başka hiçbir şey** iyileştiremez.»

Sevsinler! Ya Brigitte Bardot da ne diyor biliyor musunuz?

«Ben kocalarımı değiştiririm ama, dostlarımı değiştirmem,» diyor. Bakın kafasını da nasıl çalıştırıyormuş! Oysa biz yanlış biliyorduk.

Dostluğun en geniş kapsamlı, üstelik en kısa tarifi Eucken'den:

«Dostluk yaşayışın devamıdır.»

Ustelik bu dostluk denen şey, fabrikada üretilmez, markette satılmaz. Para ile satın aldığını sanan kişi, kalp para gibi yalancısını almış, kazığı yemiştir.

Dostluk arayan kişinin durumu, altın arayıcısından bile beterdir. Koooskoca bir dağı ufalayıp, dere kenarında süzecek. Yıllar yılları kovalayacak. Sonunda kalacak birkaç gram altın hepsi... Yırtılan çadırın tamirine yetmez.

Altın arayıcıları arasında milyonda biri, sabrının ödülünü alıyor, birden zengin oluyor ya! Dostluk arayıcısının da bir insan hazinesine kavuşması, ne kadar ender! Ama o derecede de mutlu...

Bir genç arkadaşımın, kentlerimizin birinde kurup geliştirdiği bir yapı elemanları fabrikasını ziyaret etmiştik. Ufak başlamış. Ekleye ekleye büyütmüş. Karmakarışık da bir görüntüsü olmuş. Kendisi de sevmiyor yaptığını. Dedi ki:

«Şu fabrikanın görünüşünü düzeltmek için kesin ve ekonomik bir çare bulabilir misin?»

«Elbet bulurum,» deyince atıldı: «Söyle çabuk! Nasıl olur?» Yolu gösterdim:

«Yarın Istanbula geliyorsun ya! Git Mısır Çarşısı'ndaki çiçek pazarına! Al iki kilo sarmaşık tohumu! Getir buraya dik ve iyice sula! Öyle güzel olur ki, öylesini hiçbir mimar beceremez.»

Yani benim yaptığım dostluğun ta kendisi değil mi idi? Adamcağızı mimar eline düşürmedim.

Kişiler, dost ve düşmanı birbirinden ayırma yeteneğinde olmalılar. Yoksa çukura düşmekten kaçınamazlar.

İyi, pekiyi de, ya Uluslar? Evet ya Uluslar? Eğer bir Ulus dostunu - düşmanını ayırdedemiyorsa, o da felâket bataklığına doğru yola çıkmış demektir. Bu cıvık eğimde durmasını bilemiyorsa, o da kurtulamaz.

Uluslar arasındaki dostluğun en çok kullandığı malzeme, sırtan maske, Birbirlerinin sırtına hançeri saplayiveriyorlar. Hele kader fıkarası zavallı Ulusumuzun dostlarını saymanın hiçbir zahmeti yok. Zaten ya bir, ya iki. Bitti işte.

Uluslararası dostluklar fıkralara şöyle yansır: Belgrat'ta bir kahvenin müşterisi garsondan çay istiyor. Garson da soruyor: «Rus çayı mı olsun? Yoksa Çin çayını mı tercih edersiniz?»

Müşteri düşünüp cevaplıyor:

«Oyleyse çayı geçelim de, bana bir Türk kahvesi veriniz!»

Alman Ulusu, Hitler'i kendisine dost bildi. Hitler de Alman Ulusunu... Oysa durum o değildi. İki Alman konuşuyordu:

«Söyler misin bana? Bu Hitler ne zaman ölecek?»

«Kesin tarih veremem ama, herhalde bir bayram günü!»

Demek ki Ulusların, dostu olmayan Ulusların dışında bir de kişiler var düşmanı olan. İçten ve dıştan.

Bizim dış düşmanlarımız arasında, diyelim ki Clemenceau, Lloyd George, vardı. (Günümüzden - çağımızdan - yakınımızdan örnek vermeyelim.)

İç düşmanlarımız arasında ise, «Basiretsiz Politikacı», bir numaralı halk düşmanımız. Dilerim ki gelecek demokratik dönemde, temelsiz vicdansız - basiretsiz «On ikiye çeyrek kala Devlet Adamları», yönetimi ele geçirmesinler.

Biz politikacı tipinin şöylesini bile gördük: Milletvekili adayı köy kahvesinde anlatıyordu:

«Efendim, benim babam iki kere hacı oldu .Hattâ merhum, Hac yolculuğunda vefat etti. Ama, birincide miydi, ikincide miydi onu hatırlamıyorum.»

Biz Ulusça, demokrasinin sadık dostuyuz. Eh! Gözü-

müz aydın. Anayasa Referandumu da bitti ya! Az kaldı bir Demokrasi sınavına daha girmemize. Bu kez özellikle Siyasal Partiler dersine çok iyi çalışmalıyız.

Adam eve sabaha karşı geliyor. Karısı da hâlâ uyumamış, kocasına da öyle fena fena bakıyor ki! Adam açıklamak zorunda kalıyor:

«Affet! Ne diyeyim ki? Yalan söylemediğimi bilirsin. Tam eve gelmek için arabaya binerken bomba gibi bir genç kıza rastlamayayım mı? Yüreğim yufkadır ya! Yemeğe davet ettim. iyice de içmişim. Sonra da o beni evine davet etti. Güzel bir ev.. Sonra... Anlarsın ya işte...»
Kadın gürledi:

«Seni domuz seni! Beni aldatacaksın ha? Sen yine o pis Parti toplantısına gitmişsindir!»

Gördünüz mü şimdi, kadınların neye bile razı olduğunu? Haklı kadın. Yine böyle partiler kurarsak, biz bu Demokrasi sınavından bir daha çakarız inan olsun ki. Bir daha çakıp da belge alırsak, sonumuz hammallıktır.

Sömürgeciliğin başlangıcı ve kaynağı Rönesans'tır.

Raimondo Luraghi, sömürgecilik tarihi kitabında diyor ki:

«Şimdi Avrupa'lılara, dünyayı keşfetmek, tanımak ve ele geçirmek kalıyordu. Evet, ele geçirmek. Çünkü o sıra Avrupa'lılar kendi uygarlıklarını tek uygarlık olarak düşünmeye başlamışlardı.»

Bu zihniyet, bir Ulusun uygarlığının manevi ürünleriyle değil, teknik düzeyiyle ölçülmesinden doğuyordu.

Böylece uygar Avrupa'lılar, dünyanın kanını emme hareketine başladılar.

Luter ve Rafael'in doğduğu yıl (1483) Portekizliler ve Ispanyollar, Kuzey Afrika ve Kanarya adalarını ele geçir-

diler. Sürdü gitti bu işler. Uzatmayalım. Dünya yüzyıllar boyu Avrupa'nın sömürgesi oldu.

Bu yüzyıllar süresince bizim de bir İmparatorluğumuz olmadı mı? Oldu. Balkan'lardan Yemen'e, Bağdat'tan Cezayir'e kadar.

Avrupa'lılar, kurdukları imparatorluklarla sömürürken biz ne yaptık? imparatorluk Anavatanı sömürdü.

Bir tarafta, imparatorluklarını yitirdikten sonra bile, hâlâ çokuluslu şirketleriyle dünyayı sömürmeyi sürdürüp giden Ingiltere - Fransa - Hollanda ve benzerleri.

Öbür tarafta, Galiçya cephesinde, Sina çöllerinde ecele yem edilen evlâtlarından artan insancıkları ile aç, çıplak Anadolu geriye kalan.

Birinci Dünya Savaşı'nda İngiliz'in - Fransız'ın - İtalyan'ın ve asistanları olan Yunan'ın Anavatan'ı parçalaması neydi? Bu, ölü soyuculuğundan da öteydi. Bu, bir cenazenin paylaşılmasıydı. O sıra dost diye bağrımıza bastığımız Almanlar ne yaptı ki? Cenazeyi mezara itmediler mi?

Millî Mücadele, cenazenin uyanışıydı. Cenazenin akbabaları defedişiydi. Milyonlarca şehidin kanı bahasına, on milyon çıplağın, canını zor kurtarıp Türkiye Cumhuriyeti'ni kurmasıydı.

Ya uyanışa ruh veren neydi?

Uzatılacak **«dost eller»** aramayı aklına getirmeden, Mustafa Kemal'in ve O'nun kafasındakilerin ve yüreğindekllerin yücelttikleri bayrak.

Hepsi buydu.

Hem canım, zaten o zaman IMF yoktu ki!

38

gülünse de olur!

gülünmese de!

Çağımız toplumunda mizah, ciddi olunması gerekmeyen veya üstelik gereken her yerde, her fırsatta, ilişkileri canlı tutmaya yarayan bir kafa çalıştırma biçimidir. Uygarlık ilerledikçe gerilemek şöyle dursun, tersine yeni dallar vermekte, çiçekler açmaktadır.

Mizah nedir ki? En sadesinden söylersek mizah, düşünme ve düşündürme sanatıdır. Mizah beyinle yapılır, beyinle algılanır. Oyleyse gülme nesi olur? O gülme ki, ruh halinin vücuda yansımasıdır. Nedir o?

Gülme, mizahın dumanıdır. Tıpkı ateşin dumanı gibi... Amaaa, unutulmaya ki, dumansız da ateş vardır. Bir tarife göre de, «herşeye rağmen gülünebiliyorsa» o mizahtır. Ama hemen ekleyelim. Gülünmezse de gülünmez.

Mizah, düzenli düşünceye tuzak kurulmasıdır. Karanlık yolda çukur açmak gibi birşey bu... Kimisi küçücük çukura düşer. Kimisi de büyük çukura bile zor düşer. Küçük zekâ küçük çukura düşer, büyük zekâ da büyük çukura.

Friedrich Hebbel'e göre mizah: «Ne kadar ateşli aranırsa, o kadar daha az bulunan tek şeydir.»

Iskenderiye'li Hierokles (İ.S. V. yüzyıl) de «Gülmenin Dostu» kitabıyla, tıpkı Diogenes Laertios gibi, günümüze kadar düzenlenen neredeyse tüm Mizah Antolojilerinin kaynağı oldu. Hemen bir örnek verelim:

Aptalın biri babasıyla uzun uzun tartıştıktan sonra, bir nefeste şunu da söyledi:

«Bana ne kadar zarar verdiğini anlamıyorsun! Eğer sen dünyaya gelmeseydin, büyükbabamın mirası bana kalacaktı.»

Söz oyunu da mizahın bir bölümüdür. Bu oyunlara daha çok da gelişmiş ülkelerde merak sarılmıştır. Güzelleri çok seyrek olur. Çevirileri de ya hiç olmaz, ya çok zor olur. Ondan da kısır kalırlar ve çabuk yitip giderler.

Mizahın en zengin madenleri arasında, politika - din - insanlar - sanat - bilim vardır. Seks olağanüstü konudur. İnsanlar mı deliler ve sarhoşlarla alay eder, yoksa onlar mı ötekilerle? Anlaşılmaz hiç! Kim hangi taraftaysa, orası haklıdır.

Bir İngiliz, Nazi Almanya'sına yaptığı seyahatten dönüşte izlenimlerini şöyle özetledi:

«İyi. Beğendim Alman'ları. Üç önemli vasıfları var: Namusluluk, aydın kişilik ve naziklik... Yalnız, bunların üçü de bir kişide olmuyor. Herkes bunlardan yalnız ikisine sahip. Yani ya namuslu ve aydın kişi, o zaman nazi değil. Ya aydın kişi ve nazi, o zaman namuslu değil. Ya da namuslu ve nazi, o zaman da aydın kişi değil...»

Yaşlanmanın kısa özetini yapmaya mecbursak, «suç birikiminin arttığı çağ» demeli. Biz öyle korkak olmuşuzdur ki, mantığımız sakatlanmıştır. Oysa ki çocuk ruhunun temizliği, suyu duru bir mantık deresinin, sürekli akışıdır.

Çocuk, müzede bir insan iskeleti gördü. Ne olduğunu sordu. «Ölmüş bir insandan geriye bu kalır,» dediler. Ama o, hazmedemedi ve yine sordu:

«Ne biçim iş be! Cennete bunun yalnız derisi mi gitti?»

Sanatçı fıkralarının önemli bir bölümü şımarıklık temeline dayanıyor.

Rejisör Hellmut Kaeutner, Münih'te «Ludwig II» filmini çevirmeye başladığı birinci gün, kameramanı ile sete geldi. Başrolü oynayacak olan O. W. Fischer yaklaşıp rejisörü selamladı ve dedi ki:

«Seviniyorum Hellmut, iki dehanın yapacağı bu film herhalde harika olacak.»

Rejisör komplimana teşekkür etti ve sonra kameramana dönüp konuştu:

«Ben senin de deha olduğunu bilmiyordum.»

Aktörün biri, artist ajanından iş istedi. O kadar şaşkındı ki, sorulanları duymuyordu. Şaşkınlığının da nedenini açıkladı. Karısından şimdi telgraf almıştı .Karısı üçüz doğurmuştu. Ajan tekrarladı: «Şarkı söyler misiniz?» Cevap: «Söyleyemem.» Soru: «Bale yapabilir misiniz?» Cevap: «Hayır, yapamam.» 3. Soru: «Fıkra anlatabilir misiniz?» Cevap: «Hayır, anlatamam.»

Artist ajanı kızıp bağırdı: «Onu yapamazsınız, bunu yapamazsınız! Ne yapabilirsiniz siz?»

Aktör ağzını açmadı. Sadece elindeki telgrafı artist ajanına uzattı.

Küçük oğlan, mutfakta bulaşık yıkayan babasına sordu:

«Baba!.. Bigamist ne demektir?» Baba açıkladı:

«Bigamist, benim iki mislim bulaşık yıkayan adam demektir.»

Şimdi izninizle, Bigami ne demektir onu açalım. Tek kadınla evliliğe monogami denir.

Bigaml'de bir kadın fazladır.

Aslında Monogami'de de bir kadın fazladır.

İskoçya'da hâkim, tanığı sorguya çekiyordu:

«Sanıkların sarhoş olduğunu nereden anladınız?»

«Mac Donald cebindeki paralarını etrafa atıyordu.»

«Pekiyi. Öyleyse ötekinin sarhoş olduğunu nereden çıkarıyorsunuz?»

«Mac Pherson da öbürünün attığı paraları ona geri atıyordu.»

İki gemici meyhanede bir yandan içip bir yandan anlatıyorlardı:

«Biz geçen sene Londra'ya gittik. Ne sisti o Tanrım! Elini uzatsan parmağını göremezsin. Dünyada Londra'dan daha sisli bir kent yoktur!»

«Ben Londra'dan daha sisli bir yerde bulundum. Hiçbir şey görünmüyordu.»

«Neresiydi orası?»

«Söyledim ya görünmüyordu diye... Anlayamadık ki!»

Geceyarısından çok sonraydı. Sokakta yürüyen adam iyice yalpalıyordu. Çok içtiği belliydi.

Bir polis yaklaştı. Yardım etmek istedi. «Sizi evinize götüreyim. Nerede eviniz?» dedi. Adam da, «Şu köşede,» diye geveleyip anahtarı uzattı.

Polis, adamın koluna girdi. Yürüdüler. Kapıyı açtılar.

Sarhoş: «İşte oturma odamız!» dedi. Yatak odasına geçtiler. «İşte yatak odamız,» dedi.

Yataktaki kadını gösterdi: «İşte bu benim karım,» dedi.

Sonra da karısının yanında yatan adamı gösterip: «İşte bu da benim!» dedi.

Adam, barın kapısı açılır açılmaz içeri dalıyor ve telaşla barmene soruyor:

«Ben sana dün gece bin lira hesap ödedim mi?» Barmen: «Ödediniz ya!» deyince adam:

«Oh be... İçim rahat etti. Ben de binliği kaybettim zannetmiştim.»

Alkol düşmanı bir Avusturya'lı profesör, bu konudaki görüşlerini toplayan bir kitap bastırdı ve bir nüshasını im-

zalı olarak, Eğitim Bakanı Dr. Hurdes'e gönderdi. Bir süre sonra da Bakanı ziyaret etti.

Bakan kendisini iyi karşıladı. Kitabını övdü ve üstelik yazarı, Viyana'nın ünlü «Grinzing Heurigen»lerden birinde akşam yemeğine davet etti.

Gece çok güzel geçiyordu. Iki saat sonra Bakan çok neşeli idi. Ama, alkol düşmanı profesör masanın altına yıkılmıştı.

Dr. Hurdes, misafirini bir taksiye yükleyip evine yollarken diyordu ki:

«Alkole düşman oluşunuzu çok iyi anlıyorum dostum. Size sahiden dokunuyor.»

İçmek zor iş dostlar, zor iş. Becerebilmeli onu... Evet, bendeniz de uzun süren onurlu hizmet yıllarımı geride bıraktım. Şimdi arasıra «mütekaiden müstahdem» oluyorum ama, rahat konuşabileceğim zoman geldi şimdi.

İçki ile mutsuzluğun yok edileceğini sanmak, uçurumdan atladıktan sonra tutunacak dal aramak gibi. Ya ayılınca? Tekrar mı uçurum? Ayıl - atla! Ayıl - atla! Ruh geberir, vücut sürüklenir bir süre daha...

Isterse günah çıkarmak olsun! Vızgelir. Uçurumun tepesine sersek hasırı da, iki tek atsak dostlarla... Söyleşsek! Hele ömründe bir yudum içmemiş ham ervahların alayına hak kazananların içtiği ise, zehir - zıkkım olsun!

39

geçmiş günlerden çeşitleme

Çokuluslu bir şirketin Türkiye koluna, meslek hizmeti yaptık. Görevimizi de iyi başardık hani!

Paramızı aldık. Şükür. Üstüne de, Başkan beni bir İsviçre seyahatine davet etmesin mi? Ben de, lütfedip kabul etmeyeyim mi? Ömrümde ilk olarak birinci mevki uçağa bindim. Uyursam rahatsız olmayayım diye yumuşak bir göz bağı ile yumuşak terlik bile veriyorlar. Hostesler pervane. Ikramın sonu yok. Zürih'in Kloten Havaalanında karşılandım. Bir Cadillac araba ile St. Moritz'de Pank Otel'e götürüldüm.

Isviçre dağlarının o bakımlı güzelliği yanında, prensler gibi yaşanıyor. Gerçi ben, bir prensin nasıl yaşadığını bilmem. Çünkü bizim Narlıkapı'da prens yoktu. Ama, herhalde böyle olsa gerek, dedim.

«Dışı seni, içi beni yakar,» derler ya!.. İşte şimdi madalyonun öbür yüzüne bakalım! Tam o sırada, yaşamımı bir anda tehlikeye sokan şoktan yeni çıkmışım. Her an yaşamanın sona erebileceğini düşünüyorum. Korku duyduğum yok. Ama hazırlıksız gideceğim için de, fena sıkılıyorum. O bir hafta benim için, sanki cehennem hayatının provasıydı.

Aradan dört yıl geçti. İşte yine Zürih'teyim. Yine andım o acı dolu günleri. Meğersem ne bok şeymiş prens hayatı!

Yaşasın tramvay! Yaşasın Bahnhofta ayaküzeri hardallı sosisle bira!

1946 yılında, Hakkâri Hükûmet Konağını yapacak ekiplerin öncüsü olarak Van'a vardık. Başkale yolu yapılmamıştı daha. Karadağ yolunun açılmasını bekledi. 22 Ağustosta tellâl bağırdı: «Yoldan kar kalktı. Hakkâri kamyonu kalkıyooor!» diye. Çoluk - çocuk, kırk kadar can, dağ gibi yığılı yükün üstüne bindik. Yüz elli km. yolu iki günde aştık. Başta Vali bey olmak üzere bizi herkes bağrına bastı. Çünkü biz, son on bir ay içindeki ilk tekerlekli araçla gelmiştik.

Sorduk: «Hangi otelde yer buluruz acaba?» diye... Bu sorumuza, bütün kent ahalisi bir ay güldü. İlkokulun tahta döşemelerinde haftalarca yattık. Kemiklerimiz sızladı. Sonunda canlı koyun satın alıp kırktık, yünü yıkadık, yatak yaptık. Sandık ki, cenneteyiz.

Mekânı cennet olsun! Bir sevgili Alman meslekdaşım vardı. Onunla beraber İsviçre'de bir haftalık inceleme seyahati yapmıştık. Çok da dost olmuştuk. Sonra da yirmi yıl birbirimizi aradık. En büyük derdi, kızının 1,98 boyunda oluşuydu. «Nasıl koca bulabilir bu kız?» deyip duruyordu. Derken efendim, kız sahiden çok iyi bir koca bulmasın mı? Dostum da o kadar sevinmişti ki, beni bile telgrafla nikâha çağırmıştı. Neredeee? Gidemedim.

O İsviçre seyahatinde Cenevre'de bir yemeğe davet edilmiştik. Davet sahibi, gün görmüş, olgun bir kişiydi. Göl kenarında, şatomtrak bir yerde, sultânî bir biçimde ağırlandık. Hepsi bir yana, orada sofraya gümüş tepsi içinde sosa bulanmış 40 - 50 tane küçük kuş geldi. Herkes elle daldı. Bozuntuya vermedim, ben de daldım. On tane kadar yedim. Bir lezzetli ki, utanmasam daha da yiyecektim bu

kuşlardan. Şimdi bir dakika durun lütfen! Bunlar kuş falan değil, kurbağa imiş, kurbağa...

Hakkâri'de Fransızca öğretmeni Çamlıca'lı Ali bey vardı. Aslan gibi, genç bir İstanbul beyefendisi. Hepsi iyi hoş da konuşurken de, gülerken de, eski saray kadınları gibi ağzını büzüyordu. Dayanamadım: «Kardeşim! Sen aslan gibi adamsın! Niye öyle ağzını büzüyorsun?»

Hiç gocunmadan cevapladı:

«Bekâr adamım. Aşçı bile yok burada. Üç aydır yoğurtla ekmek yiyorum. Ondan büzüldü!»

Epey yıl geçti aradan. Kara kışın ortasında bir gün, Van'a bağlı Güzelsu'da (Hoşab) Salih'in hanına indik iki arkadaş... On iki saatlik bir yürüyüşten sonra... Soğuktan gebermişiz. Tezek sobasını kucaklayıp öpesimiz geliyor. Tavuk pişti. Rakı açıldı. Otlu peynir kondu. Katırcı Kâzım'la sohbeti koyulttuk da koyulttuk. Bir neşelendik ki, ağzımızı kapatamıyoruz. Katırcı Kâzım dedi ki: «Bu Salih'in hanı gibi yer, dünyada yoktur.»

Yürekten söylediğime inanın lütfen! Katırcı Kâzım haklıdır. Tüm Avrupa büyük otelleri bir yana, Salih'in hanı bir yana! Rokfor yerin dibine batsın. Ben otlu peynir isterim.

Biz bu Zürih nam şehre, karımla beraber ilk defa yirmi beş yıl önce gelmiştik. Limmat rıhtımında bir otelde de, iki kişi kahvaltı dahil gecesine on beş S. Frank ödemiştik. Bu sefer bir de baktım, büsbütün haraplaşan bu otelde, tek kişiden gecede elli beş Frank almıyorlar mı? Tek - çift farkına da yüzde otuz desek, fiyat % 477 (dört yüz yetmiş yedi) artmamış mı?

Ne demek bu? İsviçre Frangı değer yitirmiş demek... Ayıp şey! Utanmazlık bul Demek ki sıkışınca banknot basıyorlar. Tüh!.. Yazıklar olsun be!

Hınzır adamlar bu İsviçre'liler Ülke büyüklüğü Türkiye'nin yüzde beşi kadar. Nüfus altı buçuk milyon (bir mil-

yonu yabancı). Dış satım (1981) yirmi yedi milyar dolar. (Bizimki altı.)

Bu İsviçre'lilerin, dünyanın en hınzır insanları olduğu şundan da belli: Nüfusun % 95'i üç yabancı dil konuşuyor: Almanca (% 65), Frasızca (% 18), İtalyanca (% 12). Kendilerine ait bir dili yok bunların. Böyle bir zahmetleri yok hiç. Başkaları geliştirmiş. Onlar kullanıyor.

Zorları ne ki, Dil Kurumu gibi birşey kursunlar? Hem bunların üç tane kurması gerekli. Bu kurumlar da fabrika malı üç yeni dil üretecekler. Edecek altı dil. Asıl o zaman batar bunlar.

Ben, Divan edebiyatı Osmanlıcasını, tek sözcük sektirmeden öğrenmiştim. Keyfimden mi? Yooo... Zorladılar. Çoğunu da unuttum gitti. Acımıyorum. Dilimizin bu zoraki yapışkanlıktan temizlenmesi şart olmuştu. Nereye kadar? Halk diline ininceye kadar. Tekrar: Limit ne olmalıydı? Halk dili... O kadar!

Oysa, sofu gericisi de, sofu ilericisi de Türkçeyi politik amaçlarına göre çekiştirip durdular. Biri eskiye hayran. Öteki düşman.

Duru Türkçe yolundaki gidiş durmak bilmedi. Yüzyıllardır halk diline yerleşen sözcükleri de söküp atmaya kalktılar. Neymiş? Başkalarından almışız.

Hadi bel

Biz İstanbul'u da başkalarından aldık.

40

Con Ahmet beyin makinası

Çoktandır içkiden söz açmadık. Oldu mu bu? Olmadı.

Açsam bir türlü, Açmasam başka türlü. «Yine duramadı lâfını etmeden!» diyorlar. Sussam da kendimden utanıyorum. Sanki, hiç aklımdan geçmiyormuş numaraları yapar gibi olacak. Bu da ayıp.

«Müptelâ»dan, «Müptedi»ye döndüm dört yıldır. Hayâl oldu o eski coşku dalgaları. Bazı dostlarım sağolsunlar, lûtfedip irademi övüyorlar. Yine açık olmalıyım. Yalnız iradeden değil bu. İyice kavradım ki, devam etsem dünya değiştireceğim. Ölüm korkusu da beni tutuyor. Kimisi de diyor ki, «Atın ölümü arpadan olsun!» Atlar için bu lâf. İnsanlar için değil.

İçki için söylenecek her kötü söze katılırım. Ama, hiç de mi iyisi yok?

Yahu!.. Ben bu kadar pırlanta insanı sarhoşken mi tanıdım, ayıkken mı? Yoksa ayıkken tanıyıp, sarhoşken mi sevdim? Üstelik bazen, kendilerinden uzakta!

Geç kalmış bir hesap mı ki bu? Hâlâ arada bir buluştuğumuz «akranım» dostlarımı ben nasıl olur da geç sevmiş olurum? Nasıl Ananas çiçekleri bütün bir yıl taze ve güzel kalıyorsa, bu sevgili insanlarda da, bir yüzyıllık tazelik ve nur var. Eğer doğduğum gün sevmedisem ben bu insan hazinelerini, affedilmez bir «tembel»mişim demektir. Yazıklar olsun bana!

Günlerden birisinde masamıza orta yaşlı, iyi giyinmiş birisi yaklaştı. Birimizin ellerine yapışıp zorla öptü ve alnına koydu. Sonra da: «Beyefendi, siz yaptığınız ameliyatla, babamın hayatını kurtardınız. Bütün ailemiz size minnettardır. Evimizde her gün sıhhatı - afiyetinize dua edilir ve...» Sonu gelmedi. Adam kesti de kesti. Bizim sohbet bıçaklandı. Adamı zor uzaklaştırdık.

Eli öpülen aabim, tecrübeli, ünlü bir Tıp Profesörü. Adam gittikten iki dakika sonra ayağa kalktı: «Kalkın haydi! Gidiyoruz,» dedi. Biz şaşırdık. Nedenini sorduk. Açıkladı:

«Şimdi de antikanın biri gelip, **hastamı öldürdün!** diye başlayacak. Ondan hiç kurtulamayız. Yürüyün!»

Eskiden bir Con Ahmet bey lâfıdır giderdi. Perpetuum Mobile, yani devri daim makinası mucidi idi bu zat. Kısacası, hiçbir enerji gerektirmeyip, durmadan çalışan bir makina... Dünya, olsa olsa bununla cennet olur. Ondan sonra petrole tek dolar ödemek yok. Çok merak ederdim de öğrenememiştim. Con Ahmet beyin makinasını.

Meğersem bizim sevgili Makina Profesörümüz bilmiyor mu imiş? Tecrübesinde bulunmuş. Anlattı: Dişli çarkları, zincirleri, göstergeleriyle basbayağı bir makina imiş. Çalışıyormuş da! Ancaaak. Con Ahmet bey çaktırmadan bir kolu çeviriyormuş da, öyle çalışıyormuş. Herkes kahkahayı basmış! Sormuşlar: «Hani enerji kullanmadan çalışıyordu?» Con Ahmet bey çok masum bir ifade ile açıklamış:

«Aman efendim! Bendeniz zaten emekliye ayrılmış bir yaşlı adamım. Miskin miskin oturacağıma bu kolu çevirsem enerji mi harcamış olurum yani?..»

Bu sevgili hoca, bir akşamcı masaya biraz gecikti. Gülmesi de tenzilâtlıydı. «Ne var?» dedik. Anlattı:

«Bugün üniversitede yabancı dil sınavı vardı. Koskoca adam İngilizce 'post - war' yani savaş sonrası deyimini

'posta savaşı' diye çevirdi. Daha ne olsun?» Sonra da bir ganî yudum aldı.

Ayık zamanların en güzel olayları da sofralarda çiçek açar. Geçenlerde bir sevgili ağabeyim anlattı:

Yirmi beş yıl kadar önce birkaç arkadaş, öğle vakti Karaköy'den kayığa biniyorlar. Yemeğe Pandeli'ye gideceklerr, Haliç'i geçiyorlar. O günlerde de pek çok kanunun değişeceği söylentileri dolaşıyor. Kayığa biner binmez, bu kanun değişikliği lâfına hararetle dalmışlar.

Yemiş iskelesine yaklaşırken, aralarında bulunan merhum Fizik Profesörü Salih Murat Uzdilek'in sabrı tükenmiş, isyan ediyor:

«Yeter bu kanunların lâfı be! Siz dua edin de Arşimet kanunu birdenbire değişmesin. Batıveririz Haliç'in pisliğine!»

Bir aziz ve sevgili ağabeyimle benim balkonda iki yudum içki içtik. Nazar değmesin, heykel gibi maşallah! Yüzyılı doldurmasına yirmi yılcık kaldı.

Çiçeklerimi beğendi. Sevdiğim bir cüce çamı da gösterdim. Kedi kadar birşey. Sarıya çalan bir de rengi var. Okşadı bir süre çamı eliyle. Sonra bir yudum içki aldı. Sonra da avucunu gökyüzüne kaldırıp dedi ki:

«Hey Rabbim! Sonunda insana ağaç sevdirip, ondan bile zevk aldırıyorsun. Şükürler olsun sana!»

İçki insanın aklını başından alır. Pekiyi... Kabul... İçmeyenin aklı başında kalır haaa? Pekiyi, o da kabul ama, varsa kalır, varsa... Ya yoksa? O zaten ayıkken de aptaldır. Sonra sarhoşun aklı, kalkıp da başka mahalleye gitmez. Kedi yavrusu gibi, sahibiyle oynamaya başlar.

Ünlü İngiliz yazarı Noel Coward, bir gün neşesini bulduktan sonra oturdu. Zalim şakalarından birini daha yaptı. Londra sosyetesinin en üst düzeydeki yirmi kişisine, imza-

siz, üçer kelimelik mektuplar yazdı: «Herşey anlaşıldı. Kaçınız!» Ve postaladı.

Ertesi akşam yirmi kişinin birden İngiltere'yi terkettiğini öğrendi. Coward'ın herşeye rağmen, bu yirmi kişiden de akıllı davrandığına inanmayan varsa eğer, oturup iki kadeh içmelidir.

Hemen her içki masasında, dikilitaş gibi adamlar vardır. Seyrederler, dinlerler ama, havaya hiç girmezler. Bu tipler de espri beleşçisidir.

Bunlardan birisi uzun yolculuğa çıkıyor ve yeri boş kalıyor. Arkadaşlarından birisi, onun iskemlesine bakıp bakıp diyor ki: «Sevgili dostumuz gitti. Ama bıraktığı boşluk onun yerini tümüyle dolduruyor.»

Tam tersine örnekler de, içince bülbülleşenlerdir. Bazı ülkelerde çaya Rom karıştırılır ve bu içkinin adına **«avukatçık»** denir. Neden? Çünkü bunu içenin dili öyle bir açılır ki, susmak bilmez.

Schiller'e göre de: «Şarap icadetmez, sadece boşboğazlık eder.»

Yani adamın beyninde oluşan herşey, çenesinden dökülüverir. Kontrolu kaybeder.

Eski sarhoşluk günlerinin anısından mıdır ne? Ben de lâfı bitirmesini, kesmesini beceremiyorum (yazıyı da öyle). Oysa ki, işini bilen, kendini tutan gazeteci şöyle yazıyor:

«John Dixon, arabasının deposunda benzin olup olmadığını anlamak için kibriti çaktı. Benzin vardı. John elli altı yaşındaydı.»

Hadi eyvallah!

41

iğne deliğinden deve geçer mi?

Anekdot gerçek bir sahnenin öylesidir ki, tarihsel bir olayı ya da bir kişiliğin kendiliğine özgü yanlarını, vurgularıyla ışıklandırır. Her anekdotun da mizah olması gerekmez. Mizah, insanlar arasına ışık çakar. Dinsel mizah ise ,insanlar arası olduğu kadar, insan ve sonsuzluk arası «gız»leri aydınlatmaya çabalar.

Dinsel mizahın baş yaratıcıları, din adamlarıdır. E canım, rahibeleri kim gebe bırakır? Kardinaller, değil mi? Din adına işletilen cinayet makinaları olan Engizisyon mahkemeleri, Hıristiyan'lara kahkaha atmayı unutturmadı mı? Bundan çıkan kara mizahı yaratan, yine Roma Katolikliği değil mi?

Tek Tanrı'ya inanan dinler içinde bile, mezhep kavgaları yüzünden kan gövdeyi götürüyor. Örnek mi? Alın İrlanda'yı! Hâlâ katolik - protestan boğazlaşması sürüp gidiyor.

Neye yarar «Allah akıl versin» diye dua etsek? Hiçbir sonuç çıkmaz. O, akıl kontenjanını dağıttı, bitti. Bu kadar bu! Değişmez. Ayılar da, eşekler de, insanlar da payını aldı. Yeni üleştirme yok! İster misiniz? Aklın, yaratıklar arasında eşit dağıtıldığı yakında açıklansın!

Din adamları çoğu zaman, sade ve duru bir din öğretimini amaçlamazlar. Peygamberler tarafından ortaya konan

sade ve açık kuralları karmakarışık edip, yüreklere cehennem korkuları salarlar. Bir Hıristiyan diyordu ki:

«Bizim kilisenin papazı, sevgili Tanrı'mıza benzer. Pazar günleri 'anlaşılmaz!' Başka günler de 'gözükmez.'»

Dış görünüşe bakılırsa, adamı kendini dinine adamış, inancı bütün, ahlâkı kusursuz bir kişi sanırsınız. Oysa sahtecinin, yalancının tekidir.

Bir Hıristiyan arkeolog, o kadar dinine düşkündü ki, ömrünün kırk yılını Filistin'de Hazreti İsa'nın mezarını bulmaya adadı. Sonunda sevinç içinde ülkesine dönerek, dostu olan Kardinal'e koştu, müjdeyi verdi:

«Buldum, buldum! İskeletini bile buldum!»

Kardinal yerinden fırlayarak bağırdı:

«Neee? Demek ki sahiden yaşamıştı!

Cambridge Üniversite Kilisesinin zangocu, elli yıl hizmet etmişti. Jübilesi yapılıyordu. Tören Başkanı kendisine sordu:

«Sizi kutlamalı. Kimbilir ne kadar çok ünlü din adamının vaazlarını dinlediniz, değil mi?» Zangoç açıkladı:

«Evet. Tanrı bana, buna da rağmen, hâlâ kendisine inanmak gücünü bağışladı.»

Melos kentinden Diagoras, zındığın biriydi.

Bir gün kendisine yaklaşan rahibin biri, elinde batan bir gemiden kurtulanların listesiyle yaklaşıp dedi ki:

«Sen artık sanırım ki aklını başına alır ve Tanrıların varlığına inanırsın!» Diagoras aksilleşti:

«Sen şimdi boş lâfları bırak da, bana bir de boğulup ölenlerin listesini göster!»

Emnius, şöyle bir nokta koyuyor:

«Tanrılar var dedim ve diyeceğim her zaman. Ama insan işleriyle uğraştıklarına inanmam.»

Hıristiyanlık kadınları, çok sıkı ahlâk kuralları düzeniyle, demirden bir çember içinde yaşatma amacını gütmüştür. Din adamları kadını, baştan çıkarıcı şehvetin ilham perisi gibi göstermişlerdir. Tanrının hediyesi olan sevişme zevkini, azap haline getirmek için ellerinden geleni yapmışlardır. Doğum kontrolunu yasak etmekte, erken kürtajları ve boşanmayı yasak etmekte, akıl ve vicdan rol oynamakta mıdır ki? Yooo!

Müslümanlığın kadınlara davranışı da, hele peçe ve kafesle, farklı değil. Ya o dört kadınla nikâhlanabilmek? Kadınlara da yazık, boş kalan erkeklere de! Ondan sonra **gelsin hayvanlar, gelsin gulâmperestlik.** (Kulampara sözcüğünün aslı bu.)

Piskopos, çok kenarda - köşede kalmış bir köyün kilisesini denetlemeye geldi. İş bitti. Akşam oldu. Nerede kalacak? Elbet papazın tek yatak odasında. Zaten katolik papaza değil zamparalık, evlenmek bile yasak ya! Yalnız oturuyor adamcağız. Çare kolay. Papazın koca yatağını paylaşmışlar.

Piskopos hazretleri, geceyi güzel geçirip iyi uyuyor. Sabah gözlerini açıyor. Tam o sırada kapının çıngırağı hızla çalıyor, kendisi de papazdan bir dirsek yiyor:

«Marie! Kalk bakalım! Sütçü geldi.»

Anatole France, ters taraftan ışık tutarak diyordu ki:

«Din aşka çok büyük hizmetler yaptı: Onu günah diye damgaladığı için!»

Mükellef bir ziyafet sofrasında, servis yapan garson, koca tabak sosu, Kardinal hazretlerinin dinî kıyafeti üstüne döküverdi.

Kardinal, zahmetle kendisini tuttu ve ancak şunları söyledi:

«Ben kilise mensubuyum. Susmalıyım. Ancak, burada-

ki beylerden birisi, içimden geçenleri söylemek lûtfunda bulunur mu?»

Softalar, Bektaşiye, Tanrı'nın büyüklüğünü öğretmeye çalışıp duruyorlar. Anlatıp anlatıp, sonunda da diyorlar yi:

«Tanrı isterse iğne deliğinden deve bile geçirir!» Bektaşi: «Elbette,» diyor. «Nasıl elbette?» diyor softalar. Bektaşi çözüyor düğümü:

«Tabii ya! Onun yapamayacağı şey mi var? Canı ister, iğne deliğini büyütür veya canı ister, develeri küçültür, vızır vızır geçirir.»

A. Kadir Türkçesiyle «Bugünün Diliyle Mevlânâ»dan «Gene gel» dörtlüsünü örnek alalım. İnsanlar için umudun kaybolmayacağına bayrak bu:

Gene gel, gene.
Ne olursan ol,
İster kâfir ol, ister ateşe tap, ister puta,
İster yüz kere tövbe etmiş ol,
İster yüz kere bozmuş ol tövbeni.
Umutsuzluk kapısı değil bu kapı;
nasılsan öyle gel.

Hayyam'ın (A. Kadir Türkçesiyle) Tanrı katındaki yürekliliği, O'na inancından başka neden olur ki?

Al istersen, veresiye cennet senin olsun.
Bana bir açıklık yer,
Bir çayır çimen olsun,
Bir kadeh, bir güzel, bir şarap sunan olsun yeter.

Ama bunlar peşin olsun.
Cennet, cehennem gibi lâflara boş verelim.
Cehenneme hani kim gitmiş
hani, cennetten dönen kim?

1940 yılında, Güzel Sanatlar Akademisi'nde Mimarlık öğrenimine başladığımızda, Estetik hocamız Burhan Toprak idi. Kişiliğinden kalan çeşitli anılar içinde, unutamadıklarımdan birisi, Yunus Emre sevgisiydi. Yıllar geçti Sabahattin Eyüboğlu'nun Yunus Emre kitapları çıktı. O da Burhan Toprak hocayı unutmamıştı.

Yedi yüzyıl geçiyor Yunus Emre yaşayalı! Nasıl geldi? Nasıl gitti? Doğru dürüst bilen yok. Ama öyle bir gelmiş ki, bugün unutulmamış. Mevlânâ'yı, Hacı Bektaşı Veî'yi tanımış. Hep halktan biri kalmış. Bir duru Türkçe yazmış ki, öylesini kim bile? Ne kadar da az isteği var.

Gelin tanış olalım
İşi kolay kılalım
Sevelim sevilelim
Dünya kimseye kalmaz.

Yunus Emre'nin ölüm karşısında bile Tanrı'sından isteği, ne kadar az, ne kadar sade:

Ya Rabbena eşimden
Eşimden yoldaşımdan
Aklı alma başımdan
Kabre vardığım gece

Yunus Emre'nin Tanrı'ya hoş görünmek için zorlaması yok. Çünkü saygısı var, korkusu yok. Düşüncesini tam bir açıkyürekliliikle söyleyiveriyor:

Ya düşer, ya dayanır, ya uçar!
Kıl gibi köprüden adem mi geçer?
Kulların köprü yaparlar hayriçin.
Hayr budur kim geçerler seyriçin.

Karacaoğlan'ın da sır'at köprüsü önündeki hesabı çok sade:

İlettiler kıl köprüyü geçmeye
Gayri yolum yoktur dönüp kaçmaya
Uçmaklık olanlar gitti uçmaya
Günahkâr olanlar yansa gerektir.

Zaten aklı karıştıran da büyüklüğün sadeliği değil mi ki?

42

severiz işimizi

Severiz işimizi. Seve seve, gülümseyerek çalışırız. Bazen kahkaha bile atarız.

Ciddiyizdir. Gülsek de ciddiyizdir. Asık suratlılığı ciddilik sanmak, olsa olsa suratsızlıktır.

İstisnalar dışında hepimizin geçmişi, yaşantımızı sürdürme çarelerini bulma amacına dönük, iş çırpınmaları ile yüklü. Kimimiz dimdik, kimimizin biraz beli bükük, sürdürüp dururuz bu çırpınmayı son nefesimize kadar ayakta kalabilmekten daha güzel bir mutluluk düşü bilen var mı ki?

Hepimiz bir tarafından tutmuşuz. Kimimiz kalem efendisiyiz. Kimimiz ortalık temizler, yemek yapar, çocuk bakarız. Kilim örüp (farkına varmadan) sanat yaparız. Kimimiz sanat yapıyoruz diye (farkına varmadan) lâkırdı satarız. Kimimiz helva yaparız. Kimimiz turşu kurarız.

Bir çırpınan çınarlarız. Kim devirebilir bizi?

Ne güzel değil mi, buraya kadar? Amaaa, ne yazık ki bu çınarlara bir kurt dadanır. Kemirir onları. Beynini - yüreğini yer. Koflaştırır. Üstelik koflaştığını görmezsiniz de, büyüdüğünü bile sanırsınız bu çınarların. Dıştan öyle gözükür. Şaşacak iştir. Aldanırsınız.

Bu kurdun adı, politikada ikbal hırsıdır.

Adam uslu uslu çalışan doktordur, mühendistir, yazardır, şudur - budur. Arkadan bir de bakarsınız ki, bir, iki yıl içinde devlet yönetiminde yüksek düzeyde bir görev almış.

Her taşın altından o çıkıyor. Gözü kara mı kara? Düşünceye faiz veriyor. Adam «düşünce bankeri» olmuş. Düşünce alıyor, makam satıyor. Düşünce satıyor, oy alıyor.

Düşünce bankerinin ticareti de böyle! Katillerle, hırsızlarla, kaçakçılarla işbirliği bile yapıyor. Korkmuyor bundan ikbal uğruna. Korkuyu lûgatından, aklından, gönlünden silmiş. Yok korku, yok utanma... Bitmiş.

Alberto Moravia, ilk ve en zayıf romanı «Adriana» ile dünyaya ününü yaydı. Ama bu başarısının üzerinde durmaktan da devamlı kaçındı. Bu tutumuna çengelini takan bir gazeteci sordu:

«Böylece, yazarlık yolunuzda bir amaç mı gütmüş oluyorsunuz? Yoksa bu, insancıl gelişmenizin doğal bir sonucu mudur?»

«Hayır, hayır... Bu zorla böyle oldu. Önceleri çok az şey biliyordum, hiç korku duymuyordum. Şimdi çok şey öğrendim, çok korkuyorum.»

Yaşasın Moravia! Öğretti bize düşünce bankerlerinin «giz»lisini... Bırakalım şimdi bu tipleri de, biz kutsal ekmeğimizi kazandığımız günlerin ister ak - ister kara, mizahına bakalım.

Yetenek lâfı, öyle çok gevelenip durmamalı! Sabır ve çalışmadır başarının anahtarı.

Sinclair Lewis, romancı oluşunun nedenini şöyle anlattı:

«Yale'deki edebiyat profesörüm, benim yeteneğim olmadığı için yazar olamayacağımı söyledi. Amacım sadece, onun haksız olduğunu ispatlamaktı.»

Zordur yaşamak bu dünyada. Hele bazı toplumlarda.

Bir Musevi'nin dört oğlu vardı. Bu çocukların, birisinin gözleri görmüyordu.

Baba, vasiyetnamesini düzenlerken, bütün servetini üç

sağlam oğluna paylaştırdı, köre birşey bırakmadı.

Bunu çok ağır eleştirdiler, o da açıkladı:

«Ben öldükten sonra, kör olanı, bizim Musevi cemaatı nasılsa besler. Fakat ötekiler Museviler arasından yaşayacaklar, Tanrı korusun, yardım etmek lâzım.»

Ömür boyu hırsızlık etmenin, artık meslek aşkından başka açıklaması olamaz. İşine böylesine bağlı bir sabıkalı hırsız, bilmemkaçıncı kez karşısına çıkarılınca, hâkim öğüt verdi:

«Dilerim ki bir daha burada karşılaşmayız!»

«Ne oldu hâkim beyciğim? Yoksa başka yere tayininiz mi çıktı?»

Bazı meslekler, öyle Umum Müdürlük falan gibi geçici değildir de, verdiği onur ölünceye dek sahibini bırakmaz.

Hamburg yan sokaklarından birinde, yaşlı kadının birisi, kendisinden daha yaşlı ve emekli kaptana dert yanıyordu:

«Komşum Ursula bana kötü söyler söyledi.»

«Ne dedi?»

«Sürtük, orospu dedi.»

«Niye kızıyorsun yavrum? Ben de senelerdir denize çıkmıyorum ama, hâlâ 'kaptan' diye çağırıyorlar.»

Papazlık da meslektir. Hele katolik papazlara, tüm dünya nimetleri haramdır.

Hıristiyanların öbür dünya kabul görevlisi Aziz Piyer'e, bu sefer de ölen bir katolik papaz geliyor. Utanç içinde: «Günah işledim,» deyip başını eğiyor ve gözlerini kapatıyor. Aziz Plyer ise sakin, avutuyor:

«Sıkılma! Biliyorum. Zangoçun karısı iki aydır burada.»

Vaktiyle, hizmet ilişkim bulunan bir fabrikada, büyük bir «Verimli Çalışma Kampanyası» başladı.

Amaç, verimi düşüren her türlü formaliteyi veya alışkanlık engelini ortadan kaldırmak olduğu gibi, verimi arttıracak her türlü küçük - büyük parlak fikri de değerlendirmek ve ödüllendirmekti.

O yıl kuruluş, şimdiki gibi büyümemişti. Henüz yeniydi. Kadrosu da, daha birkaç yüz kişiydi. Öğlen yemeğinde yenecek ekmek, fırından eşekle taşınırdı. Alt kattaki yük asansörünün kapısında indirilip, bir arabaya konur, asansörle yemekhanenin bulunduğu dördüncü kata çıkarılır ve tekrar arabayla itilip mutfağa götürülürdü.

Bu işlere Arap Vahit bakardı. Kendisi eski kulağı kesiklerdendi. Verimli çalışma kampanyasına da, şefine yaptığı şu öneri ile katıldı:

«Ekmekleri eşekten, aşağıda boşaltmayalım. Nasılsa yük asansörü taşır. Eşeği olduğu gibi dördüncü kata çıkarıp, orada mutfağa kadar yürüterek boşaltalım. İki manipülasyon kazanırız.»

Fikir şefe parlak geldi. Ertesi gün öğlende hemen uygulamaya başladılar. Şef, ekmek gelir gelmez, eşek ve eşekçiyi alarak kabine girdi ve dördüncü kat düğmesine bastı.

Bundan sonra olanları, kabinin tepesine çıkıp, delikten içersini seyreden Arap Vahit hergelesi şöyle anlattı:

«Aaabicim! Hani o canından bezmiş gibi görünen eşek var ya! Ömründe yaşamadığı bir olayla karşılaştı: Ayağını bastığı yer oynamaya başladı. Kıyamet kopuyor sandı. Bir celâllendi, bir aşka geldi ki! Asansör kabininin içi eşeğin çiftelerinden cehenneme döndü. Bizim şef, asansörü üçüncü katta zor durdurdu. Eşeği hemen dışarı aldılar.»

Belâ bitmedi. Asansör kabini eşek çifteleriyle rezil oldu. Ama kimse de eşeği tekrar asansörle indirmeye cesaret edemedi. Eşek üçüncü katta kalmadı mı?

Çare şöyle bulundu: Eşeğin gözü bağlandı. Bir eşek

sedyesi yapıldı. Yirmi kişi eşeği merdivenden indirdi. Yine çifte attı, yüksek sesle protesto etti. Ama indirildi.

Ertesi sabah asansör kabininin halini gören, «Baba» bağırdı:

«Bunu hangi hayvan yaptı?»

«Eşek, efendim!»

«Anladım eşek ama, hangi eşek?»

43

mizahta antika

Halk masallarında, zaman zaman günümüz anlamında mizaha rastlarız. Budist'lerin Jatakas'larından tutun da bizim Nasreddin Hoca'mıza kadar... Ama bu masallar, artık tümü ile, günümüzün mizah sınırlarına sığmıyor. Bunlar uzun mu uzun. Zaten mizahı amaçladıkları yok. Onlar sadece, komik sahneleri çekici eleman olarak kullanıyorlar. Amacı bu masalların, ahlâk dersi vermek. Zamanının toplum bilimi de bu, ruh bilimi de. Bunlar uzun elektriksiz gecelerde, tükenmek bilmeyen «zaman»ın katilleri.

Aforizm diye bir sözcük bizde de kullanıldı. Bu Grek Apopthegma'sından gelme. Bu söz Avrupa'ya sıçradıktan sonra, Ortaçağ'da Facetie sonraları da Repartie'ye döndü. Tiyatro dilimizde Replik var. Bonmot da bunların kanından. Vecizeli karşılık, belki daha iyisi esprili karşılık demeli. Kısa ve vurucu. Kimse, sözlü veya yazılı traşla canından bezmemeli! Kısa ve vurucu. O kadar.

Her kısa ve vurucu olan, ille de mizah mı? Yooo. Örnek: Çiçeron. Her sözü kısa ve vurucuydu ama, hepsi mizah değildi.

Nasıl olmuşsa olmuş, Asya ve Avrupa mizahları çok eski yüzyıllardan beri, birbirine karışmıştır. Haçlı seferlerinden de çok eski bu. Herhalde Büyük İskender'in Hindistan seferinde başladı. Moğol'ların doğurduğu çalkalanmalarda sürdü gitti. Göçebe Uluslar, deniz ticareti yapan-

lar, Finike'liler - Venedik'liler, ülkeden ülkeye, kıt'adan kıt'aya taşıdılar mizah hazinelerini.

Bu tohumlar bazı ülkelerde çürürken, bazı yerlerde hemen oranın çiçeği oluverirler. Hele önceleri «güldürücü masallar» her yerde çok tuttu.

Günler - yıllar - yüzyıllar geçti. Eğitim görevi, masallardan - vaazlardan, okullara - üniversitelere geçti. Mizahın sırtından traş yükü kalktı. Bu demek değil ki mizahın sosyal görevi bitti. Tersine, bu görev daha vurucu, daha etkili hâle geldi.

Eski Grek ve Roma uygarlıklarında mizah, üstelik kısa ve vurucu olarak, on sekizinci yüzyıl Fransa'sındaki kadar seviliyordu. Ne yazık ki bunlar çağımıza kadar, çok aktarmalı geldi. Ne kadarı geldi, nasıl geldi? Bilemiyoruz ki! Olan olmuş, yiten gitmiş...

Crates, sinik düşünür, ateşli aşk hastalığının iyi edilebilmesi için, kısa ve temiz, üç çare bulmuştu:

«Aç kalmak. Daha iyisi zaman. En kesin ilaç: Kendini asmak.»

Fabia Dollabella, otuz yaşında olduğunu söyledi. Çiçeron inandı:

«Herhalde doğru olacak. Değişmez bir gerçek bu. Yirmi yıldır duyuyorum.»

Büyük İskender, girdiği kenti yakıp yıkıyor, harabeye çeviriyordu. Lampsakos kentine yaklaştığında, tarihçi ve sofra dostu Anaksimenes, doğduğu - büyüdüğü bu kenti kurtarmak için, İskender'in ayaklarına kapandı. İskender bağırdı:

«Tanrı katına yemin ederim ki, dediğini yapmayacağım.» Aneksimenes yalvardı:

«Lampsakos'u yık, yak, dünyadan sil!»

Kent kurtulmuştu.

Iki deli şöyle konuştu:
«Dün gece seni rüyamda gördüm.»
«Atıyorsun ulan! Ben seni görmedim.»

Bir gün Diyojen'e, halkın neden dilencilere yardım ettiği halde filozoflara etmediğini sordular. O da çözümü şöyle gördü:

«Herkesin aklına bir gün sakat kalmak, yatalak olmak geliyor da, filozof olmak gelmiyor.»

Diyojen bir gün kırdan topladığı otları ayıklayıp yıkıyor ve yemeğe hazırlanıyordu. Bir yandan da cadan geçen Aristip'le alay ediyordu:

«Kendi yiyeceğini hazırlamayı bilseydin, saray maskarası olmak zorunda kalmazdın!»

Aristip de onunla alay ediyordu:

«Sen de başka insanlarla beraber yaşamayı öğrenebilseydin, kırlarda otlamak zorunda kalmayacaktın!»

Hangi yaşta evlenmenin doğru olduğu Diyojen'e soruldu. O, her zamanki ışığıyla konuyu aydınlattı:

«Genç iken, erken olur. Yaşlanınca da, artık geçmiştir.»

Siraküza Kralı Hiero'nun ağzı çok fena kokardı. Kendi de bilmezdi. Sarayının bir ileri geleni, sonunda kendisini uyardı. Kral da gücenmiş biçimde karısına, neden bundan sözetmediğini sordu. Kraliçe şaşkın açıkladı:

«Nereden bileyim? Ben bunu, erkeklik organının kokusu sanıyordum!»

İran mizahının eski ve güzel örneklerinden en güzel demeti, yine ünlü şair Sadi sunuyor, büyük yapıtı Gülistan'da. On üçüncü yüzyıl.

Akıllı bir avukat (O zaman için Davavekili) çirkin kızını, zengin, ama kör bir adamla evlendirmiş. Birkaç yıl geç-

miş. Kente çok marifetli bir göz hekimi gelmiş. Herkesin gözünü açıp, nura kavuşturuyor. Avukat oralı değil. Dostları nedenini sorunca da demiş ki: «Gözünü açtırayım da kızım kocasız mı kalsın?»

Suriye'nin Halep Piskoposu Ebul Faraş, 1226 Malatya doğumlu. Olümünden önce Jacobit kilisenin Yakındoğu baş adamı. «Gülünç Masallar» kitabını yazıp, (1286'daki ölümünden önce) bırakıyor.

Suriyeli oğlan babası, sünnetçiye yalvarıyordu:

«Aman, çok dikkatli olun lütfen. Daha ilk sünnetidir.»

Japonların mizah anlayışı, görsel sanatlarında da hemen farkediliyor. Japon mimarisi çok eskiden beri en insancıl yapıları, en yüksek bir estetik düzeyde ortaya koymuş. Bütün görsel sanatlarda ince zevkin doruğuna varılmış.

Ama, ne yazık ki Japon mizahında zaman zaman, zalimlerin neşeli gürültüleri egemen olmuş.

İki kör hamamda kafa kafaya tokuştular. Bunlardan biri, Kurinoichi, öbürüne bağırdı: «Görmüyor musun benim kör olduğumu?» Bunun üzerine öteki, Kakinolchi de bağırdı: «Çarpan sensin! Ya sen görmüyor musun benim kör olduğumu?»

Eski Rus mizahı çok kendine özgü. Örnek, Çehov'un hikâyelerinde var. Trajedinin mizahı bu. Acı. Zehir gibi. Tıpkı votkaya benziyor. Ama o acılığın zevkine de, erbabı varıyor.

Çarlık zamanıydı.

İyice yaşlı prenses, kapıdaki arabasına uşağın yardımıyla bindi. Ama arabacı Ivan ortalarda yoktu. O kadar bağırdılar, yine gözükmedi. Ancak yirmi dakika sonra geldi. Prenses hışımla, ne cehennemde olduğunu üsteleyerek sorunca İvan çaresiz kalıp, «Helâdaydım,» dedi. Prenses yine azarladı:

«Neee? Sen ha? Arabacı Ivan haa? Tam yirmi dakikadır helâdaydın ha? Tıpkı prens'ler gibi!»

Eveeet sevgili dostlar! Nasıl prens olunacağını da böylece öğrenmiş olduk.

Çin'de mizah, çook yüzyıl önce, daha **Konfiçyüs'ün** hayat felsefesi ile başlıyor. Çin mizahı antoloji yazarlarından Georg Kao diyor ki:

«Biz Çincede mizaha 'gülme dili' deriz ki, bu dil daha çok kuşaktan kuşağa, sözlü anlatma geleneğini sürdürerek geçip durmuştur.»

Gördünüz mü bakın. Çince «gülme dili»nin, bizim «gülmece»ye nasıl benzediğini? Ama ben yine diyorum ki, bugün vardığı biçimle mizah, güldürdüğünden çok düşündürür. İsterse hiç güldürmez. Isterse de ağlatır. Mizahı anlatırken, yalnız «gülmek»ten türetilmiş bir sözcükle yetinmek hakkımız olamaz ki! Yeni, ama tam yakışan bir sözcük bulmak zorundayız.

Çinlinin biri, sinirli ve hastaydı. Üstelik de bir tarafında demir, bir tarafında bakır dövmecisi ile komşuydu. Bunların gün boyu gürültüsü, gece de harap sinirlerine dokunuyor, uyku nedir bilmiyordu.

Sonunda canına tak dedi. Her iki komşusunu da çağırdı. Onlara dükkânlarından taşınmaları için büyük paralar teklif etti. Anlaştılar. Bu anlaşmayı da görkemli bir ziyafetle kutladılar.

Ziyafetin sonunda hasta adam, bakır dövmecisine nereye taşındığını sordu. O da: «Demir dövmecisinin dükkânına,» dedi. Bu sefer demir dövmecisine aynı soruyu yöneltti ve cevabını aldı: «Bakır dövmecisinin dükkânına,» diye.

Yahu! Ne acı masal bu!

İster misiniz aynı kazığı biz yiyelim?

Gelecek seçimden sonra da politikacılarımız bize aynı numarayı yapsınlar?

Eyvaaah ki, eyvah!

44

Aydın efendi seyahatnamesi

Bir vakit geldi ki, teleks nâm cihaz, önce **şak**'ladı, sonra **şak**'ladı. Frengistân'daki bir dostumdan, «tez elden gelesin!» deyû bir nâme geldi. Hemen yine yollara düşmek vâcip olmasın mı?

Hazırladım çıkınımı (pardon, bavulumu). Kıydım mangıra, bindim taksiye. Yeşilköy tayyâre meydanına müteveccihan hareket eyledik. Yaklaştıkça yaklaştık. Derken efendim birdenbire görmeyelim mi ki, Mudanya vapuru kadar bir tayyâre, infilâki Muntazama ve de muazzama ile önce şöyle bir ileri atılıp sonra da şahlanarak göklere yükselsin?

Şoför bey evlâdım sual eyledi: «Amcacığım, yüzüne bakılırsa sen bu uçaklara icadından beri biniyorsun. (Yok devenin başı!) Herşeyi anladım da, anlamadığım birşey var. Bunlar sıkı sise girince ne yapıyorlar? Biz şoförler bile durduktan sonra, pilotlar haydi haydi duruyordur!» Ben şoförü aydınlatmaya çalıştım: «**Aman evlâdım! Havada uçak** hiç durur mu? Sen hiç siste duran uçak gördün mü?»

O ise hiddetle: «Dedik ya siste diye! Siste duran uçağı ben nasıl görürüm? Başka matrak geçecek adam mı bulamadın dedeciğim?» buyurdu.

Efendim, bizim mahallede: «Keskin zekâ keramete kıç attırır,» derlerdi. Zinhar öyledir. Şoför bey evlâdım da zekâsını, benden iki misli para sökerek, tekrar isbat eyledi.

Derken efendim. Isviçre Havayolları uçağına bindik.

(Neden bizim Havayolları değil? Ben her iki gözümden, iki önemli ameliyatı, vatanımda oldum. Ama bizim Havayollarına binmem. Açtırmayın ağzımı!) Uzatmayalım, havalandık. Biraz sonra da yemek tepsisini dayadılar. Tepsi üstünde kocaman bir kâğıt. Kâğıdın üstünde kocaman bir domuz resmi. Domuzun üstünde de koskocaman bir çarpı işareti.

Yanımdaki Alamanya'lı vatandaşım sual eyledi: «Amca, bu domuz resmi ne ola ki?» Ben ise kendisini aydınlattım: «Evlâdım, artık dünyada her türlü domuzluk yasak edildi. Onu ilan ediyorlar!» dedim.

Benim, o sevgili vatandaşım heyecanla boynuma sarılarak: «Demek ki artık bütün Alamanlar bize iyi davranacak. Şükürler olsun Rabbime!» dedi.

İnsan dediğin kuş misali. İki buçuk saate kalmadan Zürih nâm şehrin meydanına konduk. Aman efendim, bir meydan ki, görmelere sezâ... Bizim Yeşilköy'ün iki yüz elli sene sonraki hali tıpkı... Siz ne diyorsunuz? Adamlar el arabasına merdiven çıkartıp indirtiyor. Uç kat aşağı inince de, trene binip on beş dakikada Zürih merkezine gidiliyor.

Geldim efendim otele. Künyemi yazdım deftere. Tam odama çıkacağım ki, karşıdan iki kolunu açmış, bir levent - endâm kişi, üstüme doğru geliyor: «Aman efendim, bu ne saadet? Bu ne mes'ut tesadüf?» diye bağıraraktan, beni kucaklayıvermesin mi? Ben de bozuntuya vermeyip adamı kucakladım, ama ne fayda? Kemiklerim kırılacak. «Aaah! Ah! Yıllar oldu görüşmeyeli!» diye bir ah çekiyor ki yürek mi dayanır?

Sonunda: «Kaç gün oldu geldiğiniz Vedat beyciğim?» demesin mi? Ben silkinip kurtularak: «Siz kimi arıyorsunuz yahu?» dedim. «Vedat Dalokay'ı,» dedi.

Durum aydınlandı. Anlaşılıyor ki seçimler yakın. Aynı otelde kalan Dalokay da, eski meslekdaş değil mi? Buluştuk elbet.

Güzel oldu eski günleri anmak. Gelecek günlerin dü-

şünü kurmak. Geceyi huzurlu ve neşeli bitirdik. Odalarımıza çekildik.

İnsan duygulanınca, eski günler aklına geliyor. Narlıkapı'da balığa çıktığım sandalla, mehtaba da çıkardım. «Şahane gözler»i de söylerdim hani! Ağlatırdım bile... O günler üşüşmesin mi kafama o gece, Zürih'teki otel odasında. Tutamadım kendimi. Hafifteeen, hafiften, «Şahane gözler»e başlamadım mı yine?

Birden telefon çaldı. Ses: «Burası resepsiyon. Doktor çağıralım mı?» dedi.

Ben: «Niye?» dedim. «Oda komşunuz telefon etti. İnliyormuşsunuz da...» dediler.

Diyemedim adama: «Biz Milletçe inleriz!» diye.

Şu İsviçre'lilerin son derece ilgi çeken, tipik tarafları var. Taş devrinden bronz devrine kadar, göl sularında kazık üzerine yapılan evlerde yaşamışlar.

Kazık üzerinde nasıl oturulduğunu iyi öğrenen İsviçre'liler, artık çok bakımlı bir ülkede rahat ediyorlar. Kazığa ise yabancıları oturtuyorlar.

En büyük kahramanları Wilhelm Tell'i tarihe geçirten olay, hazretin okla bir elmayı vurması... Dünyaca tanınıyor.

En büyük muharebeleri ise deniz savaşı... Affedersiniz göl savaşı. Zürih gölünde kayıklar üzerinde ve kazma kürekle yapılmış. Herhalde yaralara tentürdiyot sürüp, meseleyi kapatmışlardır.

Zürih'te çok kalmadım. İki gün içinde yola devam gerekti. Gittim yine havaalanına. Bavulu verdim. Vakit öğle. Zaman var. Bol hardallı bir sucuk ile bir bira alıp, masaya çöküverdim

Derken efendim Dr. Nüsret Arsel, birden karşıma çıkıvermesin mi? İçten selamlaştık. Telaşla da elimdeki bozuk parayı hardalın içine düşürmeyeyim mi? Arsel uyardı:

«Her türlü para yenir ama, hardallısı tatsız olur. Dikkat et!» dedi.

Ben de talihime küstüm. «Tanrı bana para yedirirken bile, acısını bir tarafımdan çıkartacak anlaşılan,» dedim.

Uçtuk. Bir saate kalmadan Paris'in Charles De Gaulle Havaalanına konduk. Pasaport kontrolundan geçtim. Gümrük kontroluna geldim. Fransız gümrükçü bavulu açtı. Kirli gömlek torbasını gösterip: «Bu ne?» diye sordu. Ben Fransızcadan pek çakmam. Hiç ses çıkarmadan gömleğimin ucunu çıkarıp gösterdim. Kirli fanila torbasını sordu. Fanilanın ucunu gösterdim. Adam üçüncüsünün don torbası olduğunu farkeder etmez, birden bavulu kapattı ve «Geçiniz!» dedi.

Şu Fransız'ların erkekleri sanki başka milletten... Kadınlarına hiç de benzemiyor.

Ünlü Fransız şairi Villon diyordu ki:

«Dünyada hiçbir şey, ama hiçbir şey Paris kadınlarından daha tatlı olamaz.»

Benim düşünceme gelince:

«Üüüüüf - üf - üf. Aman - amaan... Vay - vay - vay... Vay anam vaaaay...»

Anlatabildim mi acaba?

Hem canım, zaten ben anlatamadı isem bile, siz anlamışsınızdır.

45

çarpık ilişkiler

Tarihçi Herodot, fuhuşla ilgili iki olay aktarıyor: Mısır Firavunu Keops, kendi öz kızına fuhuş yaptırıyor. Bedel: Her defasında, büyük piramitin inşasına bir taş. (Bu piramitte kaç taş var ki?) Lidya kızları ise, evleninceye kadar fuhuş yapıyorlar. Amaç masum maaşallahl Çeyiz düzmek.

Antik çağın en ünlü fahişe okulu Iskenderiye'de kuruluydu. Birinci ders her gün saatlerce tebeşirle 8 yazmaktı.

Christine Kelly adını hatırlayan var mı? Bana göre tipik bir güzelliği vardı doğrusu. Ya Mr. Profumo'yu? Olur mu bu adamı tanımamak canım! Haşmetli İngiltere Kraliçesinin Savunma Bakanı.

Uzatmayalım. Christine bir hayat kadınıydı. Profumo da onunla yatmıştı. Bu yüzden Bakanlıktan çekildi. Bir de hürriyet âşığı geçinir bu Avrupa'lı kafasızlar. Bizi küçümserler. Bir Bakan bir fahişe ile yotamadıktan sonra nerede kalır o hürriyet?

Bizde de bir Bakanın bir kadınla kaçak seviştiği gazetelerde çıktı da, adamın itibarı arttı. Hür ülke dediğin böyle olur işte!

1946 yılıydı sanırım. Ikinci Dünya Savaşı yeni bitmişti. Dünya birbirini seviyordu. Amerikan Missouri zırhlısı da Istanbul'a bir dostluk ziyareti yapıyordu. Her türlü töreni, ayrıntıyı bırakalım bir kenara! Gelelim sadede! O

Abanoz sokağı bir boyandı, bir sabunlarla yıkandı ki, üüüf, üf! Ya o kızlar bir ilaçlandı, bir temizlendi, bir makyajlar yapıldı kili, her bir kârhane, peri padişahının sarayına döndü.

İyi ama, pekiyi be! Bu memleket evlâtlarının ne kabahatı vardı? O lânetli permanganat - rivanol tedavileriyle ömür boyu kahroldular. İyileşmek için kış ortası palto satıp, yıllar boyu soğuktan çene attılar. Ne Ultraseptil vardı, ne de Penicillin. Zaman tersmiş ne olacak, Yavuz Sultan Selim de şiripençeden ölmüştü. Bugün olsa, yüz liralık Penicillin'le iyi olurdu.

Birinci Dünya Savaşı. Fransa Başbakanı Clemenceau, İçişleri Bakanlığı sırasında parlamentoda diyordu ki: «Söylenilmesi bile utanç veren bir durumun, amansızca nizamlanmasını sağlamakla görevliyim. Erkeğin ahlâksızlıklarının cezasını kadın çekmektedir.»

Bu lâftan beri değişen bir şey yok. Kanun değiştirmek de durum değiştirmeye yetmiyor.

Fuhuşu yasak eden bazı ülkeler, fahişeleri cezalandırmanın yanında, müşterilerin adını ilan ediyorlar. Bu da bir çeşit ceza sanki? Bizde şöyle konuşmalar duyulacak:

«Senin adın kaç kere çıktı?» Cevap: «Tam seksen altı kere!»

Tekrar birinci: «Yazık! Senin için geçmiş! Benimki yüz on dört kere çıktı.»

Bir Devlette Maliye Dairelerinin, Vergileri beyan esasına göre almaları, güzel birşey. Vatandaş onuruna saygı göstermek bu. iyi.

Yalnıız. Biz bunu kazanç beyanı esasından çıkarmamalıyız. Ya ne yapmalıyız? Biz vergiyi aile reisi erkeğin, cinsel gücüne göre almalıyız? Beyan buna göre olmalı! Yani sevişme başına vergi. Aile içindeki sevişmeden bir alınıyorsa, dışındaki sevişmeden üç misli vergi almalı. Refah farkı olarak.

Eeee dostlar, görün ondan sonra siz, bizim erkeklerimiz dünya vergi rekorlarını nasıl kırıyor? Servet bir kenara, pantolonlarına kadar nasıl hepsi Maliyeye yatırıyorlar varlıklarını? İşte onur meselesi diye ben buna derim.

Fransa'da ise bu vergi, kadınların sevişme sayısına göre alınmalıdır.

Roma'da Mareus, ilk olarak I.Ö. yüz seksen yılında fahişeleri **vesika**'ya bağlamak onurunu kazandı.

Aradan yüzyıllar geçti. Vesika, üstadça şiirlendi. İşte Orhan Veli'nin **Tahattur**'u:

Alnımdaki bıçak yarası
Senin yüzünden;
Tabakam senin yadigârın;
«Iki elin kanda olsa gel,» diyor
Telgrafın;
Nasıl unuturum seni ben,
Vesikalı yârim?

2.12.1949 günü Birleşmiş Milletler'de bir önemli anlaşma imzalandı. Bunun altıncı maddesine göre bütün dünya ülkeleri, fuhuşun nizamlanmasını yasak ettiler. Daha açıkçası genelevler kaldırıldı.

Bu anlaşmaya uymak amacıyla İtalya'da 1958'de Maria Merlin Kanunu çıktı. Gerekçesine göre fuhuşun nizamlanması, bu işin ticaretini geliştirmekte, fahişeyi vesikaya bağlamak. fuhuşu sürekli bir zanaat biçiminde örgütlemektedir. Ustelik ahlâka ve sağlığa aykırı bu faaliyet, devletçe tanınmaktadır.

Gelelim yeni bir olaya: Italyan Pordenone kentinin kırk fahişesi, Merlin kanununun revizyonu ile tüm sosyal haklarının tanınmasını istiyorlar. Erkek fahişelerden şikâyet ediyorlar. Hele ameliyat olmuş erkeklere deli oluyorlar. Diyorlar ki:

«Bizi kızdırmayın! Yoksa bu işi tamamen erkeklere bırakırız.»

Oscar Wilde, edebiyattaki başarılarıyla İngiliz'lerin gözbebeği olmuştu. Ama gördüğü saygı ve sevgi Wilde'ı, etrafını küçümsemeye sürüklemişti.

Londra'da oyunlarından birinin dünya galasının yapıldığı geceydi. Seyirciler oyunu o kadar sevdiler ki, çok cömert bir coşkunlukla alkışladılar. Sonunda oyun yazarı da ısrarla sahneye çağrıldı. Wilde sahneye çok yavaş adımlarla, bir eli cebinde çıktı... Öbür elindeki sigarasını da tüttürerek... Ve dedi ki: «Biliyorum, karşınıza sigara ile çıkmam terbiyesizliktir. Ama sigara içen bir insanı rahatsız etmek, daha büyük terbiyesizliktir.»

Halk bu davranışı bile, kahkahalarla geçiştirdi. Etrafını küçümseme şımarıklığı, öldürücü hastalık derecesine varmış bulunan Wilde, sonunda cezasını buldu. Sapık bir ilişkiden hüküm yedi. Bu durumda bile, saldırgan davranışlarını gemlemedi. Ustelik: «Bir kürek mahkûmu olmanın cazibesine dayanamıyorum,» bile dedi.

Iki yıl hapse mahkûm oldu. Götürdüler. Gidiş o gidiş. Sanki bu dünyadan o gün yokoldu Wilde. Sonrasını doğru dürüst bilen yok. Sisler arasında pis bir yaşantı. Bilmem ki! Belki de Oscar Wilde'in yüzü de sonunda, «Dorian Gray'In portresi»ne benzemiştir.

«Şımarma ölümü»nden kötüsü mü var?

Bir de bakıyorsunuz ki ruh yitmiş - gitmiş, vücut şaklabanlığa devam eder durur. «Kimbilir kim diyebilir ki, ölüm nerede başlar, hayat nerede biter?» Bir de bakarsınız ki, adamın ölümden ödü kopar. Ama aslında o, çoktan gitmiştir zaten...

46

Ren nehri kıyılarında

Son kış bitmemişti daha Düsseldorf'a vardığımda. Günlerden pazar. Vakit akşam. Yorgunum. Dostların karşısına dinç ve neşeli çıkmalıyım. Kalıyorum otelde.

Otelim merkezde. Ufak. Fiatı idareli. Zaten büyük otelde sıkılırım. Hele pahalı otele sinirim bozulur. Böylesinde rahat ediyorum.

Ediyorum da, bazı incelik yoksulluklarını da sindirmek gerekiyor. Gece odamın duvarında bir uyarı levhası görüyorum: «Yatarken yere düşecek sigara külü kendi külünüz olabilir». Bir de, yatağında yanmış adam resmi...

Ohaaa be! Böyle mi uyarılır insan? Kapatıverdim resmi.

Başka bir incelik örneği de şu:

Bir zarif hanımefendi evlâdım var Düsseldorf'ta. Alman hanımlar ona şöyle iltifat ediyorlar: «Ne hoş kadınsın! Hiç Türk'e benzemiyorsun!»

Dürrenmatt: «Almanların en ilgi çekici sahne kişiliğinin şeytan oluşundaki talihsizlik üzerine, uzun uzun düşündüm,» diyor.

İkinci Dünya Savaşı'nda Almanlar ruhlarını şeytana kaptırmışlardı: Nazilere... O zaman bir devlet adamı demişti ki:

«Almanya'da ihtilâl olmaz. Çünkü ihtilâl yapmak için çimenlere basmak gerekir.»

Genellemelerde, şöyle bir yakıştırma da bulunur:

«Alman çalışırken, başkalarının günah işlerken aldığı zevki alır.»

Yüzyılımızın olaylarından biri, Alman'ların milyonlarca yabancı işçiyi yurtlarına getirmeleridir.

«Ekonomi kanunları duygulanmaya yer ayırmaz,» derler.

Öyle haaa? Demek ki yabancı işçi gerekir. Çağırırsın gelir. İşi biter, yollarsın gider. İtfâi neferi bu zavallılar sanki? Yangın başladı, düdüğü çal gelsin! Söndü gitsin ha? Milyonlarca kişiler nüfus hareketinin sorumluluğundan, öyle mahalle bakkalı tekerlemeleriyle kurtulanamaz.

Neron, vahşi bir kan içiciydi. Roma'yı yakar, karşısına geçer şarkı söylerdi. Şarkı söylerdi ya! Sanatsever olurdu. Hitler, elli milyon kişinin katiliydi. Wagner'i severdi. Bir de bakarsınız, o da sanatsever olmamış mı?

Ya milyonlarca yabancıyı getirtip, gettolarda yıllarca çalıştıran Devlet adamları?.. Bunlar da iki nutuk çeker, demokrat ve hümanist oluverirler haaa?..

Haaaadi be!

Elbet konuya tek yandan bakmamalı. Öbür yanından bakıldığında da Alman tedirginliğini haklı kılan ciddi nedenler var.

Bir «ikinci kuşak» yetişmiş ki, tümüyle yürekler acısı. Bu çocuklar ne Türk olduklarını bilmişler, ne de Alman olmuşlar. Ne okul, ne iş... Boşluk içindeki yüzbinlerce genç. İçlerinde, bir avuç akılde şekerine hırsız olandan tutun da, ağır ve utandırıcı suçlara karışmış zavallılara kadar, hepsi var. Yazık bunlara! Ama, bunlar yüzünden Alman'lara da yazık!

Devletler de, Uluslar da, milyonlarca kişilik nüfus ha-

reketinin doğuracağı sarumluluğu kavrayamamışlar bile... Konunun geleceği de karanlık.

Düsseldorf'tan acele gitmek gerekti Darmstadt'a. Niye? Bir spektral fizik kuruluşu gezeceğim de ondan. Biliyorum: «O da niyeymiş? İlgin ne?» diyen olur. Derim ki: Lâf mı bu? Benim bu dünyada ilgilenmediğim hiçbir şey olmaz. Ya öbür dünyada? Haaa, o başka! «Oradan» benimle ilgileniyorlar ya, o yeter.

Albert Schweitzer ekspresine bindim. Düsseldorf kalkış: 7.23, Darmstadt varış 9.52. Mesafe 259 km. Ortalama hız 104 km./saat. Ne demek bu? İstanbul - Ankara, dört, dört buçuk saat demek...

Pertevniyal'In orta kısmındaydık Cumhuriyetin onuncu yıl marşını öğrendiğimizde. Mes'ut Cemil bey merhumdan... «Demir ağlarla ördük Anayurdu dört baştan» diye bağırırdık... Vah, vaaah!

Yap üç kilometre pist! Satın al son model uçağı, getir! O anda çağdaş olduk gitti - bitti demek? Bizim Havayollarının düşen son uçağının pilotu kurtuldu. Haftalarca düşündükten sonra ifade verdi: «Nasıl düştüğümüzü hâlâ anlamadım!» diye... Sayın Savcı acele etti anlaşılan. Sütünü içirmeden ifade aldı ise eğer?..

Trenimiz çokluk Ren nehri kıyısından geçti. Hele o Köln - Mainz arası 184 km. tümüyle resim gibi. Şiir gibi. Heinrich Heine'nin Loreley efsanesi kayalıkları da burada. Su kıyısında çok sayıda yerleşme var. Ama hepsi kıyıda. 2 - 3 katlı tüm yapılar... Yamaçlarda bina yok. Mimari kaliteli. Tepelerde çok seyrek şato harabesi falan... O kadar. Doğa hâlâ bâkir. Görlng, Himmler gibi ünlü katillerin egemen olabildiği bu ülkede, doğa katilleri yaşamamış sanki. Bizde Kuruçeşme'de kömür deposu, Pendik'te, Tuzla'da tersane yapan doğa katilleri gibi, burada yaşamamış...

Ren, kaynaktan denize 1320 km. Ülkeler aşıyor. Kolay değil. Suyu berrak sayılmaz. Ama balık yaşıyor.

Şimdi sıkı duralım! 1320 km. Ren nehrine çöp dökmüyorlar. Yok çöp, yooook!.. Biz ise 30 kilometrecik Boğaziçini çöpe boğduk.

Bir de diyoruz ki yabancılar bize fena davranıyor. Davranırlar ya! Neden? Çünkü Boğaziçine çöp döküyoruz. Anlayabilsek bunu bir, aaaah anlayabilsek!

Boğaza çöp dökmeseydik böyle davranabilirler mi idi hiç?..

Sıkı mıydı?..

Bir eski dost yaşamıştı Düsseldorf'ta... Görünüşe aldanmamalı. Otuz yıl önceki tanışmamızda, karşımdaki Prusyalı'yı birden ve fena yadırgamıştım. Ne saçmalamışım! Birkaç saat, sadece birkaç saat yetmişti onun İstanbul efendisi oluvermesine... O gün, ölesiye dek süren anıtsal bir dostluğun temeli atılmıştı.

Birkaç yıl önce bu sevgili dost, dünyadaki yaşama nöbetini bitirdi. Öte'ye göçtü. Bu sefer de, karısı olan aziz hemşiremi ziyaret ettim. Sanki değişen bir şey yok. Yine o sevdiğim beyaz şarapla isli balıktan sundu bana.

Aziz dostumla beraber diktiğimiz fidanlar bu koca ağaçlar mı olmuştu? Evin iki tatlı çocuğu, taaa ortayaşlara mı gelmişti? İşte o büyük an dediklerimiz, neşe ile üzüntünün, yüreğimizde - kafamızda kenetlendiği zamanlar değil miydi?

Taksiden aziz hemşireme el de salladım. Köşeyi dönünceye kadar kendimi de tuttum. Ama sonra boşanıverdi gözyaşlarım.

Yaşlı taksi şoförü, sonbaharını yaşayan bir insanın ağlamasına şaştı kaldı. Kısaca anlatınca da, «Türk'sün de ondan,» dedi. «Ben olsam ağlamazdım.»

Ben de ona: «Alman'sın da ondan!» dedim.

İkimiz de halt ediyorduk. Sanıyorduk ki, birbirimize bok atarak yüceliyoruz.

47

bir varmış!

bir yokmuş!

Mevlânâ Celâleddîni Rumî'nin Mesnevî'sinde, bakın nasıl bir masal var! Özetle şöyle:

Bir sağır, hasta komşusunu ziyaret edecekti. Nasılsa duymayacağını düşündü. Âdet olan konuşmayı yaparım, dedi. «Nasılsın?» derim, «İyiyim,» der. «Şükürler olsun! Ne yemek yiyorsun?» dedim. «Şu - bu,» der. «Şifalar olsun! Doktorun kim?» dedim. Söyler. Ben de doktoru methederim.

Ziyarete gitti ama, konuşma şöyle geçti: «Nasılsın?» - «Ölüyorum.»

«Çok şükür. Neler yiyorsun?» - «Zehir.»

«Şifalar olsun. Doktorun kim?» - «Azrail.»

«Mükemmel! Düşünme, kendini teslim et!»

İşte yedi yüz yıllık masalın tazeliği böyle olur.

Arap mizahının tarihe geçen kişisi Ashab Zübeyr, 771 yılına kadar Medine'de yaşadı. Sonradan da pek çok anekdot ona yakıştırıldı.

Ashab'ın sevgilisi bir gün ona dedi ki: «O yüzüğü bana ver de, seni hiç unutmayayım.» O da dedi ki: «Verirsem çabuk unutursun. Asıl vermezsem yüzüğü, hiç aklından çıkmam,» ve vermedi.

Ziyad bin Ubeydullah, Medine Valisi idi. Çocuklarından birinin sünneti nedeniyle günlerce süren düğün yapıldı, ziyafetler verildi.

Ama Ziyad, yaşayan hasislerin en korkuncu idi. Misa-

firler onun korkusundan yemeklere el süremediler. Bir çevrilmiş kuzu günlerce asılı kaldı. Ashab Zübeyr dayanamadı ve dedi ki: «Bahse girerim ki bu kuzu, kesildikten sonra daha çok yaşadı!»

Birisi gelip Ashab Zübeyr'den, uzun vâdeli bir borç istedi. Ashab, adama: «İsteğinin yarısını yaparım. Razı mısın?» diye sordu. Adam razı oldu. Ashab da yapacağını söyledi: «Uzun vâdeyi veriyorum. Borcu vermiyorum.»

Ashab Zübeyr öleli on iki yüzyıl geçti. Zamanımızda borcu veriyorlar da vâde yok. Demek ki borç almaya kaşınmamalı. Boşuna söylemedi bizim Narlıkapı filozofu: «Kes pipini ye! Kasaba minnet etme!» diye.

Harun Reşit'in saray maskarası Behlûl vardı. Saray görevlilerinden biri onunla alay etmeye kalkıştı:

«Tebrik ederim Behlûl! Halife seni, bütün eşeklere Reis yaptı.»

Behlûl hemen emretti:

«Çabuk semerini taktır da gel!»

Bir berber, bir kel, bir de budala, ıssız dağ yollarında yürüyorlardı. Gece oldu. Sırayla nöbet tutmak için anlaştılar. İkisi uyudu. Berber ilk nöbeti tutuyordu. Can sıkıntısından budalanın kafasını usturayla traş etti. Sonra da ikinci nöbet için onu uyandırdı. O da uyku sersemi kafasını kaşımaya kalkıştı. Saçsız olduğunu farkedince berbere bağırdı:

«Ulan sersem! Sen benim yerime keli uyandırdın.»

Bir zamanlar Sebaste nâm şehirde, (Anlaşılıyor değil mi bizim Sıvas olduğu?) Müslümanın biri, Hıristiyanın birine yaklaşıp dedi ki: «Paltonu bana ver! Her isteyene paltonu vermek, senin Hazreti İsa'nın, Hıristiyan'lara emridir.»

Öteki karşı koydu: «Sen ne söylüyorsun yahu? İsa o

lâfları, yaz günü Filistin için söyledi. Kış günü Sivas için değil.»

Garson, meyhanede yemek yiyen adama yaklaştı ve kulağına fısıldadı:

«Hasan beyefendi. Eşiniz telefona rica ediyor.»

«Rica mı ediyor? Benim karım mı? Yanlış! Sen başka Hasan bey ara!»

Nasreddin Hoca ev yaptırıyor. Ustalara, döşemeyi tavana, tavanı da döşemeye çakmalarını söylüyor. Nedeni sorulunca da diyor ki:

«Yakında evleneceğim. Nasılsa o zaman dünyanın altı üstüne gelir. Yeniden değiştirmeyiz.»

Otoyollarda tabelâlar vardır:

«Durulmaz, geri dönülmez» yazar. Neye benzer otoyol? Evliliğe değil mi canım? Nasreddin Hoca'mız da herşeyi olduğu gibi evliliği de ne güzel anlatıyor.

Son günlerde kulağıma bir söylenti geldi. Nasreddin Hoca, Karadeniz'li imiş diye... Çok önemli! Üstad Burhan Felek de vefat etti. Mekânı Cennet olsun. Kim aydınlatabilir ki bu savı şimdi?

Adam, Of'lu Hoca'ya, yetişkin oğlunu imam yapmak istediğini söylüyor. Hoca da çocuğu tanıyor ve diyor ki:

«Senin o oğlun aklı - evvel'lerden değildir. Koca herif okumayı bile zor söktü. Olamaz! Adam diretiyor: «Ama öyle dini bütündür, öyle sofudur ki bilemezsin!» Hoca yolu gösteriyor:

«Öyleyse ondan, olsa olsa evliya olur, imam değil!»

Cemal, arkadaşına dedi ki:

«Ne kafasızlıktır bu yaptığın. On yıldır posta memurusun. On yıldır Tanrının günü mektup damgalarsın. Ne sıkıcı iş bu! Bıkmadın mı daha?»

«Neden bıkayım? Her gün tarih değişiyor...»

Sevgili Karadeniz'lilerimiz her işi becerirler ya! Bu arada inşaatı da elbet. Mal pazarlamakta da üstlerine yoktur. Büyük kentlerimizdeki apartmanların yarısını onlar yapıp satmıştır.

Adam satılık daireyi gezdi, beğendi. Karadeniz'liye de dedi ki:

«İyi ama, şu karşıdaki duvar manzarayı çok kapatıyor.»

«Haaa... Onu hiç önemsemeyin. Orası cephane fabrikasıdır. Bir bakarsınız ki bir anda açılıvermiş...»

Falcı, bir kadının falına bakarak dedi ki: «Senin oğlun önce avukat olacak, sonra Belediye Reisi, sonra da Bakan!» Ama ne yazık ki çocuk bir sene sonra ölüverdi. Anne o acı ile sokakta rastladığı falcının boğazına sarıldı: «Yalancı! Sahtekâr! Aldattın beni!» Adam kendini şiddetle savundu: «Vallahi aldatmadım. Ölmeseydi olacaktı.»

İnandım ben falcıya. Adam hükümet programları gibi fal bakmış. O derece ciddi.

Eski binbir gece masallarından biri eşek üzerine...

Köylünün biri kasabaya gidiyordu. Yol uzundu. Güneş kızgındı. Yoruldu. Eşeğini ağaca bağlayıp yere uzandı ve uyuyakaldı. Derken efendim, iki haydut sessizce yaklaşmasın mı? Birisi eşeği çözüp çaldı. Öteki de eşeğin ipini kendi boynuna bağlayıp ağacın altına oturdu.

Biraz sonra köylü uyandı. Bir şaşırdı, bir şaşırdı ki... «Ne oldu sana?» dedi. Eşek - adam da anlattı: «Ben günah işledim. Sarhoş olup, annemi dövdüm. Allah da beni eşek yaptı. Bir saat evvel cezam bitti, tekrar insan oldum. Bağışla beni!» dedi.

Köylü içinden şöyle düşünüyordu: «Tevekkeli değil, bazen dua okur gibi dudaklarını oynatırdı!» Sonra da ipini çözdü. Kendi yiyeceğinden birazını ayırıp verdi. «Allah günahlarını affetsin. Selâmetle git! Hakkını helâl et!» dedi. Vedalaştılar.

Köylü akşama doğru kasabaya vardı. Handa geceledi. Ertesi sabah da ilk iş olarak yeni bir eşek almak için pazara gitti.

Aman efendim amaaan! Şaşkınlıktan köylücük, neredeyse küçük dilini yutacaktı. Oracıkta gözünün önünde, kendi eşeğini tekrar satışa çıkmış görmesin mi? Kararlı adımlarla yaklaşıp kulağına dedi ki:

«Seni namussuz seni! Yine kafayı çekip ananı döversin, değil mi? Alırsam seni bu sefer, namussuzum!»

Yahu!.. Aklıma birşeyler geliyor. Ölünün arkasından iyi konuşulur ama... Duramayacağım.

İçip içip de anasını döven, sakın bizim şu kapatılan siyasî partiler olmasın? Köylü de biz?

Ama artık, inşallah yeni kurulacak olanlar böyle cezaları haketmezler. Zaten yine böyle şeyler yaparlarsa...

Zaten biz de...

48

sevinmekle çıldırmak arasında

Geçenlerde bir aziz ve sevgili dost, uzun uzun ciddi bir konuyu anlattı. Sözü de şöyle bitirdi: «Nasreddin Hoca göle boşuna yoğurt mayası katmamıştı.» Söz aklıma takıldı. Akşam düşündüm. Anlayıverdim ki çok haklı. Ne de güzel söylenmiş söz bu!

Sevgili Hoca: «Ya tutarsa!» diye mayalamıştı. Mantığa dayalı hesapla da tutmazdı. Birtakım kafa hammalları, hâlâ Hoca'ya güler durur. Bre nâmertler! Söyler misiniz bana ki, biz birçok seçimde oy verirken, Hoca'dan daha mı garantiliydik? Zaten, bırakın yoğurt yapmayı, Hoca insanlara, hiçbir şeyde umutlarını yitirmemelerini öğretmeye çalışıyordu.

Sanırım geçen yazdı. Bir gazetemizde, yazarlarımızla yapılan bir ankete rastlamıştım. Soruluyordu: «Yaz mevsiminde ne okumalı?» diye. Ne güzel cevaplar da vardı. «Okumanın yazı - kışı olur mu?» diye. Cevaplar güzel ama, gerçek o ki, bizde yaz mevsimi kitap satışları iyice düşüyor.

Bu olayı içime sindiremiyorum. Yani kitabın yerini, sulu Bursa şeftalisi mi alıyor? Ben buna razı değilim. Yazın şeftali yeyip kitap okumayan adama, kışın da kitap okutmamalı, bu zatı bütün yıl sulu şeftalilere gömmelidir. Böyle kişilere, ten zevkleri helâl, kitap haramdır.

Öylesi de var ki, ne kitap okur, ne şeftaliye düşkündür. Böylelerinden de, kazma sapı yapılmalıdır.

İnsanda okuma aşkı yaratan, ona umut veren bir kitap, «planlanmış bir güzel rüya» değil midir? Hem her kitap da, ille de yalnız bir kere okunmaz ya! Arada bir yine okunanı da vardır. Düşünün! Kütüphaneler dolusu rüya. Duvarlar dolusu rüya. Başka kaşıntı nicedir? Niyedir?

Amaaa, bu rüyaların bazen, eşekten düşmüş karpuza döndüğü de olur. Olur a! Bu yüzden boşanmak olur mu? Bir keresinde Freud'un, Sanat ve Sanatçılar üzerine bir kitabını okumaya, ne büyük zevkle başlamıştım. Okuma ilerledikçe hafakanlar bastı. Leonardo da Vinci, rüyasında bir akbaba görmüş. Freud, bu akbaba rüyası yüzünden Leonardo'nun şorolo olduğunu kanıtlamaya çalışıyordu. Bıkmadı usanmadı. Kitabın yarısını bununla doldurdu. Hay böyle bilimin de, vicdanın da... (Akbaba rüyası gören çenesini tutsun!)

Sigaraya erken başlamadım. Yirmi yaşındaydım. Geçbile sayılır. Ama öyle başladım ki, Tanrı dostları korusun! Günde dört paket... Yıllar geçti. Sekiz uyku saatinin altısında öksürüyordum. Kalan iki saatta ise hiç uyuyamıyordum. «Bana birşey mi oldu?» diye... Ama asıl bırakma sebebi, otomobil kullanırken kaza yapma korkusu oldu. Öksürük nöbetleri o derece şiddetle silkelemeye başlamıştı.

17 Haziran 1971 günü akşamı bıraktım. Nasıl da gününü hâlâ unutmamış diye alay edenler var. Tabii unutmam yahu! Doğum günümdü ve tam elli yaşımı bitirmiştim o gün... Şükür yine başlamadım.

Haydi içki zehirine, neşe veriyor diye bahane uydurulum. Ya bu kahrolası ne ki, Zehirkeş'liğin dışında? Heeey dumancılar! Aklınızı başınıza alın!

«Geçmiş zaman olur ki, hayâli cihan değer.» Evet... Pekiyi... Evet, gün geçtikçe zaman güzelleşir. Güzelleşir

ama, her pis olayı da boyuna anmak, zaman hovardalığı değil de nedir? Yat balkona! Göbek lodosa, kabaetler poyraza baksın! An ha an eski günleri! A mübareklerim! Yani bu, zihnen geviş getirmek değil de nedir? Bitti mi yarına karşı görevler, sorumluluklar?

Hiçbir şey için geç kalınmaz bu dünyada. Yeter ki zamansız ölünmeye! Bunun ise hesabı, zinhâr yapılmaya!

Demem o ki, bu yaştan sonra oturup, ciddi ciddi ana dilime çalışmam gerekli. Ben herhalde çok cahil kaldım, dilimizin gelişmesini izlemekte. Meselâ diyeceğim şimdi, eski kalacak, örneğin demek de hiç mi hiç içimden gelmiyor.

Sıkıntıya bakın şimdi! Meselâ demeden bir örnek vereyim: Asil yerine soylu dediler. Bizim sülâlede, özür dilerim, asillik diye birşey yok. Yani biz soylu değiliz. Öyleyse neyiz? «Soysuz» muyuz? Herhalde değiliz. Dilimiz duru olacak diye, bize böyle diyecek bir soysuz çıkmış olamaz. Demek ki ben bilmiyorum. Öğreneceğim ama!

Bizim ünlü Bakırköy canım! (Mazhar Osman beyin ruhu şâdolsun!) Akıl ve ruh sağlığı hastahanesi. Orada yeni bir pavyon inşa ediliyor. Bütün iç kapılar camlı. Bunu gören birisi bağırıyor:

«Nerede bunu yapan mimar be? Nerede? Deli mi bu adam? Tımarhanede camlı kapı yapılır mı ey insafsızlar?»

Kim bağıran biliyor musunuz? Delilerden biri..

Otuz yıl önceydi. İstanbul'da bir yapının şantiye şefiydim. Bir sabah evime iki polis geldi ve beni «adamlı ivedi» olarak mahkemeye götürdüler, gittim. Mahkeme kapısında anladım ki, bizim inşaattan adamın biri, üç ay önce bir tatil günü, demir çalma girişiminde bulunmuş. Bizim bekçi yakalamış ve polise teslim etmiş. Dava açılmış, adam da tevkif edilmiş. Bizim bekçi de benim adımı malsahibi diye yazdırmamış mı? Meğersem ben kanunen «davacı» değil miymişim? Çıldıracağım. Haberim bile olmamıştı.

Sanığa baktım. Yüzü limon rengi. Sıskacık bir adamcağız. Çalınmasına girişilen demirle iki kilo ekmek bile alınmaz. Ezmişiz zavallıyı.

Duruşma başladı. Hâkim bana, «Anlat!» dedi. Aklımı başıma iyice toplayarak, bekçinin hatâlı olduğunu, ortada bir yanlış anlama olduğunu uzun uzun anlattım. Kamu davasını da kaldıracak bir ifade vermeye de çalıştım.

Hâkim beni önce ilgisiz sonra ilgili, sonra da gözlerini açarak dinledi. «Kim bu?» diye bağırdı. Mübaşir: «Davacı,» dedi. «Işe bak! Davacı sanığı savunuyor!» diye başını salladı. Bana tâlimatı çok açık ve kısa oldu: «Defol!» Sonra da sanığa: «Evlâdım! Sen de gidebilirsin!» dedi.

Koridorda sanıkla gözyaşları içinde kucaklaştık. İncecik derisinin altındaki kaburgalarını ezecektim neredeyse...

Unutulabilir bir mutlu an mı idi ki o!

Aydın Boysan

Hürriyet: Onu okuyup da, ağız dolusu kahkaha ile yetinmezsiniz, yetinemezsiniz, domuzuna, o söylediğinin ardındaki anlamı, düşünceyi size buldurtur.

Güneş: Son yıl içinde ardarda yayınladığı üç kitabı ile mizah dünyasına yeni bir tad getiren Aydın Boysan, toplumsal bir hicvi, yaşanılan ince, alaysı ve gerçekçi yanını kültür birikiminden geçirerek aktarıyor.

Cumhuriyet: "Umut Simit" bu çok renkli kişinin kısa sürede yayımlanan üçüncü mizah söyleşileri kitabı.

Milliyet: Aydın Boysan'ın Paldır Güldür adıyla yayınladığı mizah kitabı, mizah felsefesinin yanında güzel fıkralarla dolu.

Nokta: Kitapta mizahın yalnız hiciv, alay, olayların komik bir dille anlatılması değil, gerçekte toplumun sosyal eleştirisi olduğu ve geniş bir kültürle beslendiğinde de daha zenginleşerek okuyucuya neler verilebileceği ince bir mizahla işleniyor.

Gösteri: Aydın Boysan kendine özgü mizah anlayışıyla, Türk mizah edebiyatında seçkin bir yer edindi. Boysan mizahın işlevini en iyi algılayan yazarlardan biri.

BAS YAYINLARI
Çamlık Mevkii 24/2 Etiler-İSTANBUL